

GALENI OPERVM

Quorundam, quæ aliquo modo mutilata ad nos peruenere

FRAGMENTA

Ad varias medicinæ partes attinentia, quæ poſtrema tantum ante hanc editio euulgauerat.

Nunc accuratiſſime expurgata.

QVORVM INDICEM SEQVENS PAGINA OSTENDIT.

Secunda Editio.

Venetijs Apud Iuntas. M D LXXXVI.

FRAGMENTA,

QVÆ IN HOC VOLVMINE CONTINENTVR.

GALENI Commentaria quatuor in librum Hippocratis de Alimento Græce,& Latine, Ioanne Baptiſta Raſario, Medico Nouarienſi, Ticini Græcas Latinasq; literas ſumma gloria profitente, interprete. Verum in hac Sexta editione græcum contextum, tanquam non amplius neceſſarium, abſtulimus, & indicis numeros accommodatos, in Braſauoli magnum indicem incluſimus. fol. 3

Fragmẽtum Galeni Comm. in ij. lib. Epidem. Hippocratis, Hieronymo Mercuriali Medico præſtantiſſimo, Patauij primum in Medicina locum merito obtinente, interprete. 41

Breuis denotatio dogmatum Hippocratis ex ſermone xciv. Ioannis Stobæi. 42

Fragmentum ex quatuor commentarijs, quos ipſe inſcripſit, De ijs quæ medicè dicta ſunt in Platonis Timæo, ab Auguſtino Gadaldino translatum, Græcè in impreſſis codicibus deſideratur. 43

De Motu Thoracis & pulmonis fragmentum fortaſſe eorum trium librorum, quos Gal. de hac re compoſuit; quod ex antiqua tantum translatione legitur: nam Græce non habetur. 47

De Vocalium Inſtrumentorum Diſſectione, Auguſtino Gadaldino Medico Mutinenſi interprete. 48

De Subſtantia facultatum naturalium fragmentum, Bartholomæo Syluanio Salonenſi interprete. 50

Fragmentum quoddam exiguum, ac mendoſum, quod Galeno aſcribitur, cuius titulus eſt, ſermo aduerſus Empiricos medicos, Auguſtino Gadaldino interprete. 51

Fragmenta Galeni ex aphoriſmis Rabi Moyſis collecta. 53

Fragmenta Galeni ex Raſis lib. contin. collecta. 59

Ex Athenæo primo Dipnoſoph. cœna Philoſophica, hoc eſt Cœna ſobria. 61

Ex libro Nemeſij de Anima, cap. 2. 62

De morſu, qui in ægritudine percipitur. ex incerto. 62

Ex Themiſtio in Paraphraſi quarti de naturali Auſcult. ch. 43. in Aldino. 62

Ex Simplicio in quartum de Naturali Auſcult. Ariſtotelis Com. 41. 63

Ex Auerroe lib. Priorum Ariſt. 1. cap. 8. 64

IOANNI BAPTISTAE RAINOLDO SENATVS MEDIOLANENSIS PRAESIDI, VIRO AMPLISSIMO

IOAN. BAPTISTA RASARIVS S. P. D.

EX ijs calamitatibus, quas mortalibus barbari homines importarunt, maxima ſemper mihi uiſa eſt, qua rem literariam affectam eſſe animaduerti. cum enim hac facultate uita, & mores, antiquitatis memoria, leges, res ſacrę, & quæcunque laude digna ſunt, contineantur: profecto quidquid mali huic uni affertur, eodem cetera omnia attingi, atque affligi neceſſe eſt. hinc factum uidemus vt innumeri veterum ſcriptorum libri uel ad nos non peruenerint, vel ita deprauati, imperfectique perlati ſint, vt exiguam inde vtilitatem percipere valeamus. ita magnum damnum philoſophia, ita iuris prudentia, ita multæ artes nobiles, ita Græcæ, Latinæque litteræ fecerunt. præter ceteras vero diſciplinas hoc ipſum in medicinæ partibus uſu ueniſſe, omnes iure, & merito conqueruntur. Etenim, vt æquo animo feramus, quæ ab Eraſiſtrato, Archigene, Antyllo, Agathino, Apollonio, alijsque plerisque claris, ſpectatisque medicis litterarum fuerant memoriæ conſignata, aut plane interiiſſe, aut pauca admodum, quæ a Galeno, aut Oribaſio, aut ab iis, qui hos duos auctores ſequuntur, commemorata ſunt, ſupereſſe: tam multa copioſe, eleganter, eruditeque a Galeno conſcripta deſiderantur, ut rebus ad artem, quam ſalutis humanæ præſidem ueteres nuncupant, pertinentibus, maxima inflicta eſſe plaga uideatur. quantum enim detrimenti acceptum eſt, amiſſis commentariis, quos Galenus in librum Hippocratis de vulneribus capitis: quos in librum De vlceribus: quos in ſecundum de morbis vulgaribus: quos in libum de aere, aquis, & locis ediderat? videtur tamen fęlici quodam fato eſſe factum, vt, qui in librum De humoribus, quique in librum De alimento ſcripti fuerant, inuenti ſint: quorum tres in librum De humoribus de Theodorico Florentio Belga, empti, mea opera in vulgus emanarunt: quattuor uero, qui ſunt in librum De alimento, etiam in manus meas anno ſuperiore peruenerunt. Erat hoc in gymnaſio, ad quod ex omnibus Europæ partibus adoleſcentes propter urbis commoditatem, & doctorum in omni genere ſcientiarum præſtantiam, ſtudiorum ſuorum cauſſa frequentes conueniunt, nobilis adoleſcens Sigiſmundus Cracouienſis. is, quòd & Græcæ, & Latinæ linguæ erat ſtudioſus, ad amicitiam meam ſe contulerat: cumque ego ita, vt fit, de ipſo quærerem, ecquos libros manu ſcriptos ſecum attuliſſet, quòd ſcirem patrum noſtrorum memoria nobiliſſimam omnis generis librorum bibliothecam a Matthia Coruino, Rege, fuiſſe conſtructam, is, ut erat ingenuus, illico ſe habere nonnullos reſpondit: ac vetuſtiſſimos quoſdam libros oſtendit: præter ceteros, quattuordecim libros Methodi a Galeno conſcriptos, & alterum volumen tanta vetuſtate, tantoque ſitu obſitum, vix vt Galeni opuſcula, quæ inerant, poſſem dignoſcere. nam & principium, & finis aberant: & paginæ multis in locis erant diſſolutæ, atque diuulſæ, & litterulæ iam interciderant, ut pene oculorum effugerent obtutum. verum, accuratius rem expendens, cum inſcriptionem miniatulam, ſed tamen decolaratam, vidiſſem, γαληνοῦ εἰς τὸ γ. animaduerti eſſe reliquias quattuor commentariorum,

mentariorum,

mentariorum, quos Galenus in librum De alimento conſcripſerat. tum ego adoleſcentem vehementer rogaui, vt, quoniam ipſe in aliis rebus cognoſcendis, atque tractandis ſtudium ſuum omne poneret, mihi illos libros, qua vellet conditione, tribueret, de libris Methodi ſtatim conuenit inter nos: de altero volumine, vix vt commentarios illos omni ex parte inchoatos, lacerosq́ue deſcriberem, impetraui. quod cum Hieronymo Mercuriali, medico, philoſophoq́ue excellentiſſimo, & Galeni libros explicandi, cognoſcendiq́ue propter ſummam, & ſcientiarum, & linguarum cognitionem peritiſſimo, ſignificaſſem: acturum me pro amicitia hortatus eſt ad librum in Latinum ſermonem conuertendum, inque apertum proferendum: ne, quod adhuc docti homines, Galenique ſtudioſi, deſideraſſent, eis tamquam æs alienum, diutius deberetur. id quod ego multis de cauſſis mihi uidi eſſe faciendum: præſertim vero, ut hac arrepta occaſione, tibi ſummam obſeruantiam meam indicarem, ſi dediſſem operam, vt liber nunc primum Græce, & Latine in lucem editus, in tuo ornatiſſimo nomine appareret. quamquam autem te appellare non debebam, in maioribus Mediolanenſis prouinciæ muneribus impeditum, & grauioribus aliis ſtudiis occupatum, & ampliſſimi, ſanctiſſimiq́ue ordinis principem; cui otioſo eſſe numquam liceat: humanitatis tamen tuæ mihi iam diu perſpectæ, magnitudo, & tua perpetua quædam in me, & in meos beneuolentia, faciunt, vt hunc animum in te meum, & hoc medicæ artis cupidos iuuandi ſtudium gratum tibi iucundumq́ue futurum non deſperem. ego tamen hoc loco non committam, quod in multorum eſt more poſitum, ut de generis tui claritate, de ſingularibus virtutibus, de rerum maximarum vſu, & cognitione, de præclariſſimis rebus a te geſtis, deq́ue ſumma auctoritate tua nunc diſſeram: ac dicam, quam carus ſis Philippo, Regi maximo, & potentiſſimo: addamq́; vt omnium animos beneficiis, benignitate, ac vitæ innocentia ad te amandum, colendumq́ue allicias: ac quo ſtudio foueas eos, quos aliquo genere virtutis, ſcientiarum notitia, liberalibusq́ue diſciplinis excultos cognoſcas: quantum denique florentiſſimum hoc Ticinenſe gymnaſium tibi merito tuo debeat. hæc enim, præterquam quod teſtata ſunt, & induſtria, ſuperant etiam epiſtolæ modum: & tanta ſunt, vt excellens ingenium, magnam copiam, eximiumq́ue ornatum poſtulare uideantur: præterea admonuit me, cum forte cum ipſo id conferrem, Galeacius Brugora, uir clariſſimus, & Senator ſapientiſſimus, quem ego propter ſummam integritatem, ſingularem rerum cognitionem, mirificamq́; prudentiam mirum in modum obſeruo, te hiſce laudibus non admodum delectari: illudq́ue Socraticum tibi magis placere, ut malis eſſe, quàm uideri: atque in hanc curam te perpetuo incumbere. id quod etiam mihi confirmauit adoleſcens omnibus rebus ornatiſſimus Alfonſus Rainoldus, fratris tui filius. quæ res etiam ab huiuſmodi ſcriptione me cum beneficiis tuis, tum ſtudio hoc ad agendum, incitatum meo, retraxit, atque continuit. itaque hic dicendi finem faciam: ac te ſummopere rogabo, ſi te interpellaui, mihi ignoſcas: meq́ue in tuo ære eſſe, tibi pene perſuadeas. Vale, Ticini. VI. Kal. Iunias. M D LXXV.

HIPPOCRATIS COI LIBER DE ALIMETO.

Hunc librum Galenus Hippocratis eſſe negat. Sed tamen non alicuius plebeij ac vulgaris hominis eſſe dicit, & fortaſſis ipſius Theſſali. Quidam Herophilum authorem putant.

A LIMENTVM & alimẽti ſpecies, vnum & multa: vnum quidem, quatenus vnum genus eſt. Species verò humiditate ac ſiccitate finitur, & in his forma, ac quantitas eſt, & ad quadam, & ad tot. Auget autem, & corroborat, & incarnat, & aſſimilat, & diſſimilia facit quæ in ſingulis ſunt, iuxta vniuſcuiuſque naturam ac facultatem, quæ ab initio adeſt. Aſſimilat autem pro viribus, quum id quod ſuperingeritur ſuperatur, id vero quod prius ineſt ſuperat. Exile autem fit aliquando quidem prius, in tempore diſſolutum, aut inſuper appoſitum, aliquando vero poſterius, in tempore diſſolutum aut appoſitum. Deſtruit autem vtrunque in tempore, & poſt tempus, id quod extrinſecus aſſiduo ſuperingeſtum eſt, & per multum tempus omnibus membris ſolidè implicatum eſt, & propriam quidem formam producit, priorem vero, aliquando autem & priores, deſtruit. Facultas porrò alimenti peruenit & ad oſſa, & ad omnes partes, & in venam, & in arteriam, & in muſculum, & in pelliculam, & carnem, & pinguedinem, & ſanguinem, & pituitam, & medullam, & cerebrum, & medullam ſpinalem, & interanea, omnesq; ipſorum partes, & ſanè etiam in caliditatem, & ſpiritum, & humiditatem. Alimenti vero, & id quod hoc nutrit, alimentum eſt, & quod uelut nutrimentum eſt, & quod nutrimentum futurum eſt: Principium autem omnium vnum eſt, & finis omnium vnus, & idem finis eſt, atque principium: & quæ particulatim in alimento probe & male diſponuntur.

Ciborum uis.

Probè quidem, quæ prædicta ſunt. Male vero, quæ contrarium his ordinem habent. Succi varij, & coloribus, & uiribus, & in detrimentum, & in vtilitatem, & neque lædentes, neque commoderantes, et multitudine, et exceſſu, et defectu, et implicatione, aliquorum quidem, aliquorum vero non.

Succorum uis.

Et omnium caliditatem lædunt, ac iuuant, et frigiditatem lædunt ac iuuant, et facultatem lædunt ac iuuant. Facultatis autem variæ naturæ ſunt. Succi corrumpentes et totum, et partem, forinſecus ac intrinſecus, ſpontanei et non ſpontanei, Nobis quidem ſpontanei, cauſæ vero non ſpontanei.

Rurſus autem cauſæ, aliæ manifeſtæ, aliæ obſcuræ, et aliæ potentes, aliæ minus patentes. Natura omnibus ſubuenit. Ad hanc vero forinſecus quidem cataplaſma, Illitio, Vnguentum, Nuditas et totius, et partis. Caliditas et frigiditas, iuxta eandem rationem et adſtrictio, et vlceratio, et morſus, corraſio. Intrinſecus, vero et quædam ex prædictis, et ſupra hæc cauſa obſcura, et parti et toti, et alicui et non alicui, excretiones ventris ſecundum naturam, item vrinam, ſudoris, ſaliua, muci, vteri, iuxta hæmorroidas, verrucam, lepram, tuberculum, carcinoma, ex naribus, ex pulmone, ex ventre, ex ſede, ex cole, ſecundum naturam, et præter naturam, diſcrimina horum alijs iuxta aliam rationem, aliquando etiam aliter. Vna natura ſunt hæc omnia, et non vna. Multæ natura ſunt hæc omnia, et non una. Medicina ſurſum, deorſum, et neque ſurſum, neque deorſum. In alimento medicina, optimum. In alimento medicina malum et optimum ad aliquid. Vlcus, cruſta, ſanguis, pus, ſanies, lepra, furfur, vlcera capitis manantia, impetigo, vitiligo, lentigo, aliquando lædit, aliquando prodeſt, aliquando neque prodeſt. Alimentum, non alimentum. Si nutrire non poteſt, nomen eſt alimentum, non opus. Opus et res eſt alimentum, non nomen. In pilos alimentum, et in ungues, et in extremam ſuperficiem intrinſecus peruenit. Forinſecus alimentum ex extrema ſuperficie ad intima peruenit. Confluxio una conſpiratio una. Conſentientia omnia. Iuxta totius quidem corporis naturam omnia, iuxta partem uero, partes in unaquaque parte ad opus. Principium magnum ad extremam partem peruenit. Ex extrema parte ad magnum principium peruenit, Vna natura, eſſe, et non eſſe. Morborum differentia, in alimento, in ſpiritu, in colore, in ſanguine, in pituita, in bile, in humoribus, in carne, in pinguedine, in uena, in arteria, in neruo, muſculo, pellicula, oſſe, cerebro, medulla ſpinali, ore, lingua, ſtomacho, ſiue gula, ventre, inteſtinis, ſepto tranuerſo, peritonæo membrana aluum ac inteſtina amplectente, hepate, ſplene, renibus, ueſica, utero, cute. Hæc omnia & ſingulatim & particulatim. Magnitudo ipſorum magna, & non magna. Signa, titillatio, dolor, ruptura, mens, ſudor, urinarum ſubſidentia, quies, iactatio, viſus, imaginationes, morbus arquatus, ſingultus, morbus comitialis, ſanguis integer, ſomnus, & ex his et ex alijs naturalibus, & quæcunq; alia hmôi ad detrimentũ et vtilitatẽ procedunt. Labores totius & partis. Et magnitudinis ſigna, alterius ad maius, alterius ad minus, & ab vtriſq; ad maius, & ab vtriſque ad minus. Dulce non dulce, dulce ad potentiã, velut aqua. Dulce ad guſtũ, velut mel. Signa vtrorunque, vlcera, oculi & guſtus, & in his magis et minus. Dulce ad viſum, & in coloribus, & in alijs mixturis. Dulce magis & minus. Raritas corporis ad perſpirationem, quibus amplius aufertur ſaniores ſunt. Denſitas corporis ad perſpirationem, quibus minus aufertur, morbidiores. Qui probe per-

Cauſæ uariæ.

Cauſa non ſemper patet.

Medicina varia

Alimentum,

Mira & breuis diſcurſio membrorum.

Signa languoris:

Signa obſeruanda.

Varietas conſideranda.

Pulmo. — *Alimenti principium.* — *Venarum ſedes & arteriarum.* — *Lac.* — *Vinum.*

ſpirant, debiliores, & ſaniores ſunt, & à morbis facile reconualeſcunt. Qui male perſpirant priuſquam ægrotent, fortiores ſunt. Vbi autem ægrotarunt, difficilius à morbis reconualeſcunt. Hæc autem & toti & parti. Pulmo contrariũ corpori alimentum trahit, reliqua vero omnia idem. Principium alimenti ſpiritus, nares, os, guttur, pulmo, & reliqua reſpiratio. Principium alimenti & humidi & ſicci, os, gula, venter. Verum antiquius & primordiale alimentum, per abdomen vmbilicus. Radicatio venarum hepar. Radicatio arteriarum cor, ex his aberrant in omnia ſanguis & ſpiritus, & calor per hæc meat. Vis vna & non vna, qua omnia hæc & alia gubernantur, alia quidem ad vitam totius & partis, alia ad ſenſum totius & partis. Lac nutrimentum, quibus videlicet ſecundum naturam alimentum eſt, alijs verò non. Alijs autem vinum alimentum eſt, & quibuſdam non alimentum. Et carnes, & alia multa alimenti ſpecies, & iuxta regionem & iuxta conſuetudinem alunt, partim ad augmentum, & ad eſſe, partim ad eſſe ſolum, velut in ſenibus. Quædam vero ſupra hæc etiam ad robur. Diſpoſitio Athletica non eſt à natura. Habitus ſanus melior in omnibus. Magna eſt res quantitas ad vires ſolerti ratiocinatione adoptata. Lac & ſanguis alimenti ſunt redundantia. Circuitus ad multa conſoni ſunt, ad fœtum eiusq; alimentum. Rurſus autem ſurſum repit in lac, & in alimentum, & ad infantem. Viuificantur non animalia, viuificantur animalia. Viuificantur partes animalium. Natura omnium nullo doctore vtuntur. Sanguis alienus nociuus.

Sanguis uariat. — *Lac uariat.* — *Digeſtio per ætates.* — *Partus cõformatio.*

Sanguis proprius nociuus. Humores proprij nociui. Humores alieni nociui. Humores alieni conducibiles. Humores proprij conducibiles. Conſonans diſſonans eſt. Diſſonans conſonans eſt. Lac alienum bonum. Lac proprium nociuum. Lac alienum nociuum. Lac proprium commodum. Cibus iuuenibus facile ac leniter putrefactus. Senibus vero ad ſummum tranſmutatus. His qui in vigore ætatis conſiſtunt immutabilis. Ad figurationem, ſoles triginta quinque. Ad Motum, ſeptuaginta. Ad perfectionem, ducenti & decem. Alij tradunt. Ad formam, quadraginta quinque, ad motum, ſeptuaginta ſex, ad exitum, ducenti & decem. Alij ſic. Ad formam quinquaginta, ad primum ſaltum, centum, ad perfectionem, trecenti. Alij ſic. Ad diſcriminationem, quadraginta, ad trãſitum, octoginta, ad elapſum, ducenti quadraginta. Non eſt, & eſt. Gignuntur autem in his & plures & pauciores, ſecundum totum, & ſecundum partes. Nõ multo autem plures aut pauciores: pauciores vero tot, & quæcunq; alia his ſimilia.

Quota oſſium coaleſcentia. — *Sanguinis alia uariatio.*

Oſſium alimentum ex confractione. Naſa bis quinque. Maxilla & clauiculæ, & coſtis duplicia, cubito triplicia. Tibia & brachia quadruplicia. femori quintuplicia. Et ſi quod in his plus aut minus poteſt. Sanguis humidus & ſanguis ſolidus. Sanguis humidus bonus. Sanguis ſolidus malus.

Cibariorum uariatio. — *Pulſus ſpiratio, ſigna ſanitatis & morbi.*

Ad aliquid omnia mala & bona ſunt. Via ſurſum deorſum vna. Potentia alimenti melior quàm moles Moles alimenti melior quàm potentia. Et in humidis & ſiccis detrahit & apponit idem, & alteri quidem aufert, alteri vero apponit idem. Venarum pulſationes, & reſpiratio ſpiritus, iuxta ætatem, et conſonantia et diſſonantia ſunt, et ſanitatis ſigna, et morbi, et ſanitatis magis quàm morbi, & morbi magis quàm ſanitatis. Alimentum enim etiam ſpiritus eſt.

Humidum alimentum magis facile tranſmutatur quàm ſiccum. Siccum alimentum facilius tranſmutatur quàm humidum. Alimentum quòd ægre conſumitur. Quòd facile apponitur, facile conſumitur. Et quicunque veloci appoſitione opus habẽt, his humidum ad reficiendas vires medicamen optimum. Quicunque vero adhuc velociori indigent, per olfactum. Qui autem tardiori appoſitione opus habent, ſolido alimento vtantur. Muſculi ſolidiores ægre magis quàm alia colliqueſcunt, excepto oſſe et neruo. Quæ exercitata ſunt, ægrè tranſmutantur, et ſecundum genus ipſa ſeipſis fortiora ſunt, quam pro re ipſa: propterea ipſa ſeipſis ægrius, colliqueſcunt. Pus ex carne, purulentum ex ſanguine, et ex alia humiditate. Pus vlceris alimentum. Pus alimentum vena, arteria. Medulla alimentum oſſis, propterea calla obducuntur. Facultas et potentia omnis auget et nutrit, et germinare facit. Humiditas alimenti vehiculum eſt.

GALENI

GALENI IN HIPPOCRATIS LIBRVM DE ALIMENTO,

COMMENTARIVS PRIMVS.

Ioan. Baptiſta Raſário, Nouarienſi, Medico interprete

. Principium deſideratur.

* Etenim augeri, atq; ali naturæ eſſe opera demonſtratum eſt. verum hæc
effici non poſſunt, niſi in corpore fiat alicuius eorum, quæ prius in ipſo inerãt, cõmutatio. omne
enim corpus moueri neceſſe eſt, ſi acceſſionẽ, deceſſionemue capit. atque hi motus in quantita-
te fieri dicuntur: ſicut ſi corpus albũ fiat nigrum, aut nigrum fiat album, in qualitate, hoc eſt in
colore moueri dicimus: ſimili quoque modo ſi ex calidiore frigidius, aut cõtra, reddatur: ſiq; ex
C ſicco humidum, aut ex humido ſiccum: alterari. Iam uero ſi locum mutet, moueri dicetur. Quod
autem ipſe ait, ſcimus uſu uenire, cum quid ex minore maius, aut ex maiore minus fiat, ita ta-
men, ut ſuam propriam formam ſeruet. Cæterum de ortu, & interitu, atq; ortum eſſe productio-
nem in eſſentiam, interitum uero eius contrarium, quid attinet dicere? præſertim cum iamdu-
dum his de rebus multi Philoſophi rectę diſſeruerint, & omnia genera motus explicauerint.

* *

* Quatuor enim qualitates eſſe vult, & ex ijs effici elementa cenſet: tum ex
elementis eos humores, qui in animantibus, ſtirpibusque conſiſtunt. eidem etiam placet, in ani-
malibus, & ſtirpibus caliditatẽ, ac frigiditatem eſſe magis efficacem: humiditatem, & ſiccitatem,
minus: id quod ẽt ſenſiſſe vr Hippocrates. Ac de hoc quidem inter oẽs ferè & Philoſophos, &
Medicos cõuenit, primas qualitates eſſe quatuor, caliditatẽ, frigiditatem, humiditatem, & ſicci-
tatem: atq; ex ipſarum temperatione effici cum ſenſibilia elemẽta, tum partes omnes corporis,
quæ conſtant è particulis ſimilibus inter ſe, & item organicas, quæ ex particulis inter ſe diſſimili
bus conflatę dicũtur. Exorto aũt animali, cum perſectã ſit nactũ magnitudinẽ, naturales faculta
D tes in ipſo actionem ſuam obeũt. quo in numero verſatur non modo ea, quæ alendi, atq; alteran
di uim habet: ſed ẽt ea, cuius opus in augendo eſt: cuius quidẽ facultatis eſt propriũ, in oẽs par-
tes animal extendere: cum interim in oẽs partes extendi, ijs ſolis ſit, q̃ à natura augentur, attri-
butũ. qđ tñ ſine alimẽto affluenti, atq; adhærẽti nõ poteſt cõtingere: ſiquidẽ incremẽtũ ſine hu
mida ſubſtãtia effici nullo modo põt. quo circa in ijs, qui creſcunt, adhibẽda cautio eſt, ne mul-
tum admodũ, neve uiolẽter exerceant: ne forte ipſorum incrementum cohibeamus: cũ hoc ſci-
tum ſit, oẽ animal ſemper à primo ortu ſui quotidie fieri ſiccius. Ne uero te fallat alteratio, quòd
ipſam idẽ eſſe, qđ incrementũ exiſtimes: qñ incremẽtũ in quãtitate, alteratio in qualitate effici-
tur. Proinde aliud planè eſt incrementũ ſubſtantię, aliud alteratio. Incrementum autẽ progredi-
tur uſq; dũ oſſa confirmata ſint. Cõfirmantur autẽ in paruo corpore uel ꝑꝑ materiæ defectionẽ,
uel propter ſiccitatem. Deſiſtunt autẽ ab incremento corpora citius, aut ſerius, duplici de cauſa.

* *

Hoc ipſe propoſita repugnantia, ſignificauit, cum dixit, humiditate, ac ſiccitate.
nouimus enim ſicut plus, quam oporteat, ita etiam minus, duabus effici de cauſis: ut qđ plus eſt,

propter redundantiam humoris, aut materiæ: quod minus, aut propter ſiccitatem, ſuperantem, E aut propter materiam deficientem. Quam ob rem corpus, quod ſit calidius, quàm oportet, ſi in prima conſtitutione medium in humiditate, & ſiccitate habitum obtinuit, id omnino in florenti ætate ſiccum efficitur: idq́ue tum magis, tum celerius. atque etiam ſi natura erat ſiccius, idem quoque eo citius ſeneſcet, quo celerius ad florentem ętatem peruenerit. Cum enim omnes inclinante ſe ætate ſicci reddantur, conſentaneum eſt, ut quod natura ſit ſiccius, id citius ad ſiccitatē perueniat. quare ob hanc cauſam. *

Vtendum eſt ijs alimentis, quæ *

Reliqua deſiderantur.

GALENI IN HIPPOCRATIS LIBRVM DE ALIMENTO F

COMMENTARIVS SECVNDVS

Ioan. Baptiſta Raſario, Nouarienſi, Medico interprete

* * *

ASSIMILAT pro viribus, cum id, quod accedit, ſuperatur. Superat autem quod prius eſt.

Deeſt quidpiam.

Tria eſſe naturæ animantis opera, ac neceſſario tres actiones eſſe, quæ his operibus reſpondeant: unam nimirum unicuique generationem, actionem, nutritionem. Eſt autem generatio ex alteratione, formationeq́; conflata. nihil enim efficitur, niſi ea ſubſtantia, ex qua fit animal, alteretur: neque figuram nanciſcitur, niſi alterata ſubſtantia conformetur. Auctionem autem eſſe partium ſolidarum in longitudinem, altitudinem, & latitudinem incrementum, nemo, G ut ego quidem arbitror, ignorat. Nutritio eſt appoſitio iiſdem adiuncta partibus. In hac, quod affluit, ſimile efficitꝛ ei, quod iā factū eſt: atq; hoc in cauſa eſt, cur illā alterationē iure nominemus generationē: hāc uero, aſſimilationē. Cæterū hæ tres naturæ facultates & primę ſunt, & maxime propriæ: deſiderāt tn̄ & ſui mutuū, & aliorū miniſteriū. Nā & quæ generādi, & quæ augendi, uim habēt, quædam, ut oſtenſum eſt, deſiderant. Sed & uirtus, quæ nutriendi fungitur munere, multa ipſa quoq; expetit. Eſt. n. eius actio, ut diximus, aſſimilatio, nō poſſunt aūt res aſſimilari, & mutari inter ſe, niſi ſocietatē, & cognationē quādā in qualitatib9 habeāt, in ſiccitate inquā & humiditate & caliditate, & frigiditate, & alijs omnibus, quæ haſce cōſequūtur: quas guſtatus, odoratus, aſpectus, & tactus, differētias quidam appellāt. Atq; hæc quidē cauſa eſt, ut non omne animal quouis cibo ali uideatur: neq; cibis ijs, quibus ut alatur, ei à natura inſitum eſt, protinus id faciat. Quā ob rē natura corporū effectrix, ut q̄dā rerū futurarū ꝓuidētia, multa in unoquoq; animalis ad alterandum alimentum accōmodata inſtrumenta fabricata eſt. Qua ſanè ratione ex rubris flaua, ex albis nigra, ex mollibus dura, ex male olentibus bn̄ olētia, & uiciſſim, fiunt quāquā hæc nō repente, ſed paulatim efficiuntur: ſicut ex ſanguine os, ex pane ſanguis, ex ſanguine caro. Qm̄ aūt in corpore copia excremētorū colligiꝛ, ideo natura ipſorū ſecretionē deſiderauit. H Quapropter quaſdā particulas alimenti excrementis deſtinatas machinata eſt. Sunt ēt particulę per quas alimentum, quæq́; neceſſaria ſunt, in omnes corporis partes comportentur. Cum enim multa ſunt, q̄ aluntur, tum uero ēt ualde diſtāt inter ſe. quocirca quędā alterant, cuiuſmodi ſunt, q̄ idoneum unicuiq; particulæ alimentum præparāt, quædam ſecernunt, ut ſunt ea omnia, quæ excrementorum cauſa facta ſunt: quædam tranſmittunt: quædam ſuſcipiunt ea, quæ per corpus feruntur: quędam excernunt: quædā ſunt tanquam iure quodam alimenti, & aliorum omnium. Ac natura quidem eſt admirabilis, & corporum curam gerit, ſiquidē ipſorum cauſa & tot, & tales particulas procreauit. Finis autem ei propoſitus, eſt nutritio: quæ, ut in primo commentatio diximus, eſt eius quod nutrit, cum eo, quod nutritur, aſſimilatio. *

Omnino autem, quæcunq; futura ſunt alimenta, oportet, ut in inſtrumentis, concoctioni deſeruientibus, ut in uentriculo, iecore, & uenis immorentur: ut in eis prius confecta alere iam corpus queāt: cum non poſſit alimentū effici prius, quàm in illis ſit cōmutatum. Quæ igitur oī ex parte aſſimilata ſunt, alimenta ſunt. Sed ad aſſimilationem nihil æque cōfert, ac factam

A eſſe rectè in ventriculo coctionem, quòd ita ſecundam & tertiam concoctionem cibi facilius
admittant. Secunda autem concoctio in iecore, veniſq; conficitur: tertia in ſingulis partibus,
quæ nutriuntur: cuius cauſa duas illas priores requirimus. Ipſæ enim ſe concoctiones inuicem
excipiunt. Itaq; oībus corporis partibus alimentum pręparat iecur: huic vētriculus: ventriculo
deniq; os. quare natura aſſimilat, cū ſuperat, concoquitq; alimentum, quod ſuperuenit: & cum
facultas, quæ prius inerat, ſuperat, conficit, alterat, aſſimilat, ac poſtremo nutrit.

EXILE autem fit, quandoque prius in tempore diſſolutum, aut appoſitum: quandoque vero poſterius in tempore diſſolutum, aut appoſitum.

Interdum iecur, interdum ventriculus trahit valentius. Cum enim magna alimenti copia vē
triculo continetur, ac iecur vehementer appetit, & aliquid deſiderat, id valentius trahit omni-
no. at cum ipſum plenum, diſtentumq; ſit, ventriculus vero appetat, ſitq; vacuus, tum ipſe tra-
hit valentius, & ex iecore facile attrahit, cū ipſe alimētum magnopere experat, illud vero ſit ple
nū. Interdū autem cur animal non eſuriat, cauſa eſt alimenti redundantia, quę in iecore eſt, ꝙ ſi
B vēter alimentū quandoq; poſtulet, nec eius adſit copia, excrementis implet̃. Vnaquęque tamen
particula robur quoddā natura ſibi inſitum habet, cuius vſu quod ſuperuacaneū eſt, expellit. &
quoduis inſtrumentū in ſe trahit alimentū, quod iuxta ſe eſt: idq; in ſe recondit. deinde, vti dixi
mus, agglutinat, & aſſimilat. Totius aūt diſtributionis alimēti tres partes quædā ſunt, prima eſt,
cū manet in ventriculo, & concoquitur, atq; apponitur: atq; inde aliquid ad iecur aſcendit. Se-
cunda eſt, cū tranſit inteſtina, ijſq; ipſis, & iecori ad ſaturitatem apponitur: tū particula eius exi
gua in omnes corporis partes cōportatur. in tertia ſcito, ventriculū iā ali, ſibi planè aſſimilatis
ijs, quæ ſibi agglutinarat: & agglutinari iecori, & inteſtinis, q̃ fuerāt appoſita: & in oēs corporis
partes digeſtionem, appoſitionēq; effici, quod ſi poſtea animal ſtatim alimentū ſumit, inteſtina
agglutinatū ſibi ſuccū perfecte aſſimilant, ac ſimili etiā modo iecur. in toto autē corpore partes
alimēti, quæ appoſitæ fuerunt, agglutinabantur. Sin autē ventriculus ſine cibo maneat, hoc tem
pore à uenis, quæ in lactibus, & iecore ſunt, trahet alimētum. Enimuero naturaliū actionum &
prima, & ferme maximè neceſſaria nutritio eſt. Fruſtratur autē, vel cum prorſus nō fit, vel cum
diminute, aut vitioſe: idq; aut vitio virtutis, quæ nutriendi vim obtinet: aut etiam propter ma-
teriæ defectionē, aut malitiam; aut ꝙ intempeſtiue, aut ſine ordine quid ſit adminiſtratum: aut
culpa cuiuſdā praui excremēti, aut ſomni exigui. quo ſane tēpore fiunt aut cruditates, aut tar-
C ditates concoctionis, aut manca concoctio, aut in tardis cōcoctionibus cernitur. Sicut etiā vi-
tioſa, & praua fit in corruptelis. Priuatio vero actionis in nutritione vocatur ἀτροφία: deficiens
nutritio, gracilitas. quædā tamen harum cauſarum in viriū imbecillitatem, quædā in uitium ali
menti, quædā in vitæ ſtudia, & ea, quæ extrinſecus incidunt animātibus, referuntur. Si igitur ali
mētū primo diſſolutū, & in tēpore datum, in corpore ſit: exile ipſum effici ait, & per qualitates
cōmutari: ſicut perſpicuū eſt ex oleribus, & pane, & carnibus ſanguinē effici. vultq; hoc idē con
tingere, ſi poſterius aut appoſitum, aut diſſolutum tādiu maneat in corpore, quā diu ſatis ſit, na
tiuus enim calor in corpore vim hēt alterandi ſubſtantiā, & materiā alimenti, quod uel præſum
ptum, vel appoſitū ſit. Fit autē tum prius, tum poſterius exile alimentū, habita ratione tēporis,
quo ſumptū ſit. ac magis etiam, minuſq; nutrit, prout diſſoluitur, concoquiturve, aut ſecus. non
tamen æque ſuperatur à qualitatibus, quæ animantibus inſunt. Superari enim eſt alterari. Eius
rei cauſa eſt, quia quarundā partium vires valentiores ſunt, quarundam infirmiores. Ex quo cō
ſequitur, vt omnes ſuperent illæ quidem propriū alimentum, ſed non tamen ſimili modo. Ven-
triculus enim alterat magis, q̃ os, ſed minus, quàm iecur, & venæ: ſi quidē alteratio, quæ in ven
tre fit, alimentum in ſanguinis ſubſtātiam mutat: quæ uero in ore, mutat ipſa quidem euidenter
D in aliā formam: ſed non tamen perfecte transformat. Cum autem perfecte ſit facta transforma-
tio, unaquęque particula idoneum ſibi alimentum trahit; ut ex uentriculo in iecur, ex iecore in
corpus uniuerſum fiat diſtributio. Conſtat enim inter omnes, quæ nutriuntur, per ſe tota nu-
triri: quæque miſcentur, per ſe tota miſceri. Denique per ſe tota alterari, quæ alterantur: itēque
concoctionem eſſe alterationem, ac nutrientis in propriam qualitatē eius, quod nutritur, muta
tionem: & item vim efficiendi ſanguinis: tum nutritionē, accretionemq; ex eo effici, quod cor-
pus in omnem partem extendatur, & alatur. Qm̃ autem in iis, qui non nutriuntur, partes celer-
rime refrigerantur, propterea, ꝙ ipſarum nutritio ex calido ſucco ſanguinis efficitur: ideo ut ca-
lor ille ſeruetur, natura fecit, ne iecur, & cor à moderato alimento deſtituta ſint prius, quàm ua
lida in toto animali ſit ſanguinis penuria: idq; machinata eſt, quia ſanguis totus ex iecore prin-
cipium ducit: in corde uero, propter ualentē attractionem: ſiquidem uehementiſſimā trahendi
actionem habet: ex quo fit, ut nunquam poſſit eſſe ab alimento deſtitutum prius, quam uniuer-
ſæ animantis particulæ ad extremam inopiam peruenerint.

EXTINGVIT autem vtrumque in tempore, & poſt tempus, quod extrinſecus aſſidue ſuperingeſtum eſt, & per multum temporis firmiter omnibus membris implicatum eſt.

Importu-

Importunæ,ac frequentes cibi ſumptiones faciunt, vt plurimũ eius ſucci,qui crudus uocatur,accumuletur:id quod pueris contingit maxime:& ex adultis,iis,qui in otio vitã traducũt : aut alioqui ſeſe explent. Siquidẽ in eis oĩbus plurimum eſt id,quod non cõficitur:atq; in illis q dem propter otiũ:in his vero propter ſatietatem. uoraces enim ſunt. ac corpus trahit alimentũ prius, quã in ventriculo ſit accurate concoctũ. & eo maior crudi ſucci coaceruatur copia, quò frequẽtius alimentũ additur,qđ ipſe ſuperingeſtum dixit. Accedit etiã, in pueris immoderatus motus cum in omni tẽpore, tum uel maxime à cibo. Scimus enim, queadmodũ maxime eſt ad bonam ualetudinem accommodata ante cibos exercitatio,ita poſt cibos omnẽ motũ maxime noxium cenſeri.nam,ut dicebã,alimentum è uentriculo ante, q̃ cõfectum ſit,diſtribuitur. &ex eo copia crudorum humorũ in uenis colligitur,ex quibus omnia genera morborũ gigni ſolent. Atqui nemo unquam ægrotabit,qui ſedulo prouidebit,ne unquam cruditate laboret;ac,ne uehementiore ullo motu poſt cibum cieatur. quæ tamen omnia pueri flocci faciunt. quam ob rẽ diuinus Plato in libris de legibus ita ſcriptum reliquit, Puer inquit, omnium eſt ferarum intractabilis maxime. ac niſi plurimũ natiui caloris in pueris ineſſet,tantã ferre cruditatẽ nunquam poſſent.Quemadmodũ autem ſi quis plura ſumat, & cruditates, & humores crudi gignuntur: ſic etiam ſi pauciora ingerantur, corpora refrigerabuntur,ac lædentur.debet.n.alimenti quantitas proportione reſpondere perſpirationis quantitati.Si aũt nihil à nobis deflueret,nihil opus eſſet alimento: quia priſtina ſubſtantiæ moles ad omnem æternitatem tẽporis conſetuaretur, nunc uero cum animãtiũ corpora perſpiratione, quæ fit per meatus, qui ſenſum noſtrum effugiunt,diflentur,idcirco alimento indigemus:ſiquidem nutritio eſt expletio eius, quod euacuatum eſt. Cũ igitur aut tempore accommodato ad alimentum offerẽdum,aut poſt illud tempus quiſpiam aſſidue cibum det,tũc id neceſſario eueniret, ut utrumque alimentũ hebetetur,ut ſuperioribus etiam verbis cenſuit: & natiuus calor extinguatur, & uincatur: ut ſtatim cum ipſo concoctio ciborũ,probi ſanguinis origo, partiũ animãtis nutritio, & excrementorũ euacuatio debilitetur.Contra uero,ſi quis tantũ cibi ſumat,quantũ poſſit conficere, tum & calor ipſe adaugebitur,& cætera omnia,quæ dicta ſunt,probe in animantibus adminiſtrabuntur. Idem quoque patietur animal,ſi id, quod extrinſecus cõtinuo adhibetur, multo tempore firmiter omnibus membris implicatum ſit.Significat enim,id neque à particulis trahi poſſe,neque concoqui, neq; etiam ullam ex naturalibus actionibus effici. * *

ac niſi utrunque recte faciat, omne genus malorum bonæ ualetudini adverſaturum, ſperandum eſt. *

ET IDEAM produxit.

Vocat ideam hoc loco formam,& ſpeciem alimenti.Cum enim cibus concoqui incipit,tunc priſtina forma mutatur.Huius rei ſignum eſt id,quod per totam noctẽ in dentium interuallis relictum eſt:ſiquidem propriam formam non ſeruat: ſed unius noctis curriculo ualde immutatũ uidetur.neque enim panis exquiſite: neq; caro eſt caro, ſed tale quidpiam olet,quale etiam os animantis,cum in coctionis inſtrumentis propriam formam nanciſcatur,ac uel in ſanguinem, uel in pituitam,uel bilem flauam, uel atram conuertatur: quos quatuor humores appellamus, & Hippocrates multorum morborum cauſas eſſe docuit. *

Meum autem librum in manibus omnium eſſe arbitror. * erit autem hæc ut totius rei ſumma quædam. Quatuor igitur humores in nobis ſunt ſecundũ naturã. Hi cum quantitate excedunt,& in qualitate alterati ſunt,morborum cauſas afferunt.Cæterum hyeme redundat pituita,uere ſanguis,æſtate flaua bilis,autũno atra. Quæ cum docuiſſet,& itẽ hæc,contrariorum medicamina eſſe contraria, elementum nobis tradidit methodi, quæ ad artem accommodata eſt, ad quæ cum aggregaſſet, quæ in Aphoriſmis habentur de morbis, qui quoq; tempore,& quaq; ætate uigent,ad ipſa elementa quaſi ſyllabas attexuit. Sed ego breuitatis cauſa, ipſius uerba nunc afferam. *

Primum enim alimenti principium,ut in illo dictum eſt,os, ſtomachus, & uenter eſt. Secundum, uenæ ex iecore in uentrem pertinentes: in quibus primis effici ſanguinem,oſtenſum eſt. Tertium eſt iecur: quartum poſt iecur,eſt uena caua: ſiquidem in ipſa prima ſanguis ab excrementis liber relinquitur.ab hac autem uena,ſicut aliæ omnes animãtis particulæ,ita etiam cor, alimentum ſumit. quare perſpicuum eſt, formam efferri, & produci, ſi nutriri animal debeat.

COMMVTAT priſtinam, et deſcendit.

Dictum eſt, concoctionem eſſe alterationem in qualitate,eamq; à uentriculo,cibos ſibi aſſimilante,

A milante, effici. Talis enim quædã ex quatuor elementis cõfecta temperies, quæ proprietatẽ corporis ventriculi facit, eſt alterationis ciborũ cauſa. & hoc ad agẽdum maximam uim calidum elemẽtũ affert. Neceſſe enim eſt, ut quod alit, alteretur, dũ in eius, quod alitur, naturã mutatur. quo circa uentriculus conſtringitur ad cibos, & accõmodatũ ſibi humorem indelicit, donec expletus quicquid excremẽti ſuperfluit, in ieiunũ expellat. Quemadmodum aũt iecur tum ex ventriculo, tum ex inteſtinis alimentũ per uenas attraxit: ita quæ poſt ipſum ſunt, per alias uenas in ſe illud attrahunt: tũ deinceps ex his aliæ: idq; fit uſq; dũ in omnẽ animantis particulam alimentũ peruenerit. Eſt enim in cõmentarijs de facultatibus naturalibus demonſtratũ, cibum & potũ in omnes corporis partes per tranſumptionem cõportari. ad hos autem perferendos, uenæ, ueluti canales quidam, à natura factæ ſunt. ac primum quidem uena magna: tum ipſius ad portas iecoris propagines, & productiones tot numero, quod iecoris fibræ ſunt. Sed & de uenis & de ipſarum, itemq; arteriarum principio, in quarto commentario ad illa uerba, Radix uenarum iecur: radix arteriarum cor: copioſius diſſeremus.

ALIT concoctum.

B

Quæ ante dicta ſunt, concoctionẽ ferme ſignificant oĩa. nam quod dixit, exile fieri alimentũ, produci, priſtinamq; formam commutare, idẽ eſt, atq; id, quod nũc uno uerbo extulit, cum ait, ipſum alere, cum concoctum eſt. Crudi enim humores alere non poſſunt prius, q̃ concocti ſint. Enimuero cũ quotidie magna ſubſtantiæ pars ab oĩbus animantibus defluat, propter calorem innatũ, ipſorum corpori maxime neceſſaria eſt concoctio. quocirca ut iuſtus caloris modus ſeruetur, cibis, potionibusq; opus eſt. Quoniã aũt quod à ſingulis particulis defluit, tale natura eſt qualis eſt ipſa particula, nihil aũt eorũ, quę edimus, aut bibimus, tale prorſus eſt: ideo fuit naturæ neceſſariũ, ea immutare, concoquere, & eadem alendo corpori ſimilia præparare. Excrementa uero, quæ per alterationẽ fiunt, extrudit illa potentia, quã expultricem uocamus: ſiquidẽ omnis particula id trahit, quod eſt ad ipſam accommodatũ, & reiicit alienũ, quodq; attraxit, alterat. & quo tẽpore alterat, eo retinet, & conſtringit. hæcque alteratio uſq; dum ad ſimilitudinem partis, quæ alitur, ſit facta mutatio, uocatur concoctio: cum uero iã particulæ apponitur, nutritio. quare quis eſt, qui non norit, concoctionem eſſe quandã alterationem, & mutationem eius, quod nutrit, in accommodatã ei, quod nutritur, qualitatem? atque alterationẽ à calore effici,
C itaq; etiã nutritionem, concoctionẽ, & humorum omnium originẽ? Si igitur hoc eſt concoctio, alimentũq; in uentriculo ſumit qualitatem accommodatam ei, quod nutriendũ eſt, certe planum eſt, alimentũ in uentriculo concoqui. Hoc tamen minime placet Aſclepiadi, atq; Eraſiſtrato, quorũ alter neq; in uomitibus, neq; in ructibus, neq; in diſſectionibus qualitatẽ ciborum cõctam unquã apparere cenſet: atq; adeo ſtultus eſt, ut cũ ueteres, ac præſtantes uiri dixerint, cibos in ventriculo ad bonitatẽ conuerti, quærat non eam bonitatem, quæ ad potentiam pertinet. ſed eã, quæ in guſtatu eſt. Eraſiſtratus eſt riduculus, & imperitus: quia cũ aperte dicat Ariſtoteles, concoctionẽ elixationi ſimilẽ eſſe, quam in ſententiam hoc dictum ſit intelligere non poteſt. Negat enim uериſimile eſſe, concoctionẽ ſimilem eſſe elixationi, quę leuẽ calorẽ habeat: tanquã oporteat aut ignem adurentẽ, aut flammam ſemper uentriculo ſubijci, ſicut lebeti: aut alioqui cibos alterari ab ipſo non poſſe. Sed de horũ & ſtultitia, & inſcita dictum eſt nobis in cõmentarijs, quos de facultatibus naturalibus edidimus. Nunc uero qm̃ natura ſemper concoquit, diſtribuit, ſanguinem efficit, apponit, agglutinat, & aſſimilat, ſcire cõuenit, non conſueuiſſe alimentũ ex uentriculo emitti, niſi ſit perfecte concoctũ. Cum uero perfecte concoctum ſit, tũ os inferius aperitur, & cibi per ipſum facile excidunt. Si uero acrimonia quædã uẽtriculum mordeat, tunc citius, q̃ oportet, alimentum adhuc incoctum abiicit. Rurſus multitudine quan-
D doque onuſtus, aut his ambobus coeuntibus, male affectus, diarrhoeis corripitur. Siq; in hoc morbo natiuus calor debilis reddatur, profecto neq; recte cibos concoquere, neq; ſanguinem efficere, ac multo minus diſtributionis munere fungi põt. Facultas quoque ſanguinem efficiens ad proportionem eius, quæ in uentriculo concoctionem obit, interdũ præ imbecillitate humorem eum, qui ſit in uenas diſtributus, quamuis eſſe moderatus uideatur, non alterabit. Præſertim cũ non coctis, & corruptis in uentriculo cibis, probus in iecore, & uenis effici ſanguis non poſſit. In quibus igitur cibi recte concoquũtur, iis & ſanguis probus, & moderata copia carnis efficitur. Sæpenumero autem uitioſæ coctiones fiunt, quod ea, quæ ſumpta ſunt, aut pituitoſiora, aut bilioſiora ſint reddita: aut aliam quampiam corruptelam contra naturam contraxerint: aut cruda, & immutata diutiſſime permanſerint, & flatu impleta ſint. Itaque alimentum nunquam nutriet prius, quàm recte ſit concoctum, ſicut ipſe rite cenſuit.

IDEAM priorem commutat, eſt interdum, cum priores hebetauit.

Priorem alimenti formam mutari, & in eius, quod alitur, naturã conuerti, ſiquidem recte ſit concoctum, iam eſt à nobis, & dictum, & demonſtratum. Videmus enim ſæpe panẽ, quo ueſcimur,

mur,

mur, primum in uentriculo concoctū, & à iecore in ſanguinem conuerſum, in uentrem iterum referri, Quod ſanè fieri non poſſet, niſi caro iecotis, quæ affuſio nominatur, eiuſmodi commutationem efficeret, & ſanguinem procrearet, Etenim ſi ſanguis concreſcet, cato iecoris prorſus erit effecta, E

*

*

Neque poteſt priores hebetare, alimento non corrupto, hoc autem propter multas cauſas vſu uenit: quæ expoſitæ ſunt in libro de ſymptomatibus, & in eo, qui eſt de

*

Sed hac de re in progreſſu orationis iterum diſſeretur. Nunc reliqua addamus, de quibus nos paulo antè dicturos eſſe, polliciti ſumus. *

Finis non extat.

F.

GALENI IN LIBRVM HIPPOCRATIS DE ALIMENTO

COMMENTARIVS TERTIVS,

Ioan. Baptiſta Raſario, Nouarienſi, Medico interprete

FACVLTAS autem alimenti peruenit & ad os, & ad omnes eius partes, & in neruum, & in venam, & in arteriam, & in muſculum, & membranam, & carnem, & pinguedinem, & ſanguinem, & pituitam, & medullam, & cerebrum, & ſpinalem medullam, & viſcera, & omnes ipſorum partes.

Corpus animātis, ex plurimis, ut perſpicuū eſt, particulis conflatū eſt, quas è ſimilibus inter ſe particulis, aut diſſimilibus cōſtare aſſerimus. Corporū autē eorū, quæ ſunt ex partibus inter G ſe ſimilibus, tria ſunt genera, quæ & exanguia ſunt, & ſinū non habent. Eorū alia ex oſſibus, alia ex cerebro, dorſiq; medulla, alia ex muſculis oriūtur. Vocantur aūt è ſimilibus inter ſe particulis conflata, eo ꝙ oēs partes tum ſibi mutuo, tum toti ſimiles ſint. Eædem & ſimplices, & primæ nominantur, ſiquidē ex eis cōſtituantur ea, quę cōpoſita, organicaq; appellantur, cuiuſmodi eſt digitus, cubitus totus, brachium totū, & crurum particulæ, itēq; oculus, lingua, cor, pulmo, omniaq; viſcera, & uenter, & inteſtina, quin etiā caput, & quæ in ipſo partes ſunt: ex quibus partibus totū rurſus corpus conſtitutū eſſe medici norunt. Primæ autē particulæ gignuntur ex ſanguinæ, qui ex alimento intra corpus ſumpto oritur, & itē ex ſemine. Hæ partes ſunt chartilago, os, neruus, membrana, copula, arteria, vena, & quæ ſunt generis eiuſdē oīa: tum ex iis conficitur oculus, lingua, caput, viſcera, artusq;. Deniq; ex his totum corpus, atq; hæc quidē omnia naturales qualitates in ſe habent: ut per exuperantiā humida ſit caro, frigida chartilago, ſiccum, & frigidum os: pinguedo humida, & calida, & vnaquæq; particula, quæ è ſimilibus inter ſe particulis conſtat. Quin etiā cōplura ſunt ſpatia inter prædictas particulas ſimiles inter ſe, & primas: atq; iis plura, maioraq; inter organicas, & cōpoſitas. Vt autem oēs corporis partes alimentū ſumant, interdū natura ſpatiū in unaquaq; particula, ꝗ conſtet ex partibus ſimilibus inter ſe, fabri H cata eſt, ut in oſſe, & cute. Ac mollia quidē corpora, ꝗ ſibi mutuo incumbunt, habent interiecta ſpatia, quę ſenſum effugiunt, quę vero dura, ſiccaq; admodū ſunt, in eis interualla cernuntur, ut cernere eſt cauernulas in oſſibus: in quibus eſt humor craſſus, & albus, quē ad alenda oſſa natura præparauit. In cute autē foramina quædam ſunt, tum ad huiuſmodi uſum, tū vero etiam, vt quæ ſuperuacanea ſunt, exeant. Cæterū quomodo alimenti facultas ad vnamquanq; particulam comportetur, nemo, qui noſtrū de facultatibus naturalibus librū leget, poterit ignorare. In illo.n. oſtenſum eſt, canales multos per oēs partes ſparſos ſanguinem eis, veluti in hortulo irrigationē quandam adducere. Habent aūt hi canales interiecta ſpatia quædam, ſic præparata, vt neque nimis parce mediis eorum partibus ſanguis, quem ad ſe trahunt, ſuppeditetur: nec copia ſuperuacanei humoris, intempeſtiue ad ea confluentis, unquā obruantur. Hæc autē fabricatio eſt à natura uel in ipſo initio facta, vt oēs particulæ alimentū facile ſumerent. Sūmæ enim continui corporis partes primum admoto ſibi alimento perfruuntur. Ab iis ſumunt, quæ deinceps ſequuntur, per continuum trahentes. Deinde ab illis aliæ: idq; fit vſq; dū alimēti qualitas in oēs ſit partes corporis comportata. Non omnes tamen ſimili tatione nutriuntur: ſed aliæ magnam mutationem expetunt, aliæ exiguam: ut illic perſpicue declarauimus. Quæcunq; autem humo-

rem,

A rem,quo nutriuntur,deſiderant,ijs à natura pręparatum ueluti penum quendã diximus,exem-
pli gratia ſinus, aut cauernulas, uel aliud quidpiam,quod his proportione reſpondeat. Ac ſan-
guine quidem parum alterato, uiſcerum omnium, & muſculorum carnes aluntur. At oſſa,niſi
permagna intercedat mutatio,ali non poſſunt. Et ſicut ſanguine aluntur carnes,ita oſſa medul-
la nutriuntur. Quod tñ eodem modo in oĩbus nõ fit: propterea quòd exigua quædam ſunt,&
ſinus expertia:quædã maiora,& quæ ſinus habent.Proinde in paruis,& ſinus expertibus medul
la eſt cauernulis ipſorũ inſperſa : in maioribus,& ſinus habentibus,utiq; in ipſis collecta eſt. In
chartilagine eſt mucoſum quid, ei circunfuſum : ligamẽtis,muſculis, & neruis lentus humor in-
ſperſus.Qđ aũt alimentũ unaquæq; pars trahit,id paulatim aſſimilat,& in ſui ſubam mutat.Per
ueſtigemus aũt in ſingulis particulis,ab ipſo enumeratis,qđ ueri ſit.Facultas,inquit alimẽti per-
uenit in os:& tñ apparet ꝑſpicue,in cunctis aĩantibus,nullũ ex paruis oſſibus medullã cõtinere.
Cauſa eſt,quia neq; ſinum ullum notabilem & magnum habet:ſed ſolum cauernulas,ut dixi,&
eas quidem paucas,& anguſtas.In eorum.n.conſtructione duo fuerunt naturæ propoſita,ut du-
rities ad ſuam tutelam, leuitas ad motiones animantis pertineret: neq; facile erat hæc ambo in
idẽ conuenire.Si.n.os præterquam ꝙ anguſtum ſit, cauũ ẽt eſſet factum,oĩno imbecillum exti-
B tiſſet:at ſi magnũ,& plenum,& denſum,grauiſſimũ fuiſſet,& ad geſtandum difficile. Etenim de
tibia, femore, & brachio quid eſſet cẽſendũ, ſi neq; ſinus adeo amplos habuiſſent,neq; ipſorum
fuiſſet rarior conſiſtentia?Ad duplicem autem uſum,quem indicauimus,ſecuritas ex denſitate,
& duritie:leuitas ex contrarijs extitit.In quibus tñ ꝑꝑ robur muſculorũ,ac totius corporis for-
titudinem,utrunq; cõparari poterat,in ijs oĩbus & denſa,& dura oſſa à natura facta ſunt,& me-
dulla eſt ipſorum accommodatum alimentum:quæ uero nõ hñt,ea ſuis cauernis tale quid con-
tinent,quo nutriri queant. Ad oſſa uero addidit neruos,cũ ait,& in neruum. Ac neruorum qui-
dem ſunt tria genera:alij enim à cerebro,& ſpinali medulla oriuntur: quos uoluntarios nuncu-
pamus:alij ex oſſibus,quos,ut ita dicam,ligamentales uocamus:alij ex muſculis,quos tendines
nominant. alij porro duri, alij molles ſunt,ac duorum omnium origo eſt ſpinalis medulla. Eius
uero ora inferior duriſſimorum:mollium uero omnium fons eſt cerebrum:media uero anterio-
rum eius partium molliſſimis dicata ſunt.at mediorum neruorum ſubſtantiæ principium id eſt,
quo cerebrum & ſpinalis medulla coniunguntur.Hoc tñ ignorauit Ariſtoteles,qui cęteris in re-
bus præſtans,& ſcientia ornatus,in diſſectione corporum non admodum excelluit. Nunc uero
de alimento,quo nerui fruuntur,hoc tm̃ habeo dicere,glutinoſum,aptum ad trahendum,& dif-
C ficile ad excernendum eſſe id,quo nerui aluntur:idq; perſpicuum eſſe ex ijs,quæ in neruis appa
rent.Nam ſi elixentur,aut computreſcant,in huiuſmodi humorem diſſoluuntur.Cum uero na-
turalem,ſuumq; ſtatũ ſeruant,ſunt omnino exangues.Præterea ſingulæ partes humore propriæ
ſubſtantiæ accommodato aluntur. Nihil autem ad neruum alendum accommodatius,q̃ quod
dictum eſt, comperies. Ergo neruus alitur,euacuationem tamen non exigit,quia nullam habet
ſenſibilem cauitatem, ſicut in uenis,arterijsq; conſpicitur. Atque hoc interdum in cauſa eſt,ut
neruis glutinoſo, frigidoq; humore repletis, quo ſane humore nutriuntur, conuulſio ipſos ten-
tet.quod non contingeret,ſi cauitatibus ſenſibilibus,per quas fieret excretio,præditi eſſent. Et
in uenam,inquit, & in arteriam. Quamplurimas & uenas & arterias in toto animantis corpore
narura fabricata eſt. ac ne longe abeam, in facie, & toto capite natura permultas arterias arte-
rijs,uenasq; uenis tum à dextris ad ſiniſtra,tum à ſiniſtris ad dextra,tũ ab anteriore parte ad po
ſteriorẽ,& rurſus à poſteriore in anteriorẽ,& ab externis partibus ad internas,& ab internis ad
externas ꝑducẽs attexuit.Cũ aũt uena aut arteria in muſculum,aut uiſcus,aut aliquã aliã partẽ
inſerirur,tenues quaſdam propagines corporibus ſibi admotis mittit. Cuius rei perſpicua cauſa
eſt : omnes nimirum particulas tã calidas, q̃ frigidas, & tam duras,quã molles alimento indige
D re.Easque alimentum ex ſanguine accurate alterato trahere.Has autem particulas nuꝑc auctor
connumerauit, quia ex ipſis omnes corporis particulæ cõponuntur : neq; ulla poteſt inueniri,
quæ ſit harum expers. Etenim ſi ali debent,profecto ſine his effici id non poteſt. Omnes autem
muſculi & arterias habent,& uenas,& per has alimentum ad ipſos comportatur. Si enim ipſo-
rum permanens eſſet ſubſtantia, certe neque arterijs,neq; uenis opus ipſis eſſe diceremus. Sed
cũ alimento indigentes ſint,&,ut ante dixi,ſeruandus ſit iuſtus natiui caloris modus, idcirco &
uenis & arterijs opus fuit.Quia uero innatum ſenſus,& motus principium nõ habent,ideo ner-
uis ſemper indigent, qui hoc eis ſuppeditent. * *

Non tamen naturalibus inſtrumentis. * *

Animalibus tamen inſtrumentis naturalis quædam eſt attributa diſpenſatio, indi-
geniq; ipſa quoq; & arteriarum,& uenarum ope ad ſuam eſſentiam conſeruandam. *

* Permultum autem hæc in re differunt. ad plurimas uſ-
que extenta particulas, ac non ſolum in muſculos, ſed etiam * . partes. *

Propterea addidit.Et in membranam,& in carnem,& in pinguedinem:quas priſci
tunicas,membranas,& meningas uocabant, eas nunc uno nomine membranarũ auctor ſignifi-
cat.quos nos quoque ſequuti omiſſa nominum ſubtilitate,rem propoſitam pertractabimus.

* Ad

* Ad ſpiritus inſtrumenta:& coſtas omnes intus ſubcinxit. * * E

Cum interim nulla corporis pars ſine ſanguinea ſubſtantia effici queat. Nec tamen quæcunque albæ, & exāgues ſunt ipſo effici ſanguine poſſunt: ſicut iecoris ſubſtantia. Id quod propter ſimilitudinem, quæ inter ſanguinem, & ſubſtantiam corporis ipſius intercedit, accidit. *

Vaſa igitur, ac membrana ita gigni uidentur, ut non modo primam conſtitutionem ex ſeminis ſubſtantia,ſed etiam reliquum in longitudinem, & latitudinem incrementum accipiant. ac membranæ quidem,ſicut etiam aliæ omnis corporis particulæ,naturales actiones habent, ut trahere, continere, excernere, atq; alterare poſſint. qua de re nemo controuerſabitur, qui libros de *

Pinguedo autem eodem modo alitur.Siquidem ipſa inſtar olei pinguis eſt animantis partibus membranoſis, ac neruoſis affuſa. *

Proinde quæ bene alūtut,aut pinguedinem,aut adipem habent omnia.quæ uero gracilia ſunt, & nō nutriuntur, ſæpe ne habere quidem omnino, ſæpe uero ita parū,idq; ſiccum,ut uix uti poſſis,uidentur. De ſanguine aūt quid attinet dicere?Ipſe.n.& cibis alitur,& cętera oīa, q̄ in corpore ſunt,alit.Duobus aūt modis ſanguis dicitur,interdū ut ex altera parte cæteris humoribus reſpōdeat,hoc eſt,ut à pituita,& utraq; bili diſtinguatur, interdum uero ex præſtantia totus is humor,qui uaſculis continetur. Hoc autem loco cum addidit,& pituitā,& reliqua,planum eſt, unum ſignificari humorem ab alijs diſtinctum. * F

Calor, unicuiq; animāti natiuus temperatus, & modice humidus eſt auctor ſanguinis:ob eamq; cauſam ſanguinem calidum & humidum poteſtate eſſe dicimus: ſicut flauam bilem,calidam,& ſiccam:atram,frigidam,& ſiccam:ipſam deniq; pituitam humidam,&frigidam. qua de re & ab Hippocrate,& ab alijs ueteribus euidentes probationes allatæ ſunt. *

Quantum igitur pituitę in uenis fertur,cum utile animantibus ſit,uacuatione non eget:ſicut ex utraque bili altera inutilis,& præter naturam.quæ autē pituitæ pars dulcis eſt,ea & utilis,& naturalis animanti eſt.quæ uero acida,ſalſaq; eſt,acida omnino cruda eſt,ſalſa uero cōputruit. De medulla autem. *

Hoc ipſius eſt proprium,ut ſit,uelut dictum eſt,oſſium alimentum.Cum uero ſpinalis medulla quædam habeat cerebro communia,quædam propria,communia ſunt,ut corporis eſſentiam ſimilem habent,& neruorum origo ſit: propria ut cum cerebrū pulſet ac motu cieatur, quanquam eſſe immobili continetur, ipſa tamen non moueatur, tametſi,à uertebris mobilibus contineatur. * G

Quemadmodum autem ſpiritus uitalis in arterijs,cordeq; gignitur,& ortum ex ſpiratione ducit,& ex humorum halitu:ſic animalis fit ex uitali admodum elaborato.Et quemadmodum in uentriculum & inteſtina arteriæ,uenæq; plurimæ perueniūt,bilem,ac pituitam, & aliàs id genus humores in externam capacitatem effundentes, & ſanguinem ac uitalem ſpiritum intra ſe ipſas cohibentes, ſic in cerebri uentriculos uenæ excernunt ea, quæ ſuperuacanea ſunt: ſanguinemq; retinent:arterię uero ſpiritum reſpirant.Quæcunq; autem cerebri partes membranam ipſius ſuccingentem cōtingunt,eæ ſibi alimentum hauriunt.quę uero longius abſunt,materiarum inclinationibus adiuuātur.Dictum enim eſt,omnes corporis partes facultatem habere materiæ ſibi accommodatæ attrahendæ.Itaq; ut uniuerſum corpus ipſiuſq; particulæ trahere alimentum queant,natura magnam arteriarum,uenarumq; copiam in totum corpus pertinētem machinata eſt:quæ ita uicinæ inter ſe,ac ſæpe etiam propinquæ ſunt,ut ſeſe contingant:ſicut eas eſſe perſpicimus,quę in uentriculū,in ieiunum,uniuerſumq; tenue inteſtinum,& colon, & iecur,& pulmonem,& renes,& ueſicam,& uterum,& lienem, & ipſum corperuenerint. Sed etiam in hic * H

Quod cum in alijs ferme omnibus corporis particulis,tum uel maxime in cerebro conſpicitur.

ET IN calorem, & ſpiritum, & humorem.

Quemadmodū corpus refrigeratur in nutritionis defectione, ita ipſū alimento excalfieri p̄ſpicuū eſt. Cū tñ refrigeratio ex diuturnis quoq; ſolidorū corporū ſiccitatibus conſequat̄:quippe permanere ipſa per ſe ſiccitas,ſi nō mutet oppoſitio,quę ex calido,frigidoq; cōſtat,nō poſſit. particulæ.n.in nutritionis defectione celerrime refrigerant:propterea ꝙ calido ſanguinis humore nutriunt̄.ex quo fit,ut cū alimēta innato calore cōcoquant̄,corpus calfaciāt.hoc tñ protinus non fit. Vt.n.alimenta ad ignē accomodata ignē augent,ita corporum natura calidorū alimentum, qđ ipſis accōmodatū,innatumq; ſit,ea perpetuo roborabit,& innatum calorē adaugebit. idq;

A idq́; eſt omnis alimenti proprium, interdum tñ copioſius alimentum hebetat innatum calorẽ,
inſtar lignorum viridium,quæ vt ſint ignis alimenta ipſa quidem, tamen quia plura in ignẽ cõ-
iecta ſunt,idcirco flammam occultant,& ne ignis extinguatur,periculum afferunt.Ergo alimẽ-
ti facultas in calorem,& humorem perducitur . quia is ſuccus,qui ex cibis conficitur, non poſ-
ſit recte ex ventriculo in venas trãſumi,neq; facile venas,quæ in iecore multæ,anguſtæq́; ſunt,
pertranſire,niſi tenuior quædam,& aquea humiditas ei,tanquam vehiculum quoddam, fuiſſet
admixta . Hippocrates autem venam cauam alimenti vehiculum vocat:propterea quod in ip-
ſa ſanguis multa,tenui,& aquea humiditate plenus eſt. Conſtat enim,naturalia inſtrumẽta quò
humidiora ſint,eò melius nutriri:tametſi extreme humida tẽperie ſint. quod vero ad cõcoctio
nes pertinet,neq; ſe ipſis meliora ſunt,neq; ẽt ſiccioribus, ẽt ſi ſimiliter ſint calida. Calor ad au-
ctus valẽter alterat:frigus nulli actioni eſt vtile:ſiccitates ad robur valent ; humiditates ſunt ad
nutritiones accõmodatiſſimæ,alijs actionibus,præter quã incremento,maxime cõtrariæ. Nam
ad incrementum potius,q̃ ad nutritionem valent. De ſpiritu aũt,& ſpiritum eſſe duplicem,ani-
malem, & vitalem , & ipſum eſſe omnium eorum , quæ ſunt in corpore,leuiſſimum,& tenuiſſi-
mum,nihil opus eſt dicere. * * *

B *ALIMENTI autem quod alit, hoc alimentum, & quod velut alimentum, & quod futurum eſt alimentum.*

Dictum eſt,nutritionẽ eſſe aſſimilationem eius,quod nutrit,ei quod nutritur. & vt fiat, præ-
cedere agglutinationem,& vt hæc fiat,appoſitionem oportere. humor enim qui quãuis corpo-
ris particulam nutriturus eſt,primum in ipſam totam diſpergitur,deinde apponitur, tum agglu
tinatur,deniq; aſſimilatur . Vbi igitur corpus vna qualibet earum, quas in ſe habet, qualitatum
id,quod ſibi admouetur,commutat:non eſt exiſtimandum eo caſu id ipſum tota ſubſtãtia age-
re,neque id quod mutatur,aſſimilari ipſi poſſe. quare quod ita mutatum eſt, nunquam nutriet
id,quod ſe mutauit.Si vero illud mutabit,hoc eſt tota ſui ſubſtantia aget, vtiq; tum ſibi aſſimila
bit id,quod mutatur:tum ab eo nutrietur. quippe cũ nihil aliud ſit nutritio,quã perfecta aſſimi
latio. Alimentũ igitur proprie vocatur id,quod iam nutrit. quod vero eſt velut alimentũ, neq;
tamen adhuc aluit,cuiuſmodi eſt quod agglutinatur,vel quod apponitur,non proprie,ſed ho-
monyme alimentum appellatur . quod aũt venis,& magis ẽt quod ventriculo continetur,vtpo
te quod nutriturum aliquando ſit,ſi probe cõfectum fuerit, alimentum nuncupatur . quocirca
C ſolent medici edulia quæque in his alimenti ſignificationibus alimenta nominare, non ꝙ iam
alant animantes,nec quod talia ſint,qualia ſunt,quæ alunt:ſed quia nutrire poſſint, nutriturąq;
ſint,ſi probe conficiantur. Ipſe autem quod iam aſſimilatum eſt,alimentum vocat. quod vero
tale eſt,quale illud,quod appoſitum,agglutinatumve eſt,velut alimentum,reliquum oẽ, quod-
cunque venis,& ventriculo continetur, futurum alimentum . Quoniam autem neque omnia,
neque omnino aſſimilari poſſunt,ſciendum eſt,quæ omnino aſſimilantur, alimenta eſſe:cætera
omnia medicamenta vocari . Alio enim in loco oſtenſum eſt, duplicem ipſorum naturam eſſe.
nam vel immota manent,corpusq́; vincunt,& mutant, quæ animantis naturã corrumpunt:vel
mutationis principium ſumunt à corpore,ſed putreſcũt, ac corrũpuntur, deinde corpus ſimul
corrumpunt,& putrefaciunt:hæcq́; venena vocanda ſunt.quinetiã tertium genus medicamen
torum inuenitur,eorũ nimirum,quæ corpus recalfaciunt,nihil tamen mali efficiunt.Eſt & quar
tum genus eorum,quæ agunt aliquid,& patiuntur:ſed tandem vincuntur,& perfecte aſſimilan
tur : quæ ſimul & medicamenta,& alimenta ſunt . Cum igitur alimẽtum tribus dicatur modis,
id,quod iam alit,appoſitumq́; eſt,& quod non item futurum ſit, alimentum proprie vocat:idq́;
omnino calefacit corpus,quod nutritur:aliorum duorum neutrum id facit: propterea quod ali
D menta proprie non ſunt:ſed alterum,vt ipſe ait,veluti alimentum:alterum vero tale ſit futurũ.

PRINCIPIVM autem omnium vnum: & finis omnium vnus: & idem finis, & principium.

Si eam particulam principium eſſe dicimus,quæ ijs,quæ ex ſe oriũtur,aut facultatẽ,aut oĩno
materiã ſuppeditat,profecto hic ſermo non parum controuerſus eſt:ſiquidem & cerebrum, &
cor,& iecur erũt principia:atq; ita multa principia,non vnũ. Si vero principium, rerum omniũ
materiã continens,quærit,nos id ex Hippocratis ſententia eſſe quatuor elemẽta ſtatuimus, qui
bus ſit à natura tributũ,vt mutuo per ſeſe tota miſceantur,atq; inuicẽ agant. Si vero horũ neu-
trum hic auctor velit,ſed forte de vegetabili principio loquaẽ, quod ſanè vnũ eſt, profecto ani-
mal vnum primum omnium habet principiũ, quod non ex ſanguine, ſed ex ſemine arteriam,
venam,neruum,os membranamq́; fabricatur.Quidam tamen ſunt,quibus vnum principium,
vnumq́; finem ab ipſo dici placet,quod re vera nihil ſine principio fiat:& quod primum factum
eſt,ab aliquo ſit factum principio:& finem ſit habiturum,quę eſt eius,quod ante factum eſt,diſ-
ſolutio : quia quicquid factum eſt,finem eſt habiturum:nec quicquam in rebus humanis poſſit
excogitari,quod initium quandoque habuerit,quod finem habiturum non ſit. Ergo vt omnia
ab vno principio incipiunt,ſic in vnum finem deſinunt. *

* * E

In alia autem ſignificatione,ſcimus omnem artem appetere finem: ac finem in quaq; re vnum eſſe:idq; nihil eſſe aliud,quàm id,quod conuenienter illi ſubſtantiæ bonum eſt.Sic medicinæ vnus erit finis,bonam valetudinem conſequi:& vna intentio,bona valetudo. Modi vero eius conſequendi,diuerſi.Quare vtilitas in medicina æſtimanda eſt, partim reputando, vtrũ ad efficiendam bonam valetudinem:partim,vtrum ad eandem conſeruandam referatur. *

Idem autem & finem & principium dixit,quia omnia in illud idem, ex quo etiam facta ſunt,diſſoluuntur. Ipſe enim in libro de natura hominis ita ſcribit, Rurſus,inquit,hominis corpore intereunte,neceſſe eſt, ſingula in ſuam naturam, humidum inquam, in humidum, ſiccum in ſiccum:calidum in calidum:frigidum in frigidum diſcedere. Et non ita multo poſt, omniaq; ſimiliter oriuntur,& occidunt.Ex his enim omnibus, quæ prædiximus, ipſorum conſtat natura:deſinitq; eodem modo,cum id in illud ipſum,vnde concretum eſt,abierit. Ibi enim etiã perſpicue dicit,id diſcedere eò,vnde quicquam concretum eſt.Sed etiam in libro *

F

ET QVAECVNQVE particulatim in alimento bene,& male diſponuntur : ac bene quidem, quæ dicta ſunt: male vero,quæ horum contrarium habent ordinem.

Quæ de alimento dicta ſunt,ea generatim de quouis alimento allata ſunt: vt enim rite diſponatur,debet probe confici. probe autem diſponetur,ſi appoſitio in primis fiat:deinde agglutinatio:denique aſſimilatio, quod non modo de alimento ſimpliciter intelliges,ſed ēt ſingillatim de eo,quod huic,aut illi corpori adhibeatur:& huic aut illi corporis particulæ conueniat. Sicut igitur alimentum probe diſtribuitur,ſi,quæ prædicta ſunt,fiant: ſic rurſus male ſuccedit,ſi contrarium ordinem nanciſcatur: ſiquidem effici alimentum non poſſit,niſi quę prædicta ſunt,omnia conſequantur. ac potius cruditates,difficiles,tardasq; cõcoctiones,& nutritionis defectiones,& alia errata ex quibus multa genera morborum oriri conſueuerunt,fore veriſimile eſt.

SVCCI varij, & coloribus, & facultatibus.

Siue ſuccus,ſiue liquor alicuius ſit,humoris nomine comprehenditur. Differentiam vero in commentarijs ad librum de humoribus expoſuimus.Ergo & ſucci & humores coloribus,& facultatibus variantur,quales ſint materiæ,ex quibus ipſi fiant. ijdem ex coloribus dignoſcent̃: G
ac candidiores quidẽ in pituitæ,pallidiores in bilis redundãtia apparebunt.Si bilis ſit meracior flauiores videbuntur.Cum.n.humores ſe in profundas partes non receperunt, color eſt humorum indiciũ:ſicut in primo de humoribus oſtenſum eſt.Sic calidiſſimus ſenſus inſuetus calidorũ humorũ redundantiã ſignificat:frigidiſſimus, frigidorũ. Si vero nihil extrinſecus adueniat, veluti frigus,aut calor,aut aliqua animi perturbatio,humores ex coloribus re vera dignoſcent̃. Ergo ſicut corpus,quod ſe ipſo ſit factum candidius, indicat pituitoſum humorẽ in ipſo dominari,pallidius vero,aut flauius,bilioſum:ſic ſi ad rubicundius,q̃ natura ferat,ſit facta cõuerſio; ſuperare ſanguinem intelligemus:ſic ſi nigrius,atram bilem. Sic vrinæ affectionem humorum, qui in vaſculis ſunt,ſignificant:ſic ſudores, & alia,quæ in vniuerſo animantis habitu cernũtur, quæ in ipſo habitu ſint,docent:niſi frigus,aut rigor,aut metus,aut vehemens triſtitia,aut pudor adſit.Eo enim tempore fit quædam velut humorum reciprocatio: neque attẽdendus eſt humorum color. Quemadmodum autem ſuccorum colores varij cernuntur, eodem etiam modo varias ipſorum facultates cernere licet. An ſuccum nunc dicit, ſignificans ciborum cõuerſionem in ſuccum,quæ in vẽtriculo efficitur? hoc enim fortaſſe probabilius eſt. Nam & quod cernitur. H
hæc dicta confirmat. Singulæ enim particulæ, à quibus alimentum alteratur, propoſitum quid habent,& finem quendam,vt quod alteratur,ſibi ipſis aſſimiletur. Si autẽ animo cogites,aſſumptum ex ventriculo ſuccum,à carne iecoris alterari,paulatim in illius naturam tranſmutari cõperies.Ipſeq; & craſſior ſe ipſo, & rubicundior fiet neceſſario prius, quàm illi perfecte aſſimiletur.Si vero aut panem,aut carnem,aut vinum,aut fructus,& alia edulia in ſanguinis, aut pituitæ,aut aliorum humorum naturam verti oporteat, quantam præcedere conuerſionem neceſſe eſt? Hoc autem repente fieri non poteſt. Nam & hoc oſtenſum eſt,nullam rem poſſe cõtrarias, vel omnino multum differentes qualitates recipere,niſi per media prius progreſſa ſit. ob eamq; cauſam in libris de vſu partium corporis humani indicauimus, magnum venarũ plexum à natura in iecore factũ eſſe,vt morans in viſcere alimentum,in ſanguinẽ perfecte mutetur.Si enim vt in corde,vnum magnum ſinum feciſſet,deinde in illũ ſinum per vnã venam ſanguinem induxiſſet,per aliam vero eduxiſſet,nullo tẽpore,ne breuiſſimo quidem, humor in iecore permãſiſſet is,qui ex vẽtriculo ſurſum fertur:ſed impetu diſtributionis raptus totũ viſcus celeriter permeaſſet.At natura corpori conſulens,vt alimentũ illic diu maneat,alterariq; perfecte poſſit,trãſitus anguſtos effecit.Hoc aũt loco non eſt ignorandum, nõ eandẽ eſſe formam in humoribus;

cum

A cum animal naturalem ſuum ſtatum ſeruat, ac cum præter naturam affectum eſt: ſiquidem flaua bilis uidetur, fitq; vitellina, quod vitellis ouorum tum colore, tũ craſſitudine ſit ſimilis. Atra quoque fit deterior, eamq; radentem, aut acidam appellant. Sanguis commutatur, dum cum alijs humoribus multis modis cõmiſcetur: vt in * * *

Pituita frigida, humidaq; eſt: & veluti quoddam ſemicoctum alimentum. quocirca eua cuanda non eſt: ſed debet in corpore manere, atq; alterari. * Haud igitur mirabile eſt, ſi ex variis naturæ opetibus ſucci varii efficiuntur: ſi quidem humores ex alimento alterato fieri oportet.

ET IN noxam, & utilitatem: & ut neque lædant, neque iuuent.

Tria ſunt capita, in quibus exerceri debet quicunque medicus futurus eſt: primum eſt in diuiſione compoſitioneq; poſitum: alterum in conſequentium, repugnantiumq; cognitione uerſatur: tertium pertinet ad mutuã rerum mutationem, cum quid maius, quid minus, quid ſimile, quidq; diſſimile ſit, ſpectatur. ad quæ cognitio, quæ eſt de eodem, & altero, adiungenda eſt:
B ſiquidem ita & noxa, & utilitas facile cognoſcetur. Verum cum noxæ, & utilitates noſtris corporibus afferãtur non ſolum à ſimplicibus rerum nos attingẽtium qualitatibus, ſed à tota etiã ſubſtantia: propterea ſciendum eſt, proprietates ex tota rei ſubſtantia prodeuntes ſiue ſint noſtris corporibus idoneæ, ſiue alienæ, in quadruplici materiæ genere uerſari: ut ſint purgantia medicamenta, & alimenta, & quæ uenena nominantur, & horum remedia. Cæterum quæ perniciosis occurrunt, ἀλεξιφάρμακα, hoc eſt uenenorum auxilia: quæ ferarum ictibus, theriaca nuncupantur.

Proinde admirari naturam, uelut artificem ſapientiſſimum ſoleo, quæ præter cætera omnia inſtrumenta, linguam animalibus dederit, qua ſimilitudines, & diſſimilitudines rerum diſcernentia, quæ idonea ſunt adſciſcant: quæ aliena, reſpuant. Hæc enim exquiſito ſuo ſenſu calida, & frigida, humidaq; & ſicca diſtinguit, ac quæ acria, quæq; dulcia ſint, quę item idonea, & aliena, & quæ amara, acerbaq; ſint dignoſcit. Quod ad facile perficiendum, cum cætera inſtrumenta unum, aut duos ſortita ſint neruos, in hanc partem ſex inſeruntur.

Sicut igitur natura eorum, quæ non alunt, non eſt admodum hominibus idonea: ſic
C eorum, quæ celerrime alunt, interdum uidetur eſſe accõmodatiſſima. Cætera omnia inter hæc interiecta ſunt media: & partim magis, partim minus agere, & pati à corporibus noſtris poſſunt. Iam uero uinum, panis, mel, ptiſana, magis pati, quã agere poſſunt: & tamẽ aliquid agũt in corpore. Vbi n. duo corpora in idem uiciſſim tendentia pugnant multo tempore certantq; inter ſe de alteratione, utrunq; ipſorum tũ agere, tum pati omnino neceſſe eſt. Si uero ita exiguã in nobis actionem, aut affectionem perpetuo efficiunt, ut nullum ſenſum perſpicue moueant, eiuſmodi certe erunt deſpicienda: id quod in rebus, quę alunt, ferme omnibus uſu uenit: agunt n. quidpiam in humano corpore, ſed id neq; ſentitur, neq; manifeſtum eſt. Si tamen diu, multumq; exhibeantur, magnopere corpora alterãt, euidenterq; commutãt. Sicut nos uidemus, lactucam euidenter refrigerare eos, quorũ uentriculus æſtuat, & à ſiti uindicare: quorum uero refrigeratus eſt, euidenter lædere. Ex quo fit, ut proſit, & noceat, prout uario tempore adhibetur: & prout corpus poſtulat: & prout humida, aut ſicca, aut frigida, aut calida ſit uentriculi temperatura. Quocirca licet medicis, uti alimentis duobus modis, & tanquam cibis, & tanquam medicamentis. *

Sunt uero etiam alia, quæ mediæ quodammodo temperaturæ ſunt: quæ interdũ cal-
D facere, refrigerareq; uidebuntur: interdum neq; calefacere, neq; refrigerare, ſed talia conſeruare corpora, qualia nacta ſunt: quæ uero talia ſunt, nunquam alimenta fiunt: ſed prout ſunt, ſic etiam medicamenta nominantur. Re tamen uera tota particula ſemper agit conuenienter ei tẽperaturę, quæ ipſi ſemper ineſt. Interdum etiam ſuperauit id, quod moleſtum erat, cum illud confecerit, alterarit, atque concoxerit. Vnde etiam fructum tulit. Alio rurſus tempore aut eius, quod angit, qualitatem, aut copiam non ferens, ad illud excernendum impellitur. Interdũ magnopere afflicta expellere, id qđ angit, præ imbecillitate non põt. Ac tunc noxã perſentit. Multa ẽt alia ſunt, q̃ ſuapte natura noſtra corpora, neq; lædũt, neq; iuuãt. De quibus. * * *

ET plenitudine, & exceſſu, & defectione, & complicatione: nonnullorum quidem etiam, nonnullorum vero non.

In libro de plenitudine duo eſſe genera plenitudinis dictũ eſt: alterũ ut ad robur, & uires refertur eius, qui eam fert: alterũ ut ad ſuſcipientẽ capacitatem: & expendimus, quot ſint genera eorũ humorũ, qui uires aggrauant, aut qui contineri uaſculis nõ poſſunt. Expoſuimus ẽt ſigna plenitudinis cognoſcẽdæ, q̃ ad utrũq; plenitudinis genus ꝑtinẽt: & itẽ priuati ſigna utriuſq; tũ

eius quod ad vires refertur,tum eius,quod continenti capacitate metimur: vt diſtēdi,ac rumpi E
præ plenitudine,eſt continentium vaſorum affectio:aggrauari, ſenſitricis facultatis. Ex pleni-
tudine autem multi morbi oriuntur.At plenitudinis quidem,quæ ſenſitrice facultate æſtimatē,
euidentiſſimũ ſignũ eſt grauitas.Non tamē ſemper fit,vt ſi grauitas aliqua in parte ſit,in eadem
humorũ plenitudo inſit. Eius aũt plenitudinis,quæ in arterijs eſt, vt pote quæ ad ipſarum uires
refertur,ſigna in libris de pulſibus oſtendimus:ut aliarũ omniũ corporis partiũ indicia,in libro
de plenitudine,præſertim in illo loco,in quo ſcripſimus, quædã eſſe vtriuſq; plenitudinis ſym-
ptomata:quædã nõ eſſe abſolute,ſed huiuſmodi plenitudinis ſigna: quædã nullius prorſus ple-
nitudinis,ſed uel malitiæ humorũ,uel corruptelæ,uel imbecillis facultatis,uel rumoris ſolidorũ
corporũ notas eſſe. Quod igitur ipſe nunc ait,alimenta lædere,& plenitudine, & exceſſu, uerũ
eſſe omnes confitentur. Eſtq; conſonum ijs,quæ in aphoriſmis dicuntur,ubi ſcriptũ eſt, Vbi ali
mentum præter naturã plus ingeſtum eſt,hoc morbum facit.Quod.n.hic dicit plenitudinē, illic
plus dixit.Qm̃ autem unaquęq; particula alimento ſibi idoneo alitur,ſi in ipſam ingrediatur hu
mor aliquis,qui ſecundũ naturam alteri cõueniat, illi uero ſit alienus,& præter naturã,morbũ
ille,niſi copioſus ſit,non gignet.Si copioſior ingrediatur,morbum afferet: quippe cum id,quod
morbũ gignere debet alimentũ,non exigua mole iuſtum modũ,ſed magnopere,& eximie exce F
dat,neceſſe eſt.Quod uero addidit de defectione,quibuſdã medicis non probatur.eis quidē ui-
detur,ex plenitudine multos oriri morbos,at ex defectione,& indigentia,nullũ. At Hippocra-
tes arbitratur etiam nos ex defectione in morbos incidere.Siquidē ex defectionibus interdum
refrigeratio,interdum ſiccitas,interdum utraq; conſequatur.Hæq; ubi ita auctæ ſint,ut actionē
iã lædant,multos morbos pariunt : ſicut etiam plenitudo modo tumores præter naturam,mo-
do morbum attonitum,modo ruptiones venarum:niſi quis euacuando præueniat prius,quàm
corpus animantis aliquo magno malo afficiatur.Quinetiam Plato de redũdantia ac defectione
hoc idem cenſuit.Nec erit fortaſſe abſurdum,eius uerba adſcribere,quæ ſunt huiuſmodi.Cùm ,,
quatuor,inquit,ſint,ex quibus corpus cõpactum eſt,terra,ignis,aqua,& aer:eorum præter na- ,,
turam redundantia,atq; defectio,& loci ex proprio in alienum facta mutatio,itēq; ignis,& alio ,,
rũ,cũ partes plus ex uno nactæ ſint,nec quod ſibi conuenit,unaquæq; aſſumpſerit,cęteraq; hu- ,,
iuſmodi omnia : ſeditiones,& morbos afferunt.Cum igitur ſecundum naturam affecti ſumus, ,,
ex his menſura quędã inter ſe contemperatis,bene ualemus.Si uerò deſit quidpiã,aut redũdet, ,,
aut ſit facta in alienam ſedē commigratio,ægrotamus.Ac perſpicuum eſt,bonã temperiē redũ- G
dantia,defectioneq; corrumpi. Et tñ Heraclides Tarentinus ait,ſenē hęc ſcripſiſſe oĩa de quan- ,,
titate eorũ,quæ offeruntur: ut noſcamus,utrum multum,an parum dandũ ſit. Habendamq; eſ-
ſe rationem morborũ,& uiriũ ægrotantis hominis:præterea uero etiam ætatis, anni temporis,
conſuetudinis,& aliorum,quę his proportione reſpondent: nam ſi, inquit,uires ægroti debiles
ſint,& affectio,qua corpus conflictatur,ſit aut ex corruptela,aut ex indigentia, parum quidem
alimenti,ſed ſæpe dandum eſt.Cauſa eſt,quia malum multa expetit.Parum uero dandum,quia
imbecillæ uires ſunt.Scitum enim eſt,ab indigentia poſtulari additionem. At ſi neque indigen-
tia,neq; corruptela adſit,ſit autem iuſtus modus ſecũdũ naturam humorũ, uel etiã plenitudo,
tũ raro,& pauca offeremus. At ſi uires ualidæ ſint cũ indigentia,corruptelaq; cõiunctę,tũc ho-
minibus ita affectis,& multa,& ſæpe danda erunt.Hæc ab illo uere quidem dicta, ſed nõ accõ-
modate,fatemur.Deceptus.n.ſentẽtia aphoriſmi,cuius initium eſt, Et quibus ſemel, aut bis, &
quibus plura,&c. In quem,ſicut in alios omnes,eius extat explanatio,exiſtimauit,auctorē nũc
de eadem re uerba facere : de qua Hippocrates in aphoriſmis conſcripſit:ob eamq; cauſam,ad
dita eſſe hæc uerba arbitratur,ac nonnullorũ quidem etiam,nonnullorum autem nõ:quod ue-
rum non eſt: ſicut neq; illud,quod de * * * *
H

ET OMNIVM ad caliditatem lædunt, & iuuant : ad frigiditatem lædunt,& iuuant: ad facultatem lædunt, & iuuant.

Tria ſunt dandi alimenti capita, quantitas ciborum, qualitas,& utendi modus.Nos aũt unã
communem alimenti offerendi,& in bene ualentibus,& in ęgrotantibus intētionē eſſe docui-
mus,uitalis facultatis cuſtodiam.Huius.n.facultatis ope ſani edimus,bibimus, cæteraq; omnia
uitæ munia exercemus:propter hanc eandem etiã ægroti ad cibum,potumq; progredimur : nã
ut morbus auxilia ſuę affectionis indicat,ut ſanguinis miſſionē,aut purgationē,aut aliqd aliud
huiuſmodi : ſic facultatis cuſtodia alimentũ ſolũ indicat.Quia uero alimentum ſæpe lædit, ut-
pote quod non ſit datũ in tempore,ideo morbi affectionem,tanquã dari alimētũ prohibeat, ex
pendimus.Cũq; affectio non prohibeat,iubeat uero facultas,tum alimus : ac tantum abeſt , ut
alimentum ullo modo noceat,ut etiam potius iuuet. Vt enim animal duret,indigens eſt nõ mo
do alimenti,ſed etiã aeris: noſq; utriuſq; uſum nouimus : ſiquidē reſpiratio natiui caloris ſym-
metriam conſeruat:ciborũ uero oblatio id, quod de corporea ſubſtãtia defluit,reſarcit: quod ſi
innatus calor,cui corporea opera Hippocrates pręcipue accepta refert,nõ accurate cõſeruetur,
non

A non modo non poteſt priores actiones oblre,neq; nos alere,quod eius erat præcipuum munus
uel maxime,ſed corpus corrũpit,ac liquefacit.Iuuat igitur,& nocet alimẽtum,cum in calorem,
& frigus moderatum,aut immoderatum conuertitur. Et tamen calor innatus in iecore cõtine-
tur,cuius ope ſanguis gignitur. Maior uero eſt alius calor in corde,qui ad irã excitandã eſt ani-
mantibus tributus. Qui nõ ſecus indiget alimento,q̃ ille alter reſpiratione. In animantibus aũt
cibi, qui ut aſſimilentur, & corpus alant, ſpatio temporis egent, hi frigus uniuerſi potius quàm
calorem in prę́ſenti afferre uidẽtur.Calfaciunt aũt hi quoq; progreſſu temporis ſicut alia edulia,
ſi ſolum ut corpus alant,conſequantur . Omne.n.alimentum,ſuapte ratione calorem animantis
auget.Quocirca adhibenda maxime mens eſt ijs omnibus,quæ poteſtate calida,aut frigida eſſe
dicuntur,ſint ne ex natura eorum,quibus ali corpus poſſit,an ſolum occaſionẽ alterationis nan
ciſcanẽ,deinde conuenienter,propria natura alterata,corpus quodã modo afficianr.Et an ab eo
dem nullo modo ulla in re alterentur.Si.n.ſint ex genere nutrientiũ,ſiquidẽ uincanẽ,calfaciunt:
ſi non uincantur,reſrigerant.Sin ex ijs ſint,quæ parũ quid alteranẽ,omnino calſaciunt.Si deniq;
ex ijs,quæ nihil omnino alterantur,maxime refrigerant.Quemadmodum autẽ calor,& ſanguis
alimento augetur,ſic ſanguis ciborum inopia areſcit,& ſe ipſo fit craſſior.Addit aũt & noxam &
B utiliratem in facultatem . Eſt igitur hoc diligenrer animaduertendum, ut noſcamus, facultatis
unam ſemper indicationem,ſui ipſius nimirum cuſtodiam.Ea autem præcipua ratione cuſtodi-
tur,id,quod è ſua ſubſtantia uacuatur,aut alteratur,corrigendo.Secundo uero loco,cohibendo
ea,quæ ipſius euacuare,aut alrerare ſubſtantiam poſſunt . Quæ cum ita ſint, in bene ualentibus
cõſenſus oĩum eorũ,quæ agenda ſunt,eo pertinet,ut ipſa perennis ſit: in ægrotãtibus uero,non
ſemper.Maxima aũt eſt uirium dignitas:ſiquidem uita in nobis ex harum cuſtodia exiſtit.Facul
tas ergo prima omnium eſt hominibus conſeruanda,ur neque eius ſnbſtantia euacuetur:neque
tanta alteratione immuteẽ,ut corruptelæ ꝓpinqua ſit.Huius aũt cuſtodiæ partẽ eſſe dicimus,cũ
uel apram temperiem præſentem ſeruamus,uel abſentem inducimus.Quocirca ad ſacultatẽ cu
ſtodiendam cauendum eſt,ne plura offeras,neve pauciora.Si enim plura,quàm par eſt,des,cru-
ditatis cauſam afferes, prærer quam quòd etiam corpus prægrauabis:ſicut rurſum omnino non
nutrire,& ſtomachi faſtidia creat,& eundem lædit,& uires labefactat,& malos ſuccos adauget.

POTENTIAE autem varia natura.

Potentiam oẽm ex poteſtate efficiendi id,cuius habet poteſtatẽ,nominare ſolemus.Alicuius
C enim porentia eſt,eiuſq́; notionem conſequimur ex eo,quod ad aliquid refertur.Proinde ſic ip-
ſam appellamus,cum eſſentiam ignoramus.Cũ uero aut robur,aut uirtutem potentiæ dicimus
aut ẽt infirmitatem,& uitium,runc nomen intelligendum eſt,ut ad actionem reſertur.Potentiæ
igitur,quæ in corporibus animantium ſunt ad ſuum opus peragẽdum,accommodatis egent in-
ſtrumẽtis: & ur fabri,qui in urbibus uitam degunt,quibuſdam inſtrumẽtis utuntur, quibus ſua
opera abſoluunt:ſic potentiæ.Cum aũt iu nobis tres potentię ſint,animalis,uitalis,& naturalis,
quæ animal gubernant,ſintq́ue diuerſi inter ſe generis:unaquæque ueluti ex ſuo quodam fonte
toti eſt corpori diſtributa. Earum una ad alendum animal neceſſaria eſt,ac communis cum ſtir-
pibus,& ueluti fontem iecur habet:riuulos uero ab hoc in totum corpus diſperſos,uenas. Hanc
uel appetitricem,uel naturalem,uel altricem uocare licet.Altera eſt ,quæ non modo in nobis ut
ſtirpibus,aut uiuentibus,ſedetiam ur animalibus anima ineſt,quæ ſedem habet in corde: eſtq́;
ueluti innati caloris fons quidam . Huius fontis riuli ſunt arteriæ . Cæterum multis nominibus
appellatur : nam & potentia uitalis, & facultas quæ iraſcitur, & anima irarũ æſtu fluctuans,no-
minaẽ. Tertia ſita in cerebro eſt aĩa particeps rationis:q̃ uoluntarijs actionibus unà cũ ſenſibus
præſidet.Hæc utitur ipſa quoque particulis quibuſdam ceu riunlis,hoc eſt neruis , per quos ſen
D ſum, & motum in totum animal tranſmittit. Ideo ipſe uarias eſſe potenriæ naturas dixit,ut quæ
in uariis corporis particulis conſiſtant,& ex uariis ueluti ſontibus emanent . Heraclides autem
cenſet, nos hęc de naturalibus facultatibus accipere debere . Quod non abſurdum exiſtimo .
Rebatur enim ex Hippocratis ſententia , naturam præditam eſſe potentiis, ut trahendi ea, quæ
apta ſunt:excernendi quæ ſunt aliena:itemq́; alterandi,& quarto loco retinendi.Quod ſane ue
rum eſt: & nos in unoquoque inſtrumento eſſe demonſtrauimus.

SVCCI corrumpentis & totum,& partes, & foris,& intus.

Duobus modis corruptela dicitur,tũ ea,quæ fit,tum ea,quæ facta eſt. Res autẽ quatuor mo-
dis corrumpi ſoleut:quòd etiam ipſarum eſſentiæ elemẽta ſint quatuor:ut quædam propter ſic
citatem,quædã ꝑꝑ nimium calorem,aut frigus,aut humorẽ corrumpantur.Cuiuſq; aũt natura
corrumpitur,cum calefit,aut frigeſit,aut ſiccatur,aut humectatur:potiſſimum autẽ dum calefit,
aut frigeſit: quippe cum hæ qualitates ſint efficaciſſimæ.Sed etiam cum ſicactur,humectatur:ut
etiam eſuriendo,& ſitiendo, dũ hic humida,illic ſicca ſubſtantia deeſt . Itaq; ſi ſanguis ſit bilio-
ſior,facilius excalfit.Siq́; in particula contineatur,q̃ inflãmatione tenteẽ,ſitq́; admodũ calidus,

& in toto corpore ſit bilioſus,multo magis excalfit,ac deinceps corrũpitur.Scimus.n.quicquid E
facile alteratur,aut natura calidũ eſt,id à quauis re calefaciẽte excalfieri,atq; ita primũ corrũpi:
ſicut quicquid facile eſt ad alterandũ,& natura frigidũ, id à quauis re refrigerante primũ refri-
gerari,atq; corrumpi,ſiue uniuerſe,ſiue particulatim.facile porro alterantur,quæ tenuiorũ ſunt
partiũ.Proinde ſpiritus eſt ad alterandum facilis.Ac bilis flaua eſt natura calidiſſima:pituita,fri
gidiſſima.Poſt flauam bilim calidus eſt ſanguis:ut poſt pituitam frigida eſt atra bilis.Etenim fla-
ua bilis à quouis in ipſam agente alteratur.Atra,ęgre:atq;,ut uno uerbo dicã,quicquid è tenui-
bus cõſtat partibus,facile ad alterandum eſt:quicquid è craſſis,difficile:deinceps difficile ad cor
rumpendum. Corporis aũt noſtri ſunt duo genera corruptelæ. Quædam.n.corruptelæ ſunt ne-
ceſſariæ,& innatę,& tanquã ex ortus noſtri principijs,ut ex ſanguine,ſemineq; profectæ:q̃dam
ex nobis ipſis oriuntur. Primum genus ex ſiccitate fit, ac ſenectus appellatur: eſtq́ue hæc omni
genito corpori innata coruptelæ neceſſitas.Altera,quę in animantibus ineſt mxime,totius ſub-
ſtantiæ fluor eſt,qui ab innato calore efficitur.Cum enim fluat omnium animantium moles,niſi
alia ſimilis ſubſtantia pro ea, quæ defluit, introducatur,uniuerſum corpus ita corrumpetur.Er-
go quicquid ſiccioris ſubſtantiæ effluxit, cibo reſtituimus: quicquid uero humidioris,potione.
ita aereæ,igneæq́ue eſſentiæ modum reſpirationibus,pulſuq; arteriarum conſeruamus. Siqui- F
dem non eodem modo uniuerſum corpus à calidis,aut frigidis afficitur.ob eamq́ue cauſam quę
dam animantes aptos ſibi ipſis humores habent:quædam non modo aptos, ſed etiam,qui perni
ciem afferant.Cæterum omnia aluntur ſimilibus:tolluntur autem, & corrumpuntur à cõtrariis.
Nihil tamen ex ſe ipſo, ut ex proprio calore corrumpitur. Contra uero omnia augentur,robo-
rantur,& bene ualent,& uitam ducunt. At ſi quid præter naturam corporibus accidat,primum
humores propter humiditatem corrumpit: tẽporis uero progreſſu id pinguedinem, & carnem
attingit. Quã ob rem uidemus ſæpenumero ſanguinem bilioſum redditum corruptela quadam
abſurda uſq; adeo, ut totus corporis color porri colorem imitetur. Quin etiam ſine mortiferis
medicamentis cernitur corpus ad humorum corruptelam peruenire,quæ ſimilis eſt ei,quam ue
nena afferunt. Quandoque etiam color propter humorum conuerſionem immutatur,ut totum
corpus arquatum ſit: interdum plumbi colorem referat: interdum ſit magis fuſcum,interdum
nigrius:interdum uero etiam magis uergat ad *

Quod mirabile non eſt.Perſpicuum enim eſt, putredinem ab alieno calore proficiſci,ut G
dictum eſt.Alienum calorem uoco eũ, qui foris aduenit, & neq; eſt innatus,neq; unicuiq; rei a-
ptus:ſiquidẽ innato eſt à natura tributũ,ut cõcoquat,alieno,ut corrumpat. Calor enim extrin-
ſecus ſanguini aduenit & in ſolis exuſtionibus,& in peſtilenti ſtatu. Sed & quando in aliqua par
te corporis maior copia ſanguinis coaceruata,ſit, & eius uires ſuperet,corrumpitur, quẽadmo-
dum in tumoribus inguinum,& orientibus tuberculis,quæ *φύματα* dicuntur,& inflammationi-
bus,cum in paruis uaſculis propter craſſitudinem obſtruitur,aut propter craſſitudinem impin-
gitur. Quo ſane tempore ſanguis duplici de cauſa corrumpitur, & quia non difflatur, & quia à
natura non uincitur. *

Omnino mutatur,& commutatio in humorem melancholicum fit. *
& ex humorum formis. Deque his dicta ſunt,quæ dici par erat in libris de
* ſanguinis mutatione *

Conandum eſt de eis differere,ita tamen,ut neque hoc loco longiores ſimus,ne
que ueteribus contradicamus,qui ſummopere errauerunt, præter Ariſtotelem, qui cum cæteri H
fermè omnes hallucinati ſint,recte dixiſſe mihi uidetur. *

Omnes tamen concedunt,à ſuo,aut alieno calore id effici.Non tamen pari mo-
do.Sed Empedocles *

Ijs enim,qui ſic affecti ſunt,perniciem inſtare: ſiquidem eiuſmodi affectus & ali
menti indigentiam,& humorum corruptelam indicant:quod quidem non ſemper uſu uenit.
*

Illis tamen,utpote qui multa abſurda in ijs,quæ ad medicinam pertinent, dixe-
rint, hoc iam concedendum eſt, quòd neque medici ſint, neque longo uſu exercitati: ſed quòd
Philoſophi eſſent,& rerum cauſas perueſtigarent. * *

QVI SPONTE, & non ſponte, ac nobis ſponte,cauſa,non ſponte.

Sponte fieri interdum dicuntur,non quæ ſine cauſa,ſed quæ ſine cauſa à nobis proficiſcente
fiunt.

A fiunt.Cum.n.medicamentũ bili ducendæ aprum damus,ac bilis euacuatur,nõ iam id ſponte fie
ri, dicendũ eſt.Interdum etiã dicitur ſponte fieri,quod ſine externa cauſa fit.Interdũ uero quod
uelut repente,nullo caſu p̃cedente.Nunc uero præſtiterit accipere ſpõte fieri,ut ſit ſine cauſa,q̃
à nobis ꝓficiſcar̃:ut noſcamus,humores à natura bonos effici aut ſpõte,aut ſecus.quã rẽ debet
medicus imitari. id qđ plane perſpicuũ eſt.Addit enim,nobis ſponte,hoc eſt ſecundum naturã,
& à natura facti:cauſę uero non ſponte,quia cum alia cauſa ſubeſt,non ſunt ſponte ſua. In hanc
ſñĩam ipſe dixit hæc,quos diuturnus alui fluor uexauit,ei uomitus ſpõte superueniẽs,morbum
ſoluit.Et alio in loco,quicunque ſponte ſanguinẽ mingunt.Quin ẽt euacuationes è corpore fie-
ri ſponte dicimus,quæcunque fiunt,cum nos nihil molimur.Quod ſolet contingere,cum natu-
ra corpus gubernans expurgat ea, quæ ſua ſponte feruntur, interdũ irritata, aut quòd illa à ua-
ſculis nõ cohibeantur.Quo ſane tpe aduertere medicus debet,an ꝓſint,an ve noceant.Hoc eſt,
utrum,ut ipſe ait,qualia purgari oportet,purgentur.Siquidem tunc corpora iuuantur,& natura
id euacuat,quod ſuperuacaneum eſt.Cum uero ſymptomatis ratione fit aliquid,neque ulla con
ſequitur utilitas,eiuſmodi euacuatio eſt malæ conſtitutionis animantis indicium.

B *CAVSAE rurſus aliæ manifeſtæ, aliæ abditæ, & aliæ validæ, aliæ inualidæ.*

Fructus eius qõnis,quæ eſt, de iis, quæ animantibus accidunt,eſt,ut qui cauſas intẽperierum
norit,eas ad naturalem ſtatum reducat. quomodo autẽ noſcet, curabitq; morbos is,qui & qui,
& quales,& quanti ſint ignorauit? Nos autem ut multa eſſe genera cauſarũ concedamus,quaſ-
dã in præſentia afferemus : primum quidem,& præcipue illam,propter quam fit aliquid:ſecun-
do loco,à qua fit:tertio,ex quo:quarto,per quod:quinto,quale fit.Eorum enim,quæ præter na-
turam ſunt,tria ſunt uniuerſa genera: unum,affectiones,quæ actionem lædunt:alterum,earum
cauſæ:tertium,ſymptomata. Cauſæ autem,cum agunt,hoc potiſſimum uocabulo gaudent.Sed
ſæpe etiam ſic uocantur,licet nondum quicquam agãt,ſed quod ſolum poſſint:ueluti cruditates
morborum cauſæ dicuntur,quamuis nemo adhuc ægrotet.Quocirca cauſarum alia eſt procatar
ctica,alia continens,alia antecedens: ut procatarctica ſit,quæ opere perfecto,ſeparatur. Conti-
nens,q̃ præſens morbũ præſentẽ conſeruat:ſublata,tollit. Antecedẽs cauſa eſt, q̃ à ꝓcatarctica
quodã mõ fit,qua p̃ſente effectus ipſe adeſt:& illa adaucta,adaugetr̃:& diminuta,diminuitr̃: ſub-
lata,tollitur. Multa quoq; alia genera cauſarũ inueniuntur, ut per ſe finiens,concauſa,& cauſa
C adiuuans,ſicut ẽt ſunt & manifeſtæ,& obſcuræ. Volũt autem cauſam per ſe finientem eſſe,quæ
ipſa ꝑ ſe finem afferat:Concauſam uero,quę ſuapte ui opus efficere non poſſit,cũ alia cõiuncta
poſſit : cauſam adiuuãtem eſſe, quæ efficiat illa quidem opus,ſed ægre. Proinde aliquid ab ipſa
aſſumi ad id,quod vult,facilius efficiendum. Cauſæ autem manifeſtæ appellantur,quæ ipſæ ex
ſe,cum agunt,& faciunt quid,in ſenſum cadunt.Non manifeſtæ uero,quæ non ex ſe,ſed mediis
intercedentibus percipiuntur.Sicut abditæ uocantur,quæ neq; ex ſe ipſis,neque ex aliis ſentiun
tur. Eæq; aut ſemper abditæ ſunt, aut ad tẽpus: quas eſſe dicimus, quæ aliquãdo abſunt, rurſus
uero cadere ſub ſenſum poſſunt : ſicut in libro de cauſis procatarcticis oſtenſum eſt. Cauſarum
habenda omnino cognitio eſt,ſiquidem nihil ſine cauſa efficitur.Hæcq; eſt communis fere om-
nium philoſophorũ cõſenſio.Non tñ conandum eſt,rerum omniũ afferre cauſam:primum quia
ad rerũ notiones, atq; uſus hoc non eſt ſæpe neceſſarium:deinde quia multa ſunt in rerum natu
ra,quæ ſuapte natura quibuſdam principiis ſimilia ſunt,ut cauſæ rationem non admittãt.Præte
rea nõnunquã falluntur,cum incognita,& quæ cauſæ non ſunt,ſumẽtes,ſe cauſam afferre arbi-
trantur. Non eſt igitur attendendus ſermo eorum, qui rerum omnium cauſam putant eſſe affe-
rendam.Tunc.n.quęrenda rerum cauſa eſt,cum id,quod de ipſis dicitur,aut notius,aut credibi-
D lius eſt futurũ. Hoc tñ ſemper ſeruãdum cenſemus ab iis,qui ueritatis ſtudio ducuntur,nihil ut
occultent eorum,quæ euidenter apparent:ẽt ſi cauſæ rationem maxime controuerſam habeãt.
Quam ob rem cum in aliis rebus omnibus Hippocrates ornandus eſt laudibus,tum uel maxime
in his,de quibus nunc diſſerimus. Cẽſet.n.uſq; eo progredi medicum oportere,quouſq; perue-
nire ipſius ars poteſt:ut ſæpenumero ad probabilitatem uſq; perueniat:& res,q̃ inter ſe natura
ſunt ſimiles, & ob id minus aduertũtur, oſtẽdat: deinde eis nomina imponat,potiſſimum uero
ſi poſſit,quæ ſint uſitatiſſima:ſin hæc ignoret,apta fingat.Ante omnia uero,ſingulis rebus ſingula
nomina imponat,ne in ſermone ex homonymia obſcuritas oriatur,neve res ulla omittatur. Cũ
uero hæc ita ſe habeant,ſeries quædam cauſarum ſe deinceps excipientium, ſæpe exiſtit. Sed in
eiuſmodi niſi quis diſtinguat eam,quæ per ſe facit,ab ea, quę ex accidenti dicitur, plurimi, ab-
ſurdiſſimique errores in diſputationibus orientur. Significat autem per ſe idem, quod primum:
ex accidenti,idem quod ſecundo loco. Quemadmodum morbus eſt quædam præter naturam
affectio, quæ actionem lædit. Accidit autem,ut alia affectio, quæ ipſa quoque præter naturam
eſt,morbum præcedat. Hæc tamen non ſui ratione lædit actionem, ſed morbo intercedente,
hanc autem affectionem non morbum, ſed cauſam, quæ morbum præcedit, appellabis : cum
neque per ſe, neque primum, ſed ex accidenti, & ſecundo loco læditur actio. Atque ita non

iam quicquid præter naturam ſit in corpore, morbus ſtatim erit appellãdus: ſed id deniq; quod B
primo actionem lędit. Quod uero hunc antecedit, cauſa nominanda eſt. Cauſæ igitur ratione q̃-
dam manifeſta, quædam abdita ſunt. Quædam fieri poſſunt, quædam non poſſunt: ut quædam
à tali cauſa fieri poſſint, quædam non poſſint: id quod pro poteſtate cauſæ, & prout apta ſit res,
quæ facienda ſit, accipiendum eſt.

NATVRA ſufficit omnia omnibus.

Omnes fere & Peripatetici, & qui Hippocratem auctorem habent, naturã, ut artificem ornãt
laudibus. Eraſiſtrati uero ſtudioſi non id perpetuo confitentur. Illũ quidem Principem admiran
tur, ut Deũ, & oĩbus in rebus uerum eſſe exiſtimant. Quod ſi ita ſit, profecto multum à ueritate
aberrauiſſe Philoſophos Peripateticos putandũ eſt, quibus nihil placet eorum, quæ Eraſiſtratus
cenſuit. Verum ſi Peripatetici recte in naturæ contẽplatione ſunt uerſati, ut perſpicuũ omnibus
eſt, nihil erit Eraſiſtrato magis ridiculum. Is.n. ait, Periptateticos nihil de natura recte ſtatuiſſe.
Qđ ita falſum eſt, ut ſi q̃s in Ariſtotelis, ac Theophraſti libris ſit uerſatus, is ceu cõmẽtarios Phy
ſiologiæ Hippocratis illos cõſcriptos eſſe, ſit arbitraturus. Etenim calida, frigida, humida & ſic- F
ca agere inter ſe, & pati princeps Hippocrates, ſecđs Ariſtoteles recte affirmauit: nutriri quoq;
per ſe tota, quæ nutriuntur: & quæ miſcentur i omnia, per ſe tota miſceri. Pari modo quæ alte-
rantẽ, per ſe tota alterati. Sicut illud quoq;, cõcoctionẽ alterationẽ quãdã eſſe & mutationẽ eius
quod alit, in propriam eius, quod alitur, qualitatem. Tum quę de gignendo ſanguine, ac nutritio-
ne, deq; incremento habentur, & item alia multa decreta ad ortum & interitum animantium, &
ad bonam ualetudinem, morbumq́ue pertinentia, ſunt Hippocratica ſimul, & Ariſtotelica. Ex
tot, talibusq; ſententijs una ſola reperitur, de qua Eraſiſtratus cum illis uiris conſentiat: hoc eſt
Naturam alicuius rei cauſa facere omnia, ac nihil fruſtra. Idq; interdum quidem ait Eraſiſtratus
non tamen idem tuetur: ſed plus millies euertit: ſiquidem de Eraſiſtrati ſententia lien ſine cauſa
factus eſt: ſic omentũ, ſic alia ſexcenta. Quã obrem licet intueri, ſermones ab illis mandatos li-
teris, neq; falſos eſſe, neq; parum concludentes, cũ interim Eraſiſtrati libri taliũ pleniſſimi cõpe
riantur. Ridiculum autẽ eſt, cum optime exædificatã nauim, aut domum, aut lecticã uideas, licet
artificem ignores, eam ſine arte, & temere, & fortuna factam exiſtimare: cum interim artem ra-
ro à fine ſibi propoſito aberrare: fortunam raro eundẽ conſequi, oẽs ſtatuant. Si etiam abſurdũ
eſt, inutilem, & nõ artificem putare cauſam fabricæ corporis noſtri, ſi modo ſimilitudinẽ iudicij G
in artificibus, qui cernuntur, cum ijs, qui non uidentur, ſeruare uelimus. Hoc autem ſi quis ipſe
per ſe in animali uelit expẽdere, is mihi Aſclepiadis, & aliorum multorum temeritatẽ uidetur
magnopere dãnaturus. Si uero cauſam diſcat, cur nihil fruſtra factũ ſit, & omnia in corpore ad
uſum uergãt, uel ex eo naturæ in aĩalibus & ꝓuidentiam, & artẽ credet. Quare Hippocrates, ut
qui primus naturæ opera norit, hanc admiratur, et perpetuo prædicat: ut & iuſtã nominet, & ſo-
lam animalibus ad omnia ſufficere dicat: & ipſam ex ſe ſine doctore, quæ opus ſunt, efficere. Si
uero naturę prouidentiam, ac ſapientiam quiſpiam uelit accurate cognoſcere, id poterit perci-
pere, ſi in deſſectionibus ſpectet, & cõſideret, iuſte ne, an ſecus ſuas portiones oĩbus partibus di-
ſtribuerit: ſed alijs maiores, aliis minores, ſit impertita: quãtæ nimirũ ſatis erãt, æſtimata accura-
te cuiuſq; dignitate, alii maiorẽ, alii minorẽ portionẽ tribuit: unicuiq; uero tantã dedit, quãtam
tribui erat æquiſſimum. Sic Hippocrates uocat medicum naturæ adminiſtrum, cũ inquã, qui re
uera medicus ſit, nõ pharmacopolam quendam de triuio. Hic.n. tñ abeſt, ut merito naturę admi-
niſter appelletur, ut potius inimicus & aduerſarius naturæ, atq; ægrotantiũ nuncupari iure de-
beat. Perinde enim par eſt efficere medicũ, ut naturam ſemper facere intuemur. Ipſa enim innu-
merabiles machinationes conſeruandorum corporum cauſa adinuenit, cum quaſdã partes cir- H
cumueſtierit, ac clauſerit, neq̃d exterius exuperet: quaſdã perforarit, & dilatarit, canaleſq; indu
xerit, quibus modo alimentũ, modo refrigerationẽ, ſpiritũq; traherent: ſimul ẽt excremẽta per
alios craſſa, per alios tenuia extruſerit. Omnem profecto de uſu partium ſcriptionẽ huc impru-
dens transferam, ſi omnia naturæ opera deinceps recenſeam. Haud igitur mirabile eſt, ſi ait, Na
turam oĩno ſufficere. naturæ.n. ut ipſe quodã in loco ſcribit, ſunt morborũ medicæ: propterea ꝙ
ſi natura ad animantis ſalutem molitur omnia, conſentaneũ etiam eſt, ab ipſa principe morbos
curari, aut dum copioſum ſudorem effundit, aut per urinam, aut per aluum, aut per uomitum
humores noxios excernit. Id autẽ ſæpe fieri cernitur ab ea patientia, quæ in corporibus ineſt,
quæ ab ipſa gubernãtur: quã Hippocrates natura appellare conſueuit. Hanc quidẽ & indoctam
& nõ didiciſſe ait, ſed tñ efficere, quæ oporteat: ſiquidem ipſa ſine magiſtro nouit, motus uolun-
tarios ab omnibus effici animãtibus. Hæc autẽ effici, nos euidẽter cernimus: quomodo aũt fiãt,
hoc uero humanũ ingenium ſuperat: nec magis quicquã, quàm admirari, poſſumus intelligere.
Ac natura omni tẽpore in animali admirabilia commẽta machinatur. Etenim neminẽ pręterit,
quo tp̃e prægnans fœmina eſt, quõ os uteri conſtrictũ accurate, cõglutinatumq; ſit: ſicut nemo
etiã ignorat, quãtum prouidentiæ adhibuerit, ut fœtus ad collũ uteri, qua conuenit figura per-

ueniret:

A uenires:& cum ipſum peruaderet,nullā partem ſauciaret,aut lęderet. Iā uero facultates,q̃ in fœtu iam ſunt,adeo adauget,ut nō ſolū alat,ſed ēt ſapiat,intelligat,&oīa fere dignoſcat,atq; agat: quod eſt naturæ non modo ſapientię,ſed ēt poteſtatis argumentum.Sed hoc nō eſt ſatis.Nā qđ omniū eſt maxime admirabile,ipſa effecit,nimirū ipſa à nemine docta, & quæ non didicit,animās,quod naſcitur,omnium partium actiones docuit:ſiquidē non modo os ſtomachum,& uentriculum alimenti inſtrumenta præparauit,ſed ſtatim docuit animal,quomodo eis uteretur: facultatem quandam ſapientiæ ipſam à ſeſe doctā animali ingenerans:cuius impulſu ſingula animalia ad actionem ducuntur,& alimentum ſibi accommodatum exigunt,& cætera omnia deinceps faciunt, de quibus diſſerere,eſt alterius diſputationis.

IN HANC vero extrinſecus,cataplaſma,linimentum,inunctio,nuditas totius,ac partis,calor,et frigus eadem ratione,adſtrictio, vlcerotio, morſus,et res pinguefaciens.

Cum præſagium non exigua ſit medicinæ pars, maximeq; utilis cēſeatur,docet hoc loco ſenex,quot modis medici in præſagiendi ratione delinquant.Præter.o.quā φ multę à natura cauB ſæ afferuntur,quę faciunt,ut prę ſagiū,prædictioq; ſæpe uarientur: profecto multa ēt medicorū peccata,& ęgrorū errata in naturā,oīa plerunq; recte gubernantem, licet intueri.Etenim quidā ſunt,qui ne ſe medicos quidem arbitrantur,niſi quiſq; ipſorum ad ægrotum ingreſſus,ſe ſuccingat, deinde uel cataplaſma imponat, uel perſundat, uel clyſterem indat, uel uenam incidat,uel cucurbitulas admoueat,uel fricet,uel tale quidpiā faciat. Ac ſi quid horū ab ipſo prætermiſſum ſit,nihil ex arte factum uideatur.Hippocrates autem nobis indicat,quoties huiuſmodi homines ad ægrotum accedunt,hæcq; nō in tempore faciunt,toties errare. Quomodo igitur poſſunt aut præſagire, aut uerum prædicere, cum tanta errata,& quæ naturæ,ut ita dicā,repugnēt,intercedant? quam ob rem qui vult medicinam facere,debet facere quæ oportet,& ſuperuacanea,importuna,& noxia omittere.Deinde uero ēt ægrotus in rebus oībus ſit facilis ad parendum:neq; quicquam per intemperantiam delinquat. Deniq; qui aſſident,nihil peccent,ut neque iracundiā ægro conciteot,cū aliqua in re peccant:aut dolorē afferant,cum quid importune nunciant: aut damno afficiant, cum quid diminute præparant. Si autem neque medicus,neque ægrotus,neq; quiſquā eorum, qui eidem aſſident,delinquat, neq; quicquā errati cōmittatur in ijs,q̃ extrinſecus adueniunt, uerum erit præſagium,ueraque prædictio:& naturæ nullum inpedimentum afC feretur.Cum aūt erratum aliquod commiſſum ſit quantum id ſit,expendendū erit. Maxime aūt in uictus ratione inſtituēda artificem eſſe oportet.Hic enim ſolus errorum uim diſquirit,& pernoſcit:& ſolus noxæ magnitudinem habere perſpectam poteſt.Scimus enim,morbos,qui prorſus periculo uacāt,propter errata fieri diuturnos cōſueuiſſe. Qui uero incolumitatem pollicentur, non tñ ſine periculoſis ſymptomatibus, eos effici lethales. Quinetiā ij,à quibus periculum omnino abeſt, multis, magniſq; erroribus deinceps cōmiſſis,in lethaliū naturam incidunt. Ac nihil mirabile eſt, cum ēt in bene ualētibus magna errata morborum mortiſerorum cauſæ ſint. Oportet igitur medicum ſtudioſe dare operam,ut & præſagiat,& curet,& noxæ magnitudinem accurate pernoſcat.Ita.n.ſiquid foris incidet,aut ægrotus peccabit,aut aſſiſtētes nō facient,quę oportebit,ipſe illa corriget,ſi poterit:& prædictionem mutabit.Et initio ipſe non errabit,neque cataplaſmata ſuperdādo,neq; liniendo,neq; inungēdo, neq; in particulis corporis denudandis, neq; in ijſdē calefaciendis,aut refrigerandis tempore minime opportuno: neq; in conſtrictionibus, neque ulcerationibus,neque morſibus,neque rebus pinguefacientibus adhibendis, neque in aliis rebus,quarum ipſe mentionem facit, adminiſtrandis.

INTVS vero et quadam prædictorum,et præter ea,cauſa abdita,& toti,& parti, et alicui, & non alicui.

D

Quemadmodum errata foris committuntur ijs in rebus, quarū antè facta mētio eſt: ſic intus ſæpe accidit propter cauſam,quæ manifeſta non eſt,idq; & in toto corpore,& in parte,& in ſingulis,& non item:ſicut in talibus & non talibus temperaturis.Interdum enim humor,qui computruit,uel qui ſit, quā par eſt, copioſior, & incoctus, aut etiam omniū humorum redundantia morbi cauſam affert:interdum idem facit immodica, intempeſtiuaq; euacuatio: ſicut ēt ſolent efficere,quæ poſt euacuationem relicta ſunt,ut ipſe ait,ſi ex effluētibus aliquid relinquitur:atq; id uel in humore,qui morbum gignit,uel in affectione morboſa intelligendum eſt.

EXCRETIONES ſecundum naturam uentris,urinarum,ſudoris,ſputi,muci,uteri,per hæmorrhoidas,thymion,lepram,tuberculum,cancrum,è naribus,ex pulmone,ex uentre,ex ſede,ex cole,ſecundum naturam,et præter naturam.Horum diſcrimina alijs alia ratione,alibi,et aliter.

Oſtenſum eſt,in unoquoq; inſtrumento quatuor eſſe naturales facultates. Cum autē unaquęque particula animalis humorem,qui ei conueniens eſt,in ſe traxit,hæcq; ferme eſt naturalium

facultatũ prima: deinceps ſciẽdum eſt, particulã non prius id alimentum, quod attraxit, excer- E
nere, quàm uel ipſum inſtrumentũ, uel pars maxima eorũ, q̃ illo cõtinenť, in cõtrariã affectionẽ
tranſierit. Poſtquã igitur particulæ ſint abunde expletæ cibis, tũ qđ reliquũ eſt, tãquã onus alie
num abijciant. Sic, n. facit uenter, ſic ueſicæ, ubi quoduis eorum, quæ attraxerũt, uel multitudi-
ne diſtẽdat, uel qualitate mordeat, moleſtumq́; reddatur. Eodemq́; modo uterus. Idcirco in-
terdum abortus fit, quia diſtẽtus ꝓperat quod moleſtũ eſt, abijcere. Quod ẽt fit cũ humoris in
ſe effuſi qualitate mordeť. Interdũ ẽt fętus editur, & ut decet, in lucẽ profer ť. Eſt. n. offenſionis
triplex cauſa, aut nimia moles, aut aliquod pondus, aut morſus. Molẽ intelligo, cum uterus non
fert, ut amplius diſtendatur: onus, cũ, id qđ continetur, ſupra ipſius uires ſit: morſus, cũ ea, quæ
alijs in partibus prius cõtinebanť, illis diſruptis, in uterũ ſint effuſa. At in uẽtriculo morſus ſunt
euidentes propter plurimũ ipſius ſenſum, ſicut ẽt in utero, & ueſica lotiũ excipiente. Quare ne-
ceſſe eſt unãquãq; particulã aut multitudioe oppreſſam, aut propter qualitatem in mordacem,
acremq́; mutatam, deſiderare expulſionem. Ex quo fit, ut excretiones & ſecundum naturam, &
præter naturã fiant, ut alui, ſudoris, ſputi, lotij, muci, & aliarum rerũ multarũ. Sed cũ ſimul eue-
nit, ut facultas attrahendi humoris & facultas alterandi totum, quod attractum eſt, cõficere nõ
poſſit, ideoq́; multa gignãtur excrementa: facultas autem expellẽs eo tempore deterius, & im- F
becillius, quã prius, moueatur: neceſſe eſt ita magnam excrementorum uim in carnibus conſi-
ſtere. Atq; interim ꝓ excrementi ſpecie, & multitudine alias aliã fieri carnẽ modo tumidã, mo
do flatus plenã, modo ut in hydropibus eſt. Interdum uero ẽt præter naturam excretio fit, uel,
ut dictum eſt, ꝑꝑ aliquam facultatis noxam, uel irritationem importunã, uel uitioſum motum,
à quo facultas excitatur: aut propter ora uenarum adaperta, aut propter inſtrumenti alicuius
ruptionẽ, aut eroſionem. Quo in numero eſt ſanguinis effuſio, q̃ genere ipſo præter naturã eſſe
magna ex parte uidetur. Interdum tñ ſecundum naturam fit, ut cum mulieris ſanguinẽ per ute-
rum excernunt. At cæteræ omnes ſanguinis euacuationes toto genere præter naturam ſunt: ii
uero, ſola multitudine præter naturam cenſentur. * Quæ aũt uomuntur, expelluntur alias
ut immodica, & uentriculum prægrauantia: ut eſt interdum alimenti copia: alias uero, ceu quæ
angant, & mordeant. Quo in genere ſunt acida, nidoroſa, aut amara: & item bilioſa, pituitoſa,
& ſeroſa excrementa: quæ uel ibidẽ gignunť, uel ex totius animantis habitu in ipſum confluũt.
Præter naturã uero, ſi q̃ cõcocta ſunt, nutrire nõ poſſint. Quocirca uidemus ſæpe nõ ſolũ acidã,
ſalſamq́; pituitam, ſed etiam dulcem in uentriculo collectam ad uomitum ipſum impllere. Sed
& ſanguis ipſe in uentriculum effuſus, eo pacto ipſum uomere cogit: Vrinæ autẽ excretionẽ, G
ſicut etiam ſeminis, & ſtercoris, naturalem eſſe, nemo, opinor, ambigit. Videmus tamen quãdo-
que magnam lotij copiã excerni, cum natura nec corpus purgat, nec moleſta amouet: ſed ſicut
accidit, ut ſudores, & alui deiectiones, ut ſymptomata redundãtiæ uitioſorum humorum, qui
ſint in corpore, excernantur, interdum uero à natura expurgentur. Si uero memoria repetas, ut
fiat urinæ ſecretio, profecto ea res admirabilem tibi in regendis animalibus naturæ prouidẽtiã
iudicabit: idq; cum ob renum fabricationem, tum uero ob urinariorum uaſorum originẽ, quã
ex renum uentriculo ducũt. Vt niſi ad hunc modum facta eſſent omnia, aut perperam, aut ne
omnino quidem urina ſecerneretur, & uacuaretur. Etenim urinæ dignotio ualde utilis eſt, præ-
cipue autem in morbis acutis: ut in libris præſagiorum dictũ eſt nobis. Quãquam Hippocrates
etiam conſueuit, ubi aliquod inſtrumentum reſpirationis læſum ſit, urinas intueri: quæ ſi ſecun
dum naturam ſint, in ſolis reſpirationis inſtrumẽtis periculũ uerſatur. Sin hæ quoque prauę eſſe
uideantur, tunc inſtrumẽtum quoq; nutritionis male affectum eſſe oſtendunt. Iã uero cum uen
ter male affectus ſit, ipſiusq́; affectio ex deiectionibus dignoſcatur, tamen etiam facit urinę mẽ-
tionem: quę tenuis cum ſit, cruditatem humorum uenis cõtentorum ſignificat. Quo etiam mo-
do in uentriculi, thoracis, pulmonis, neruorũq́; affectionibus urinæ ſpectandæ ſunt. Ipſe autem H
deinceps ſudorem commemorat. De quo, utpote qui ſecundum naturã nõ ſit, aliquis cõtrouer
ſabitur. Diocles de hoc eſt ſtudioſe argumentatus. Sed hoc decretũ mihi plane aſperum, & præ-
ter euidentiam eſſe uidetur, cum tamen ab ipſo uel maxime accõmodate ad perſuadendum cõ
firmetur. Nos autem ꝓſpectum habemus, ſudorem ex eadem gigni materia, ex qua urina, & eo
dem modo exoriri. Vtrique enim origo eſt ex humore epoto, qui in corpore caleſit, & aliquid
bilioſæ materiæ aſſumit. Verum ut medici plura, quàm par eſt, de urinis, ita de ſudoribus aut
nihil, aut certe potius non neceſſaria conſcripſerunt. Etenim natura ſemper dat operã, ut ſan-
guinẽ expurget, quodq́; uitioſum eſt, ab eo ſecernat, & à partibus principibus modo in uentrẽ
& inteſtina, modo in extimam ſuperficiem detrudat. Sed ex ijs quęcunque tenuioris ſubſtantię
ſunt, ea cutim egrediuntur, partim per eam perſpirationem, quę ſenſum effugit: partim ut ſenſu
percipiuntur, ut ſudores. Quæ uero craſſiora ſunt, ea pertranſire cutis denſitatem nõ poſſunt:
ſed aut medicamentis, aut purgationibes, aut clyſteribus, aut uomitibus euacuanť. Promptius
autem per aluum euacuanť humores, qui in primis uenis ſunt: qui uero inſunt in ijs, quæ in ie-
core ſunt, per urinas: qui uero in toto corporis habitu per ſudorem: ſicut, qui in capite, aut per
palatum, aut per nares, aut ꝑ utrunq;: qui in amplis ſpatiis thoracis, per guttur ſimul cum tuſſi.

A Qui deniq; in renibus,aut veſica ſunt,per vrinã.De ſputis aũt hoc intelligendũ eſt,quædã ipſo-
rũ eſſe ſpumea,quædã flaua,quædã ruſa,quædã pallida,quædã rubra, quædã nigra. Ex iis ſpu-
mea pituitoſum fluxũ indicant:flaua bilioſum ſincerũ. Quæcunq; aũt rufa ſunt,ea bilioſum q-
dẽ fluxũ ſignificant, ſed non parũ ſeroſi excrementi eſſe cũ flaua bile cõmiſtum . Sic nigra, me-
lancholichũ eſſe fluxũ oſtendunt.Quę vero magis rubra ſunt,plurimũ ſanguinis,ſed parũ ama-
rę bilis habere humorẽ atteſtãtur.quã ob rem,quod huiuſmodi eſt,oĩum eſt ſputorũ mitiſſimũ:
ſicut nigrũ eſt oĩum pernicioſiſſimum.Cæterũ qũo ſputa in acutis morbis expẽdenda ſint, non
eſt neceſſe dicere in præſentia:ſiquidẽ ſenex de eis nunc non diſſerit:ſed in libro de ratione vi-
ctus abũde locutus eſt:noſq; in quatuor in illũ librũ conſcriptis cõmentarijs rem ipſam explica
uimus.Quare ad ea,ꝙ deinceps ſequuntur,noſtra ſe conuertet oratio.Addit,muci,uteri,per hœ
morrhoidas,&c. De quibus ſigillatim agendo, non eſt producenda longius oratio: ſatiſq; erit
eatenus de iis loqui,quatenus poſſit quiſpiã intelligere,euacuationes fieri partim ſecundũ natu
rã,alias præter naturã.quod iã nobis ad oſtendendũ propoſitum eſt: quemadmodũ de muco il-
lud ſcire conuenit,cerebrũ ſæpe expurgari hoc euacuato. Inſtrumentũ enim olfactus intra cal-
uariã exiſtit,in anterioribus cerebri vẽtriculis, q uaporoſum etiã ſpiritũ continent. Oportebat
B enim operimentũ quoddã tale ei circuiniectũ eſſe,quale & tueri ipſum poſſet,& tranſitum ſen-
ſibilium nõ impediret.Quocirca hoc operimentũ rarum factum eſt. Vnde ſæpenumero à parti
bus ſuperioribus cõfertim fit excremẽtorũ euacuatio: quas βλέννας antiqui,mucos iuniores,ex
Hippocratis ſententia nuncupãt. Prodicus tñ id quod ab oĩbus φλέγμα vocatur, cuius albus eſt
color, βλένναν, hoc eſt mucũ appellat. φλέγμα vero nominat ipſe id, quod in humoribus vſtũ, &
veluti ſupra modũ coctum eſt.Excrementũ autẽ, quod à cerebro defluit,fortaſſe quiſpiam non
rite pituitã,ſed mucũ,& grauedinẽ nuncupabit.Quemadmodũ autẽ pituita,quę in ventriculo,
inteſtiniſq; conſiſtit,cõmodiſſime,celerrimeq; vacuetur,naturæ inuentũ in libris de uſu partiũ
expoſuimus.Quod uero pituitæ in venis cõportatur, cũ ex uſu ſit, nullius eſt uacuationis indi-
gens.Sed ſcire oportet,pituitæ unũ genus utile eſſe,ac ſecundũ naturã animantibus : aliud inu-
tile,& præter naturã:quæ dulcis eſt, eã eſſe animanti vtilẽ, & ad eius naturã accommodatam :
quæ acida,ſalſaq; facta eſt:acidã,perfecte incoctã eſſe:ſalſam,cõputruiſſe. Atq; hæc de muco ſa
tis eſſe mihi vidẽtur in præſentia.De utero pauca dicentur . Ac primũ utrum vuluã,an uterum
appellare oporteat eã partẽ, quã natura mulieribus ad pariendũ dedit,ſoliciti eſſe nõ debemus.
Deinde ſciendũ eſt,quædã eſſe,quæ tota animantiũ corpora expurgant: quædã,quæ partẽ ali-
C quã.Hæc aũt interdum præſtant,quæ totũ corpus purgant, interdũ,quæ unã particulã uacuãt :
qualia ſunt quæ per palatũ,& nares excrementa capitis educunt:& quæ per tuſſim thoracis par
tes,pulmonẽq; purgant:& quæ per urinã ſeroſum totius ſanguinis excrementum educunt. De
genere autẽ totũ corpus purgantium ſunt,quæ per uterũ,& per hœmorrhoidas euacuant,& iiẽ
euacuatio quæ fit exercitationibus,frictionibus,& quouis motu. Quod ad uterũ pertinet, cau-
ſa eſt,qm̃ ex oĩbus corporis partibus uteri plurimas,maximaſq; venas habent.Itaq; facta inter-
dũ menſiũ ſuppreſſione,multa ſymptomata conſequi ſolent.Quaſdã autẽ fœminas aliquis eius
partis dolor cũ grauitate coniunctus conflictat: aliquibus in coxã dolor incidit, aliquibus crus
illius partis claudicat.Si uero menſtruæ purgationes diu ſupprimãtur, tunc & inflammationes,
& tumores,qui φύματα vocantur,in extrema iliũ parte excitãtur: præterea dolores lumborum,
colli,ſincipitis,& ſedis oculorũ,& uehementes febres.Quibuſdã lotiũ ægre it:quibuſdã ne ęgre
quidẽ.quorum nihil accidit iis,quæ integrè purgatæ ſunt. Vt igitur multa ſymptomata comi-
tantur mẽſtruas purgationes retẽtas, ſic immoderatas euacuationes ſequũtur hæc, coloris va-
cuitas, pedũ tumor, & totum corpus ſubtumidum . Quin etiã hoc malo affectis mulieribus, &
concoctio & appetitus ciborum uitiatř.Merito igitur ipſe in Aphoriſmis ſcriptum reliquit,ſi mẽ
D ſtruæ purgationes copioſiores ſint,morbi accidunt.Si non fiãt,ex utero morbi exiſtunt , Vtpo-
te multæ cauſæ ſint,quibus copioſiores,ꝗ par ſit, aut etiam pauciores excitentur menſtruæ pur
gationes:atq; ideo multiplices morbi exoriantur. Idẽ in euacuationibus, quæ fiunt per ora ue-
narum,ꝙ hœmorrhoides nominãtur, videtř contingere : ſiquidẽ multa inde mala cõſequuntur,
ſicut ex diuturnis hœmorrhoidibus ſuppreſſis, aut immodica euacuatione ad extremum frigus
hoĩem ducentibus aquã inter cutẽ ſæpenumero collectã conſpeximus.Hoc autem non omnes
medici norunt:cũ tñ Hippocrates & hoc ipſum,& alia multa perſpicue docuerit. Sed quicunq;
uere in illius ſunt ſcriptis uerſati, ij ſoli qũo hœmorrhois fiat,ab ipſo didicerunt.qũo autẽ mul-
ti morbi inde oriantur, vt tormina inteſtinorũ, vt varices,& cum hæc ſint,nõ ſemper eſſe prohi
benda,ſed interdũ adiuuanda,uel natura quieſcẽte,totum ei negociũ cõmittẽdum,cum ita ex-
pediat,tm̃ abeſt,vt illi ſciant,ut ante tẽpus remedia adhibentes, ea faciant,quæ nullo modo fa-
cienda ſunt.Vidi etiã his euacuationibus cohibitis multos melancholicis humoribus fuiſſe cor
reptos:alios dolore lateris renũq; vexatos: alios cum ſanguinẽ euomuiſſent,& aliis conflictati
eſſent ſymptomatibus,diẽ ſuum obijſſe. Quemadmodũ autẽ in cute, & totius corporis parti-
bus lepra,ſcabies,impetigo,verrucæ,thymi,formicæ,claui, tofiq; ſic in ano hœmorrhoides cę-
cæ,fiſſa,ꝑcidẽtia,cõdylomata,pylides,aliaq; multa cõtingunt:ſic etiã tubercula,ꝙ φύματα dñr.

Quorũ quædã admodũ calida ſunt, & cũ uehementia quædã prodeunt: quædã frigida, ſiccaq́;, E
permulta alia inter hæc media exiſtũt: quædã exacte media eorũ, quæ dicta ſunt, quædã à medio utrinq; parũ diſtantia: alia plus eodẽ modo in utranq; partẽ: quædam ſummis uicina, aut à medijs quodãmodo & ſummis pari ſpatio diſtantia. Phymata aũt appellant tumores præter naturã, qui maxima ex parte ſine externa cauſa oriunẽ. Videntur autẽ in abdomine, thoraceq́; naſci. Quædã acuta ſunt, & faſtigiata, quæ ipſe meliora eſſe latis ſcripſit. Cõmendat ẽt ea, quę deorſum vergunt. Quia eis adapertis, materia facile defluit. Sicut etiã dura mollibus deteriora ſunt. Quinetiã oĩum tumorũ, qui præter naturã ſunt, varietas exiſtit è natura eius, quod influit: flatuoſi.n. magis ſunt, ubi materia flatuoſa copioſior acceſſit. Magis uero inflãmationis participes, vbi sãguis: eryſipelatis, vbi flauæ bilis humor: œdematis, ubi pituita: ſicut ſcirrhoſi, vbi uel craſſus, uel ualde lẽtus ſit humor is, q̃ parti ĩfixus eſt. Pari mõ atra bilis ſine feruore cancros efficit, eosq́; ſi acrior ſit, cũ vlcere. Craſſus aũt eſt is humor, qui cancros gignit. Quocirca è vaſculis in circumiectã carnẽ non admodũ excidit. Ac ſic quidẽ tumores cancri naturã imitantes, in omnibus particulis, præſertim uero in mãmis mulierũ, quæ naturali purgatione nõ amplius expurgantur, oriri ſolent: & ab excremento melãcholico originẽ ducunt: quod etiã morbum, qui dicitur Elephas, efficit. Sæpe etiã ad varices decumbit, & interdũ ad cutem uniuerſam expellitur. F
Ac cancrum quidẽ incipientẽ curauimus: cũ uero ad notabilem eſt perductus magnitudinem, nemo ſine chirurgia ſanauit. Simili quoq; modo tormina inteſtinorum à flaua bili exorta, ſæpe ſuſtulimus. Ar ſi quæ eſſent ab atra bili excitata, ea uero prorſus fuerunt inſanabilia: ſiquidem à cancro, cum ulceratione coniuncto, nihil differant. ✱

✱

Promptiſſime in os, & nares cõportãtur. Excidunt uero & in oculos, ac nonnullis in aures. Decurſum porro excrementi in os tũ gula excipit, tũ aſpera arteria. Si uero acris ſit fluxio, nõ ſolum uocẽ lædit, ſed etiã grauiſſima quædã accedir eroſio, ut etiã pulmonẽ ſæpe exulceret. Quã ob rem dictũ eſt, vomitibus & deiectionibus ventriculũ euacuari, inteſtina iis ſolis, q̃ per infernas partes deiiciuntur: Sicut etiã caua iecoris: renes, & veſica, & gibba iecoris, ſi multo, uitioſoq́; ſucco ſint referta, medicamentis per infernas partes deiiciẽtibus, & purgãtibus expurgãtur: ſi modico, per vrinæ meatus. Cerebrũ uero, ut dixi, per palatũ, nares, & aures: thorax & pulmo per aſperã arteriam, & fauces. Perſpicuum aũt eſt, & palati, & narium euacuationes eſſe naturales: ut per has partes cerebri excremẽta deriuando expurgentur. Per aures uero, pręter naturã: in infantibus tñ etiã per aures cerebrum purgatur: propterea q̃ ſi excrementa, quæ illic conſiſtunt, putreſcant, acrioraq́; & calidiora reddãtur, inflãmationes, ignem ſacrum, ulcera ſerpẽtia, carbones, febres, aliaq́; ſex cẽta genera morborum pariẽt. Natura autẽ prouidit, neq̃d à capite in pulmonẽ deflueret: ſiquidẽ defluxiones malignæ eſſe ſolent, cũ ea, quæ defluunt, tenuia ſunt, facultatibusq́; corrodẽtibus prædita. Hæc autẽ non expedit tã diu in pulmone cõtineri, quoad cõcocta craſſa reddanẽ, ut cęteras defluxiones, tenues illas q̃dẽ, ſed nõ corrodẽtes, & difficiles ad cõcoquendũ. Neq; ſtatim expelli, ꝓpterea q̃ intus morantes, non facile concoquunẽ: ſiq́; excernanẽ, tuſſes uehementes cõcitant. Quare ſiue in pulmone ꝑmaneant hi humores, ſiue euacuenẽ, noxa ſeq̃tur. Itaq; natura recte animãtibus cõſuluit, cũ duos meatus fecit, ne q̃d tale accideret. Sicut etiã alia multa ex aluo, ex ſede, & ex cole educuntur. Quod & ſecundũ naturam, & præter naturam fieri, ſicut etiam de cæteris, quæ iam dicta ſunt, intelligendum eſt. G

VNA Natura ſunt hæc omnia, & non una: multa natura ſunt hæc omnia, & non vna.

Non uocat natutam, quatuor elemẽtorum humidi, ſicci, calidi, & frigidi tẽperaturã: ſiquidẽ H
hæc eſt una omnium eorũ, quæ in rerũ natura ſunt: ſed & non una, quia tẽperaturæ rerũ ſingularũ differunt: ſed uocat materiam eorum, quæ euacuantur. Vnum eſt enim genus excrementorum. Atque ita hæc omnia ſunr una natura. Non tamen una ſpecie, ſed ſpecierum diuerſarum.

PHARMACIA ſurſum, & deorſum: & neque ſurſum, neque deorſum.

Eſt hoc in more poſitũ Hippocratis, vt verbũ φαρμακεύειν, nõ vſurpet, vbi quęuis medicamenta adhibet, ſed ſolũ ubi purgãtia. Sic in Aphoriſmis dixit, Concocta φαρμακεύειν, & in acutis morbis raro, & in principiis uti pharmaciis. Oĩno autem id fatentur oẽs, qui uel mediocriter in eius ſunt dictione uerſari. Qũo autem ſurſum, & deorſum uti pharmaco oporteat, ipſe docuit, cum ait: φαρμακεύειν æſtate ſuperiores potius: hieme inferiores uentres. & item, Graciles, & facile vomentes ſuperius φαρμακεύειν, cauentes hiemem: Vomentes vero difficulter, & modice bene habitos, Inferius, cauentes æſtatẽ. Et cum addit, Tabidos uero, cauentes purgationes per ſuperiora: melancholicos uberius, per inferiora. Et paulo poſt, quorũ alui leuitate inteſtinorum laborant, hieme per ſuperiora φαρμακεύειν, malum. Itemq́; ſi quis febrem nõ habens, cibum faſtidiat, & cordis morſum, tenebricoſamq́; vertiginem patiatur, & os amarum ſentiat, pharmacia per

ſuperio-

A ſuperiora indigere ſignificat. Adiungit poſtremo aliũ aphoriſmum, tanquam præceptum, quod ad oẽs dolores pertineat, his fere verbis: Dolores ſupra ſeptum tranſuerſum, qui purgatione indigent, per ſuperna opus eſſe pharmacia indicant: qui vero inſra ſunt, per inferna. In hanc ſententiam multa & in aphoriſmis, & in aliis ipſius libris ſcripta eſſe licet intueri: quibus aperte diſtinguit, quando per ſuperna, & quando per inferna ſit pharmacia vtendum. *

*

In omni igitur re primũ eſſe artificem oportet, tũ opus aggrediendũ eſt. Artificem aũt eſſe in eo poſitum eſt, vt primum, & maxime totius materiæ, quæ arti ſubiecta ſit, ſimplices facultates cognoſcas: mox vero ipſarum mixtiones, quot, qualesq; ſint. Eſt enim cadẽ ratio, atque doctrina de medicamentis cõponẽdis, deq; ipſorum vſu. Cùm autẽ duplex materia ſit medicis ſubiecta, altera, in qua medicæ artis finis, hoc eſt bona valetudo efficitur: idq; eſt humanum corpus: altera eſt auxiliorum, per quæ finis efficitur: ſciendum eſt, medicamentorum tractationem ad ſecundam materiam pertinere. Alteram uero eſſe prioris.

B * *

Quædam enim ex flaua bili, quædã ex atra, quædã ex pituita exiſtunt. tot enim ſunt oĩa febrium, quæ ex humoribus putreſcentibus accenduntur, genera: oĩs aliarum febrium varietas ex harum mixtione exiſtit, Quæ autẽ Ephemeræ, Hecticæq; vocantur, ſunt alia duo genera febriũ, ab acutis diſtincta. Sed & acuta febris oritur aut putreſcente aliquo ex prædictis humoribus, aut particula inflammata. Omnia autem, quæ huiuſmodi ſunt. *

Cum enim primo die. *

Simplex & ſolus quiſq; humor ex iis, qui dicti ſunt, quãlibet, earum quas cõmemorauimus, ægritudinẽ exquiſitam gignit: confuſus uero cũ ſanguine, tum in particulam aliquam procumbens, aut ſcirrhi, aut œdematis, aut eryſipelatis naturam referentem inflammationem. Ac ſcirrhi quidam is, qui atræ bili miſcetur: eryſipelatis, qui amaræ: œdematis, qui pituitæ: ſicut cum ſanguis ipſe impactus in loco fluxioni obnoxio computruit, inflammatio exoritur.

C *

Sicut multa cõperiuntur, in quibus neque per inſernas, neque per ſupernas partes pharmaco vtendum eſt. Iam uero neque in * neque in ætate * neque in calida regione: neque in habitu * neque in *

IN ALIMENTO pharmacia optimum: in alimento pharmacia malum. Malum & optimum ad aliquid referuntur.

Multa ſunt, quæ mixtã ex cibo & medicamento naturã habent. Huius generis eſſe dicimus, quæcunq; ex contraria ſacultate mixtã habent naturam. Sic in iis, quę à nobis parantur, quędã ex contrariis ſubſtantiis, facultatibusq; comperiuntur: ut ſi tu ſucco ptiſſanæ parũ liquoris ſcãmoneæ inijcias. Quãuis enim ſic ſenſum effugiat, in actione tamen non occultabitur: ſed aperte aluum ſubducet. Quędã autem eodem modo à natura cõponuntur, quę uidentur eſſe ſimplicia. Talẽ habent naturã lens, braſſica, & marina propemodũ omnia, quæ teſtã pro cute habere D dicuntur: quorũ ſolidũ corpus tarde permeat, aluumq; cohibet: humor ad excretionem irritat. Atque interdũ pugna quædam mutuo cõſeritur, cum ſolidum corpus cohibet, & moratur: humor uero ad excretionẽ ſtimulat. Præterea uero cibi & potus celeriter, aut tarde pertrãſeũt aut propter naturã nobis ab initio tributam, aut propter ventris affectionem acquiſitã: aut propter propriã ſubſtantiã: cum neminem ſugiat, quoſdã humidos eſſe, quoſdã aridos, quoſdam lentos, quoſdã friabiles, quoſdam facile diuiduos, quoſdã acres, quoſdam acidos, aut amaros, aut dulces, aut ſalſos, aut auſteros, aut acerbos: aut quaſdam, extra has, habere ſacultates medicamẽti naturã referentes, quæ ſimiles ſint earũ, quæ in medicamentis purgantibus inſunt. Haud igitur mirabile eſt, ſi quædã aluum mouent, cũ mixtas in ſe ipſis facultates habeant medicamenti naturã referentes, ſimiles earũ, quæ ſunt in colocynthide, ſcãmonea, veratro, & aliis generis eiuſdẽ. Sunt, qui edulia inueniri arbitrentur, in quibus nulla neq; alendi animalis, neque purgandi faculeas inſit: aiuntq; hæc non ſolũ ut alimenta perſæpe agere, ſed ẽt ut medicamenta: propterea ꝙ corpora perſpicue calfaciunt, humectant, refrigerãt, & ſiccant: hæc porro cum nihil horũ agunt in corpore, ſed ſolũ alunt, tum non ſubire medicamenti rationem. Sed ſi quæ ſunt huiuſmodi edulia, nos certe pauciſſima eſſe affirmamus. Quod ſi ſint, ſolum pro alimento ſunt. Nec qualitatem corporis eius, qui ſumpſit, immutant. Hac ratione quæ mediæ temperaturæ ſunt,

nullamq; ſuperantē qualitatē habent,hæc alimenta ſolum eſſe volunt,medicamenta non item. E
Prodeſt igitur interdū,in alimento vim medicamenti ineſſe, ut cum alimento remedium quoq; adhibeatur,ac fortaſſe etiā cū uoluptate quadā.interdū uero id prodeſt.Quo ſane tēpore alimētum redditur malum ex medicamēti qualitate, licet qualitate alimenti eſſet oībus temporibus noſtro corpori idoneū.Non prodeſt autē,cum corpus ſolam purgationē, & non item alimentū poſtulat.Id quod neq; in oībus,neque perpetuo verū eſt. Quocirca addit,malū,& optimum ad aliquid referuntur:hoc eſt noxiū,& utile. Alia enim ratione dices,hoc alimētū eſſe alio melius: alia uero aliud,non autē abſolute. Nā ſi medicamentum dandū ſit, aut purganda aluus,hoc ad agendū ſcāmoneam braſſicæ præſtare affirmabis: Si uero ſolū ſubducenda aluus ſit,braſſicæ ius antepones.Sic de cæteris iudicandū eſt:quia malū,& non malū ad aliquid referuntur. Et quod vni optimū eſt,alij erit malum,& contra: & quod abſolute malum eſt,alicui particulatim utile eſſe comperietur. Cæterum de vocabulo φαύλον hoc ſciendū eſt,ueteres ferè omnes ſolere hoc uſurpare,cum ſignificare uolunt ſimplex,aut quoduis, cui contrario nomine opponitur exquiſitum. Nunc uero non ita accipiendum eſt, cum ei optimum opponatur.

VLCVS, cruſta, ſanguis, pus, ichor, lepra, furfur, ulcera capitis manantia, impetigo, vitiligo, F
ephelis quandoque nocent, quandoque proſunt. Quandoque neque nocent, neque proſunt.

Vlcerum quædā ſua ſponte oriuntur,quædam è cauſa externa. Et quædam ſemper maiora, deterioraq; fiunt,quædam contra:ſicut quædam in extremitate conſiſtunt,quædam caua ſunt. Quæ extremitatē,cutemq; occupant,herpetes uocant. quæ ſubiectā carnem corrumpunt,phagedænas: ut etiam carbunculus uocatur vlcus cum cruſta ſimul cum multa circumiacentiū corporum inflammatione. Si quis autem accuratius ſcire aueat proprias ulcerum differentias, is explicatas habebit in libris methodi medendi: vbi etiam diximus,alias eſſe ſimplicis, ſoliusq; vlceris, ſine alia affectione coniuncta, differentias: alias,ſiqua alia ſimul adſit affectio.

* *

Ipſe dixit,Eryſipelas ab externis ad interna verti,non bonū eſt:ab interioribus ad exteriora,bonū.ut ſciamus quicqd ex imis partibus ad cutim vertitur,in bonis eſſe numerandū.Contra uero ſi ad profundas partes trāſmutetur, in malis eſſe habendū.quocirca nō eſt mirabile,ſi ulcera interdū boni cōſulenda ſunt,licet,ut monui,oīa propemodū ſint mala. Eadē eſt G
cruſtæ ratio. Quare ſi ex ulcere ſanguis fluat,cohibendus prius ſanguis eſt,deinde ulcus curandū.Cruſtā autem vt ſepimentum vlcerū mediri compererunt.Generatur.n.cruſta ex ſubiectis, circūpoſitisq; corporibus ueluti ſemiuſtis.quare tm̄ carnis naturalis deperditur,quantū ad cruſtā faciendā aduſtum eſt. Multis autē, poſtquā cruſta decidit,profuſio ſanguinis,quæ ægre ſiſti potuit,ſuperuenit,ut magnopere nocuerit,ac ſæpe acciderit,ut animal hoc profluuio laborans citius moriatē,quā effluere ſanguis ceſſet. quo ſane tēpore neceſſitas nos cogit,ut oī remediorū genere utamur.debetq; medicus accurate,ac ſedulo animū aduertere. De ſanguine autē nemo dubitat,quin interdū utiliter,interdū ſecus,effluat,aut etiā excernatur. Etenim ſi ratione iudicationis,morbo cōcocto,& critico die fiat ſanguinis profuſio,ſi modo morbū per ſanguinē iudicari opus erat, oīno ægrotum ſeruabit.Sin contra,aut mortē,aut certe maximum periculum afferet,ut nos quotidie propemodū intuemur. Puris duplex eſt genus,altero prodeſt, nocet altero.Prodeſt autē,cum fit ſuperante natura:nocet,cū fit,illa ſuperata.Ac ſuperante quidem, ut in inflāmationibus,& tumoribus,phymatum naturā imitantibus: & in humoribus,q in uenis, arteriiſq; cōtinentur,id quod ſubſidet in urinis. Alterū genus gignitur cum facultas cōcoctrix vſque adeo infirma facta eſt,ut nullā plane mutationē putreſcentis excrementi ad bonum effi- H
ciat.Quandoq; etiā facultas ad extremā imbecillitatem non peruenit,ſed humor eſt ſumme vitiatus.Ergo cū natura integre ſuperat,pus optimū efficitur.Eſt autem hoc ad aſpectum,album, craſſum,& oī ex parte ſibi ſimile: tangenti autem bene,ac minime fœtidū. Sæpe autem album quidē eſt,ſed quia fœtidū uidetur eſſe,non eſt bonum: ſicut interdum non album, ſed liuidum apparet.Propterea ipſe in Aphoriſmis extulit hanc ſententiam,quicunq; ſuppurati vruntur,aut ſecantur,ſi pus purum,albumq; fluxerit,euadunt:ſin ſubcruentū,fœculentum, ac fœtidum,moriuntur.& hāc,Quorū iecur ſuppuratum aduritur,ſi pus purum albūq; fluxerit,euadūt: & quæ ſequuntur. Eodem modo eſt de ichoribus exiſtimandū,quod non parua ſymptomata ex ichoribus oriantur.Idē ferme cenſet Plato,cum ait,Ichor, qui ſanguinis ſerum eſt,mitis eſt: qui uero atræ bilis,quæ acida ſit, ferus. Perſpicuum enim eſt in omnibus & ſuccis, & humoribus humiditatem quandam ſeroſam, tenuemq; reperiri: differre tamen pro natura eorum humorum, quorum ſerum ſunt.Erit autem infeſtiſſimum atræ bilis ſerum: minus infeſtum flauæ: hocq; minus pituitæ: omnium mitiſſimus ichor ſanguinis. In ulceribus autem ichor tenue excrementum appellatur: ſordes ulceris id, quod craſſum eſt: atque ex tenui excremento vlcus humidum redditur; ex craſſo ſordidum. Hanc uero humorum contemplationem in quibus ichores

ſunt,

A ſunt,non ſolum nouit Hippocrates,ſed & Plato,& de morbis, qui ex ſingulis humoribus oriũ-
tur, ita fere diſſerit,cum de morbis,q̃ à bili progrediunẽ,agere incipit:quæcunq; partes corpo
ris pati inflãmationem dicuntur:eæ omnes à bili incenduntur,& inflammantur. De pituita ad
hũc modum,pituita acida,& ſalſa morborum omnium,qui deſtillatione fiunt,fons eſt.De atra
uero bili dicit ea,quæ à nobis iam ſcripta ſunt. Eadem cõſueuerunt Ariſtoteles,Theophraſtus,
& medici præſtantiſſimi Diocles,Pliſtonicus,Philotinus,Herophilus,& alij plerique.Hippocra
tes nõ modo de his egit,ſed etiam de ichoroide ſanguine in libris de morbis vulgaribus loquu-
tus eſt: quem ſanguinem medici eſſe uolunt cui uenoſa quædam,malignaq́; facultas ſit adiun-
cta,ut eſt in ſecundo de morbis vulgaribus ſententia,ſub cute,inquit,ichores gignebantur:hiq́;
incluſi incaleſcebant,pruritumq́; excitabant:tum puſtulę,ut ambuſtis,exurgebant,ac ſub cute
exuri ſibi uidebantur. Præterea uero ſcito,quædam eſſe toto genere præter naturam,quorum
omnium eſt triplex differentia:quædã ex ſolidarum partium mutatione fiunt,ut myrmecia,ui
tiligo,leuce,& alphos,elephas,ſcabies,& lepra.Quędam non omnino ſunt pręter naturã prius,
ſed poſtea fiunt, ut meliceris, atheromata, & ſteomata. quare ſemper adhibenda mẽs accurate
eſt ad omnia,quæ præter naturam ſunt,ut cuius ſint generis expendas: & utrum ſponte ſua,an
B ex aliqua cauſa orta ſint pernoſcas:& utrũ proſint,an noceant:utrum denique, neque proſint,
neq; noceant:ut ab ipſo dictũ eſt.Quia uero etiam quædam furfurum ſimilia a capite excidunt
idcirco monet,ſpectandum eſſe,utrum hæc quoque damnum,an utilitatem afferant. Cæterum
hoc ſymptoma gignitur ab ichoribus prauis pruritus concitantibus. In capitis etiam cute na-
ſcitur is,qui Achor nominatur. Eſtq́; ex genere tumorũ,q̃ præter naturã ſunt.Hic enim tenui-
bus quibuſdam foraminibus perforatur, quæ tenuẽ quendam uaporem humiditatis modicæ
glutinoſæ continent. Impetigo quoque affectio cutis eſt. Eius ſunt duæ ſpecies,altera cicor,&
mitior:altera agreſtis,& moleſtior:in his ſquamę à cute abſcedũt, & locus,qui ſub ſquamis eſt,
rubicundior uidetur,& prope ad ulceratum accedit. Morbus autem ipſe à ſalſa pituita,flauaq́;
bili exoritur. Alphos quoque duplex eſt, albus & niger. Fit niger ab atra bili:albus à pituita,
non ſalſa.In vultu autem eſt non ſolum Ephelis,cuius ipſe mentionem fecit ſed & uari,& lenti
gines, & oſſium fracturæ: quæ omnia ſpectanda ſunt,an ut criſes,an ut abſceſſus,an alio modo
quodam exoriantur.

ALIMENTVM, non alimentum:ſi alere non poteſt,nomine alimentum,opere non item:opere
C *alimentum, nomine uero non item.*

Quod paulo ante dixit,recte dictum eſt,appoſitionẽ primum fieri,deinde agglutinationem,
tum aſſimilationem cum eo, quod nutriendum ſit:& illud,proprie alimentum uocari,id,quod
iã alit: quod uero uelut alimentũ eſt,necdũ aluit,quale eſt quod agglutinatur,aut quod appo-
nitur,alimentum non proprie, ſed homonyme nominari: quod autem uenis continetur,& eo
magis etiã quod in uentriculo eſt,utpote quod quandoq; nutriturũ ſit,ſi probe conficiatur,ali-
mentum eſſe appellatum.Eodem modo,ut dictum eſt,ſingula edulia uocamus alimenta,non ꝙ
iam alant animantes,neq; quòd talia ſint,quale eſt id,quod alit:ſed quod poſſint alere,nutritu-
raq́; ſint,ſi probe fuerint confecta.Eſt ergo alimentum,& non alimentum. Quod enim iam aſſi-
milatum eſt,alimentum uocat.Sic quod poteſt nutrire,nutriturumq́; eſt,alimentum nuncupa-
mus. Quod uero nũquam poteſt alere,nomine quidem poteſt alimentum appellari,re uero nõ
poteſt.Pari modo quod re ipſa alimentum eſt,non eſt alimentum nomine,ſed re & actione.De
alimentis autem,in quibus medicamenti facultates ſunt,ac de medicamentis. *

D Sicut curatio,quæ fit ijs alimentis,in quibus medicamenti facultas ineſt,pręſtantior
cenſetur, quàm ea, quæ medicamentis,facultates alimentorum in ſe habentibus,fiat. Proinde
caue,ne purgationes ex puris rebus moliaris:ſiquidẽ aliquid admiſcendr.. eſt.Si uero uti me-
dicamento purgante contingat,ne finẽ nõ conſequaris,nequid aliud adiungito,niſi quod ido-
neum ſit,in quo alendi inſit facultas.Huius autem generis ſunt,quæcunque. *

ALIMENTVM in pilos, & in vngues, & in extimam ſuperficiem ab interiore parte aduenit.
Extrinſecus alimentum ab extima ſuperficie ad intima aduenit. Confluxio una,conſpiratio una.

In ijs,quę ſupra attulimus,oſtenſum eſt unamquanq; particulam trahere alimentũ ſibi aptũ:
atq; alimenti diſtributionẽ opus eſſe naturale, ut ex uentriculo in iecur, ex iecore in totũ cor-
pus diſtribuatur.itemq́; omnium naturalium actionũ principem ac maxime neceſſariã prope-
modum eſſe nutritionem,quæ actionis alterantis quædã ſpecies eſt.Qm̃ autẽ concoctio,quę in
uentriculo fit,alteratio quædam eſt,itemq́; ea,quæ in uenis, quæq́; in ſingulis fit partibus, ideo
conſequitur aſſimilatio,quæ ut nomine non eadem ſit,qđ nutritio,re certe diuerſa non eſt.Sũt
tñ,qui nullam ineſſe ulli particulæ uim propriæ qualitatis attrahendæ,arbitrẽtur.Nobis autem
nihil

nihil difficile eſt oſtendere, per eundem meatum effici attractionem, & excretionem, temporibus tamen diuerſis, quando gula uentriculi non ſolum eſculenta, & potulenta in ſe ipſum adducit, ſed etiam cum nauſea tentatur, contrariam obire actionem euidenter conſpicitur. Idem facit ueſica, quæ ſub iecore eſt, quæ eiuſdem colli uſu impletur, & uacuatur. Simili quoque modo uteri collum intro eſt uia ſpiritus, foras uero fœtus. Oſtēſum enim eſt: per quas uenas à uentre in iecur facta eſt digeſtio, rurſus ex iecore in ipſum trahi nutrimentum in longiore inedia poſſe. Venarum, quæ medium ſpatium inter iecur, & partes circa uentrem occupant, eadem ratio eſt. Cum enim in eis magna alimenti contineatur copia, per eaſdem uenas ſurſum fertur iecur. Cum autem uacuæ ſint, alimentiq; indigeant, per eaſdem rurſus à iecore trahunt. Quæ cum ita ſint, omnis particula, quæ robuſtior ſit, trahit: quæ imbecillior, euacuatur. Idq; uel abſolute, & natura, & communiter omnibus ineſt, uel proprie in aliqua efficitur. Et natura quidem, generatimq; omnibus & animantibus, cor, quàm iecur: iecur, quàm inteſtina, & uenter: arteriæ, quā uenæ ſunt ad trahendum id, quod eis utile eſt: & ad id, quod tale non eſt, excernendum, ualentiores. In ſingulis autem nobis proprie hoc tempore trahit uehementius iecur: in alio, uenter. Hic enim facile attrahit ex iecore, cum uehementer alimentum appetit, plenumque iecur eſt. Quomodo etiam iecur trahit, cum ipſum quoque indigens alimenti eſt. Et ut particulæ uiciſſim ex ſeſe alimentum trahunt, ſic etiam quod ſuperuacaneum eſt, in ſeſe uiciſſim deponunt. Quare non eſt mirandum, ſi ab extima ſuperficie, quæ ad cutim eſt, ut nunc air Hippocrates, uſque ad inteſtina, & uentrem aliquid translatum perueniat: ac non ſpiritus modo, & excrementum, ſed etiam nutrimētum ipſum ab ultima ſuperficie eò, unde primum aſcendit, rurſus deferatur: ſiquidem exiguum momentum expultricem facultatem huc illuc impellit. Motus autem, qui ab internis partibus irritant, ut in purgantibus medicamentis fit, & uehementiores ſunt, & diuturniores: durantq; dum affectio, quæ in ore uaſorum eſt, quæ nimirum trahit, quod uicinum eſt, permaneat. Hęc enim in particulam continentem euacuat. Illa in eam rurſus, quæ ſibi proxima ſuccedit: nec finis fit donec ad ultimam ſuperficiem peruentum ſit: ita ut particulis, quæ deinceps poſitæ ſunt, ſibi ſemper altera alteri impartientibus, prima affectio celerrime uſq; ad extrema perueniat. Perſpicuum igitur eſt, ex toto in totum aliquid ferri, mutuoq; recipi: & ut ipſe ſcribit, unam eſſe omnium conſpirationem, & confluxionem. Id autem aperte cernitur in corde, arterijsq; omnibus, itemq; thorace, & pulmone. Siquidem omni fere temporis momento ſimul inſtrumentorum, ſimul materiarum contrarius motus fieri conſpicies. & quemadmodum alio tempore ſpiritum ducimus, & alio uiciſſim emittimus, ſic alimentum alio tempore iecur trahit ex uentriculo: alio uero uentriculus extrahit è iecore. Illud autem non eſt prætereundū, duo eſſe genera tractionis, unum fit ſucceſſione ad id, quod uacuatur: alterum qualitatis conuenientia. Quod autem fit ſucceſſione ad id, quod uacuatur, prius id trahit, quod leuius eſt. Quod uero fit qualitatis conuenientia, ſæpe quod eſt grauius, modo id ſit magis natura cognatū. Quā quam quod leuius eſt, uidetur cor, & arterias prius petere. Quatenus uero etiam alimentum exigunt, in ipſas tunicas quod accommodatum eſt, trahitur. Particulæ autem hoc potiſſimum modo nutriuntur: corporis, quod ſibi continuum eſt, ſummæ primum partes admoto ſibi nutrimento fruuntur. Ab his rurſum per continuum trahentes, ſumunt eæ, quæ deinceps ſunt. Deinde ab illis rurſus aliæ. Atque id fit uſque dum alimenti qualitas in omnes ſit partes diſtributa. Nec tamen particulæ omnes eodem modo aluntur: ſed aliæ ſanguinem magis, aliæ minus alteratum poſtulant. Quæ autem huiuſmodi ſint, alibi dictum eſt, neque opus nunc eſt orationem producere longius.

CONSENTIENTIA omnia, in omnium membrorum compage, omnia: in parte uero, partes in unaquaque parte ad opus.

De ortu corporis animantium quatuor opiniones per diuiſiones inueniuntur: prima quæ ex non ſentientibus ſimul, & non patientibus: ſecunda, quæ ex ſenſibilibus quidem, ſed impatibilibus ipſum cōſtituit. Quod fieri non poteſt: ideo ab utraque opinione diſceſſimus. Reliquæ ſunt duæ, quarum altera ex ſenſibilibus, patientibusq; elementis corpus ſentiens efficit: altera non ex ſenſibilibus illa quidem, ſed ex patientibus. Verum ſi mentem adhibeas, omnia corpora animantium & ſenſibilia, patibilia eſſe cōperies. Immo uero prima ipſa elementa uiciſſim agūt, & patiuntur multis modis. Ex elementis autem qualitates non tranſmutantibus aliquid diuerſi generis fieri non poteſt: ex tranſmutantibus, poteſt. Videmus enim interdum in multis mutationibus, quæ interiectis mediis fiūt, quod hactenus fuit nigrum, rurſus fieri album: & quod hactenus album fuit, uiciſſim nigrum: & quod nunc ſenſile eſt, mox effici non ſenſile. Quicunque igitur ex igne, aqua, aere, & terra alteratis aliquod ex compoſitis corporibus ſenſibile fieri cēſent, ij uerum pronunciant. Quod uero quidam aiunt, corpora non eſſe ſenſibilia, quia actu non ſentiunt, fortuito loquuntur. Etenim noſtrum corpus & ſi eſt perſpicue ſenſibile, tamen non ſentit prius, quàm ab aliquo quidpiam patiatur. Quare ſiue ex ſenſibilibus & patientibus primis elementis

A mentis,ſiue ex non ſenſibilibus,ſed quæ mutari,alterarique poſſint neceſſario conſtitutum eſt,
quod ſenſum ſit habiturum,uera eſt ſenis ſententia, omnia eſſe conſentientia. An de ſolis cor-
poris noſtri particulis nunc loquitur, ſignificans omnes eſſe ſibi mutuo conſentientes: hoc eſt
omnes in unius operis miniſterium conſpirare. Perſpicuum enim eſt, magnas omnis ani-
malis partes, ut manus, ut pedes, ut oculos, ut linguam, omnium animalis actionum cauſa
factas eſſe: omneſque ad actiones obeundas conſentire. Quinetiam minores ad totius inſtru-
menti actiones ipſæ quoque referuntur: ſicut in oculo, quod unum aſpectus inſtrumentum, &
ex multis cõſtat particulis, omnes particulæ ad unum opus, hoc eſt ad uiuendum conſentiunt.
Aliarum partium eſt eadem ratio.Sic uentriculus,ſic os,ſic pedes,ſic manus faciunt.non omnes
tamen id noſſe uolunt,quamuis hoc ſermone id expoſuerit hic auctor. Multis tamen danda ue-
nia eſt,propter dicendi obſcuritatẽ non intelligentibus.Hanc.n.ſententiã & priſco more,& ſuc
cincte extulit:& ſurſum,deorſum ſine copulatione,ut dicta eſt maxima pars eorum,quæ hoc li
bro cõtinentur, uel quod ipſe primum ita ſcripſerit, uel quod librarius,ut uerisimile eſt,errarit:
aut ad extremũ quod multa ſint ĩmutata, & innouata à Capitone,à Dioſcoride,& alijs Hippo-
cratis ſcriptis contingit.Sed nunc non eſt nobis propoſitũ aliorũ errata arguere:ſed Hippocratis
B explicare ſentẽtiã.Ait igi῀,in totius corporis cõpage oĩa cõſentiũt,& partis cuiuſq; particulæ ad
eius actionẽ cõſpirãr.Quib⁹ uerbis nos docet,oẽs particulas,ut dixi,in unã actionẽ cõſpirare,&
unãquãq; eodẽ modo: ut oẽs ad uitã,& ad oẽs corporis actiones cõſentiũt:ſic ſingulę ad ſingu
las actiones cõſpirẽt: ſicut manus apprehẽſionis cauſa factæ ſunt:oculi,aſpectus:pedes itionis,
& cęterę partes pari modo.Si igitur ut manuũ,oculorũ,pedũq; actio oĩbus manifeſta eſt,ita etiã
pectoris,pulmonis,cordis,& aliarũ omnium partium eſſet, nõ eſſet neceſſe de eis multa dicere.
nũc uero actio plurimarum abdita eſt, nec ſolum vulgo,& cuiuis homini,ſed etiam Medicis, ac
Philoſophis, proinde fit,ut neq; actionem, neque uſum partium ſingularum inueniamus. Cum
interim euidens ſit, quicunq; in actionibus inſtrumentorum falluntur, eos etiam particularum
uſum ignorare,hoc autem ignorato, nec quomodo omnia in totius corporis compage ſimul cõ
ſentiant,neque quomodo id in ſingulis partibus fiat,cognoſci poteſt.Etenim hac neglecta con-
tẽplatione,quõ particularũ cerebri, aut cordis, aut aliorum ferè omnium uiſcerum ſingulorum
utilitatẽ ſine mora inueniemus?His de rebus diſſentiunt multi,clariq; Philoſophi,& medici non
vulgares.Alius.n. in corde, alius in mẽbranis,alius in cerebro animi principiũ ſtatuit. Proinde
partium,quæ in illis ſunt,alius aliam vtilitatem eſſe vult. Ergo ut ueritatem cognoſcamus, pau-
C cis uerbis docet Hippocrates eos,qui ab ipſo poſſunt perdiſcere. Sed ea inueniri non poteſt,niſi
partium utilitas ſit accurate cõſiderata. Quod in eo poſitum eſt,ut quæ ſit optima corporis cõ-
ſtitutio,cognoſcatur.Hæc autem in libris de uſu partium ſunt diligenter pertractata.

*PRINCIPIVM magnum in vltimam partem peruenit:ex vltima parte ad principium magnum
peruenit. Vna natura eſſe,& non eſſe.*

Principium eſſe dicimus partem,quæ ijs,quæ à ſe exorta ſunt, aut facultatem,aut materiam
omnino præbet. Vt autem animal ſit moderate calidum, quatenus ei conuenit,ut calidum fiat,
ac mutare locum queat, duo principia nactum eſt,alterum eſt inſtumentorum, quæ naturalem
calorem conſeruẽt,alterum eorum quæ omnibus ex appetitu actionibus obtemperent. Vbi ue-
ro fętus ſit repletus ſanguine,tum tria ſunt principia,cor,cerebrum,iecur. Hæc tamen principia
indiſtincta adhuc ſunt,& informia:ſed quæ coagulationẽ quandam,notabilemq; magnitudinẽ
habeant.Progreſſu aũt temporis licet hęc tria principia euidenter intueri,& quandam etiã alia-
rum omnium partium deſcriptionem:denique & artus,& quæ in toto ſunt corporę, diſtinguun
tur. Cum igitur tria ſint,noſti,cerebrum eſſe uoluntariarum actionum principium: cor earum,
D quæ uitales nominantur: iecur earum,quę ad nutrimentum pertinent,quas etiam naturales uo
cant.Cumq; in corde ſit uitæ principiũ,ipſumq; eſt & origo,& fons Innati caloris,ſine quo nun
quam uiuere animal poteſt, ideo ipſum cor magnum principium nuncupat. Siquidem ab ipſo
dimanans natiuus calor in omnes animantis particulas & proximas, & remotiſſimas, quas ipſe
ultimas uocat,omnibus horis omniq; tempore peruenit,& rurſus ad idem principium reuerti-
tur:ut talis quædam fiat uiciſſitudo, quam perſæpe eſſe ad uitam neceſſariam admonuimus:&
qua priuatum animal non poſſe non ſolum nihil plane agere rerum omnium,ſed ne omnino q-
dem uiuere. Ac fortaſſe hoc unam naturam nuncupat, ut cum hic calor adſit,homo ſit: cum il-
le abſit,homo eſſe deſinat.

*MORBORVM differentia in alimento, in ſpiritu, in calore,in ſanguine,in pituita,in bili,in hu-
moribus,in carne, in pinguedine,in uena, in arteria,in nerno,muſculo,membrana, oſſe,cerebro,ſpinali
medulla, ore, lingua,gula,uentriculo,inteſtinis,ſepto tranſuerſo,peritonæo,iecore,liene,renibus,ueſica,
utero,cute:hæc omnia & ſingillatim, & particulatim,magnitudo ipſorum magna, & non magna.*

De numero morborum apud omnes ueteres medicos extitit quæſtio. Quibus enim omnes
morbos

morbos eſſe ſeptem numero dixerunt:alij aut plures,aut pauciores. Alij,vt Cnidij,numerũ par E
tium corporis ad numerum morborum accommodarunt,ut bilis ſint morbi ſeptẽ, ueſicæ duo-
decim,renum quatuor,ſemoris duo,pedis quinque. Sicut etiam difficultatis urinæ quatuor, di-
ſtentiones tres,morbi regij quatuor,tabis tres,anginæ multos:eodemq; modo inteſtinorũ mul
tas affectiones poſuerunt:quod neque uerum eſt,neque neceſſarium. *

Verum ſi nunc de illorum diſſenſione dicere aggrediar,ſermonem ad inutilia defle-
ctam. Morborum enim duplex eſt genus,alterum in ijs corporibus,quæ cõſtant è particulis in-
ter ſe ſimilibus: alterum in totis inſtrumentis.Sicut in illis ſunt intemperies: in inſtrumentis ue
ro unum in figura ſpectatur,alterum in numero particularum: tertium in cuiuſque quantitate,
quartum in ſitu obſeruatur.Eſt uero etiam ſolutio continuitatis,atq; ita ſena ſunt omnia genera
morborum. Horum autem cuiuſq; differentiæ ad ultimas uſq; ſpecies in libro de differẽtia mor
borum expoſitæ ſunt.Alias uero morborum differentias ipſe nunc connumerat,quæ ab alimen
to,ab aere nos ambiente,& ab alijs multis rebus oriuntur. Etenim fieri morbos ex alimento in
libro de natura hominis ipſe atteſtatus eſt his verbis, morbi autem, tum à victu, tum à ſpiritu F
quem trahentes uiuimus,oriuntur.Tum utriuſq; generis diſtinctionem adiunxit. Quia uero nõ
ſolum ab iis,quibus veſcimur,quæq; bibimus,ſed etiam à lauacris,exercitationibus, otio,uigi-
lia,mœrore,ira,frigore,& æſtu morbi gignuntur,merito addidit,in calore,& reliqua. Cum au-
tem alimentum è uentriculo in uenas diſtributum, eandem habeat proportionem cum uenis,
& cum carnibus,id,quod è uenis in ipſas diditur,quam habuerunt eſculenta,& poculenta cum
uentriculo:idcirco ex uitio humorum plurimi morbi oriri ſolent, vt eryſipelata,cãcer,gangræ-
næ,phagedænæ,carbunculi,herpetes,& cæteri generis eiuſdem. Edulia autem interdum uitioſa
ſunt,aut natura,aut propter corruptelam quandam.Natura,ut cœpa,allium,cardamum,porrũ:
propter corruptelam,ut triticum,hordeum,& alia,quæ guſtantur.Huiuſmodi autem edulis ve
ſci multi ſame coacti,aut mortui ſunt oppreſſi morbis,qui à corruptela,oriri ſolent, & quos pe-
ſtis affert:aut puſtulis ſunt correpti,ſcabiem,lepramq; referentibus.Id enim manifeſtum eſt,ui-
tioſa edulia ſanguinem vitioſum gignere: ac nutritionem a ſanguine effici. Vnde multa genera
morborum exiſtunt.Itaque hoc conſilij do,abſtinendum eſſe ab omnibus uitioſis, maliq; ſucci
eduliis,etiam ſi ſint ad concoquendum facilia.Humor enim uitioſus ex ipſis collectus diu in ve
nis latet: qui progreſſu temporis malignas febres gignit. Eodemq; pacto cenſeo eduliorum ua- G
rietatẽ eſſe fugiendã: ſi quidem nihil eſt,quod ciborum cõcoctioni magis aduerſetur:præſertim
uero cum ipſa edulia ex cõtrariis ſint cõflata facultatibus.Quid dicã de alimenti indigẽtia?Ipſa
enim multorum morborum cauſa eſt vſq; adeo, ut etiam mulieres uterum gerentes abortũ fa-
ciãt:in aliis bilis gignatur:in aliis refrigeratio,in aliis tremor:in aliis capilli defluant. Simili quo
que modo ſi alimentum præter naturã plus ingeſtum ſit,ut ipſe ait,hoc morbum facit. Quocir-
ca danda nobis opera eſt,ut quoniã euacuamur, alimentum æquale ſit copiæ eius ſubſtantiæ,q̃
defluit.Plurimum aũt defluit à calidis,mollibuſq; corporibus,& ijs, quæ aut aſſiduo, aut uehe-
menti motu cientur:minimum aũt a frigidis,duris,& q̃ moderatas actiones obeunt. *
Et quod ad ſubſtantiã pertinet,q̃ durior,lapideaq; eſt,permanens eſt,& ægre mouetur.Quæ ue-
ro humida eſt,ac mollis * cito à reſoluitur. Quocirca copia alimẽti
debet copiæ perſpirationis proportione reſpõdere. * Morborum differentiæ ex tempe-
ratura aeris nos ambientis fiunt ex natura cuiuſq; uictus ratione,qua bene ualẽs quis utatur.Si
enim ſola aeris nos ambiẽtis temperatura eſſet cauſa morborũ, omnes in ſingulis anni tempori
bus illis generibus morborũ affligeremur,qui morbi ad illa eſſent tempora accõmodati. Sed &
propter errata,q̃ in uictu cõmittuntur,& propter multas alias cauſas morbi oriuntur: quemad- H
modum in libro de natura hoĩs ſcriptum eſt.Cæterum diſtinctionem ipſe attulit. *

Solam autem caliditatem commemorat,quia ipſa eſt qualitatum efficaciſſima.Ad ip
ſam addididit frigiditatẽ,tũ humiditatem, ac ſiccitatem, ac caliditas quidẽ, & frigiditas totam
ſubſtantiã, q̃ uicina ſit,alterare poſſunt: humiditas uero, & ſiccitas temporis progreſſu mutant
ipſæ quoq; res ſubiectas, ſed tñ non tam celeriter ſicut antedictæ. Non eſt autem unus modus
neq; originis,neq; incremẽti caliditatis:ſed hoc fit,aut propter motum, aut propter putredinẽ,
aut propter alterius caliditatis vicinitatẽ,aut propter calidæ effluxionis retentionem, aut cali-
dæ ſubſtantiæ admixtionẽ.Propter uicinitatẽ,ut facit Sol,aut ignis,aut ſi medicamentum cale-
faciens extrinſecus admotum contingat,aut adhæreat. Propter motum, ut cum ira uehemẽter
commouet facultatem iraſcendi,quæ in corpore cordis collocata eſt. Propter uero *

Duplex enim eſt cauſa effluxionis,altera cum ab aliis partibus excrementa ad imbe-
cilliores mandantur: altera, quando eodem trahuntur, quod caliditas apta ſit fluxiones ad ſe
trahere,aut eaſdem recipere. * *

A Si calor ſuperet,neceſſe eſt,vt animal ęgrotet eo morbi genere,qui morbus ſimilis ſit naturæ eius cauſæ,quæ ſuperarit.Quare inflãmationes,& eryſipelata,& herpetes,& carbunculi & affectus cum ardore, & febri coniuncti, ſunt huiuſmodi: ſicut etiam conuulſiones,diſtentiones,palpitationes,ſtupores,neruorũ reſolutiones,morbi comitiales,& paraplegię frigoris ſuperantis affectus ſunt.Quo etiam modo ex atra bili exoriri ſolent cancer,elephas,ſcabies,pruritus cutis,quartana febris,& affectio,quæ melancholica dicitur,& lienis magnitudo,atque alia permulta. Et item ex alijs humoribus alia:quæ non ſunt hoc tempore anumeranda.Magnam autẽ utilitatem affert animantibus calor moderatus,præcipue autem animali ſpiritui,& inſtrumentis locum maxime principem obtinentibus:ſed & toti corpori,ſicut alibi oſtenſum eſt. *

Quomodo enim frigus ſanguis in vapores ſolueretur? immodice vero calidus facile quidem in vapores ſoluitur,verum turbidos,& fumoſos.

*

Ob hanc igitur cauſam ſanguis melancholicus, & bilioſus in vapores uitioſos ſoluuntur,& alter ad melancholiam, alter ad inſaniam perducit. Interdum vero etiam in febribus ar-
B dentibus ad delirium.Cum autem propria cuiuſq; particulæ ſubſtantia ſit frigidi,calidi,humidi, & ſicci quædam temperatura, ſciendum eſt, nullam particulam ſtatim immoderate ſiccam, aut humidam reddi: extreme vero frigidam,aut calidam euidenter effici.Itaque temperatura in nulla re tam celeriter corrumpitur, quàm ab immoderato calore:ſicut non exigua utilitas eſt, cum naturalis calor eſt.Idq; non ſolum in prima formatione,i n qua oſſa citius concreſcunt,nerui citius extenduntur,uenæ,& arteriæ citius infiſtulæ formam ſe induunt,ac cætera membra formãtur omnia:ſed etiam in vita vniuerſa. Idem eſt de pituita,de flaua bili,deque atra iudicandum. Hæc enim, ſicut etiam ſanguis, cum

*

Neque enim volunt inſaniam ab atra bili exoriri,ſicut neque cancrum, neq; elephantiaſim,nec ferina deliria in phrenitide,neque varices,neque hœmorrhoides.

*

C Sicut neque bilioſum, ſeroſumq; excrementum. & tamen omnes humores in corpore contineri perſpiciuntur:idq; Hippocrates demonſtrauit eo,quòd omnes in bene valentibus, cum vnuſquiſque à proprio medicamento trahitur, excernuntur.

Hæc videntur. Itemq; magnitudo, & mos cuiuſque morbi ex ijs percipitur. Ac magnitudo quidem ex affectionis magnitudine,& ſymptomatis ipſam conſequentibus. Mos vero tum ex differentia morbi,tum ex ſymptomatibus ipſum conſequentibus cognoſcitur. Cum.n. quiſque morbus tribus modis magnus fiat, aut propter nobilitatem affectæ partis, aut propter affectionis magnitudinem,aut propter morum ipſius malitiam:exempla erunt hæc,vulnera capitis,& ventriculi præſtantiam vulneratæ partis indicant. Maligna autem ſtatim fiunt vulnera, quæ in articulis ſunt. Illic enim doloris, vigiliarum,conuulſionis, & delirij periculum inſtat:ſic etiam magna,quæ ita magna ſunt,vt vel futuram,vel deligaturam poſtulent.In humoribus hoc idem manifeſtum eſt:etenim melancholicus exuperans, pernicioſiſſimus eſt, & quòd malignus eſt maxime,roditque maxime,& ægre concoquitur,ægreq; purgatur:& quod plurimum ſubeſ-
D ſe caloris,à quo peraſſatus eſt,indicat.Sanguineus,quia dulciſſimus eſt,& maxime aptus ad cõcoquendum, omnium eſt mitiſſimus. Alij duo humores ſunt inter prædictos interiecti medij. Symptomatum autem

*

SIGNA, titillatio,dolor, ruptio,mens,ſudor,vrinarum ſubſidentia,quies,iactatio,viſa,phantaſia, morbos arquatus,ſingultus,morbus comitialis,ſanguis ſincerus,ſomnus.

Neque facultatis voluntariæ, neque inſtrumentorum, ad hac pertinentium, eſt propria affectio,ſicut tremor,& conuulſio:ſed omnibus accidit corporibus,quęcunque dilatari poſſunt.Hęc ſuapte natura mollia ſunt,vt & dilatari,& rurſus ſedere in ſe queant.Interdum hęc palpitatio ex acribus,mordacibusq; humoribus exoritur.

*

Eſt motus ſimilis ei motui, qui vulgo dicitur titillatio:ſitq; ex digitorum

Frag. C Tremor

Tremor talis quidam eſt motus. Partium uero concuſſio,quæ in morboſo rigore fit, E ſine uoluntate efficitur, & poſt longa interualla,cũ motus contrarij ſeſe excipiunt.

*

Huic ſimilis eſt alius morbus, qui muſculos, & neruos occupat,qui conuulſio nominatur.

*

Satis enim iam à nobis eſt dictum

*

Qui autem eorum omnium,quorum facta mentio eſt,accurate tum cognitionem habere,tum originem perdiſcere aiunt,poterit is noſtrum librum perlegere,in quo de ijs omnibus plene diſſeruimus.Nunc autem ad reliqua progrediendum eſt,ac primum de dolore dicendum, tum deinceps de conſequentibus.

*   *   F

GALENI IN LIBRVM HIPPOCRATIS DE ALIMENTO

COMMENTARIVS QVARTVS.

Ioanne Baptiſta Raſario Nouarienſi interprete.

DVLCE, non dulce,dulce ad potentiam,vt aqua.Dulce ad guſtum,vt mel. Signa vtrorunq́, vlcera oculi & guſtus. & in his magis, & minus. Dulce ad aſpectum,& in his coloribus,& alijs mixtionibus dulce magis, & minus.

* Ipſorum quædam humida, quædam ſicca,quædam tenacia,quædam friabilia & facile diuidua ſunt.Quædam acrimoniam in ſe habent,quædam acorem,quędam amaritiem, G aut dulcedinem,aut ſalſuginem,aut auſteritatem,aut acerbitatem,aut alias,præter has qualitates. Cum autem ſcientia oriatur aut à ſenſu,aut ab euidenti notione,nos ad eorum,quæ modo r opoſita nobis ſunt,inuentionem aut altero horum,aut vtroque vti neceſſe eſt.

*

RARITAS corporis ad tranſpirationem,quibus plus fertur,ſalubrius. Quibus minus,morboſius Denſitas corporis ad tranſpirationem, quibus minus aufertur, morboſum.

Cum duplex ſit noxa, qua corpora animantium afficiuntur, altera ab externis, altera ab internis cauſis profecta,quorum mollis raraq́; cutis eſt, ea ab omnibus externis cauſis facile corrumpuntur:quorum vero denſa,duraq́; eſt,ea facilius ab internis.Quocirca prodeſt,cutim ita præparare,vt vtrunq; exceſſum caueamus,vt neve cutim ita denſam reddamus,vt ne recte fiat tranſpiratio prohibeamus: neve ita laxemus, vt à quacunque cauſa foris in ipſam incidenti, facile lędetur.Scimus enim rara corpora imbecilliora eſſe,& ſana diutius permanere:& cum ægrotãt, facilius ſaneſcere. Denſa vero, contra. quòd ſiquis continenter ægrotet,inſpicienda cauſa erit. H Siquidem duplex eius rei occaſio eſt,aut plenitudo,aut vitioſitas humorum. Cum igitur è corpore minus tranſpiratur,quam ſint ea,quæ ſumpta ſunt,morbi ex plenitudine oriuntur. Proinde aptus modus eorum,quæ edimus, & bibimus,ſeruandus eſt,habita ratione eorum,quæ euacuantur,quantitate in vtriſque ponderata. Eſt autem detrahendum de alimentorum aut qualitate,aut quantitate,aut de vtraque,atq; in ijs,qui celeriter copiam humorum colligunt, de vtraque. Qui non celeriter, aut non multum, ſatis erit alteram imminuere, quamcunque ægrotus optarit. Quantitatem minuere,facile eſt. Quod ad qualitatem pertinet,fit,ea edulia offerendo, quæ parum nutriunt. Qui vero copiam vitioſorum humorum congregant, non ſunt eo modo tractandi,quò ij,qui plenitudinem aggregãt: ſiquidem non eſt vna ſolum intentio, cum ne vna quidem ſit malitiæ humorum forma.Eſt enim quædam frigidior,ac pituitoſior:ut quædam calidior,& bilioſior:ſicut rurſus quædam magis aquea,& quædam magis melancholica. In ſingulis autem cibi,potusq́; omittendi ſunt,qui cito gignere poſſint humorem,qui in homine colligitur. Quod ſi contingat,verum inuenitur,quod ab Hippocrate dictum eſt,quibus plus ad cutim fertur, eos non aſſidue ægrotare, quia libera corporis tranſpiratio eſt. Qui contrario modo ſe habent,contra. Atque id eſt,quod ipſe addit,cum ait.

A *QVI PROBE perſpirant, imbecilliores, & ſaniores, & facile conualeſcunt. Qui male perſpirant,*
prius quàm ægrotent, robuſtiores ſunt. Cum vero in morbum inciderunt, difficilius ſaneſcunt. Hac au-
tem, & toti, & parti.

Cum uitium quoddam meatuũ cutis eſt, quo per halitum diſſipari excremẽta prohibentur,
ac nos male tranſpiramus, id obſtructio, aut denſatio, aut conniuentia meatuum, aut etiam an-
guſtatio nominat. Obſtructio tamen à denſatione differt, quòd obſtructio à tenacibus, craſſisq;
excrementis, confertim ad cutim ruentibus fit: denſatio ab adſtringentibus, & refrigerantibus
oritur. Quidam autem, qui probe perſpirant, hoc uitium effugiunt: qui licet ſint imbecilliores,
tamen magis ſani uitam degunt: & cum in morbos incidunt, ſuperſtites euadunt. Quidam uero
ſic à principio ſunt male conſtituti, ut ſemper ægrotent, neq; poſſint ualere, etiam ſi eis ipſum
Apollinem præficias. Hæcq; non modo in toto corpore, ſed etiam in ſingulis particulis uiſun-
tur. In cauſa ſunt excrementa, quæ per halitum non extruduntur. Neceſſe enim eſt, ut comeda-
mus, bibamusq;: propterea q᷑ ſemper aliquid defluit è corpore. Cum aũt edamus, ac bibamus,
neceſſe etiam eſt ut ꝓuideamus, quo excrementa euacuentur. Eorũ autem multa ſunt genera,
B ut quædam ſint in uentriculo confecti cibi, quędam eius, qui in iecore, arterijs, & uenis, quędam
eius, qui in ſingulis particulis continetur: ſane cuiuſq; ſuam eſſe euacuationem oportet, quo ne-
que in morbum animal cadat, neq; ullam plane moleſtiam ſentiat. Id quod non fieri non poteſt:
quando in animantibus multa in hũc uſum inſtrumenta comperiuntur, tum quæ expurgẽt hæc
ipſa excrementa, atq; ſeparent: tum quæ deducant: tum quæ in unum conducant: tum quæ ex-
cernant: quæ omnia natura videtur eſſe vel ab initio fabricata.

PVLMO contrarium corpori alimentum trahit: alia vero omnia idem.

Quicquid nutritur, ab adiacentibus ſibi uaſculis alimentum in ſe trahit. Ac conſentaneũ eſt,
vt ab arterijs tenuius, à uenis craſſius trahatur. Sanguis enim, qui arterijs continetur, tenuior eſt
& vaporoſior. Atque hoc ali carnẽ laxam, ſicut craſſiore denſam præſtat. Ideo pulmonis caro, q̃
laxiſſima, leuiſſimaq; eſt, ac paulo minus alba, utpote quæ ex ſpuma concreuit, nutritur ſangui-
ne exquiſite puro, & flauo, tenui, & ſpirituoſo. Sanguis enim, q̧ à corde ad ipſum tranſmittitur,
has omnes prærogatiuas habet. Iecur quoq; nutritur ſanguine probo ſimul, & craſſo, tũ propter
C tenuitatem tunicæ venarum, quæ in ipſo ſunt: tum propter foraminum magnitudinem. Lien ve
ro alitur humore melancholico, qui ab ipſomet uiſcere ſit elaboratus. Horum autem trium uiſ-
cerum carnis ſpecies formæ humoris ipſas nutrientis reſpondent. Siquis vero ſummatim ſcire
velit, quomodo hæc tria viſcera nutriantur: ita ſe res habet: iecur ex rubro, craſſoq; ſanguine:
Lien ex tenui, ſed nigro: pulmo ex accurate elaborato, flauo, tenui, ſpirituoſo, puroq; alimentũ
ſumit. Nunc autem quemadmodum aliæ particulæ omnes ſunt omnium participes, ſic uenæ, &
arteriæ ſunt: quarũ hæ exigui, tenuis, & vaporoſi ſanguinis: uenæ rurſus pauciſſimi ſpiritus, ſed
caliginoſi, & craſſi. Si igitur corpus pulmonis alimentũ poſtulat, non limoſum illud quidem &
craſſum, ſicut corpus iecoris, ſed, vt dictũ eſt tenue, leue, & vaporoſum: profecto apparet, oĩa
in corpore animalis ab opifice recte facta eſſe. Vnunquodq; enim alimento ſibi ſimili nutritur.
Leue autem, ac rarũ eſt pulmonis corpus. Ergo uaporoſum, tenuem, & purũ ſanguinem, non li-
moſum, & craſſum, ſicut iecur, poſtulabat. Ex quo factũ eſt, vt vaſa habeat contraria, præcipue
ijs, quæ in iecore ſunt: deinde uero alijs aĩalis particulis. In illis enim rara, tenuisq; eſt tunica ua
ſis, ſanguinem ſuppeditantis. Propterea fit, ut plurimũ craſſi ſanguinis, ac celeriter partibus cir-
cumſtantibus diſtribuat. At tunica in pulmone, craſſa, denſaq; eſt: proinde nihil, niſi q᷑ tenuiſſi
mũ ſit, elabi ſinit. Iam vero in alijs particulis arteriæ craſſæ, denſæq; ſunt. Qua ſane ratione pau-
D cum omnino, ipſumq; uaporoſum ſanguinem proximis partibus trahere permittunt. Soli vero
pulmoni plurimũ huiuſmodi impartiuntur: utpote quæ propter raritatem, ac tenuitatem conti-
nere ipſum non poſſint. Ex quo efficitur, vt quod ad nutrimentũ pertinet, in pulmone contrariũ
ſit, atq; in cæteris omnibus animalis partibus. Neq; hoc mirabile eſt: quando etiã ipſius corpo-
ris forma ita ſe habet: cum nihil in toto corpore neq; ita rarũ, neq; ita leue, neq; ita ſpirituoſum
reperiaẽ. Sed ſcimus etiam tria adiumẽta ad alimentũ accommodata ei neceſſario ineſſe, primũ
copiam domeſtici caloris: alterum, pulmonis dilatationem in inſpirationibus: tertiũ, ſanguinem
à corde ad ipſum emiſſum, qui in corde fit accurate elaboratꝰ, & attenuatus. Propterea vero ma
ximæ in ipſo venæ ſunt: vt quantum propter tunicæ craſſitudinem iuſto alimento detrahitur,
tantum magnitudine ipſarum expleatur. De arterioſa autẽ uena, & uenenoſa arteria nihil nũc
attinet dicere: ſiquidem horum etiam uaſorum natura in pulmone mutata eſt, propterea, quòd
in hoc ſolo uiſcere denſam uenam, raramq; arteriam eſſe præſtabat. Quod ignorant ij, qui non
ſunt in corporum diſſectionibus exercitati. Quique naturalium facultatum cauſas non inueſti-
gant.

PRINCIPIVM aliment i ſpiritus, nares, os, guttur, pulmo, & alia tranſpiratio. Principium alimen E
ti & humidi, & ſicci, os, gula, ventriculus. Antiquius autem alimentum, per abdomen, umbilicus.

Ego uero pluribus indicaſſem, quantum in omnibus alimenti inſtrumentis ſit naturæ artifi-
cium, ſi hoc eſſet huius ſcriptionis, & temporis. Tantum autem indicaſſe ſufficiat, quantum uſus
orationis coegit exponere. Etenim alimenti inſtrumenta in quocunq; uoles animante contem-
plari, ita eſſe conſtituta comperies, ut uenas omnes, quæ in inteſtinis, uentriculo, liene, omento-
que inſunt, ad iecoris portas porrigi conſpicias. Cumq; unus ſit cunctis animantibus cõmunis
uſus, cuius gratia indigent alimento, ſingulis ipſorum generibus triplicia eſſe inſtrumenta in-
tuebere: quædam ad alimentum ſuſcipiendum, & conficiendum, atq; etiam in totum corpus cõ
portandum: alia, ut ſint receptacula excrementorum: tertias alias particulas, quæ excernendis
excrementis ſubſeruiant. Ergo uentriculus alimentum excipit: in quo exiguam quandam, pri-
mamq; mutationem quæ ingeſta ſunt, ſubeunt, ac iecori præparantur: quod iecur eius alimenti,
quod in ipſum permeat, maximam alterationem molitur. Hinc uenæ confectum alimentum in
omne corpus diffundũt. Quod uero ſuperuacaneum, quodq; tenue, & leue, itemq; terreum, gra-
ue, aqueum, & ſeroſum eſt, natura aliorum inſtrumentorum uſu expurgat. Huiuſmodi ſunt mea F
tus, qui bilis receptores nominantur, & ueſica, quæ eſt his ſimilis, & lien, & ex uenis eæ, quæ ad
imam inteſtini recti partem ſunt, & meatus urinarij, & renes, & ueſica. Communia porrò in oĩ-
bus inſtrumenta ſunt inteſtina, uentriculus, uenæ, & iecur: ut uero excrementa diſcernantur,
atque expurgentur, uaſa, quæ bilem recipiunt, & ueſica iecori adiunctaq;: præterea uero lien, &
renes. Muſculi uero acceſſerunt, qui reliquijs cibi depellendis ſubſeruiunt, nequid ſine prouiden
tia relictum eſſe uideatur.

*

Quod cerebrum eo ſpiritu, qui influit à corde, non admodum indigeat. Re-
ſtat igitur, ut in eo inſit aut abundans ex ſanguine exhalatio, aut inſpiratio per nares. Cæterum
exhalatio, copioſa non fit. Quare neceſſe eſt, ut à naribus plurimum alimenti ſpiritu animali ſup
peditetur. Quam ob rem dixit Hippocrates, principium alimenti ſpiritus, eſſe os, nares, guttur,
pulmonem, & aliam reſpirationem: ſiquidem his omnibus alitur. Addit autem, humidi, ſicciq;
alimenti principium eſſe os, gulam, & uentriculum. Etenim hoc primum principium. Secũdum G
autem præſtant uenę ex iecore in uentrem pertinentes: in quibus primis ſanguis gignitur. Ter-
tium uero ipſum eſt iecur. Sicut quartũ eſt uena caua, in qua prima ſanguis ab excrementis pu-
rus relinquitur. Quocirca alimenti principium eſt os, gula, uentriculus: ſpiritus uero, os, nares,
guttur, pulmo: ſicut umbilicus antiquioris alimenti principium eſt per abdomen. In eo. n. qua-
tuor uaſa ſunt duæ arteriæ, ac duæ uenæ, quæ in medio ſui habent urinaculum. In ſuperioribus
partibus, ſunt uenæ, in inferioribus, arteriæ. Protinus igitur utrunq; uaſorum par eſt idoneo in
loco conſtitutum. Ac per ea uelut per trũcos quoſdam, fœtus ab utero ſanguinem, & ſpiritum
ducit. Id quod Hippocrates antiquius, & longe primum alimentum uocat hoc eſt, antequam in-
fans in lucem proferatur, per umbilicum, & quatuor uaſa antedicta ali ſolet.

*RADIX venarum, iecur; radix arteriarum, cor. Ab his & ſanguis, & ſpiritus in omnia aberrat: &
calor per hæc permeat.*

Quoniam iecur eſt radix uenarũ, & cor arteriarum, ait, ſanguinem quoq; ex iecore, & ſpiritũ
ex corde, in omnes corporis partes euagari, & ex utriſq; calorem promanare. Atque arterijs, q̃ H
in corde ſunt, proportione reſpondent uenæ, quæ ſunt in iecore. Et quemadmodum arteria, quę
ex ſiniſtro cordis uentriculo producitur, truncus eſt arteriarum, quæ in toto ſunt animante: eo-
dem modo uenæ, quæ in totum animantis corpus ſunt diffuſæ, ueluti rami quidam à trunco, à
uena caua ſunt exortæ. Arterijs uero, quæ à corde in pulmonẽ ſunt diuiſæ, quæ ſunt ueluti radi-
ces, proportione reſpondent eæ uenæ, quæ ad uentriculum, lienem, & meſenterion collocanť.
Atque etiam ex uenæ cauæ partibus, quæ deorſum fertur ad ſpinam, eam mihi intellige reſpon-
dere parti magnæ arteriæ maiori, quæ deorſum fertur: eam uero, q̃ ſurſum fertur ad iugulũ, mi-
nori. Eſt autem uas quoddam maximum, quod à ſiniſtro cordis uẽtriculo exoritur. Quod ſimul
atque è corde emerſit, in duas partes diuiditur: quarum altera ad ſpinam deflectitur partibus
omnibus inferioribus arterias immiſſura: altera ſurſum ad caput fertur, arterias omnibus parti
bus, quæ ſupra cor ſunt, præbitura. Pars autem eius, quæ fertur deorſum, quintam thoracis uer-
tebram conſcendit: altera poſt primum exortum, partem ſui quandam ad ſiniſtram ſpatulam,
& axillam ſurſum mittit: quæ ad primam uſque coſtam ſurſum fertur indiuiſa. Illinc autem par-
tem quandam ſui mittit ad prima ſpatia intercoſtalia, hypochondrium, atque alteram mam-
mam, quæ toti oſſi pectorali ſubiecta eſt. Penetrans autem per ſex uertebrarum foramina

A etiam muſculis propinquis obiter propagines immittit. Quod autem huius arteriæ reliquum
eſt,in totam manum ſiniſtram, & ſcapulam diſtribuitur. Maior autem totius arteriæ,quæ ſur-
ſum fertur,pars ſurſum ad iugulum fertur,& medio pectoris oſſi coniungitur. Hæc autem alia-
rum arteriarum maxima inferiores thoracis partes pertranſiens,propagines in utranq; partem
mittit in ea loca, in quibus muſculi intercoſtales poſiti ſunt: & non exigua in thoracis muſcu-
los externos excidit:& uentri,ac lieni,& iecori arterias impertitur,cum primũ ad loca,quæ ſub
phrenitibus ſunt,peruenerint.Vnde profecta,inteſtinis etiam diſtribuitur.Deinceps autem ma
ximum par arteriarum in renes inſeuit.Quæ uero in teſticulos feruntur,ſunt ex ijs,quæ in renes
perrumpunt. Quæcunq; autem in alia corporis loca ſingillatim diffundantur,mihi nunc oratio-
nis prolixitatem uitanti non eſt propoſitnm explicare:præſertim cum reſtet etiam de uenis ſer-
mo, qui longus eſt ille quidem, ſed non admodum neceſſarius ijs, qui ea,quæ de ipſarum diſſe-
ctione conſcripſimus, & noſtros de uſu partium libros perlegerunt. In illis enim commenta-
rijs & copioſius,& quantum ſatis ſit, de ijs à me dictum eſt. Nec tamen fuerit incommodum,
ea nunc commemorare.Quoniam igitur alimento indigemus,quia euacuamur,ideo oportet ali
mentum æquale eſſe copiæ eius ſubſtantiæ quæ defluit.Vena igitur omniũ, quæ animali inſunt,
B maxima,ex iecore in utranq; corporis noſtri partem,ſuperiorem inquam,& inferiorem enaſci-
tur.Prope ipſum autem uenæ latæ,ac breues ad renes diuiduntur.Reliqua earum omnis diſtribu
tio in tota ſpina,& cruribus eo modo ſe habet,quo in arterijs.Atq, etiam omnis uenarum in in-
teſtina diſtributio,quam à portis iecoris habent,ſimul cum arterijs eſt. itemq;, ea,q̃ fit in omen
tum,uentriculum,& lienem:in quæ omnia unica ueoa diuiditur: quæ à magna propagatur,ubi
primum extra ſeptum tranſuerſum progreſſa eſt.Partibus autem ſuperioribus natura uenas di-
ſtribuit ad proportionem eorum,quæ euacuantut:atq; oſſibus quidem paruas: pulmoni maxi-
mam,ei à corde inſertam dedit.Cor autem propter magnam caloris copiam plus alimenti con-
ſumit.Cerebrum minus per halitum diſſipatur.cauſa eſt caloris indigentia. Quoniam autem no
bis propoſitum eſt agere de * * Veoæ autem

*POTENTIA una,& non una: quæ hæc omnia,& alia gubernat. Hæcq; ad vitam totius,& par-
tis:hæc vero ad ſenſum totius,& partis.*

C Cùm quatuor potentiæ ſint,quarum omnis particula eſt particeps,quæ trahit,quod ſibi aptũ
eſt,quæ continet,quę alterat,quæq; excernit quod ſuperfluit: de alimento unam eſſe potentiam
dixit,& non unam:ut unam eſſe genere potentiam,ſed multas habere ſpecies oſtenderet.Atque
id ſiue ad totius animantis, aut partium ipſius uitam, ſiue etiam ad ſenſum referatur. *

*LAC alimentum eſt ijs,quibus lac ſecundum naturam alimentum eſt,alijs non item. Alij ſunt,qui-
bus vinum alimentum eſt:alij,quibus non eſt:& carnes,& alia multa ſpecies alimenti.*

Lac generatur ex ſanguine exacte concocto.Natura autem & ſanguinem & ſpiritum ad mã-
mas non è propinquis uaſculis, ſed longiſſimo interiecto ſpatio adducit, quod eſt à nobis alibi
demonſtratum.Lac autem,quod eſt alimentum exacte cõfectum,ex ijs efficitur. Cum enim ad-
huc in utero ſumus, ſanguine alimur. Et ex ſanguine, qui perexiguam in mammis mutationem
aſſumat,lac,ut dixi,conficitur. *

Lac matris,niſi ęgrotet,eſt infantibus optimum.Cumq; culpa uacat,tunc eis natura-
D le eſt,& infantes uſitatiſſimo,accommodatiſſimoq; alimento fruuntur.Ac natura nõ modo hoc
infantibus alimentum parat, ſed potentias eis inſitas ab ipſo ſtatim initio tribuit, quibus uti eo
poſſint.Conſiderandum,explorandumq; accurate eſt lac guſtu,uiſu,& odoratu: Quod enim op
timum eſt guſtantibus,odorantibusq; erit ſuaue: intuentibus uero candidum ſimul,& æquale,
& medium quodammodo inter liquidum,& craſſum.Quod aut uitioſum eſt,aut craſſum,aut li-
quidum,aut ſeroſum,aut liuidum,& cõſiſtentia,coloreq; inæquale.Sed & guſtantibus amarum,
aut ſalſum,aut abſurdæ cuiuſdam qualitatis particeps uidebitur. Ait autem non ſolum alimen-
tum eſſe lac,ſed multas etiam eſſe aliorum alimentorum ſpecies,ut uinum, carnes,legumina, &
alia permulta,quæ mulieres prius mandunt,& uſu edoctę in ora infantium indere ſolent. An ue
ro hoc ipſe dixit de omni genere alimenti, quo mortales quotidie utuntur? Id enim ita præſtat
accipere, nam & unam potentiam genere, multasq; ſpecies dixerat.

ET PRO regione,& conſuetudine.

Pręſens anni tempus ſpectandum eſt utrum uernum, an æſtiuum, an autumnale, an hiber-

num ſit.Regio quoq; attendenda eſt,in qua homines degunt.Sed & ætatis habenda eſt ratio: ut E ſcias,an regio ſit calida,an frigida: & utrum ſint pueri,aut adoleſcentes,aut ſenes. Conſuetudo quoque nota eſſe nobis debet: quando ſunt qui cibos,& potus,quibus ut ſolent,& difficiliores ſunt ad concoquendum,facilius concoquant, quàm inſolitos & ad concoquendum faciliores. Quare magnopere ſpectanda eſt conſuetudo,& diſſuetudo:niſi multum uelis in medicina claudicare.Sed de conſuetudine dictum in alijs commentarijs eſt. Propterea ad ea,quæ deinceps ſequuntur,pertranſibo,

ALVNTVR quædam ad incrementum,& eſſentiam: quædam ad eſſentiam ſolum,ut ſenes. Quædam præterea & ad robur.

Infantes, pueruli, & adoleſcentuli alimentum trahunt,ut incrementum ſumant,atque ut eſſentiam ſuam tueantur. Senes non amplius augentur. Proinde licet alantur,tamen incrementum non ſumunt: ſed aluntur,ut ſolum ſint.Poſtremo autem qui ætatem conſiſtentem agunt,& ad eſſentiam, & ad robur aluntur, ſicut nonnulli,ut hæc omnia conſequantur. F

ATHLETICA affectio non eſt natura. Habitus ſalubris melior in omnibus.

Cur athletarum affectio non ſit naturalis,alibi expoſuimus. Hoc autem loco habitum corporum intelligere debes,nõ eorum,qui quouis modo exercentur,ut qui fodiunt, aut remigãt, aut quid aliud agunt eorum, quæ homines naturaliter faciunt: ſed eorum,quorum hoc ſtudium eſt proprium, ut ſeſe exercendo contra uim athleticam aduerſariorum ſe muniant: quos athletas uocarunt:qui ætatem omnem in exercitationibus cõſumunt,ut alios deijciant. Ad hæc autem per agendũ, magnam molem corpori adijcere,& humorum copiam,unde totum corpus alitur, ſemper afferre ſtudent. Hãc autem affectionem ipſe eſſe periculoſam cenſuit.Quia ubi uaſa impleta cibis, potibusq; ſint, periclitantur,ne aut illa diſrumpantur, aut natiuus calor ſuffocetur, aut extinguatur. Dictũ autem perſpicue ab Hippocrate eſt,hãc affectionem eſſe & fugiẽdam,& pertimeſcendam. Habitui autem naturali, cum ſalubris ſit,& bonus habitus appellari abſolute poſſit,oĩmode ſtudere cõuenit.& ſicut hunc oẽs ornãt laudibus, ſic athleticũ omnes & medici & Philoſophi uituperarunt, propterea quod, ut ſcriptũ reliquit Pato,& ad rem familiarẽ tuendam,& ad rem militarẽ,& ad urbanos magiſtratus gerendos incommoda eſt:&,quod familiam ducit,omne diſcendi ſtudium, & omnem intelligendi,meditandiq; diligentiam impedit. G

MAGNA quantitas,bona coniectura ad potentiam accommodata.

In alimentis qualitas,& quantitas eſt. Nec ſolũ debemus coniectura conſequi qualitatem, ſed etiam quantitatem. Nos uero in alijs ad uires non parum conferre dicimus,ſi quantitas facultatibus noſtris accommodetur:ac tunc alimentum probe concoqui,ac diſtribui,& excremẽta excerni, & alias naturales actiones ordine ꝓcedere, cernimus: ſicut ſecus,ſi qua in re pecces.

LAC, & ſanguis, alimenti redundantia.

Lac eſt utilis alimenti excrementũ.Quocirca iure factum eſt,ut in homine mammę ſint in pectore collocatę.Primũ quia is locus eſt eis aptiſſimus,deinde quia uelut tegumentum quoddam cordi accedit:tertio,quia utilis excremẽti plurimum in hominibus poteſt eo in loco colligi. De ſanguine autem,& quomodo gignatur,& ex quibus ueluti materijs fiat,& per quæ inſtrumẽta, nemo ignorat, niſi idem omnium quæ in diſſectionibus corporum, medicinaq;, tractantur, ſit ignarus. H

CIRCVITVS ad multa conſoni,ad fœtum,& huius alimentum.

Fœtuũ tempora ſunt quatuor, primum eſt,in quo in abortu,uel in diſſectionibus ſuperat adhuc ſeminis forma. Secundum,in quo cor,cerebrum,& iecur,licet adhuc ſint informia,quandam tamen concretionem, & magnitudinem habẽt. Tertium eſt, cum tria principia euidenter licet intueri: & quædam alarum partium deſcriptio apparet.Quartum illud tempus eſt cum nõ ſolum tria principia,ſed etiam partes ad uentrem,artusq; pertinentes omnes diſtincta ſunt.Fœtibus enim non eſt unus præfinitus terminus neq; perſpicuæ formationis, neque egreſſionis in lucem.Quocirca ipſe dixit ad multa,hoc eſt,plerunque,conſonos eſſe circuitus & ad fœtum, & poſtquam animalis facultates nactus eſt,ad ſui ipſius alimentum.

A *RVRSVS autem ſurſum repit ad lac, ad alimentum, & ad infantem.*

Magnus eſt vteri, mammarumq; conſenſus. Hæcq; vtraque pars eſt ad vnius operis miniſterium pręparata. Natura autem eas venis, arterijsq; coniunxit: quæ vaſa à partibus corporis ſuperioribus ad inferiores, & ab inferioribus ad ſuperiores feruntur: vt quando in utero fœtus augeatur, ac conformetur, ei ſoli venæ communes, ex utriſque alimentum affundant. Cum uero ſit in lucem editus, mammis iterum totum affluat alimentum. Vt enim fętus, dum adhuc in utero eſt, alimentum trahit è ſanguine illuc confluente, cum interim menſtruę purgationes in vterum non comportentur: ita puerulo iam partu edito illud excrementum, quod collectum natura ſingulis excernere menſibus ſolebat, in lac conuertitur, & ſurſum ad mammas fertur, vt eo puerulus nutriatur. Lac enim eſt menſtruo germanum, ut proditum ab Hippocrate eſt. Quocirca ſanguis menſtruorum ſurſum repens, fit lac, & infantem alit, atque auget. Quam ob rem in Aphoriſmis habetur, ſi mulieri uterum gerenti purgationes procedant, fœtus ualere non poteſt. Et alio quodam in loco, ſi grauidę lac copioſe è mammis profluet, fœtum imbecillum reddit. Quippe cum quicquid ſuperuacaneum eſt, ſurſum ad mammas aſcendat, quod fœtus in
B uenis reliquit: nec ipſe quantum ad ſui nutritionem ſatis eſt, queat attrahere.

FIVNT animalia quæ non ſunt animalia. Fiunt, quæ ſunt: ſiunt etiam partes animalium.

Ex ijs quæ nulla ſunt, fiunt ea, quæ ſunt: & ex ijs quæ ſunt, fiunt alia, & item ipſorũ partes: fœtus enim primo, ſecundoq; tempore, cum deſcriptionem quandam, adumbrationemq; omnium particularum habet, nondum animal uocari debet: ſed uelut plãta omnem habet ortum. Vt enim in plantis in parte inferiori, & ſub terra eſt radix, ſic in fœtu eſt exortus arteriarum, & uenarum chorij in uterum. Et ſicut plantæ duplicem habent exortum è ſeminibus prodeuntem, per quem truncum, & ramos ſurſum emittunt, deorſum uero radices in multas partes diffundunt, ſic in fœtibus multiplici ſciſſione diſpertitæ uenæ, atque arteriæ in totum corpus, ut truncus: in uterum uero, ut radices terminantur. Quin etiam duplex in ipſis, & motionis, & formationis principium ab ipſo ſtatim initio repetitur. Ita quæ animalia non ſunt, fiũt animalia. & quæ poteſtate animalia ſunt, ea fiunt re ipſa animalia: & partes item ipſorum eodem modo.

C

NATVRAE omnium indocta.

In ſexto de morbis uulgaribus libro ſic ſcriptum inuenitur, Cùm uero natura indocta ſit, nec didicerit, quæ oportet, efficit: ac diuinas ſui potentias indicat. Nemo eſt enim, cum primum natus infans eſt, qui ipſum doceat, quomodo aut linguam mouere, aut mammas accipere, aut maternum lac deglutire, aut omnes naturales actiones obire debeat: quo nihil inueniri poteſt admirabilius. Sed quoniam hæc, & omni tempore, & ſingulis horis, & ab omnibus geruntur, idcirco nemo ipſa, niſi idem amicitia iunctus ſit ijs, qui clari, ac ſapientes euaſerunt, admiratur.

SANGVIS alienus vtilis. Sanguis proprius utilis. Sanguis alienus, noxius: ſanguis proprius, noxius. humores proprij, noxij: humores alieni, noxij. humores alieni conferentes, humores proprij conferentes. Conſonum, diſſonum. Diſſonum, conſonum. Lac alienum, bonum. Lac proprium, noxium. Lac alienum noxium. Lac proprium, vtile.

D

Hæc pro uarietate attributorum accipienda ſunt: uelut cum quidpiam corruptum ſit, aut diminutum, aut redundans, aut uitiatum, aut alio modo quodam immutatum. Sicut etiam lac matris eſt filio aptum, quia ipſius ſubſtantia eſt ſubſtantia ſanguinis, ex quo genitus eſt. Verum ſi lac maternum corruptum ſit, tum aliud, quod infanti conferat, quærendum erit. Idem eſt de humoribus ſentiendum. Ruſci enim ſi quis foliis ueſcatur, aluus ſubducetur: ſi ſemen comedat, aluus cohibebitur. Simili quoque modo braſſicæ ſuccus, & gallorum ueterum ius, & marinarũ cochlearum humor, & ipſarum carnes efficient. *

CIBVS iunioribus parum maceratus. Senibus ſumme immutatus: florenti ætati, impermutatus.

*

Cuncta animalia, quibus ali ſenes, & quorum ætas inclinat, unum diem, & noctem mortua ſinere. * alimenta rite concocta. *

Adoleſcentibus, & florenti ætati, & iis qui in uehementibus operibus uerſantur, toſta, aut elixa diligenter.

Qualitatem enim, aut quantitatem alimenti non indicar: * E
Hippocrates autem facit, vt vires ſint, quas attendamus, in alimenti copia æſtimanda, cum ait, quæ augentur, plurimum innati caloris habent: ergo plurimo egent alimento. Vires enim genus alimenti indicant. Atque id ſine differentia. qualitatem uero, cum differentia. Nunc autem *

*

Ad formationem dies XXXV. ad motum LXX. ad perfectionem CCX. Alij vero, Ad formam, XLV. ad motum, LXXVI. ad exitum CCX. Alij, ad ſpeciem L. ad primum ſaltum, C. ad perfectionem CCC. Ad diſtinctionem XL. ad tranſitum LXXX. ad elapſum, CCXL.

Non eſt in fœtibus definitum tempus neque manifeſtæ formationis, neq; motus, neq; exortus. Hippocrates primus de ipſorum formatione vere ſcripſit: ſicut in libro de fœtuum formatione, itemque in libris de ſemine demonſtratum eſt. Idem quoque in libro de natura pueruli, & accurate, & perſpicue ſcriptum legimus. Quocirca non eſt magis producenda oratio. Omnino autem non eſt vnius terminus, ſed formationis tempus eſt dierum XXXV. aut XL. F
aut XLV. tempus motionis duplum eſt eius, in quo formatur: quod ipſe τύπωσιν nominat. Tempus denique egreſſus in lucem, eſt triplum eius, in quo mouetur. Quod ut plurimum, eſſe verum videtur.

NON EST, & eſt. Fiunt autem in his, et plura, et pauciora, et ex toto, et per partes. Dicimus etiam plura pluribus, et pauciora paucioribus.

Fœtus ſunt, quoniam geniti iam ſunt, & formationem quandam habent. Non ſunt autẽ, quia nondum perfecti ſunt. Rurſus autẽ velut ſumpto initio ait, in his diebus, quos ante præſcripſit, & plures, & pauciores infantes exoriri: quaſi nos doceat, non unum eſſe eis definitum tempus, ſed diuerſum pro natura feminis, uteri, temporis anni, regionis, ac præterea multarum aliarum rerum. Veteres autem interpretes hunc locum aliter intelligunt. Hoc enim de partu, qui octauo menſe edatur, dictum arbitrantur. Etenim Glaucias ſic legit, Nõ eſt, & eſt infans octauo mẽſe natus: & huc transfert ea omnia, quæ in libro de octaui menſis partu ſcripta ſunt. quo in libro habetur, neminem eo menſe natum, eſſe ſuperſtitem. Sabinus autem ait, hos fętus poſt par G
tum apparere quidem, & ita tanquam animalia, eſſe: at non eſſe, ut mox moritura: ita ut in lucem quidem edantur, non uiuant tamen. Alij uero *

OSSIVM alimentum ex fractura. Naſo bis quinq. maxilla, clauicula, et coſtis duplicia. Cubito triplicia, tibia, et brachio quadruplicia. Femori quintuplicia, et ſi quid in his plus, aut minus poteſt.

Naſi oſſium fracturæ decem diebus conualeſcunt, & corroborantur: maxillæ, clauiculæ, & frontis uiginti. Humeri, triginta, tibiæ, brachijque quadraginta. Multæ tamen cauſæ ſunt, quæ faciunt, ut hæc uarientur. Nam & anni tempus, & regio, & natura, & ętas eius corporis, cui remedium adhibetur, & uictus ratio, & deligandi modus ſæpe faciunt, ut uel citius, uel ſerius fracturæ corroborentur, & callo obducantur. Materiæ quoque craſſitudo eſt aptior, ad corroborandum, et callum inducendum: ſicut humiditas inepta eſt. Iam uero ualidæ uires citius opus ſuum perficiunt, imbecillæ, tardius. De his autem omnibus in commentarijs ad libros de fracturis dictum eſt accuratius. H

SANGVIS humidus, & ſanguis ſolidus: ſanguis humidus, bonus: ſanguis ſolidus, malus. Omnia autem mala, & bona ad aliquid referuntur.

Sanguis calidus, & humidus ſuapte natura eſt. Ideo cum naturę ſuæ ſtatum ſeruat, ipſum eſſe probum, et bonum cenſet. Cum uero ſolidus eſt, hoc eſt, extra ſuam naturam, eſſe malum ait, hoc eſt, non eſſe probum, ſed noxium. Nã quod φαῦλον dixit, hoc loco uitioſum ſignificat: quod bono opponitur: quæ ad aliquid referri dicuntur.

VIA ſurſum, & deorſum, vna.

Viæ, et ueluti canales quidam in corpore ſunt, quæ ab ipſo uaſa appellantur. Hæc ſuperne deorſum, et inferne ſurſum progrediuntur, ac ſola relatione differunt: ſicut ſcalæ, et aſcenſui, et deſcenſui deſeruiunt.

FACVLTAS

A *FACVLTAS alimenti melior,quàm moles. Moles alimenti melior, quàm facultas. Et in humidis,& in ſiccis.Detrahit,& adiungit idem. Huic detrahit,huic uero adiungit idem.*

*

* Vires imbecillæ multum alimenti,licet probum ſit,concoquere non poſſunt. Propterea curandum eſt,ut modus alimenti, habita ratione uirium corporis,ſtatuatur. *

HVMIDVM alimentum facilius tranſmutatur,quàm ſiccum. Alimentum ſiccum facilius, quàm humidum tranſmutatur. Quod difficulter alteratur,difficulter conſumitur. Quod facile apponitur,facile conſumitur.

Hoc ad aliam,aliamque naturam relatum,uerum uidetur eſſe.Quædam enim eſt corporis natura,in qua potius humidum,quàm ſiccum alimentum bene tranſmutatur. Eſt etiam quædam, B in qua contrarium uſu uenit.Sic alimentum,quod difficulter alteratur,difficulter cõſumitur, & quod facile apponitur,facile alteratur. Primi generis eſt caro bubula,& cochleæ, & quæ carnẽ duram habent omnia:& uinum craſſum,ac fuluum.& quod ſimul album,craſſumq; eſt. Secũdo genere continentur uina albi coloris,& tenuis conſiſtentiæ,quæ aquea uocamus.Ex alijs omnibus quatenus aliquid manifeſte uentrem ſubit,eatenus ad proportionẽ temporis, quo alir,conſumitur. Talis eſt ptiſſanæ ſuccus:alica uero non item. Siquidem & multum alit, & multo ſpatio temporis id facit.Comparatio autem facienda eſt in ijs,quæ & in qualitate conſiſtentiæ, & qualitate apparatus ſunt ſimilia:quod medici perſpectum habẽt, ut aſſa magis corroborent cor pora,quam elixa. *

Cætera omnia elixandi genera.

*

Et quicunque celeri oppoſitione indigent, humidum medicamentum ad reſumendas uires optimum. Quicunque celeriori, per olfactum. Quibuſcunque uero tardiore appoſitione opus eſt,id ſolido alimen- C *to faciendum eſt.*

Sic etiam in Aphoriſmis ſcriptum eſt,facilius impleri corpora potu,quam cibo.Quæ enim humida,poculentaque ſunt,quæ nimirum ad alendum apta ſunt,id celerius,quàm ſolida corpora efficiunt.Quamuis enim ſolida magis nutriant,hæc tamen celeritate illis præſtant. Proinde fit, ut quibus celeri appoſitione opus eſt,humida,poculentaque conueniant.Quibus uero etiam celeriore,iis per odoratum ſuccurramus. Quibus tardiore,ſolida corpora præbeamus. Quanquã corpus,quod iam debile,aut longo morbo,aut euacuatione,aut à uitiato humore ſit redditum, poſtulat alimentum non graue illud quidem, ſed quod facile concoquatur, quodque ſuauis ſit odoris. Cauſa eſt,quia ſuauis odor neſcio quid addit ad corpus, & eius temperaturam accommodat,& naturalem calorem corroborat:in quo calore nos eſſe uitam aſſerimus. *

FACVLTAS omnia auget, & alit, & propagat.

Dictum eſt,facultatem quandam eſſe,quæ ſibi aptam qualitatem trahit:aliam eſſe, quæ reti- D net ea,quæ ſumpta ſunt:ſicut rurſus aliam,quæ reiicit excrementa:aliam denique quæ alterandi munere fungitur: & has facultates in omnibus animãtis ineſſe particulis.Particulę enim alimentum in totum corpus à uenis à caua prognatis trahũt. Caua autem rurſus trahit ab iis,quę ſunt in iecore:eæ deinde ab illis,quæ ſurſum ad portas feruntur. Illæ rurſus ex uentriculo,& inteſtinis.Ipſum porro uentriculum extrinſecus impleri neceſſe eſt.Hæc autem omnia facit facultas,ut augeat animal,nutriat,atque propaget.Idque potiſſimum moliri per uenas uidetur: quas nos non modo alimentum è uentriculo deducere uidemus, ſed etiam attrahere, ſimul, & iecori præparare ſimillimo modo,quo ipſum facit. Quomodo autem hæc gerantur omnia, quoniam *

HVMOR alimenti vehiculum.

Naturam ueſicam iecori adiunxit, qua leue, flauumque excrementum exciperetur: lienem uero ſiniſtra in parte collocauit,qui craſſum, limoſumque excrementum traheret. Cum igitur humor,qui in iecore paratur ad animalis alimentum,duo prædicta excrementa depoſuit,& coctionem eſt adeptus,ruber,& purus ſurſum ad gibbas iecoris partes aſcendit.Illic autem ipſum

excipit

excipit uena maxima,& ad utranque animalis partem inferiorem,& ſuperiorem comportat. In E
hac uena ſanguis eſt multa humiditate tenui,& aquea plenus. Siquidem humor ex cibis proueniens, neque poterat ex uentriculo in uenas commode tranſumi, neque facile uenas, quæ in iecore ſunt, pertranſire, niſi quædam tenuior,& aquea humiditas eſſet admixta. Ex ea tamen nutriri nulla particula poteſt. Idcirco humiditatem eſſe alimenti uehiculum,& non alimentum, non ſolum Hippocrates,ſed omnes fere optimi medici cenſuerunt. Hunc igitur ipſum præſtat animantibus: neque quod nutriturum eſt, à uentriculo poteſt diſtribui, niſi ab aliqua re ita liquida deducatur, I

Finis non extat.

FRAGMENTVM GALENI
COMM. IN II. LIB. EPIDEM. HIPPOCRATIS.

Hieronymo Mercuriali interprete

ERAT etiam cuidam infra os,quod appellatur dens. G

Dentem appellant ueteres dentiformem ſecundæ uertebræ proceſſum cranio articulatum: factus autem à natura fuit,ut caput ante atque retro ageret, ſi quidem primæ uertebræ ad cranium articulatio, caput dextrorſum, atque ſiniſtrorſum circumducit.

NEQVE Bubones ulli intumuerunt.

Bubonas nunc uocat Hippocrates eas, quæ in pariſthmiis fiunt, inflammationes, & ipſas glandulas.

LINGVAM non facile uertebant,ipſiſq́; & maior eſſe videbatur,& prominentior.

Faucibus enim protruſis,protrudebatur continuitatis ratione & lingua,magnaq́ue exiſtens ore exibat,ea propter neque facile ipſam uertebant propter ſucci craſſitiem,quem manifeſtum facit,dicens quòd uenæ ſub ipſa erant conſpicuæ. H

AT ad nares fugiebat, ſi ualde niterentur.

In quibuſdam exemplaribus ſcriptum inuenitur.Sed ad nares & potus fugiebat, ſi ualde cogeretur.

SPIRITVS autem his non ualde elatus.

Elatus quidem erat ſpiritus ob loci anguſtiam,non multum autem, quòd proprius non eſſet membrorum ſpiritualium affectus.

PARVM autem quid,horum recrudeſcentibus.

Recrudeſcentes affectus uocat,qui nullam firmitatem habent,qui reuertuntur. In his igitur, inquit,breuiſſima horum erat capitis caliditas,niſi aliàs febricitarent.

MVLTI uero etiam ad ualde longum tempus habentes aliquam tumoris partem.

In quibus crudus,& frigidus ſuccus tumorem efficiebat, ijs multo tempore durabat tumor.

Erant

A Erant autem ſigna horum, tum in deuotando anguſtia, tum commode loquendi impedimentum, & ſi alioqui ægri nil mali ſe habere putarent.

COLVMELLAE corrupta.

Hæc pars ubi ſeſe habet ſecundum naturam curculio nuncupatur, ubi uero male afficitur, ſi illius extremum inflammatum vuæ aſſimilatur, vua dicitur: ſin totum, columella, ſin autem extenuatum ſit, Lorum vocatur. corrumpitur uero ab humoribus acribus, & ab ijs excrementis, quæ in ipſum feruntur.

PARALYSES autem per totum corpus non fiebant.

Semiparalyſes inquit, per totum corpus non fiebant. quemadmodum ex aliis cauſis dimidium ſpinalis medullæ, ueluti obſtructione, aut inciſione facta læderetur. SED VSQVE ad manum ab anginoſa affectione, Scimus enim manum ſuſcipere neruos ab extrema colli uer B tebra, atq; dorſi principio. HI AVTEM matura expuebāt quidem, eo quòd à tumore diſcutiebatur humor. Matura, uero, i. tempore cocta. natura ſcilicet humores ſuperante atque gubernante. PARVM autem & uix, Pro cum uiolentia, uel quòd adhuc anguſtia perſeuer aret, uel quod ipſa motrix facultas iam debilis euaſerat.

ERANT autem hæc in facie maxime conſpicua, & in ore.

Hæc inquit manifeſta erant, ſcilicet ſemi reſolutio in palato, quod os uocauit & in curculione. Patiuntur autem hæc eo, ꝙ tertiæ neruorum coniugationis in ſpinali medulla pars, miſcetur parti neruorum coniugationis à cerebro ad hæc delatorum, & diſtribuitur. Vnde neceſſario hæ partes afficiuntur.

QVIBVS autem in rectum.

Quibus autem, ait, æqualiter tendebat uertebræ luxatio, ij abſque labore expuebant, nulla C enim in ipſis reſolutione facta, uirtutem minime habebant imbecillam. Hoc uero ſolum membrum medium interiectum eſt, ſi quidem alia ante, & poſt ipſum ſunt.

QVIBVS autem & cum febre.

Febre ſcilicet humorem infixum fundente DIFFICVLTER ſpirantes, primum quidē propter febrem, deinde quòd vrgente febre refrigerari poſtularent. LOQVENTES ſaliuā fundebant, cum autem humiditas confunderetur, atq; circa os colligeretur, ſaliuam effundebant. Etenim cum natura eſſet infirma, corporis ornatus, atque gubernatio negligebatur. ET VENAE his magis elatæ. Venæ autem elatæ erant, quod ob febrem multi in ijs producerentur uapores,

ET PEDES omnibus quidem frigidiſſimi erant.

Et pedes omnibus quidem frigidiores.} Omnibus quidem, quoniam ut experientia, atque ratione didicimus, cum ſemper ij, qui ſunt imbecilles, frigidos habeant pedes: tum uero ij maxi- D me: quibus à febre calor natiuus erat abſumptus, & præ imbecillitate ad extrema peruenire nequibat. propter hoc etiam erecti ſtare, hoc eſt ambulare, & conſuetas operationes obire non valebant. Quoniam uero hi omnes perierunt, ſed alij ſtatim, alij poſterius, dicit, quòd qui ſtatim non interibant, ij neque erecti ſtare poterans, cumque uertebræ luxatio, uel maior, uel minor ſit, de minore ſermonem faciens ait, quod habentes luxationem in rectū. i. anterius in neutram partem uergendo, ita ut neque dextrorſum, neque ſiniſtrorſum inclinaret, hi nullam ſunt paſſi reſolutionem, hoc enim ſignificat uox {*Reſoluti*} Cur? quia neruorum proceſſus non comprimebantur. non igitur facultatis influxus parcus erat, unde neque inſenſibilitas, neque immobilitas contingebant.

GALENI BREVIS DENOTATIO DOGMATVM HIPPOCRATIS EX SERMONE X·CIX IOANNIS STOBAEI.

ARtis elementa ea ſibi palam placere dicit,quæ maniſeſta ſunt.[a] ‖Conſtat igitur tum homo,tum animalia cuncta,ex ſolidis humidis, & ſpiritibus. Sed neq; ſtirpium natura triplici horum genere caret.Sed & uiuunt,& augentur,& gignunt,& naſcuntur per horũ conſtitutionem. [b] ‖ Ac ſolidorũ quidem eſſentiam oſſib⁹,neruis,& chartilaginibus aſſignat:deinde mẽbranis F quoque arteriis, & uenis, nam hæc in genere ſolidorum alicubi numerat. Horum uerò compactionis, & formationis probabiles ſequutus rationes, caput originem putat.Diſſeruit autem de ſolidorum natura in libris de fracturis & articulis,ac aliis ſimilibus : de ſpiritu in cõmentario de flatibus peculiariter inſcripto: de humidis in libro De humoribus,& altero de humana natura ſcripſit,& alibi ſparſim. [c] ‖ Sunt autem illi humores ſanguis,pituita,& utraq; bilis,ſcilicet flaua,& atra. Ex his ſanguinem ait natura calidum,& humidum eſſe,colore rubrum,qualitate dulcem:Pituitam uerò frigidam,& humidam,& albam,magisq; ſalſam:At bilem flauam,calidam,& ſiccam,pallidam, & amarã : Denique alteram,frigidam,& ſiccam,nigram, & flatuoſam eſſe. [d] ‖ Aetates etiam ei quadrifariam diſtinguere placet , annique partes ſimiliter. [e] ‖Abundare autem unumquenque ex prædictis humoribus ætate,& anni parte ſibi conueniente : Videlicet ætate puerili abundare ſanguinem, ac tempore ueris: Vigente autem, bilem flauam,& æſtatis tempore:Poſtea declinante,nigram, itemque autumno : Demum in ſenecture pituitam,nec non hyeme: Naturas enim humorum, temporibus anni reſpondere. Itaque uer calidum et humidum eſt ueluti ſanguis : æſtas calida, & ſicca : autumnus frigidus,& ſiccus:poſtremo hyems frigida,& humida,ſimili ratione qua hu G mores. Eodem modo diem quoque numero naturaque partium diuidit, ut quæ ſupradictis pari ua quadam proportione conſentiant. [f] ‖ In uniuerſum autem uiriles naturas à mulieribus differre auctor eſt : mares enim ad calidius,& ſiccius temperamentum inclinare : fœminas contra ad frigidius, ac humidius. [g] ‖Et rurſus aliud, ſed minus diſcrimen † in utroque ſexu ſeorſim reperiri,penes ſitus regionum,& aeris proprietates,ac uictus rationes. Ad hæc ſingulos humores in hominis corpore peculiarem uſum exhibere:Sanguinem alere,calſacere,* ſanitatẽ,bonumq; colorem efficere:Bilem flauam continere corpus,non permittere latentes meatus diſſolui, incitare & acuere ſenſum,concoctioni prodeſſe,excrementorum ductus faciles & apertos efficere: Atram uero bilem ſedem ac ueluti fundamentum eſſe reliquis humoribus : poſtremo pituitam neruis,membranis,chartilaginibus,articulis,& linguæ,ad motus facilitatem prodeſſe. [h] ‖ Item genitale ſemen,tum uiri, tum mulieris ex æquo ei conſerre uidetur ad zoogoniam, ideſt uitam fœtui præſtandam , idque ab omnibus corporis partibus abire. [i] ‖ Et mares in dextro uteri latere,fœminas in ſiniſtro generari. Præpollere autem dextras partes læuis,& ſuperiores inferiobus. [K] ‖Morborum autem cauſas cenſet alias ab ictibus uiolentis,alias ab aere ambiente naſci: plurimas uerò à prædictis humoribus , cum aut abundant, aut deficiunt, aut qualitate mutantur,aut ex loco in locum tranſeunt. H [l] ‖Præterea uſum remediorum huiuſmodi,quæ cauſis contraria ſint,approbat. [m] Morborum alios acutos facit,alios diuturnos, & alios medios. [n] ‖ Fieri autem ait acutos,ut plurimum à bile, & ſanguine,ætate vigente,æſtiuo & uerno tempore: diuturnos uero à phlegmate,& atra bile,& in ſenibus,& hyeme:medios autem cauſis mixtis prouenire. Item qui morbi ſalubres,qui contra lethales ſint,prænoſſe docet. [o] ‖Aſſerit quoq; prænotionem, & prædictionem neceſſario ad artem pertinere,ac inter ſe differre: aliquando enim prænoſſe duntaxat oportere medicum, aliquando etiam prædicere, tutum eſſe. Prænotionem diuidit in ſymptomata præterita,& præſentia (quæ aliquid obſcurum,aut incertum habent, & futura. [p] ‖Ad hæc decretorios dies cognoſci iubet: Nã acutas ægritudines magna ex parte diebus imparibus,diuturnas contra paribus iudicari:& hos quidem,impares inquam dies,æſtate, in iuuenibus,partibus dextris,& ſuperioribus,criticos eſſe:in contrariis, uero pares. [q] ‖ Quinetiam locos primario affectos inueſtigare præcipit, iſtis enim cognitis non parum adiuuari medicum,& ad ſigna diſcernendum prædicendumque,& ad morbum curandum.

A de Carnibus à principio. De iis quæ in medicat. fiunt com. 1. text. 1.
B 6. de Morb. uulg.ſect.8 ante medium.
C 4 de Morbis ad initium.
D 1, De Diæta. Et lib de humorib. uerſus finẽ.
E de Nat hum. com. 1. text. 12. 13.14.15.lol.31. h.& 12.a b c
F 1. De Diæta. verſus finem.
G lib.de Aere, aquis,& locis.

† *Al. in ſingulis horum generibus inter ſe reperiri.ut non tantum de ſexu, ſed de aliis omnibus ſupra poſitis intelligatur.*
ἐγχεῖσθαι. ſed forte ὑγραίνειν. i. humectari.et uidetur magis ueritati conſonum.

H 4. de Morb. à principio.
I 5. Aphor 38. & 48.
K 1. de Morb. à principio. & 4. circa medium.
L 1. de Nat.hu. 20. & 21.
M 2. de Nat.hu. tex.1.
N de Dieb.indicatoriis.Et 1.de Diæta iuxta principium.
O 1. Epidemio. ſect.3. tex.48.& 49. Et 1.Progn. text.3.
P de Septi. par. Et 2. Epid.ſect.6 circa med. Et 2.aphor.24.
Q 1.Epid. com. 3 tex.13.de Affectionibus circa med.

GALENI FRAGMENTVM EX QVATVOR COMMENTARIIS QVOS IPSE INSCRIPSIT

DE IIS QVAE MEDICE DICTA SVNT IN PLATONIS TIMAEO

Auguſtino Gadaldino Mutinenſi interprete.

Hoc fragmentum à nobis inuentum & latinitate donatum, eſſe Galeni, ſtylus, & doctrina, & libri, quos ipſe à ſe ſcriptos citat, indicant. Quin & Galenus quoque octauo de dogmatibus Hippocratis & Platonis libro, capite quinto & ſexto: & libro de tremore, capite ſeptimo: facturum ſe explanationes in ea, quæ medicè ſcripta ſunt in Platonis Timæo, pollicetur: ac in libro de proprijs libris commentarios de hac re quatuor ſe feciſſe affirmat.

* * *

C PLATO I.

Id vero quod in nerui, cutis, & oſſis complicatione quæ circa digitos fit, ex tribus his eſt commixtum, iam exiccatum, vna communis omnium dura cutis extitit: cauſis quidem adiuuantibus (græce συναιτίοις id eſt concauſis) his fabricatum; cauſa vero maxime principali, intelligentia inquam, eorum quæ poſtea erunt, gratia effectum. Quòd enim aliquando ex viris mulieres, & aliæ feræ gignendæ erant, opifices illi noſtri ſciebant. Et ſane etiam, quòd vnguium vſu multis pecudibus ad multa opus foret, cognoſcebant. Quare in hominibus ſtatim, dum eos gignerent, vnguium generationem ſubfigurarunt. Hac ſane ratione hisque occaſionibus cutim, pilos, ac vngues in extremis membris genuerunt.

D GALENVS

* * *

propoſitis particulis: cutis vero ita eorum radices complectitur, ut gingiuæ dentes. & ſanè ungues ſubiectis uenis aperte connaſcuntur. Quare non ex oſſe ſolo, neruoq; & cute, ſed etiam ex carne, uena, membranis, & ligamentis, ungues conflatos fuiſſe quicunque vult, opinari poteſt. Sed de his, tum in aliis quibuſdam, tum in tertio de diſſectione Hippocratis libro, copioſius dictum eſt.

PLATO II.

Quoniam autem omnia mortalis animalis membra, & partes connata erant, ipſumque in igne, & ſpiritu vitam habere ex neceſſitate contingebat, atque ob hæc ab ijs liquatum vacuatumque deficeret, præſidium huic Dei machinantur. Quippe humanæ naturæ naturam quandam cognatam alijs ideis, ac ſenſibus miſcentes,

ita vt aliud animal ſit, plantant. Talia ſanè nunc ſunt domeſticæ arbores, & ſtir- E
pes, & ſemina: quæ nunc ab agricolatione conſita, mitia erga nos ſeſe habent: quondam vero ſola erant agreſtium genera, domeſticis nimirum antiquiora. Quicquid igitur τοῦ ζῆν, id eſt viuendi eſt particeps, iure ſanè ζῶον (quaſi vitale dixeris) id eſt animal, rectiſſime appellari poteſt. Id autem, quod nunc dicimus, tertiæ eſt particeps ſpeciei animæ, quam inter phrenas (ideſt mentes, ſeu ſeptum tranſuerſum) & vmbilicum locari ſermo eſt: cui nulla prorſus, aut opinio, aut ratio, aut mens ineſt, ſed ſenſus ſuauis, & triſtis cum cupiditatibus coniunctus. Omnia ſiquidem continue patitur. Quia verò ipſa in ſe ipſa circa ſe ipſam verſa fuit, externumq́; repudiauit motum, proprio vero eſt vſa, idcirco eam huic naturam non tribuit generatio, vt perſpiciendo ſuorum aliquid conſideret. Quamobrem viuit quidem (græcè ζῇ) nec eſt ab animali (græce ζῶον) diuerſa: at ſtabilis radicataque defixa eſt, pro- F
pterea, quòd motu extra ſeipſam facto priuata fuit.

GALENVS

Partes .i. μέρη omnia ea appellantur, quæ totum complent, uel in quæ totum diuiditur: priuatim uero membra .i. μέλη, animalium partes uocantur. Cum igitur hoc in loco Plato membra partibus oppoſuerit, aliam nobis ſignificati capiendi in utroq; nomine ſuſpitionem intulit: ita ut quæ propriam habent circunſcriptionem, altero iſtorum nominum indicarit: quæ uero horum ipſorum ſunt partes, altero: utro tamen alterutrum, haud dum firmiter aſſeuerare poſſumus: hoc ergo in nominibus & ſignificatis quæſtionem habet, nihil ad rerum ſcientiam conferens. Sed iam nos potius uideamus, quæ de rebus ipſis diſputat Plato, ubi ait, uitam noſtram in igne & ſpiritu ex neceſſitate eſſe. Nam cum quatuor ſint elementa, ex quibus ſingula, quæ generantur, ortum habent, ignis, terra, aqua, & aer: ex his materialiora quidem, terram & aquam: efficaciora uero præcipueque in animalibus, ignem & ſpiritum eſſe, ab omnibus ferè conceſſum
eſt. Id autem quod ab ijs gubernatur corpus, multas non ſolum uacuationes manifeſtas, ſed & G
ſenſu ignoras perſpirationes, & effluxiones habere eſt neceſſe. Ob hæc igitur nutrimento indiget, à quo id quod ex eius ſubſtantia digeritur, repleatur: atque huius nutrimenti cauſa Dei ſtirpes fabricarunt: quas etiam ſuperius probabili ratione ab ipſo animalia fuiſſe appellatas oſtendimus. Cum enim prius ſupponatur, animam eſſe principium motus, ſtirpesq́; principium motus in ſe ipſis habere concedatur, animatæ illæ merito nominabuntur. Animatum uero corpus ab omnibus uocatur animal. Quòd ſi etiam Ariſtoteles uelit corpus ipſum, non ob id ſolum, quoniam animatum ſit, meritò appellari animal, ſed ſibi opus eſſe ut ſenſibile addatur: ne hoc certe etiam ipſo ſtirpes deſtituuntur. Oſtenſum enim à nobis eſt in commentarijs de ſubſtantia facultatum naturalium, ſtirpes facultatem eam poſſidere, qua tum familiares ſubſtantias à quibus nutriuntur, tum alienas à quibus læduntur, agnoſcunt: ideoque familiares quidem attrahere, alienas uero auertere, atque propulſare. Ob id ergo, & ipſe Plato ſtirpes peculiaris generis ſenſus participes eſſe dixit, nam & familiare, & alienum agnoſcunt. Hæc igitur in Platonis orationem ſatis abunde breuibus à me dicta ſint. Supereſt autem, ut eorum mentionem faciamus, qui unam aſſerunt eſſe animæ noſtræ ſubſtantiam, quæ tres facultates, rationalem, ira-
ſcibilem, & concupiſcibilem habeat: cum & ipſe etiam Plato, tum ſæpe aliàs (ut oſtenſum eſt) H
tum nihilo ſecius, in præſenti quoque oratione ſpeciem animæ ipſam concupiſcibilem eſſe dixerit: quæ haud aliam quidem in ſtirpibus, aliam uero in nobis, ſed eandem naturam habeat: atque in iecore ſedem obtinere, non in eodem profecto loco ubi iraſcibilis, & rationalis habitant: quod tamen rationi conſentaneum erat, ſi unius ſubſtantiæ, tres illę eſſent facultates, quẽadmodum illi aſſerunt, qui cor eiuſmodi eſſe ſupponunt. Iure enim illi unam ſtatuentes ſubſtantiam animæ, tres ipſius eſſe maxime generales facultates dicunt. Plato uero non eandem eſſe rationalis partis animæ ſubſtantiam, quæ eſt ipſius iraſcibilis, & concupiſcibilis, ſed inter ſeſe diuerſas aſſerit: ac ſæpius quidem rationalem cum iraſcibili pugnare: non nunquam uero iraſcibilem rationali aduerſus concupiſcibilem in corpore habitantem opitulari. Ipſe igitur totius noſtræ animæ ſimilitudinem, atque imaginem ad fabuloſa animalia reduxit: Qualem ſanè eſſe Chymæræ, Scyllæ, Cerberiq́; imaginem poetæ fingunt. Nullum enim aliud, ex ijs, quæ in mundo nunc ſunt, inuenit, cui magis propriè, magisq́ue accommodate animam noſtram aſſimilaret. Haud abſimilis quoque, quæ ad aurigam, equosq́ue fit comparatio, eſt: ab ea tamen quam in nono de Republica libro tradit, ſuperatur, in qua animam noſtram compoſitis animalibus, qualis eſſe chymæra fabulatur, aſſimilari ait. Superius autem eius uerba, ubi hæc ipſa

narrat,

A narrat,appoſui.Maledicant igitur ut ſui moris eſt,ridentes ſimul,ac ſcurrantes,detrahentesq́ue
ſermoni noſtro,quaſi nos nugemur,ſi tres,quas demonſtrauimus,dicamus eſſe animas. Atque
in cerebro quidem neruorum, uoluntariorumq; motuum,ac quinque præterea ſenſuum,prin-
cipium eſſe:in iecore,ſanguinis & uenarum, nutriendiq́ue corpus , ac familiarem ſibi ſubſtan-
tiam agnoſcendi: in corde,arteriarum,& innatæ caliditatis,pulſusq́ue,ac iræ. Plato uero hæc
ipſa principia,ſpecies animarum appellat,non unius ſubſtantiæ facultates duntaxat. Itaq; cum
diuerſæ ſint earum ſubſtantiæ,ac ſingularum in ſingulis prædictis uiſceribus ſit habitatio,ei qui
facultates tres nos habere vult,principia non animas appellare liceat.Nequaquam enim medi-
cinæ,uel philoſophiæ officiemus,ſi animal à tribus principijs gubernari dixerimus,quorum al-
terum in cerebro,in corde alterum,tertium in iecore,ſedem obtineat.Sed de his ſatis.Quod ue
ro in huius orationis fine ſcripſit,conſideremus,quonam pacto de ſtirpibus , & de tertia animæ
" ſpecie dictum ſit. Quia uero ipſa in ſe ipſa circa ſe ipſam uerſa fuit , externumq́ue repudiauit
" motum,proprio uero eſt uſa,idcirco eam huic naturam generatio non tribuit , ut perſpiciendo
" ſuorum aliquid conſideret. Videtur enim mox contraria huic dicere , ubi ait ſtabilem radica-
tamq́ue defixam eſſe,propterea quòd motu extra ſe ipſam facto,priuata fuerit.Verum in prio-
B ri oratione de proprio ipſius motu intelligendum eſt,quemadmodum etiam re uera eſt , in quo
ex pauciſſimo ſemine incipiens, tum ſurſum in aerem eleuatur , tum deorſum radices proten-
dit,atque ex terra nutrimentum trahit,ipſumq; ad extrema uſque germina aſportat, omnium-
q́ue particularum incrementum longiſſime protrahit:ſed eo motu immobilem eſſe , qui ab ali-
quibus μεταβατικὸς.i.tranſgreſſorius appellatur:qui,dum nos ſitum permutamus,& ex alio loco
in alium cedimus, fit. Nam ſecundum hunc motum ipſam ſtabilem radicatamq́ue eſſe dixit.
Atque hanc ego certe explanationem feci , atticorum nimirum exemplarium editionem ſecu-
tus.Nam cum in alijs codicibus ſcriptum compererim, διὰ τὸ τῆς ἐξ ἀυτοῦ κινήσεως, id eſt propte-
rea quòd motu à ſe ipſa facto,deeſſe ω elementum exiſtimaui : atque hoc modo Platonem ſcri-
pſiſſe, διὰ τὸ τῆς ἔξω ἑαυτοῦ κινήσεως,id eſt propterea quòd motu extra ſe ipſam facto,ut tranſgreſ-
ſorium duntaxat motum ſtirpibus denegauerit.

PLATO III.

Cum hæc ſanè omnia genera ſuperiores illi nobis inferioribus ad nutrimentum
C plantauiſſent , corpus noſtrum canalibus diduxerunt,ſecantes uelut in hortis riuos,
vt tanquam ex fluento inuadente irrigaretur.

GALENVS

Stirpes ait à Deis factas fuiſſe nutriendi corporis noſtri cauſa , earum nimirum fructibus,ac
particulis in noſtrum uentriculum deuoratis,ac deinde in minutas portiones confractis,ut po-
ſtea per uenas ſimili diſtribuerentur modo, quo per riuos hortorum fit : per ipſos etenim riuos
aqua fertur,atque ad propinquas in hortis partes diſtribuitur , tantumq́ue interualli hortorum
cultores inter riuos faciunt, ut per id totum aqua , quæ per diſtributionem intermedios locos
ex riuis irrigatura eſt,meare ualeat.

PLATO IIII.

D Ac primùm quidem riuos occultos ſub conflatione cutis & carnis , duas venas,
dorſales diuiſerunt, ſicut geminum erat corpus, in dextris nimirum & ſiniſtris.

GALENVS

Ab hortorum exemplo riuorum appellationem ad uenas tranſtulit. Maximarum autem
uenarum meminit, à quibus omnes,quæ in toto exiſtunt corpore,oriuntur : atque ipſas dorſa-
les appellauit,quòd per totum dorſum ab internis nimirum ipſius regionibus extendantur. Ve
ra igitur loquitur,cum uaſa quæ in dorſo ſunt,uenas appellat, quandoquidem ita etiam ab an-
tiquis (ut ſuperius dictum eſt) arteriæ uocabantur : haud uera autem dicit , cum duas iccirco
eſſe uenas ait,propterea quòd geminum ſit corpus. Neque enim eiuſdem ſpeciei ſunt dorſi ua
ſa,cum alterum tenuem ac pulſu priuatam habeat tunicam:alterum pulſantem uenęq́ue craſſi-
tudine quincuplam uel ſexcuplam,quam peculiariter arteriam uocamus. Neque etiam ex ijs ,
alterum in dextris,alterum in ſiniſtris eſt partibus,ſed ambo in media ſpina ſunt:ab utraque ue
ro horum regione netuus unus,alter in dextris,alter in ſiniſtris eſt.

PLATO V. E

Has autem ad ſpinam demiſerunt, genitalemq́ue medullam mediam compre-
henderant, vt & hæc quàm maxime pullulet, & bene fluens hinc ad alia quaſi ad
decliue effuſio facta, irrigationem æquabilem præbeat.

GALENVS

De genitura nō longe à principio.

Genitalem medullam, dorſalem intelligit, cum & hæc uetus ſit opinio, ita ut Hippocrates
quoque eiuſdem particeps fuiſſe uideatur [: cenſuiſſeque à dorſali medulla ſemen ad maris pu-
dendum deſcendere. Pullulare uero medullam dixit, ob ſanguineorum uaſorum communica-
tionem, quòd ſcilicet ab ipſis nutriatur. Atque ad alias corporis particulas hinc ait æquabilem
fieri effuſionem, tanquam ſanè ex magnis riuis in exiguos diſtributio fiat. Illud autem, quaſi
ad decliue, non admodum recte dictum eſt: quippe ſublimiores partes quæ circa collum & ca-
put ſunt, per uenas nutriuntur. In iis igitur ſpinæ partibus, quæ infra ſeptum tranſuerſum ſunt, F
tum uena caua, tum maxima arteria, ſuper uertebras incumbit, quouſque ad eiuſdem ſpinæ fi-
nem in crura ſciſſio facta fuerit: in eis uero partibus quæ ſupra ſeptum ſunt, arteria quidem lon
giſſime ſuper uertebras exporrigitur: ipſi uero uena parua adiacet, eas duntaxat infernas thora-
cis partes, quæ in octo notis coſtis habentur, nutriens. Reliqua autem tota ſpinæ pars ſuperior,
in qua tum quatuor primæ thoracis uertebræ, tum ſupra has etiam ad caput uſque uniuerſæ
colli uertebræ ſitæ ſunt, nec arteriam, nec uenam ſibi incumbentem habet. Sed nil (ut dixi)
mirum eſt ea, quæ ex anatome conſpiciuntur ignoraſſe Platonem, quemadmodum etiam Ho-
merum, qui ita cecinit.

Totam uenam abſcidit enſe,
Perpetuo quæ ad ceruicem per dorſa recurrit.

PLATO VI.

Poſt hæc partiendo circa caput venas, easq́ue mutuo contrarias implicando, has G
quidem à dextris ad ſiniſtra, illas uero à ſiniſtris ad dextra corporis, inclinando tranſ-
miſerunt, ut capiti ad reliquum corpus unà cum cute uinculum foret, quandoqui-
dem caput ſecundum uerticem a neruis in orbem non comprehendebatur: atque
etiam vt ſenſuum affectio, ab utriſque partibus in totum corpus diſtribueretur.

GALENVS

* * opinati ſunt nonnulli uenas partim ex ſiniſtris ad dextra, par-
tim ex dextris ad ſiniſtra, pertranſire. Qui uero diligentius diſſecant, extrema ipſarum ſibi mu-
tuo uniri aſſerunt: quod & in alijs etiam corporis partibus fit. Vinculum autem capitis, ea-
rum eſſe unitionem exiſtimat, uera nimirum ipſius uincula ignorans, maxima quidem quæ in
ſuturis ſunt: exigua uero, tum membranam pericranion, id eſt quæ circa caluariam eſt, tum ip-
ſam cutim: quæ adeo omni alia corporis cute craſſior eſt, ut in interna ipſius parte quædam car
ni ſimilis ſubſtantia tenuis exporrigi, circaq́ue caluariam conſtringi uideatur. Neruum uero in H
capite nullum eſſe ait, tum quia nec uolũtarios appellatos, nec copulatiuos, in capite eſſe ſciat:
tum etiam quia uenarum cum neruis mutuam fieri complicationem ignoret. Cum uero dicit,
ut ſenſuum affectio in totũ corpus diſtribueretur: hoc etiam in loco haud intelligit ſenſus per
neruos fieri: quod ſane etiam nonnulli (ut diximus) ex antiquis medicis ignorarunt.

PLATO VII.

Hinc iam aquæductum eiuſmodi quodam modo præparauerunt: quod faci-
lius perſpiciemus, ſi hoc prius inter nos conceſſum fuerit, omnia quæ ex minutio-
ribus conſtituta ſunt, continere maiora, quæ uero ex maioribus, minora non poſ-
ſe: Ignem autem præ omnibus generibus, minutiſſimis conſtare partibus: vnde
per aquam, & terram, & aerem, & quæ ex eis conſtituuntur, permeat, ipſeq́ue à nul-
lo contineri poteſt. Idem de noſtro ventriculo cogitandum, qui eſculenta & pocu-

lenta

Alenta cum in pſum ingeſta fuerint, continet: ſpiritum, uero, & ignem, qui longe tenuiorum ſunt partium quàm ſit eius conſtitutio, continere haud poteſt.

GALENVS

Aquæductum ſanguinis lationem per uenas, nomine à prædicta ſimilitudine ad riuum tranſlato appellauit. Nunc uero aquæductum fieri ait, ſpiritu unà cum caliditate per uentrem exeunte, ac deinde ſecum confractas nutrimenti particulas aſportante. Caput porrò orationis breuiter ſimul, ac clare mihi dictum eſt. Quæ uero deinceps dicuntur intellectu dictuque difficilia ſunt. Ob idque poſtquam eorum explanationem in ſingulis dictionibus fecero, in unum deinde compendium omnia colligam.

PLATO VIII.

B His igitur Deus ad irrigationem, à uentre ad uenas traducendam abuſus fuit.

GALENVS

His inquit præmemoratis ſpiritu, & igne. Ignem enim nominat caliditatem quę eſt in corpore, appellationem ab elemento ipſum generante transferens: omne enim calidum per ignis exuperantiam tale euadit.

PLATO IX.

Qui rete ex aere & igne, cuiuſmodi naſſæ ſunt, contexuit.

GALENVS

C Piſcatorum naſſas intelligit, quas niſi quis prius conſpexerit, ea quæ dicentur, mente conſequi non poterit, explicatu difficilia cum ſint, ita ut ab iis etiam qui naſſas inſpexere, uix intelligi poſſint. Siquis igitur maritimum domicilium habet, inſpicere prius conetur piſcatorum naſſas: Si uero in locis ſolitariis montuoſisque habitet, at ſaltem calathos omnino uidit. Vbi igitur hos in baſi quidem haud eſſe perforatos, ſupernum uero oſculum reſeratum habere excogitarit, animum ſic deinde dicendis adhibeat.

PLATO X.

Quæ duplices ad introitum naſſulas haheant.

GALENVS

Excogitata abs te piſcatorum naſſa, quod certe eſt rete ſimplex, in ipſa quoque alteram naſſam excogitato, magnæ quidem adſimilem, paruam tamen contineri: quod porrò eſt rete ex fu D nibus confectum (quemadmodum etiam totum rete fit) à baſi magnæ naſſæ exporrectum, cuius ſanè retis baſis quidem illi communis exiſtat, oſculum uero non ad æqualem cum continenti naſſa altitudinem aſcendat, ſed multo deſinat inferius. Profecto ſi ſimplicem naſſulam animo excogitaris, iam facilius duplicem contemplari poteris: qualis enim eſt ea quam explicui, talem, & aliam in magna naſſa contentam ſupponas. Cumque hanc mente conceperis, excogitato deinde ab utraque naſſula plexum quendam oblongum, ad oſculum uſque magnæ naſſæ extendi: ita ut piſcibus in magnam naſſam introitus bipartito ſit ſciſſus, cum hi per unum, alii per alterum ingrediantur. Ita enim eueniet, ut quamuis à ſe ipſis mutuo diſgregati ſint piſces, in una tamen magna naſſa contineri dicantur: quemadmodum ſanè, & alio modo, non in una, quòd paruæ ſint naſſę, quas ἐγκύρτια, id eſt naſſulas, appellauit.

PLATO XI.

Quarum alterum rurſus bicornum pertexuit.

GALENVS E

Quarum inquit naſſularum alteram bicornem pertexuit. Communi autem uſu à Græcis lignum bicorne, ideſt δίκερων nominatur, quod duo habeat cornua: Plato uero nunc appellationem ad alterius naſſulæ oſculum tranſtulit, ut & ſecundum hoc ipſum eam duplicem animo contemplemur. Obſcuritatem uero attulit, cum hoc haud neceſſario, in hac ſermonis parte interpoſuerit: clarior enim foret interpretatio, ſi nos diceremus, quemadmodum duas naſſulas oratione deſcripſit, ita & oſculum in ſuperiorem extremitatem magnæ naſſæ terminari. Vult enim ut nos excogitemus cutim, quæ extrinſecus uniuerſo corpori circumiecta eſt, externæ circunſcriptioni magnæ naſſæ comparari: quæ uero ueluti naſſulæ uacuæ in ipſa continentur, eis quæ intra cutim habentur regionibus, ei inquam quæ ſecundum uentrem, & ei quæ ſecundum thoracem eſt, aſſimilari. Duæ enim ex iis ueluti tibiæ, ad oris capacitatem aſcendunt. Mihi uero in præſenti, clarioris ſermonis cauſa, excogitato nequaquam in corpore linguam contineri. Ita enim, quæ in internam oris capacitatem aſcendunt tibiæ, erunt tum ſtomachus ſeu gula ex uentre: tum aſpera uocata arteria perueniens ad pulmonem, in ea locatum cauitate, quæ alteri naſſulæ ſimilitudine reſpondet. Per hoc igitur oſculum reſpiratio fit ingrediente, & egrediente ſpiritu: per alterum uero comeſta, & bibita in uentriculum feruntur. E
Plurima igitur utrarumque materiarum portio hoc pacto per os in corpus intrat. Paucam uero portionem per utrumque oſculum, tum ſpiritus nimirum in uentrem, tum potionis in aſperam arteriam pulmonemque ſimul ingredi uult. Cum ipſe ergo (ut diximus) interpoſuerit alteram naſſularum bicornem eſſe, obſcurum ſermonem, cuique etiam ſimul contradici poſſit, efficit. Reſpirationem enim aſperæ arteriæ bicornem eſſe dixit. Hoc autem dixit propterea, quòd reſpiratio nobis per nares, & os fit, manducatio uero, & potio, per os ſolum. Quo in loco accuſandi cupidos contradicturos dico. Neque enim alterius duntaxat naſſulæ eſſe dicent duo illa extrema, tum quod per nares, tum quòd per os peruenit: quandoquidem os, alterius etiam naſſulæ, quæ ad uentrem eſt, communis eſt terminus. Poſtquam ergo iam mente conceptum eſt, quæ nam in noſtro corpore magnæ naſſæ, & quæ naſſulis aſſimilari uelit, ad alia deinceps eius uerba accedendum eſt.

PLATO XII.

Et ſane à naſſulis ueluti funes circulo per totum corpus ad retis extrema extendit. G

GALENVS

Non amplius in piſcatorum naſſis reperitur quod huic proportione reſpondeat: neque enim in naſſulis ad continentis circuli rete funis ullus peruenit, cum tota illa intercapedo uacua ſit: in nobis autem ex uentre, & ex pulmone in totum corpus ad extremos uſque fines foras pertingunt uenæ, & arteriæ, quas funibus, qui à naſſulis ad naſſam extenduntur, aſſimilat.

PLATO XIII.

Interiora igitur ipſius tricæ omnia ex igne, naſſulas autem, & receptaculum aeri ſimilia conſtituit.

GALENVS H

Tricam, ideſt πλέκανον hoc loco intelligit totum id, quod naſſæ adſimile eſt, quandoquidem, & intra ipſam etiam naſſulæ ſunt. Vult autem regionem ab his contentam aeri magis, quàm igni ſimilem eſſe: atque ideo ſermoni de tota trica habito adiecit, naſſulas, & receptaculum aeri ſimilia eſſe. Naſtulæ igitur tales manifeſto ſunt: uacua enim regio ſolum aerem continens, in thorace apparet. Receptaculum uero cur aeri ſimile dictum fuerit, non item manifeſtum eſt. Videtur enim receptaculum, id eſt κύτος tanquam *unum corpus, de quo ſermo habeatur, ſignificare: hoc autem cum ſuperioribus pugnare uidetur. Siquidem totum naſſæ receptaculum, tum à naſſulis repletur, tum ab eo etiam uniuerſo quodcunque ab his in externam naſſę circunſcriptionem peruenit: quò* quoſdam ueluti funes extenſos à nobis excogitandos eſſe inquirat, quos arterias uenasque eſſe diximus. Relinquitur ergo ſanè, ut prædictum naſſæ receptaculum, extrinſecum ipſius rete eſſe excogitemus: hoc enim eſt, quod totam naſſæ ſubſtantiam conſtituit. Quemadmodum igitur, quod inter naſſam, & naſſulas erat, ab igne exuperari mente concipiebamus: ita etiam excogitari eſt neceſſe extrinſecum ipſius finem ab aere exuperari, quod ſanè eſt tricæ receptaculum: hoc autem in nobis utique ſit cutis, frigida

Atis, frigida exiſtens, ut ea, quæ continentur * huic ambienti aeri continua. Ac mihi ſanè uidetur uelle Plato circunſtantem aerem, qui tricæ contiguus eſt, portionem quandam naſſæ eſſe: in hocque præcipue eius ſermo obſcuritatem habuiſſe uidetur. Si enim hoc ſupponatur, omnia ſibi mutuo inſequenti conſentient oratione, ad quam accedere iam tempus eſt.

PLATO XIIII.

Cumque hæc aſſumpſiſſet, animali formato, hunc in modum circumpoſuit.

GALENVS

Prædicta ab ipſo trica re uera quidem ac per ſe ipſam non eſt: eius autem intelligentia per ſe ipſam ſumpta, ita poſtea animali accommodanda eſt.

PLATO XV.

Alteram quidem naſſularum in os traiecit: ſed cum & hæc ipſa duplex ſit, hanc per arterias in pulmonem, illam apud arterias in ventrem demiſit: Alteram vero partitus, vtranque ipſius partem per narium canales communem emiſit: vt quando non

B per os iret altera, † ex hac omnia etiam illius, fluxu replerentur. Reliquum vero receptaculum naſſæ circa corpus, quodcunq; concauum in nobis eſt, circumplantauit.

† Sic habent antiqui codi. ex impreſſis autem ita uerti poteſt. Ex hac omnia etiam illius fluenta replerentur.

GALENVS

Non hoc dicit, quòd alteram naſſularum in os demiſit: nam deinceps utique dixiſſet, alteram uero in hanc corporis partem demiſit: ſed ad tricam referens dixit: ut tota eius oratio talis, ut dixi, ſit. Tres cum ſint tricæ, una quidem quæ magna naſſa eſt: duæ uero reliquæ, quæ ueluti naſſulæ ſunt: naſſularum quidem tricam in os traiecit: ſed, cùm & hæc duplex ſit, per arterias quidem alteram *ipſarum in pulmonem, apud arterias uero alterám in uentrem demiſit. Cùm uero hæ ipſæ naſſulæ duæ (ut dictum eſt) ſint, alteram, quam ſanę etiam prius bicornem eſſe dixit, partitus, utranque ipſius partem bipartito per canales narium communem emiſit. Cur igitur communem ipſam dixerit, ipſe mox declarat inquiens: ut quando non per os eat altera, ex hac omnia etiam illius, fluxu repleantur. Nam reſpirationis naſſula bicornis facta, duas ſpi-

C ritus uias habuit, unam pes os, alteram per nares, quæ ſanè, cùm fluxionis introitus, qui per os fit, aliquo modo quieuerit, illius uicem ſuppleat. Hæc cùm de naſſulis dixiſſet Plato, mox dicenda ſubiungit: Vocat autem ipſas radios id eſt ἀκτῖνας ab exuperante ſubſtantia ignis.

PLATO XVI.

Et ſanè uniuerſum iſtud, aliàs in naſſulas confluere molliter, nempe cum aer ſit, fecit: alias uerò à naſſulis quidem ſurſum fluere, per rete uero ipſum, tanquam rarum ſit corpus, tum intro mergi, tum rurſus extra emergere: internos uero ignis radios extenſos ſubſequi in utranque partem migrante aere: Hocque, donec mortale conſiſtit animal fieri nunquam ceſſat. Huic ſanè generi ἀναπνοὴν, & ἐκπνοὴν. i. reſpirationem, & expirationem, nomen ab eo, qui cognomina poſuit, fuiſſe poſitum dicimus. Omne autem hoc opus, omniſque noſtra hæc affectio, corpori, quod irrigatur, & refrigeratur, nutrimentum, & uita extit. Quando enim intro foraſque reſpiratione eunte internus ignis connexus ſequitur: aſſiduæ uero *diuiſus, uentrem ingreſſus, eſculenta poculentaque ſumpſit, ea certe liquefacit: ac in minutas particulas diuidens, per exitus, per quos ipſe proficiſcitur, traducens ueluti ex fonte in riuos, ideſt uenas, ipſa hauriens, fluere per corpus tanquam per canalem, uenarum fluenta facit.

* [illegible] eſt in antiquis impreſſi codices habent [illegible] i. ad ſublimia penetrans.

GALENVS

Cum in memoriam nobis ſuggeſſiſſet totam quidem iſtius corporis naſſam ad ipſam cutim, quæ extrinſeco aeri continua eſt, terminari, vult, ut nos excogitemus ipſam in ſe ipſam ueluti naſſulas duas, aeris regiones, alteram in uentriculo, alteram in thorace habere: totum uero id, quod inter has medium eſt, quod ſanè eſt corpus, extenſos ignis radios obtinere: quos, rationi conſentaneum eſt, ut nos excogitemus per arterias, & uenas extendi: & has ipſa eſſe uias

lationis ad utraq; tum ab interiori ad exterius, tum rurſus ab exteriori ad interius. Duas enim E eſſe motiones ſibi mutuo contrarias toti ipſi trice ait, aliquando quidē à naſſulis ad ambientem uſq; aerem, aliquando uero ab ipſo aere ad naſſulas latione facta. Quo nam uero pacto motiones iſtæ fiant, & quid cauſæ ſit, cur nunquam quamdiu corpus uiuit, ceſſent, in ſequentibus dicet. Verum in præſentia totum propoſitum ſermonem in ſummam redigens, motionem, quę ad utraque fit, duplicem tum reſpirationem, tum diſtributionem nutrimenti, facere ait. Ego ſanè totum id, quod ex inſpiratione, & expiratione componitur, ἀναπνοήν .i. reſpirationem, antiquos ferè omnes medicos ſecutus, appellaui. Nam cùm tres ſint res, una quidem ipſa, quæ introrſum fit, latio, ſecunda quæ extrorſum, & tertia, quæ ex ambabus compoſita eſt; eam quidem ſpiritus lationem, quæ introrſum fit, εἰσπνοήν, i. inſpirationem, nominant: quæ uero extrorſum, ἐκπνοήν, i. expirationem, quod autem ex ambobus componitur, ἀναπνοήν, i. reſpirationem, appellant. Plato uero inſpirationem ipſam, reſpirationem nuncupauit: quam in arteriam, aſperam ſcilicet, & uentrem fieri ait. Sed cum illa, quæ extrorſum fit ſpiritus latio, eam, quæ introrſum, in ea regione, quæ media inter naſſulas, & magnam naſſam ſita eſt, ſuſcipiat, ſecari quidem aſſerit cibos & potus ſecundum eam, quæ introrſum fit motionem lationemque totius tricæ, ſimul uero in corpus aſportari caliditate, & ſpiritu confractos. Hoc ſanè eſt, quæ à medicis ἀνάδοσις, i. diſtributio, appellatur, nutrimento per uenas, & per arterias in omnes corporis particulas migrante. Quid autem cauſæ ſit, ut ſpiritus, & caliditas ultro citroque ferantur, poſt hęc ipſe declarat. F

PLATO

Sed rurſus inſpiciamus, quibus cauſis reſpirationis affectio in hunc modum, qualis nunc eſt, facta fuerit, hoc ſane pacto. Cum vacuum nullum ſit, in quod quippiam ex iis, quæ feruntur, poſſit ingredi, ſpiritus autem è nobis extra feratur omnibus iam poſthac perſpicuum eſt, eum non in vacuum ferri, ſed proximum ſibi è ſua ſede pellere: idque quod pellitur, proximum etiam ſibi extrudere: Atque ſecundum hanc neceſſitatem quicquid in eam ſedem, vnde ſpiritus exiit, circumtruditur, illuc ingrediens ipſamque replens, ſpiritum comitari: totumque hoc inſtar rotę, quæ circumagatur, fieri, propterea, quod vacuum nullum eſt. G Quare cum pectus pulmoque extra ſpiritum emiſerint, rurſus replentur ab aere, corpus ambiente, qui intro per raras carnes mergitur, & circumtruditur, rurſus vero aer reuertens, ac per corpus foras exiens, intro reſpirationem per oris ac narium tranſitum circumpellit.

GALENVS.

Nec in hac oratione Plato primam reſpirationis cauſam attulit: quandoquidem, poſtquam hanc abſoluit, aliam deinceps ſubſequentem inchoat, in hunc ſanè modum. Cauſa uero principii horum hæc ſtatuenda eſt. &c. Quid igitur eſt id, quod in præſenti oratione dixit? Ipſum profecto dogma circumpulſionis, quæ græce περίωσις nominatur, per quam uult reſpirationē perſpirationemque fieri. Ita autem nos appellamus, reſpirationem quidem, i. ἀναπνοήν, ut diximus, quòd ex inſpiratione, & expiratione componitur, quando per os ambo fiunt: perſpirationem uero, id eſt διαπνοήν, quando per totum corpus. Hæc autem vtraque per circumpulſionem vult H fieri, hoc pacto. Cùm per os expiramus, accidere ait, ut qui ex naſſulis extra fertur aer, externum aerem per cutim ſolam circumpellat: hic autem ad corporis profundum feratur, locum aeris extra per expirationem migrantis replens. Cùm uero rurſus aer in externam lationem, quæ per cutim fit, impetum facit, tunc accidere ait, ut à calore, & ſpiritu circumpulſus rurſus externus aer, per os intra corpus feratur. Quæ ſanè res (ut diximus) inſpiratio magis proprie, quàm reſpiratio, à medicis appellatur. Hanc autem circumpulſionem fieri ait Plato ob uacui neceſſitatem, i. ne ullus locus uacuus euadat: ob idque, cùm aliquid uacuatur, quod continuum eſt, ſequitur, illius locum replens: quod Eraſiſtratus τὴν πρὸς τὸ κενούμενον ἀκολουθίαν, id eſt, conſecutionem ad id, quod uacuatur, nominare ſolet.

PLATO XVIII.

Cauſa vero principii horum hæc ſtatuenda eſt: Omne animal omnino in ſui ipſius ſanguine veniſque caliditatem, veluti in ſe ipſo fontem quendam ignis exiſtentem, habet: quod ſane reti naſſæ aſſimilatum, per medium extenſum, totum ex

igne

A igne contextum eſt: reliqua uero, quæcunque extrinſecus ſunt, ex aere. Calidum ſane ſecundum naturam in ſuam regionem foras ad id, quod ſibi cognatum eſt, migrare eſt fatendum. Cum uero duo ſint exitus, alter per corpus extra, alter per os ac nares, quando in alteram partem impetum fecerit, id, quod in altera parte eſt, circumpellit: quod uero circumpulſum eſt, in ignem incidens calefit: quod exit, refrigeratur. Cum uero mutatur calor, & quæ ad alterum exitum ſunt, calidiora fiunt, rurſus quod illud uergit, calidius multo redditum, ad ſuam ipſius naturam migrans, id, quod in altera parte eſt, circumpellit: id autem eadem patiens eademque retribuens ſemper, circulo ita huc illucque fluctuans, ab utriſque elaboratum, reſpirationis & expirationis generationem præbet.

GALENVS

B Aperte nunc indicauit regionem, quæ in profundo eſt: in qua ait eſſe ueluti naſſam, quam fontem quendam ignis nominauit, Hanc igitur caliditatem ſurſum ad id, quod ſibi cognatum eſt, recurrere uult. Si igitur per oris exitum *caloris impetus migrare præuertit, calidum tunc internis cauitatibus aeri ſimilibus incidens, ſimul quidem ſecare ac frangere ea, quæ in ipſis cauitatibus ſunt, ſimul uero extrinſecum quoque aerem ſecum trahere ait: ſicque vſu uenire, ut id, quod circumpulſum eſt, in calidum, quem ſanè ignem appellauit, incidens, calefiat, quod uero exit, refrigeretur: tuncque rurſus ſequi, ut, quod calefactum eſt, ad ſibi cognatum per externam ſuperficiem recurrat: hocque rurſus conſequatur is, qui in internis cauitatibus eſt aer, quem mox ſequatur is, qui uſque ad os eſt, quem rurſus externus conſequatur ab exeunte circumpulſus, propterea, quòd nulla ſit uacua regio, quæ id, quod à corpore extra fertur, ſuſcipiat: & in hunc modum rurſus pulſus propinquus aer, ipſe quoque rurſus continuum pellat, ac ille itidem eum, qui poſt ipſum eſt, quouſque tandem in hac circumpulſione rurſus in id, quod ex corpore uacuatur, aer ipſum replens aduenerit. Eiuſmodi igitur motio non exquiſitus ſit circulus, qui ad eadem omnino circumfertur, ſed, ut ipſe dixit, τῇδε καὶ τῇδε,
C ideſt huc, & illuc. In hocque Platonis opinio ab Academicorum opinione, non quemadmodum Eraſiſtratus dicebat, differt. Volunt enim Academici, ut per exquiſitum circulum perpetuo aer ad eadem ac ſimili modo circumferatur: Plato uero non per circulum vult, ſed per duos, ut quiſpiam dicat, ſemicirculos, qui contrario inter ſe motu moueantur.

PLATO XIX

Quin etiam cauſæ affectionum, quæ ob cucurbitulas medicas fiunt, atque etiam potiones, & eorum inſuper, quæ iaciuntur, ſiue emittantur ſublimia, ſiue deferantur humi, hoc utique modo tractandæ ſunt: ſoni præterea, quicunque ueloces, & tardi, acuti & graues uidentur, aliàs diſſoni propter motionis, quæ in nobis ab ipſis fit, diſſimilitudinem, aliàs conſoni propter ſimilitudinem. Priorum
D enim ubiociorumque motiones ceſſantes, iamque ad ſimile progreſſas, tardiores ipſi ſoni illis deinceps ſeſe offerentes, illaſque mouentes, comprehendunt: comprehendentes uero, non aliam quidem motionem inijciendo perturbant, ſed tardioris lationis initium ſecundum principium uelocioris inducunt. Dum uero deſinentis motionis ſimilitudinem accommodant, unam ex acuta, & graui affectio nem contemperant. Vnde inſipientibus uoluptatem, ſapientibus gaudium, propter diuinæ harmoniæ imitationem in mortalibus lationibus factam tribuunt. Eadem ratio eſt de omnibus aquarum fluentis, de fulminum caſu, de admirabili illo electri attractu, herculeorumq; lapidum. Horum.n. omnium nulli ſanè attractio unquam eſt. Sed, cum vacuum nullum ſit, & hæc ſeſe mutuo circumpellant, concretaque & diſcreta in ſuam ſedem ſingula tranſeuntia migrent, diligenti harum rerum inueſtigatori ex mutuis affectionibus complicatis omnia admirabiliter fabricata eſſe videbuntur.

Hand ſcio,quid Platoni viſum fuerir, vt circumpulſionis opininnem potius,quàm attractio-
nis, eligeret, in hoc ſolo ferè ab Hippocrate diſcrepans. Nam, quòd reſpiratio,ſiue ea opus, ſi
ue affectio appellanda ſit,non per circumpulſionem fiat, Eraſiſtratus Heſtiæi opinionem redar-
guens,oſteudit. Quòd vero attractio inter naturales facultates maxime præcipua ſit,tum in tra-
ctatione de facultatibus naturalibus in primo ſtatim libro oſtenſum eſt, tum etiam aperte ante,
quàm longioribus verbis demonſtretur, apparet. Siquis enim tibiam vel arundinem vtrinque
perforatam in aquam demittens,ore aerem attraxerit,aqua ſuccedet,nulla alia cauſa actionem
quæ per attractionem fit,pręcedente. Noſtrum igitur eſt,quotieſcunq; voluerimus,labris arun-
dini circumiectis, quod in ea continetur, ad nos met ipſos trahere. Quòd ſi hoc noſtrum opus
non eſt,haudquaquam principium motionis ex nobis habebit.Sed & ipſum etiam cor,quamuis
ex animali extractum fuerit, motionem diutius tum in contractione, tum in dilatatione ſer-
uare conſpicitur. Quemadmodum igitur in contractione cor id, quod in ſe ipſo continetur,
aperte exprimit,ita quoque in dilatatione, quod repleturum eſt id, quod eo eo vacuatum fuit, F
attrahit. *

GALENI DE MOTV THORACIS ET PVLMONIS

ARGVMENTVM LIBRI

Pulmonem vacui conſequentia à thorace moueri. Fragmentum fortaſſe eorum
trium librorum, quorum meminit octauo de Anat.
adminiſtr. capite ſecundo.

QVòd quidem thorax moueatur, manifeſtum nobis fit & tangentibus
manibus,& oculis videntibus. Quæritur autem,an vtique motus ali-
quis ſit pulmonis,vel non. Demonſtratum igitur eſt nullum innatum
habere motum,ſed ſemper indigere thorace ad motum. Si enim nul-
lam eſt inuenire diſpoſitionem,in qua thorace immobili manēte mo
ueatur pulmo,ſed etiam in aliquibus thoracis motibus pereuntibus,
ſimul pereat pulmonis motus, non tamen in illis,qui pulmonis, iſte,
qui thoracis,non utique inconuenienter æſtimabit quis,indigere pul H
monem thorace,ipſumque eſſe principem motus. Ex eo vero,quòd
neque ligationem aliquam,neque aliam infallacem apprehenſionem
habet thorax,qua vtens trahat pulmonem, quādo dilatatur,ſed abſoluti ſunt vndecunq; inuicē
(pendet enim pulmo apud inferiora thoracis,ſicut vas in tecto idonee continente ipſum,)diffi-
cilis & difficile excogitabilis fit cauſa motus eius. Quare igitur nos,inquantum poſſumus, eius
cauſas dicamus. Dilatato quidem thorace condilatatur omnino pulmo,à conſequentia.quę ad
id,quod euacuatur,attractus,ſicut in fiſtulis,quę in aquam mittūtur,eſt videre:ſi.n.mulſeris ore
aerem,attrahes aquam,per longam valde multoties viam præter naturam ſurſum allatam:tan-
tam enim habet vim conſequentia,quę ad id,quod euacuatur.Et ſuper quid aliud eſt idonea ad
replendum, id,quod eſt in medio organorum: &,ſi immobilis maneat pulmo,quod in magnis
vulnerationibus accidit,apparet tamē euidenter ab extra aer ad vacua thoracis attrahi propter
leuitatem potens: quare eo anticipante comprehendere regionem dilatationis, rationabiliter
pulmo quieſcit. Qualiter autem moueretur,cauſa mouente ipſum pereunte? erat autem ipſa in
non perueniendo in medio aliquid: ſic enim eſt thorax pulmoni princeps motus.

GALENI VOCALIVM INSTRVMENTORVM DISSECTIO

Auguſtino Gadaldino medico Mutinenſi interprete

ARGVMENTVM LIBRI

Fragmentum hoc,cuius etiam alibi Galenus meminit,cauſam,materiam, inſtrumenta, locum,& modum uocis declarat.

Quæ cognouiſſe debet is qui ratione curare debet. CAP. I.

QVicunque ratione curaturus eſt, cauſas is tum actionum noſtrarum ſecundum naturam, tum affectionum præter naturam, ut illas ſeruare, has è corpore eiicere poſſit, cognouiſſe debet:modos item,ſecundum quos actio fit: & locos,in quibus: & inſtrumenta,per quæ. Actionis
C
enim modus cognitus promptiores ad opitulandum nos reddit, nimirum qui naturæ opera imitemur. Locus localiter opitulari nos docet: ne illęſis particulis,tanquam affectis fruſtra moleſtiam inſeramus,affectisq; tanquam ſanis non opitulemur.Inſtrumenta denique propriam ac ſuam cuiuſque oſtendunt curationem:alio enim modo neruus affectus,alio chartilago: & alio carnoſum genus curatur.

Ad vocem generandam, quæ artificis, quæ materiæ,quæ inſtrumenti,& quæ loci rationem obtineant. CAP. 2.

QVoniam igitur neceſſarium eſſe uidetur, actiones ac earum cauſas, inſtrumenta præterea, locos,ac modos cognouiſſe : oportet etiam cognoſcere,à quibus uox,quæ noſtri corporis eſt opus,fiat:ut ipſam,dum adeſt,ſeruemus,roboremusq;. Cum autem omnia in hac uita à tribus his fiant, artificibus, inſtrumentis, & materia:ut exempli cauſa faber ærarius, ipſe quidem
D
eſt artifex : inſtrumenta, malleus & incus:materia, ipſum æs : effectus ſeu apoteleſma,eſt lebes uerbi gratia uel concha : eandem proportionem in operibus, quæ in nobis fiunt, eſſe neceſſarium eſt. Ac rationem quidem cauſæ & artificis obtinent ipſæ, quæ in nobis ſunt, facultates: quarum aliæ naturales,aliæ animales exiſtunt : naturales citra noſtram electionem uniuerſæ agunt : ex animalibus uerò actionibus plurimæ ſecundum noſtram uoluntatem perficiuntur:ita ut ſiquid opus eſt animale, id non omnino ſecundum noſtram uoluntatem fit : ſi uero aliquid ſecundum noſtram uoluntatem fiat,id omnino ſanè facultatis animalis fuerit. Quoniam igitur omnis uolūtaria actio ab animali facultate prouenit,arbitratu uero noſtro uocem tum ędimus, tum ſiſtimus:fuerit ſanè, quæ in nobis uocem artificioſe fabricat,ipſa animalis facultas. Cum
A 3.3.f.10.r.2, c.3.fol.262.b uero uoluntariæ * actiones per muſculos ac neruos perficiantur,uoluntarium uero opus ſit ipſa uox: patet inſtrumenta, per quæ uox fit,inuenta eſſe. Materiam autem ipſa quoque communis uocis definitio nos docet,quę ait.Vox eſt aer percuſſus.Manifeſtum igitur eſt,aerem,qui in nobis * genitus,ſpiritus uocatur, à facultate animali per neruos,& muſculos percuſſum, uocē fieri, materiæq; rationem obtenturum. Quis nam uero ſit locus,in quo actio fieri creditur,deinceps

conſiderandum eſt . Ac Homerus quidem caput locum eſſe uocis pronunciauit , ſic inquiens . E
Clamorem emiſit,quantum caput huic capiebat. * * *
tres enim nouit muſculos,qui phãtaſiam, opinionemq́; nobis afferunt ipſam uocem in thorace
fieri . Ac nos quidem,an ex prædictis locis quiſpiam,an etiam præter hos alius ſit uocis offici-
na,ab ijs,quæ apparent,auſpicati, conſideremus, prædictam conſtitutionē prę oculis habentes.
Cum igitur ſpiritus ſit,q. in uocis generatione percutitur,quemadmodum ſanè tum ratio oſten-
dit,tum id,quod apparet,cõprobat:(neq; enim profecto multum aerem attraheremus,ubi ma-
gnam uocem edere uellemus)inueſtigare conuenit, quodnam ex ſpiritalibus inſtrumentis per-
cutere,comprimereque ſpiritum poſſit * * * *
bronchus,nares,os:ille quidem ut cauſa,hoc ut receptaculum,hę ut meatus. Ac thorax quidem
& pulmo uocem non faciunt : eorum enim motiones diaſtole & ſyſtole,id eſt dilatatio & con-
ſtrictio,ſolæ ſunt:quas motiones hæc ipſa duo membra,dum inter reſpirandum mouentur,non
uocem,efficiunt. Relinquitur ergo adhuc,ut quæ tanquam ſpiritus meatus ſunt uocem faciant.
Ex his nares quidem ac maxima bronchi portio , cum muſculis careant , uocem, quæ uolunta-
rium opus eſt , perficere haud poſſunt. Supereſt ergo ipſum os, & ſuperior bronchi terminus :
quem & bronchi caput appellant,non nulli uero larynga ideſt guttur nominant:hæc enim mu- F
ſculos ac neruos habent:ac prę ſertim ipſa lingua,quæ ita à natura conſtituta eſt,ut aerem poſſit
percutere . Quamobrem fama eſt Tereum,cum Philomelæ uocem adimere uellet,uocis inſtru-
mentum, linguam inquam,abſcidiſſe. Sed quoniam,qui ea affectione,quæ aphonia,ideſt uocis
amiſſio,dicitur,linguam,ac reſpirationem ſanas habent : patet non linguam,ſed bronchi caput
uocis eſſe inſtrumentum : magnam quippe ex conſtructione comprobationem aſſumes : nam ,
tum ex neruis,qui mouent:tum ex muſculis,qui uoluntati obediunt: tum denique ex chartilagi
nibus,quæ percutere ſpiritum,ſimulque reſonare poſſunt,conſtitutum eſt.

Quæ primaria attrahendi ſpiritus in pulmonem, & quæ ſecundaria ſit ratio. CAP. 3.

ERgo per thoracis dilatationem ſpiritus in pulmonem attrahitur , primaria quidem ratione
ob caloris circa cor exiſtentis refrigerationem,ac præterea ob corporis reſpirationem,& ip-
ſius animalis ſpiritus nutritionem:ſecundaria uero,ob uocem. Nam illius ſpiritus,qui in pulmo
ne cõfectus eſt,pars tenuior ſinceriorq́; à corde attracta,primas illas utilitates prębet:ſuperflua G
uero ac recrementitia,recurrendo excernitur. Neque enim quo pacto nutrimenti,eo quoque ſa
ne ipſius etiam ſpiritus ſuperfluitates eijciuntur . Nam quæ male olent,deformesq́; ſunt natura
procul à ſenſibus retroque ablegauit : quæ autem in confectione nullam acquirunt iniucundi-
tatem , eas per eandem uiam recurrere coegit . Ac fortaſſis etiam proprijs ſuiſque materiarum
propenſionibus ſimul eſt uſa: ponderoſo quidem deorſumq́ue uergenti alimento,excretionem
illic parans : leui uero ſpiritui, ſurſum ferri permittens. Hocq́ue naturæ conſilium mediocriter
ſanè eſt laudandum. At,quòd ſuperfluum ſpiritum haud inutiliter ocioſeq; è corpore expellat,
ſed ad uocis quoque generationem eo, dum tranſit,ſit uſa: nihil profecto,quo prouidentiæ lau-
de ſuperari poſſet,ab ipſa relictum eſt,

Chartilaginum laryngis diſſectio. CAP. 4.

POſtquam igitur facultatem , inſtrumenta , materiam , & locum inuenimus : modus dunta-
xat nobis inueſtigandus relinquitur . Sanè cum ipſe citra apparentium inſpectionem co- H
gnoſci non poſſit:neceſſarium iccirco nobis eſt,ut dum ad eorum oſtenſionem accedimus,mo-
dum actionis conſideremus : qua cum unà quoque particularum uſus innoteſcet . Vt autem ,
quæ oſtenduntur, facilius memoriæ mandari poſſint : eorum naturam oratione prius dilucide-
mus . Igitur ° larynx ex chartilaginibus , muſculis,neruis , & ea membrana , quæ intus ipſum A.l.1.ſ. … ſu.a.c.1 2. …
ſublinit , conſtituitur . Cum autem chartilagines ueluti fundamenta reliquorum ſint corpo- 17.g
rum : de ipſis prius (clarior ſiquidem , quæ de reliquis poſtea habebitur , oratio euadet) dica-
mus, hinc ſumpto doctrinæ initio . Prima ſane ac maxima inter laryngis chartilagines ex in-
ternis partibus collocatur:cuius quidem cõuexa pars, extrorſum uerſa eſt,concaua introrſum:
atque hæc ipſa chartilago dimidium totius capacitatis laryngis comprehendit . Hanc ipſam
†Vide lib.7.de uſu partium c. 11. ubi diuerſum dicere uidetur cl.1.pag. 160. cuidam armorum protegentium generi † non conuexo,ſed concauo, quod θυρεὸς, id eſt ſcutum
appellatur, aſſimilare poſſes : à quo ſane anatomici θυρεοειδῆ, ideſt ſcutiformem, ipſam appella-
runt . Alia autem baſim κρικοειδῆ , ideſt anuli figuram imitantem , efficiens , poſtremæ ipſius
aſperæ arteriæ chartilagini C literam imitanti incumbit:ſcutiformi uero in priori ſui ipſius par-
te ſubiacet:hinc introrſum,ſtomachum uerſus ſecedens,in ſublime attollitur,ac excauatur ita,
ut q̃cquid laryngis chartilago ſcutiformis ſine tegumẽto reliquerat, id propoſita nũc in ſermo-

A ne chartilago in ſublime eu ecta repleat. Sed quoniam haud facile alicui eorum, quæ in hoc mũ
do nomen ſortita ſunt, hæc chartilago aſſimilari potuit, atque ita denominari: nominis defectu
uocata eſt. Reliqua ab his chartilago, quæ tum poſitione, tum magnitudine tertia eſt, in ſupre-
ma innominatæ chartilaginis parte eſt ſita, gutturniis, inſundibulisve, quas & arytęnas appel-
lant, haud abſimilis: unde hanc quoque chartilaginem arytænoudem nominant.

innominatæ: pro-
pria baſi prope eos, qui ueluti humeri ſunt. Hæ quidem ſunt propriæ laryngis chartilagines.
Nam quæ à radice linguæ exoritur, quam etiam epiglottida, quaſi ſuperligulam dixeris, appel-
lant, ipſius bronchi non eſt propria.{Eſt uero aliquid linguæ ſubiectum, quod & facile flecti po-
teſt: idq́; etiam ſanè oſtendemus.}

Muſculorum laryngis diſſectio. CAP. 5.

EX laryngis uero muſculis, quidam ſibi ipſi ſunt proprii, quidam alijs quoque particulis com
nunes exiſtunt. De communibus igitur prius dicamus: quandoquidem prius, quàm alii, ſub
B aſpectum cadunt. Duo quidem ab humilibus coſtis illius oſſis, quod à ſimilitudine Y literæ
hyoudes appellatur, incipientes per totam ſcutiformis chartilaginis longitudinem extendun-
tur: eiuſdemque extremitatibus in priori parte inſeruntur. Alii item duo ab eiuſdem ſcutiſor
mis locis incipientes, ac per totam aſperæ arteriæ longitudinem deorſum exporrecti, in pecto-
ralis oſſis principium inſeruntur. Duo item à lateribus ſcutiſormis incipientes, ſtomacho gulę-
* ve circumnaſcuntur, in extremitate ſibi mutuo coeuntes. Ex iis uero, qui proprii laryngis ſunt,
quatuor ab inſernis ſcutiſormis regionibus initium ſumentes, bini, à dextris, & bini à ſiniſtris,
magnitudine prorſus inter ſe æquales, exterior ab exterioribus, interior ab interioribus regio-
nibus enati, alteri chartilagini in priori parte inſeruntur. Alii autem ab innominata chartila-
gine exorientes, ſurſum medii extenduntur, ac tertiæ adnaſcuntur. Alii uero ab eadem char-
tilagine incipientes, alter à dextris, à ſiniſtris alter, ſurſum ad eos, qui ueluti humeri ſunt, ex-
porrecti, propter ipſas dearticulationes arytænoudi adnaſcuntur. Reliqua propriorum laryn-
gis muſculorum coniugatio ab extremis quidem, tum inſernis, tum internis, ipſius ſcutiformis
partibus exoritur: ac per laryngis capacitatem oblique ſurſum progreſſa, tertiæ chartilagini in-
ſeritur. Tot ſunt numero laryngis muſculi. Duo uero alii in arytænoude comperiuntur, haud ta
C men in omnibus animalibus, præcipueq́ue in parua uoce præditis, inter quæ etiam ſimia nume
ratur. Porro, cum muſculi quoque iam ſint oſtenſi, de chartilaginibus prius dicamus: quando-
quidem hoc etiam pacto oſtenſionem fecimus.

Cur larynx ex chartilaginibus & eiſdem tribus conſtitutus ſit: & modus, quo uox ſit, docetur. CAP. 6.

SAnè, quòd ſatius fuerit ex tot ac talibus chartilaginibus caput bronchi conſtitui, patet. Nã,
ſi per hypotheſin ipſas auſerres, ac reliqua relinqueres, meatus certe concideret, ac tranſitus
ſpiritus clauderetur: ut non ſolum uoce, ſed & reſpiratione quoque priuatum, ideſt mortuum,
redderetur corpus. Muſculi enim propria priuarentur actione: quippe qui nihil ſolidi, ideſt la-
ryngis corpora, trahere contrahereq́; ſuis ipſorum anſis poſſent. Si autem laryngis corpus ex
oſſibus factum ſuiſſet, primum quidem ſua duritie ac ſæuitia gulam ſibi proximam compreſſiſ-
ſet, ac deglutitioni impedimento fuiſſet: deinde pondere ſuo linguam, ac pharyngethron, ideſt
D os hyodes, detraxiſſet, eorumque actiones oblæſiſſet: maioribus præterea muſculis, utpote gra
uius corpus moturis, indiguiſſet: ob idque multa anguſtia ac turpitudo in hac parte contigiſſet.
Si uero ex oſſibus tenuibus fuiſſet conſtructum, facile ea fuiſſent confracta: quippe quæ fragi-
lia, rebusq́ue omnibus extrinſecis expoſita ſuiſſent. Alioqui etiam neque uocis inſtrumentum
fieri oportebat duram ſæuamq́ue in aera percuſſionem faciens. Neque enim quod adeo molle
eſt corpus, ut cedat ac conſentiat, uocem unquam feciſſet: neque rurſus, quod durum eſt, quod
q́ue prompte aerem ſecat, uel euertit: uerum, quod moderate cedit, blandeq́ue ſpiritum pulſat,
* id certe uocis cauſa efficitur. Hoc porro corpus, ueluti tibia quædam ſit, lingua, lingulave, perſo
nans. dumq́ue aer à chartilaginibus percutitur, mediocriter id cedens (mediæ ſiquidem inter
carnem & os naturæ eſt: quippe caro à ſpiritu euerti poteſt: os, ſæuam percuſſionem facere ex
ſua natura ſolet) ſonũ ædit, uociſq́; cauſa fit. Merito igitur, ut uocis inſtrumentũ, ex chartilagi-
nibus factus eſt bronchus: merito etiam talem, quo difficulter pateretur, ſortitus eſt conſtitutio
nem. Quin potius ſanè omnium ceruicis corporum propugnaculum exiſtit: Nam chartilagi-
num natura difficilius, quàm ſeliqua corpora, patitur: neque enim frangitur, ſicut os, quippe
quæ

quæ flectatur,ac cedat:nec diuiditur, ſicut caro:ſed amborum profecto difficultatem patiendi, E imitatur:oſſis,quâ ipſum haud facile diuidi:carnis,qua ipſa haud frãgi ſoleat.Ideoq; natura vbi que chartilaginea protendit corpora:eiuſmodi ſunt aures,palpebræ:quin & ungues talis naturæ ſunt. Quæ certe corpora ne minimum quidem perdurarent, niſi præter duritiem perſeuerantiam quoque nacta fuiſſent. Recte ergo bronchus,ut uocis inſtrumentum, ex chartilaginibus,quo reſonaret,conſtitutus eſt:recte etiam,quòd ob ſpiritum non concidat:recte,quòd gibba ipſius pars difficulter patiatur. Ex una autem chartilagine non eſt conflatus, ſicut auris,ſed ex tribus ſanè coeuntibus. Nam cum hæc pars utilis eſſe debuerat tum ad uocem, tum ad ſpiritus cohibitionem,tum denique ad exufflationem.

* quæ ſanè ſatius fuerat noſtræ obtemperantia uoluntati moueri, neceſſe eſt, quæ ita mouentur, ex pluribus oſſibus uel chartilaginibus componi. Iure igitur merito etiam bronchus ex pluribus conflatus eſt chartilaginibus: quo, non ut meatus ſolum, ſed ut inſtrumentum etiam uoluntarium inſeruiat. Ex tribus autem & non pluribus chartilaginibus factus fuit, ob eiuſmodi cauſam. Cum enim duplices genere ſint laryngis motiones, quibus tum dilatatur ac conſtringitur, tum clauditur ac aperitur, duabus idcirco dearticulationibus ſibi opus fuit,quarum ſingulæ ſingulis motibus inſeruiunt. Duas uerò dearticulationes à tribus (quod minimum eſt) chartilaginibus coeuntibus fieri neceſſariũ fuit: Ita ut dilatatio & conſtrictio ab ea dearticulatione, quæ eſt primæ chartilaginis ad ſecundam: clauſio & apertio ab ea, quæ eſt ſecundę ad tertiam, perficiatur. Multa ſanè etiam de magnitudine quoque & figura & compoſitionis modo dicenda ſorent: quæ tamen, ne longius ſermonem protrahamus, prætermittemus: cum nos ex prædictorum conſecutione, de illis quoque excogitare ualeamus. F

Muſculorum laryngis actio inueſtigatur. *CAP. 7.*

MVſculorum porrò actio communis atque una omnium exiſtit. Omnes enim per ſuas ipſorum fibras à longitudine in craſſitiem contracti partem, in quam inſerti ſunt, trahunt. Nam extenſio,non actio,ſed affectus, ipſis eſt,oppoſitis nimirum muſculis ipſos in contrarium trahentibus. Tale igitur quippiam cum in bronchi capite uſuueniat, muſculorum exortibus inſpectis, eorum actionem conſideremus. Quando ergo muſculi illi, qui ab oſſe hyoude exorti, in extremaſque ſcutiformis partes extenſi, inſeruntur, agunt, in priora ſurſumque hanc G primam chartilaginem attrahunt,ipſamque à ſecunda repoſcunt. Quando uero illi,qui à pectorali oſſe exoriuntur,agunt,ad infernas ipſam partes trahunt: interim uero ſuperiores laryngis partes dilatantur. Hi ergo etiam arteriæ aſperæ longitudinem erigunt ita, ut non curuetur pliceturve, præſertim in animalibus longum collum habentibus. Adſtringunt autem in ſuperioribus regionibus ſcutiformem chartilaginem muſculi illi, qui in ſupremis ipſius partibus enati, gulæ in orbem adnaſcuntur: iidem præterea deglutitioni conducunt. Inferiores autem eiuſdem chartilaginis partes à quatuor adſtringuntur muſculis, qui laryngis proprii ſunt, qui inquam ab extremis primæ chartilaginis partibus exorientes, in ſecundam inſeruntur. Hi ergo omnes muſculi dilatationem conſtrictionemq; laryngis efficiunt: reliqui uero ipſum claudunt & aperiunt. Ac claudunt quidem, qui in capitis bronchi capacitate ſunt collati: qui ſanè ad extremis internisque primæ chartilaginis partibus exoriuntur, atque in tertiam inſeruntur. His porrò ipſis conducunt muſculi illi parui, qui in arytænoude ſunt, non in omnibus profecto animantibus inuenti, arytænoudem etumenis contractis, dum ipſam contrahunt, ſimilem reddentes. Contrario uerò motu tertiam chartilaginem illi muſculi mouent,qui à ſpina innominatæ chartilaginis enati, ſurſum in eam ipſius partem,quæ maxime media eſt, porriguntur. Hi ergo in poſteriora arytenoudem chartilaginem reflectunt: aperiunt autem, qui ab eiuſdem chartilaginis humeris enaſcuntur. Qui uero intra laryngem collocantur, qui ſanè obliqui ſunt, ualidam actionem ſunt adepti: ſicuti in ſpiritus cohibitionibus manifeſtum nobis fit. Intenti enim hi muſculi,laryngis capacitatem claudunt, nec ſpiritum exire foras permittunt, omnibus thoracis muſculis reſiſtentibus. Vt autem clarior nobis fiat oratio, altius repetentes, pauca de reſpiratione dicamus. H

Quo modo fiat inſpiratio & expiratio. *CAP. 8.*

REſpiratio fit, dum thoracis muſculi intenduntur, & coſtas in ſublime attollunt, ac totam internam capacitatem latiorem maioremque reddunt. Interim autem accidit, ut pulmo dilatatus thoracem dilatatum inſequatur. Cum autem ea, quæ in pulmone eſt, capacitas maior reddita ſit, ambiens aer per aſperam arteriam & os & nares ad ipſam ab attractione

A ctione vacuum conſequente, quẽadmodum in fabrorum folles, attrahitur. Hoc ergo modo inſpiratio fit, plurimis thoracis muſculis intentis. Spiritus verò latio, quæ extrorſùm fit, quam expirationẽ vocant, hoc pacto fit. Muſculi, qui cõtrario motu thoracem mouere creduntur, coſtas vnà cum ſepto tranſuerſo, qui & ipſe latus muſculus eſt, trahunt, thoracemq́ue coarctant: qui compreſſus pulmonem conſtringit: atque in ille compreſſus recurrentem ſpiritum per bronchum & os foras extrudit. * *

Quot modis ſpiritus cohibitio fiat. *CAP. 9.*

SPiritus igitur cohibitio tribus temporibus fiet, vel quando, dum ſpiramus, in agendo adhuc perſiſtunt muſculi thoracem dilatantes: vel quando rurſus, dum expiramus, in agendo perſiſtunt muſculi thoracem conſtringentes, ita, ut alia pars ſpiritus reflecti, alia adhuc manere videatur. Fieri etiam poteſt in expirationis & inſpirationis confinio κατ' ἐγχύμωσιν id eſt, per repletionem vocatam, quando muſculi, qui inſpirationem faciunt, ceſſant: incipiunt autem, qui expirationem præbent. Omnibus his temporibus modisq́; ſpiritus cohibitio fit: in quibus prædicti muſculi laryngis intrinſeci quietem agunt. Alius autem modus cohibendi ſpiritus hoc pacto fit. Mu-
B ſculis thoracem dilatantibus quamplurimum agimus, multoq́; ſpiritu pulmonem replemus: deinde internos laryngis muſculos intendimus, ſpiritusq́; tranſitum claudimus: tuncq́; ad inſpirationis ſucceſſionem, actionem ducimus, thoracemq́; enixe conſtringimus, ac pulmonẽ haud inualide comprimimus. Interim tamen muſculi thoracem conſtringentes ab illis duobus, qui ſpiritus tranſitui reſiſtunt, vincuntur. Hanc ſpiritus cohibitionem, qui verſus ilia fit εἰς λαγόνα τάσιν gymnaſtici appellãt. Priores igitur ſpititus cobibitione fiunt muſculis thoracis propriam ſui ipſorum actionem ſine pugna ac contentione perficientibus. Quæ uero nuper memorata eſt, mutua inter muſculos thoracem conſtringentes, & eos, qui laryngis capacitatem claudunt, cõcertatio eſt: dum illi extrudere ſpiritum, hi vero intus ipſum retinere volunt. Iam ergo manifeſtum nobis factum eſt id, quod à principio diximus, quòd ſcilicet ualidiſſimam muſculi hi actionem nacti ſint: quippe qui omnibus thoracem conſtringentibus muſculis reſiſtant. Sane mnſculi hi illis, qui ad vrinarum deiectionumq́; exitus collocati ſunt, proportione reſpondent. Sicuti enim illi, dum agunt, nutrimenti excrementa, ita hi ſpiritum recludunt. Quando igitur reſpirantes quam plurimum tum hos laryngis muſculos, tũ eos, qui thoracem cõſtringunt intendimus, tenſio illa, quæ εἰς λαγόνας, ideſt verſus ilia, fit, efficitur. Quando vero reſpirantes maxime obnixe,
C laryngis muſculos relinquimus, vehementius autem muſculis thoracem conſtringentibus agimus. * * * *

GALENI DE SVBSTANTIA FACVLTATVM NATVRALIVM FRAGMENTVM

Bartholomæo Syluanio Salonenſi interprete.

ARGVMENTVM LIBRI

Satis eſſe ad probabilitatem vſque prouehi in problematis, quę neque ad ſanitatem, neque ad morales virtutes neceſſariam cognitionem habent.

In antiquo codice inuenitur hic liber ita inſcriptus περὶ τῶν ἑαυτῷ δοκούντων.

Ac quiſquam fortaſſe eorum haud leuem diſſenſionem putabit, qui animalia calida, plantas frigidas eſſe affirmãt: minus ſanè intelligens, vbi ſubtilius ediſſerat quis, cum vniuerſum id, quod quæſito conſequens eſt, ad ſcientiam vſque extremam ⸗ decernere: ⸗ vbi autem in re quapiam alia intendens, obiter de his pronunciet, contentum eſſe, ſi, quod obuio ſenſu percipitur, calidum, vel frigidum dicat. Plato igitur ipſe animalia ſemper animata appellat: lapides vero, & herbas, & ligna, atque (vt in vniuerſum loquar) ſtipes omnes de inanimatorum corporum numero eſſe ait. At, cum in Timæo naturalem contemplationem pauciſſimis ⸗aperiens⸗ auditoribus, qui ſcientiarios ſermones percipere, intellectuq́; aſſequi valent, poſthabita vulgi ſententia, in

mundum

mundum totum extentam ipſius aſſerit animam, ſibi ipſi virum non conſtare, ac pugnantia dice E
re nequaquam putandum eſt: vti neque Ariſtotelem, aut Theophraſtum, qui multitudini alia, fa
miliaribus vero ac ſodalibus auſcultationes conſcripſere. Nam, ubi quodpiam ſenſum omnem
refugiens dogma, ac verborum copiam in demonſtrationem exigens intempeſtiue recitatur,
audientes offendit. Non prius igitur de eiuſmodi rebus pronunciare conuenit, quam paulatim
per longam demonſtrationem ad rationis totius concluſionem ſuerit peruentum: neque mundi
animam per lapides, & teſtas, & arenam, & flagrantia, putreſcentiaq́; animalium permeare ca-
dauera. Nam, ſi ſimpliciter adeo, ut vulgus patenter capit, qudquam id genus Plato dixiſſet, vti-
que omnes eum patrocinantes condemnarent. Ego igitur, quibus ille adductus in hanc opinio-
nem deuenerit, alijs commentarijs aperui, nihil ſanè ipſi conſentiens, aut repugnans. Neq; enim
ille ipſe ita pronunciat, quæ ad naturalem pertinent meditationem, ſed vſque ad probabile ac
veriſimile eam progredi inquit. Sanè plantas principium in ſe motus habere & propriorum ſen
ſum, atque alienorum, verum eſſe arbitror. cæterum importune de rebus eiuſmodi uerba facere
magis illo ipſo caueo. Verum, ſi me quis roget, quid ſuperius animalia ſtirpibus habeant, reſpon
deo, & ſenſum, & appetitionis motum, & uires modo expoſitas, nempe attractricē, & expultri
cem, & detentricem, & alteratricem: quas non animarias, ſed naturales uoco: nimirum, cum ex F
hoc neque medicæ arti, neque morali philoſophiæ quidquam accedere incommodi uideam.
At, ubi de naturali moralis philoſophiæ parte, qualem ducit Plato, dicere mihi ſuerit neceſſe, nō
nulla quidem planè approbo, ac uiro ſuffragor: in quibuſdam uero ad probabile uſque accedo:
quemadmodum in aliquibus prorſus addubito, cum in diſſonantibus ad alterum eorum, ut qđ
probabilius ſit, nequaquam inclinet animus. Quemadmodum nos animę compotes eſſe omnes
homines norunt, quippe qui tum ea palàm uident, quæ per corpus geruntur, cum ambulamus,
currimus, luctamur, ac uarijs modis ſentimus: tum uero ex quodam nobis omnibus natura pro
bato axiomate, quo nihil ſine cauſa fieri æſtimamus, cauſam horum ſubeſſe aliquam operum
concipiunt animo. ſed, cum, quæ nam ea ſit, haud intelligatur, impoſito inde nomine, quòd fa-
cere ea poſſit, quæ facit, poteſtatem eſſe rerum, quæ fiunt, ſingularum effectricem. Sic igitur om-
nes & ſcamoniam alui purgandæ, ut meſpilum ſupprimendæ facultatem obtinere aiunt. At, qui
naturalem (ut uocant) contemplationem elaborauere, cum alijs ſibi aliter ipſi perſuaſerint, par-
tim incorporeas quaſdam habitare in ſenſilibus ſubſtantijs facultates dixerunt, partim ſubſtan-
tias ipſas pro ſua quamque natura agere: ſiue ex quatuor elementorum conſtet temperatura, ſi-
ue ex certa primorum corporum compoſitione, quæ aliqui atoma, hoc eſt indiuidua, alij autem G
anarma, ideſt incompactilia, nō nulli impertia, quidam ſimilaria inquiunt eſſe. Etenim noſtram
quoque ipſam animam, ſunt, qui incorpoream quandam ſubſtantiam, ſunt, qui ſpiritum, ſunt
alij, qui ne ſubſiſtentiam quidem eius peculiarem ullam eſſe arbitrentur, ſed corporis ſubſtantię
proprietatem dici eorum, quæ facere nata eſt, facultates habere: cum non illarum ſint ullæ pro
pria natura præditæ, ſed ſubſtantia per ſe agens, opera ſua & à ſe facultates ad ea, quæ fiunt, di-
catur eorum, quæ natura efficere apta eſt, obtinere. Itaque ego medio quodam inter hos ordine
meipſum ſtatui. Nam, cum de cæteris dogmatis abſolute pronunciem, partim quòd ueritatem
in ipſis norim, partim quòd eius nihil nouerim, in ijs, quæ modo recenſui, uſque ad probabilita-
tem prouehor, ſatius quidem eſſe exiſtimans de ijs, perinde atque in alijs, uti ſenſerim, profari:
haud quaquam uero mihi ipſe, id quod alij faciunt, perſuadens ea certa notitia tenere, quorum
certam demonſtrationem minime ſum conſecutus. Libet igitur & de id genus uniuerſis diſſere
re, quæ cognitionem quidem ad corporis ſanitatem, aut morales animi uirtutes neceſſariam
non habent: cæterum decus afferrent, ſi ita certo cognita forent, quàm ea, quæ nacta ſunt abſo-
lutionem in medicina ac morali philoſophia: quam ego ſanè utilem eſſe affirmo, & omnibus
operam nauare uolentibus comparabilem. Ac ſcripti mihi de hoc ſunt duo libri. Nunc, quod H
ſum pollicitus, præſtabo, utique hinc initio deſumpto. Corpora quidem, quæ apud nos ſunt, ex
quatuor elementorum temperatura conflari uniuerſa certo me ſcire aio: quæ præterea & per ſe
contemperentur tota, non, ut putabat Empedocles, exiguis comminuta partibus miſceantur.
Num autem ſe totas peruadentibus corporeis inuicem ſubſtātijs, an ſolis qualitatibus, neque
cognitu neceſſarium arbitror, neq; pronuncio. Cæterum qualitatibus fieri temperaturas proba-
bilius cenſeo. Animam uero, an immortalis corporeis miſta ſubſtantijs animalia regat, quem-
admodum, an ulla quoque per ſe animæ eſſentia ſit, conſtanter noſſe haudquaquam profiteor.
Illud tamen mihi liquido conſtat, licet in corpora deforis immigret, ancillari tamen eorum na-
turis, quæ ex certa, ut dixi, elementorum temperatione proueniunt. Atque hac in re nihil ſanè
medicam artem inde offenſum iri puto, quòd in animæ immigratione, & demigratione explo-
randa (Græci ἐμψύχωσιν & μετεμψύχωσιν uocāt) hallucinemur. Nanque & animam recepturum
corpus idoneum eſſe oportet: & eo in temperatura admodum alterato animam protinus digre-
di, tum uehementer algeſcente in euacuationibus ſanguinis, ac refrigerantium medicaminum
potionibus, cumq́ue ambiens aer frigidus impendio fuerit: tum immodice quoque per febres
calefcente,

In antiquo codice hoc incipit caput περὶ φυσικῶν δυνάμεων.

A caleſcente,& flammę inſpiratus attractusq́;, aut ſupercaleſacientiũ medicaminum hauſtus. Nõ
ita uero ſolum alterata corporis temperatura uidemus ſeparari ab ipſo animam, ſed ubi ẽt pri-
uatum prorſus reſpiratione fuerit: nimirum cum quędam tunc quoque alteratio fiat in corpore.
Itaque, ſi naturalis in corpore æquabilitas ſeruetur temperamenti, ſeiungi ab eo impoſſibile ani
mam eſſe mihi intelligere uideor. Proinde eius eſſentiam ſcire, quę nam ſit neque ad morborum
curationes, neque ad ſanitatis tutelam neceſſe eſt, uti neq; ad moralem philoſophiam, actiuam-
que, ac ciuilem: eam enim quiuis, ut lubet, à contemplatrice diſtinguens nominet. Sed latius mi
hi de his in alijs commentarijs ſcriptum eſt. Cum uero, quot, qualesve naturales facultates ſint,
oſtenderimus, quæſtio quædam per conſequentiam oboritur, quo modo proprium eas attrahe-
re dicamus, alienum autem ſecernere. Siquidem poſſibile eſſe uidetur, ut antequã noſcant, qua-
le proprium ac familiare ſit, quale externum, aut attractionem faciant germanorum, aut alieno-
rum ſecretionem: at agnoſcere ſenſoriæ facultatis munus eſſe conſtat. Ob id igitur quædam in
hoc ſermone obauditio eſt: tametſi Plato aperte dixerit, genus ſenſionis in plãtis diuerſum eſt:
nimirum cum audientes, quandam eis agnoſcendorum propriorum atque alienorum uim ineſ-
ſe exiſtiment: horum enim tantum ipſis dignotio eſt, quæ tum per uoluptatem, tum per mole-
B ſtiam, aut aliquos ſimiles his, proportioneve conuenientes affectus progignitur, cum ſenſilium
nequaquam diſcretionum aliarum particeps ſit vegetalis anima. Neque enim uiſibilium, neque
audibilium, neque olfactilium, neque guſtabilium, neq; tractilium qualitatum dignoſcendarum
iudicium obtinet, ſed eorum tantum, quæ alere, uel non alere poſſunt. Nam, quę alendo ſunt, ad
ſe ipſa trahit, detinet, concoquit, atque ad nutriendæ ſubſtantiæ geniale ac commodum trans-
fert: quæ inepta alimoniæ ſunt, nequaquam admittit. Itaque recte dicere mihi Plato uidetur ſtir
pes ſenſu eſſe pręditas, cognatorum uidelicet, atque alienorum: eatenusq́; animalia dici non in-
congrue potuiſſe, cum id quoque accedat, ut nec interno priuatæ ſint motu. Sed, cum nec eiuſ-
modi cognitio ad medicinalem philoſophiam neceſſaria ſit, contentus ſum ſolius gratia ſeque-
læ ad ueriſimile uſque progrediens Platonem commendare, & plantas animalium uocabu-
lo nuncupantem, & unius participes, domeſticorum atque alienorum diſcretiui, ſenſus aſ-
ſerentem: qui (ſi exacte conſideres) iucundorum, & non iucundorum generis eſſe ui-
debitur. Non enim alia ulla de cauſa germanum eas attrahere, uel ſibi ipſis aſſi-
milare, quàm ob fruitionem, & ingenitam eis uoluptatem, dicere poſſu-
mus. Verum ſcire hoc duntaxat, ut dixi, ad medicinam ſatis eſt, nem-
C pe attrahere proprium, quo etiam aluntur, alienum autem ex-
cernere. Cæterum magis adhuc ad moralem philo-
ſophiam inutilis eiuſmodi rerum exquiſi-
ta cognitio eſt. Quapropter ne-
que eius meminit
Plato.
*

ERAGMEN-

FRAGMENTVM QVODDAM EXIGVVM AC MENDOSVM

GALENO ASCRIPTVS GRÆCE ADHVC NON impreſſum, ex eis fortaſſe libris ſuperſtans, quos ipſe ad Empiricos ſpectantes conſcripſerat: cuius titulus eſt,

SERMO ADVERSVS EMPIRICOS MEDICOS

Auguſtino Gadaldino Mutinenſi Medico interprete.

ſeptimum adhuc inſpicere deſideras & octauum, ac omnino quamplura deinceps. Quid igitur
adhuc calumniaberis, & inconſiſtentem eſſe experientiam affirmabis, & id, quod ſæpiſſime fit,
interminatum ac ſuſpectum pronunciabis? Quibus inſiſtet dicens. Haud inuenire potes, ut nos
magis, quàm teipſum deijcias: quin mihi uideris, ut teipſum magis. Nam, cum duo ſint, alter, qui
per ſolam obſeruationem aliquid inueniri dicat, quod & ego ſane uolo, ac uos, inuiti licet, confi
temini tamen: alter, qui quomodo, quod equidem nec poſſibile nec utile eſſe aſſero, tuum pro- G
fecto reliquum eſſet munus, id inuenire. Et, quia dubium eſſe id affirmas, ſophiſmate te ipſum
deijcies: nos uero nequaquam iniuria afficies. Non enim, quomodo unumquodque artificio-
ſum fiat, certamen nobis eſt, ſed, quòd fiat ſolummodo: quod ſane euidenter conceſſum habe-
mus. Tu uero, qui cauſas curioſe inquiris, debes & illud, quomodo, docere. Sed contra, quàm de
ceat, procedere uideris, nec ſecus facere, ac illi, qui, quĩ, quõ uideant, ignorant, nequaquam ui-
dere fatentur: &, quia etiam, quo nam pacto generentur, quæ generantur, & corrumpantur, quę
corrumpuntur, & moueantur, quæ mouentur, ignorant, iccirco nec generationem, nec corru-
ptionem, nec motum relinquunt. At, quòd maxima uniuerſæ rationis uituperatio ſit, aduerſus
euidentia pugnare, quis eſt, qui neſciat? Nam, qui incipere non poteſt ſine euidentia, quo modo
is fidelis ſit cum aduerſus id, à quo principia ſumpſit, ſit audax? Hoc etiam cum uidiſſet Demo-
critus, quando apparentia uituperabat, ubi dixiſſet, Lege color, lege dulce, lege amarum: uera
aũt (hoc eſt ἐτεῇ) atomus & uacuum: finxit ſenſus àduerſus cogitationem in hunc modum loqui.
Miſera mens, quæ cum à nobis fidem aſſumpſeris, nos deijcis. At, cum nos deicijs, tu ipſa cadis.
Cum igitur deceret rationem infidelitate condemnare, nimirum, quæ adeo praua ſit, ut etiam,
quæ inter ipſas eſt probabiliſſima, cum apparentibus, à quibus incepit, pugnet, uos contrarium H
agitis: quippe ea damnatis, quæ rationem quidem habent, ut fiant, ſed ut ratio vult, non fiunt.
Mihi uero hoc ipſum maxima rationis redargutio eſſe uidetur. Quis enim ſanæ mentis de re-
bus obſcuris illi credat, quę adeo praua eſt, ut euidentibus contraria ſtatuat? Multis certe adhuc
indigent empirici, ut id, quod uolunt, aſſequantur, etiam ſi hoc ipſis conceſſerimus. Niſi enim,
quæ adhuc ſuperſunt abſurda, memoratis paria oſtendero, nullum etiam profecto iſtorum mihi
commodum utilitatemve eſſe uolo. Tu igitur, certo ſcio, demiratus es non mehercle noſtrã, ſed
empiricorum fatuitatem, ſi, cum in tot rebus tot conceſſa aſſumpſerint, nihil tamẽ plus habent:
ſed alter error haud minor prioribus ipſos excipit, exquiſita nimirum ignorantia, ac excellens
quędam impudentia, ac ſtupiditas, ipſam ferè pecudum ſtoliditatem ſuperans. Qui, cum neque à
quo incipiant, habeant, nec, ſi hoc ipſis detur, ſæpiſſime ſimili modo aliquid uidere poſſint, nec
tot etiam myriadas, ipſas nimirum ægrotantium diuerſitates uidere, uel recordari, uel ſcribere
poſſint, (Nam, quæ bibliotheca tantam hiſtoriam caperet? quæ anima tot rerum memoriam ex-
ciperet?) ipſi tamen nec ita ſentiunt, quòd ſe ipſos deludendo hæc concedunt, ſed tanquam
hæc firma ac certa eſſent, adhuc de ſequentibus contendunt. Ego igitur non ob illos, quippe ſu-

peruacaneum

A peruacaneum eſt cum lapidibus differere, ſed ut ſermonem finiam, euidenter monſtrabo, quòd
quamuis etiam ſæpiſſime ſimili modo aliquid conſpici cōcedatur, nullum tamen ex hoc theore-
ma artificioſum cōſtituent. Et certe nequaquam opincris me Platonis ratione uti, quòd ſiquod
ſtudium (id eſt ἐπιτήδευσις) naturam materiæ, circa quam uerſatur, cognoſcit, id ſanè ars eſt: ſi
nō cognoſcit, τριβὴ, id eſt exercitatio quædam eſt, & experientia: ars autem nequaquam. Ego.n.
(inquit ipſe) artem haud uoco, rem, quæ ſine ratione eſt. Hac nanque Platonis ratione non utor,
non, quia uera non ſit, inſanirem enim ſi hæc dicerem, ſed quia empiricorum inuerecundia etiā
hoc admittit: nec ſibi ipſis curæ dicunt, ſi huius rei gratia ſuum ipſorum ſtudium, non artem, ſed
aliud quid appellem. Quæ nam igitur erunt meę rationes? Primum ergo ab illis ipſis quoq; ſum-
ptiones ſunt conceſſæ. Si enim obſeruatio eorum, quæ ſæpiſſime ſimili modo uiſa fuere, ab ipſis
arbitror, empirica, hoc eſt experientia, appellatur, componitur autem ex multis ſingularibus, ip
ſuni autem ſingulare inartificioſum eſſe dicunt, fuerit ſane, quod ſæpiſſime fit, ex multis inartifi-
cioſis compoſitum. Et ita oratio interrogabitur. Si ſingulare eſt inartificioſum, id uero, quod ſæ-
piſſime fit, ex multis ſingularibus eſt compoſitum, igitur id, quod ſæpiſſime fit, eſt inartificioſum:
atqui ſingulare eſt inartificioſum: ergo & id, quod ſæpiſſime fit. At forte, nec, quod dicimus, ſe ſci
B re dicent: quippe ſe tum alias diſciplinas, tum dialecticen fugere concedunt. Si placet, hanc à no
bis ipſis dictam rationem omittamus: aliam uero quampiam eiuſcemodi eos interrogemus.
Numquid ò Empirici id, quod ſæpiſſime fit, quoties nam fit nobis dicere poteſtis? uolumus enim
& nos per obſeruationem, ſicuti & uos ipſi, ſcire. Vt igitur ne aberremus, menſura eius, quod de
eſt, non ſeruata, putantes uel ante ſufficientem ipſius inſpectionem ad finem uenire, uel ultra,
quam conueniat, extendi ob menſurę ignorationem, uobis egemus, nobis menſuram oſtendite,
ut & ipſi aliquid ex obſeruatione diſcamus. O ſtulte, inquit, ridens, non eſt in ipſis una omnium
menſura, ſed in unoquoque alia. Tu uero non ſecus interrogaſti, ac ſiquis uellet, ut ſutor, quod-
nam illud ſit calapodium, quo omnes calceat, doceret. Neque enim pedum una eſt menſura: inę-
quales nanque ſunt. Nec hic etiam ſanè una rerum eſt menſura: differentes enim ſunt. Ego por-
rò reſponſionem lubens accipio, atque approbo, multoque magis ei acquieſco, quàm ſi unam
eſſe omnium menſuram promiſiſſet dicere: tunc enim quoque ſuſpicarer, ſi, cum res multum in-
ter ſe differant, unam ipſis menſuram inducere pollicitaretur. Nunc autem, ſi in unaquaque rę
proprium quid, ac peculiare oſtenderis, eum ueritatem ualde aſſecuturum ſperauerim. Quocir-
ca à ſimplicioribus incipiens interrogabo. Si uidero aliquem, cui cerebri inuolucrum ſit vulne-
C ratum, quoties nam exquiſitè ſcire potero, utrum ipſe ſemper, aut plerunque, aut raro, aut ambi
gue moriturus ſit? At nullus ipſorum nec ore reſpondens nobis, nec ſcriptis mandans, menſu-
ram docuit. Num ergo non habent aliquid in unoquoque terminatum? Quòd igitur iam eorum
res peſſum eunt, omnibus eſt compertum. Sed conſequens deinceps fuerit, quemadmodum à
principio cum ipſis diſputauimus, ęquoque animo congreſſi fuimus, adhuc etiam nunc ſingula-
tim nos conſiderare, utrum ab illis ignoretur menſura eius, quod ſæpiſſime fit, ipſa uero in re-
rum natura ſit: an nequaquam conſtitui poſſit, ut aliqua ſit menſura in eo, quod ſæpiſſime fit: an
ipſa factura ſit id nunc artificioſum eſſe, cum prius minime eſſet artificioſum. Ego igitur ſæpe
hoc conſideraui, nec certe ex tempore.

LECTO-

LECTORIBVS
TYPOGRAPHVS

VT vos, qui hæc ex Arabum ſcriptis collecta Galeni librorum non extantium fragmenta lecturi eſtis, æquo animo, & optima ſpe id agatis, duo præcipue docendi eſtis: vnum eſt, eadem linguæ latinæ, qua ſcripta in libris proprijs inueniuntur, impuritate hìc a nobis poſita eſſe, ne fides ex ſermonis mutatione vſpiam minuatur: etenim Galeni ſermo purus quidem eſt, nec elegantiæ inops, atqui ad Arabas delatus, ab his deinceps in Latinam linguam iamdudum tranſlatus habetur, quadam, vt erat præteritorum ſeculorum infelicitas, barbarie totus infectus conſpicitur. Alterum eſt librorum titulos qui in hiſce fragmentis leguntur, notos partim, partim ignotos & forſan falſos eſſe. Notum eſt, expoſitiones Epid. ciborum, ventorum, aquarum, humorum, Timæi ſæpenumero in hiſce citatas, nil aliud ſignare quàm commentaria a Galeno conſcripta in lib. ij. Epidem. Hippocratis, in lib. de aere aquis & locis, in lib. de alimento, de humoribus, in Timæum Platonis, quæ aut non habentur, aut, ſi quæ habentur, incertum eſt, an Galeni germana ſint. Ignotum autem eſt, quis ſit in his citatus liber conſiliorum, ſimiliter decimus aphoriſmorum, & ſeptimus Timæi, cum conſtet in aphoriſmos ſolummodo ſeptem, in Timæum quatuor tantum commentariorum libros Galenum ſcripſiſſe. haud aliter quoque ignoratur liber antidotarij tertius, de adiuto creatoris, de ſomno & vigilia, de ſignis mortis, & eiuſmodi complures alij, quorum ſimiles etſi non conſtet a Galeno eſſe editos, veruntamen haudquaque vero diſſimile eſt, vel eſſe aliquarum librorum Galeni partium titulos, qualis tractatus de clyſteribus, de colica, de medici examine, vel potius permutatam eo pacto fuiſſe multorum inſcriptionem, quo videmus in ijs, qui extant, libris ſæpe ab interpretibus antiquis mutatum fuiſſe, vel in ipſis codicibus numerum, & verba aliqua deprauata legi: quorum nihil vos ab horum lectione deflectere debet, cum ſententiæ alioquin & vtiles, & Galeno dignæ cenſeantur.

FRAGMENTA GALENI
EX APHORISMIS RABY MOYSIS COLLECTA.

Ex particula ſexta de adiutorio Creatoris.

MEmbra aliqua creduntur in corpore unum eſſe, quæ in ueritate ſunt duo, ſicut cerebrum, lingua, maxilla, pulmo, pectus, & matrix, & alia his ſimilia, quando in latere dextro cuiuslibet illorum numerus partium æqualis eſt numero earum, quæ ſunt in latere ſiniſtro, quæ partes ſunt æquales in quantitate, groſſitudine, ſubtilitate, & colore, & tota natura earum nunquam permutatur, ſicut generis uenarum pulſatilium, & non pulſatilium, & nerui quicquid ex eis coniungitur uni lateri eſt ſimile ei, quod coniungitur latere reliquo.

Ex expoſitione ſecundi Epid.

C Quæcunq; ex animalibus & plantis creſcunt uelociter, ita uelociter finiunt uitam ſuam.

Ex expoſitione in ſecundum Epid.

Sapor ſudorum ſanorum eſt ſalſus, & ſimiliter eſt in ægris, ſed tamen parum permutatur eius ſalſugo, & declinat in ſaporem humoris dominantis, qui ægritudinem generauit.

Ex expoſitione in ſecundum Epid.

Imprime manum tuam ſuper hypocondria tenſa in principio ægritudinum ſuarum, & cognoſces per illud ſi in eis eſt apoſtema calidum, apoſtema durum, inflatio, ſanies, aut multum ſtercus, & ægritudine ipſa cognita incipe diſſoluere ipſam.

Ex expoſitione in ſecundum Epid.

Tuſſis diuturna ceſſat aliquando per apoſtema, quod generatur in teſticulis colligantia, quæ eſt inter inſtrumenta pectoris, & inſtrumenta generationis.

D *Ex expoſitione in ſecundum Epid.*

Qui habet hepar debile, color eius eſt albus, candidus ex patico ſanguine, quem generat: & & qui ſplenem habet debilem, color eius eſt lentiginoſus ex humore melancholico, qui ſanguini eſt commiſtus.

Ex prima expoſitione in ſecundum Epid.

Species uermium uentris ſunt tres ſimiles uermibus, acuti generantur circa anum, & ſimiles ſeminibus cucurbitæ in inteſtinis groſſis, & ſimiles ſerpentibus in inteſtinis ſubtilibus, & cum ipſi eleuantur ad ſtomachum, generant dolorem in eo, & generantur in uentre uermes ex humore malo, & morditiuo.

Ex ſexta expoſitione in ſecundum Epid.

Ex materia humoris aſcendentis ad partem ſuperiorem corporis in capite ulcera generantur, & tunc oportet te purgare ex loco proximo cum uomitu, & non cum phlebotomia.

Ex ſecunda Epid. expoſitione. E

In ſquinantia, & omni ægritudine, quæ generatur infantibus, ſentit patiens coarctationem cum uult aliquid deglutire, ex quibus pernicior eſt, in qua non apparet in fauce apoſtema, nec aliqua rubedo, & hoc apoſtema eſt in meri gutture, aut ipſorum lacertis tantum, & ex humoribus frigidis, viſcoſis, & crudis accidit ſquinantia.

Ex ſecunda Epid. expoſitione.

Cum apoſtema ſquinantilum magnum eſt, non ſit homo contentus tantum medicinis, quæ interius fiunt, ſed fiant etiam emplaſtra exterius, effuſiones aquæ calidæ, & balnea. Et hæc non operanda ſunt, niſi in declinatione morbi, & cibi dominorum huius ægritudinis ſint farinæ medicinales, ut cum tranſeunt per loca dolentia ſint eis loco emplaſtri.

Ex ſecunda Epid. expoſitione. F

Oportet in ægritudinibus ſtomachi ſpecialiter, quòd quantitas ciborum ſit temperata quantitate determinata, vt non grauet eum, & oportet in ægritudinibus hepatis fieri, illud idem.

Ex ſecunda Epid. expoſitione.

Anguſtiæ, quæ generantur ex humoribus, qui ſunt minoris malitiæ, quàm qui generant ſyncopim, & oſcitationi, quæ generatur ex lentitudine lacerti maxillam mouentis ad reſolutionē fumoſitatum confert uinum cum aqua temperatum, quia adaptat humores malos, calefacit ſtomachum, adiuuat digeſtionem, & reſoluit frigidas fumoſitates, & potus uini confert horripilationi prouenienti ex humiditatibus pungitiuis, & non ei, quæ ex febre, uel apoſtemate calido generatur.

Ex ſecunda expoſitione id ſecundum Epid.

Ex humore acuto & adurenti, qui febrem generat, impoſſibile eſt apoſtema in auribus generari, & ex humore ipſo valdè frigido, groſſo, apoſtemata in inferiotibus corporis generantur, & ex humore ipſo inter ſtatum utrumque medio ſub auribus apoſtemata generantur. G

Ex ſecunda expoſitione in ſecundum Epid.

In hora difficilis partus ex ſanguine retento, & ex multo, & forti conamine mulieris parturientis membra partus mulieris ipſius multotiens apoſtemantur.

Ex expoſitione in ſecundum Epid.

Coadunatio ſanguinis in mammillis ſignificat maniam futuram.

Ex expoſitione in ſecundum Epid.

Sanguis ærugineus eſt ſanguis ſubtilis aquoſus, cuius uirtus eſt uenenoſa, mala, acuta, & ſanguis aqueus eſt ſanguis calidus, ſtabilis, & quietus.

Ex tertia expoſitione in ſecundum Epid.

Vrina pinguis cum colore inæquali de genere choleræ ſignificat calorem febrilem liqueface re pinguedinem. Et vrina pinguis cum colore, & ſubſtantia ſimilis colori olei ſignificat calorem febrilem liquefacere carnem, & hæc ſignificat deſtructionem, quia caliditas liquefaciens carnē fortior eſt caliditate, quæ pinguedinem liquefacit. H

Ex expoſitione tertia in ſecundum Epid.

Aegrotans cum deſiderat attractionem aëris frigidi propter accenſionem fortem, quam ſentit in interioribus membris, & requirit multa operimenta propter frigus, quod in exterioribus ſentit, ſignificat hoc ægritudinem eſſe mortalem, maximè cum in principio acceſſionum non accidit illud.

Ex tertia expoſitione in ſecundum Epid.

Melancholia cùm in corpore dominatur, eius purgatio melior eſt continuis uicibus, & continuis diebus per inferius tempore ſanitatis, & tempore infirmitatis.

Ex particula ſexta quarta expoſitionis in ſecundum Epid.

Sanguis eſt quædam maſſa humorum omnium per diſpoſitionem naturalem in hepate generatam

A generatam,& denominatur à ſanguine propter ſuam abundantiam ſanguinis, & eius dominiũ ſuper aliquos humores,& eſt id,quod euacuatur per phlebotomiam,& ſcarificationem.Et cum dicimus quòd in corpore ſunt humores quatuor,ſcilicet ſanguis, phlegma, cholera citrina, & cholera nigra, non intelligimus tunc per ſanguinem ipſum maſſam humorum quatuor, ſed intelligimus illum, qui comprehenditur per imaginationem, & humoribus aliis non eſt permiſtus.

Ex quarta expoſitione in ſecundum Epid.

Phlebotomia & ſi non conferat quandoque domino tremoris, domino hydropiſis, & his ſimilibus, & conferat eis quandoque,utilis tamen eſt illi,cui ſpecialiter incipit ægritudo ex conclusione ſanguinis menſtrui aliqua ratione,ob cuius multitudinem dubitatur, ne calor naturalis extinguatur.

Ex ſexta expoſitione in ſecundum Epid.

B Dies critici per quaternarium numerum computantur uſque ad uigeſimum,& ſunt quartus, ſeptimus,undecimus,decimusquartus,decimusquinrus,& uigeſimus,& poſt uigeſimum per ſeptenarium uſque ad 40. & poſt 40. computantur per uigenarium uſque ad centum uiginti, & poſt centum uiginti computantur bis per circuitus mẽſium ſecundum, quòd computauiſti per circuitus dierum,& poſt menſes per circuitus annorum.

Ex ſexta expoſitione in ſecundum.Epid.

Totum ſanguinem malum, qui coadunatus eſt in diebus conceptionis in muliere, purgare partus tempore te oportet, & potior curatio eius eſt purgatio ſanguinis eiuſdem per adminiſtrationem cibi leuis,ut ſanguis cito prouocetur,& illud in quo coadunatur cibatio, & lenitas eſt far hordei,in quo etiam eſt inciſio,& ſubtilitas modica, & iſta adiuuant ad prouocationem ſanguinis groſſi.

Ex ſexta expoſitione in ſecundum Epid.

C A concipiente cum lac exit, fœtus eſt debilis, & propter ſui debilitat.m non poteſt trahere ad ſe ſanguinem,qui aſcendens ad mammillas fit ex eo lac,& cum mammillis eſt ſuperfluitas abſconſa,fœtus eſt fortis.

Ex ſexta expoſitione in ſecundum Epid.

Lac cibat defectorum corpora,& ſubleuat ea etiam, corrigit humores malos,& adaptat ipſos humores,& lenit uentrem,& caſeus reſidet in meatibus hepatis, & oppilat illos,& ob hanc cauſam domino hydropiſis ualde nocet.

Ex expoſitione in ſextum Epid.

Non oportet cito perforari uentrem hydropicum,ſed hoc debet fieri cum eſt augmentata humiditas in tantum,quòd uirtutem aggrauat,& defectat: & oportet cito cauterizari pectus patiens ulcus pulmonis,antequàm ulcus putrefiat.

Ex ſexto Epid.in octaua expoſitione.

D Cauſæ ægræ primitiuæ cum reperiunt corpora à ſuperfluitatibus munda, quod corporibus accidit ex ipſarum malitia eſt modicum,& eius diſceſſus à corpore eſt uelox, & cum reperiunt corpus habere multos uel malos humores,earum actio eſt in eos ſicut actio flammæ ignis in ligna pinorum pinguium,uel ſicut actio licinii accenſi in ſulphur.

Ex primo expoſitionis libri ciborum.

In ſtomacho fortaſſis colligitur chimus phlegmaticus, uel cholericus,& phlegma eſt modis pluribus,eſt enim aliud acidum,aliud ſalſum,aliud dulce, & aliud inſipidum, & eſt etiam aliud molle ſubtile, & aliud groſſum uiſcoſum,& aliud aptum ad diſſolutionem,& diuiſionem.Et eodem modo eſt de cholera rubea,& citrina,quæ creſcit & decreſcit in rubedine, & citrinitate,& ſimiliter eſt de ſpeciebus choleræ,quæ in corporibus ægrotantium generantur.

Ex primo expoſitionis ciborum.

Chimus humor groſſus quemadmodum eſt ille, qui apparet in urina febricitantis ex multa indigeſtione,& qui deſcendit in urina alicuius ſani nimis laborantis, & comedentis cibaria dura difficilis digeſtionis, aſſimilatur ſaniei, & inter eos differentia, quia ille humor groſſus

non fœtet,nec eſt uiſcoſus,ſed ei eſt in ſubſtantia,& colore ſimilis. E

Ex prima ciborum expoſitione.

Cuiuslibet fortis membri uirtus tranſmittitur ad membrum ſibi proximum de membris debilibus,& ſic fit in membro debili uirtus quædam compoſita ex propria ſua uirtute, & uirtute tranſmiſſa.

Ex expoſitione in cibis.

Lac matricis conuenit filio,quia ſubſtantia eius eſt ſubſtantia ſanguinis, ex quo creatus eſt, cum corruptum eſt lac matricis,eligatur lac aliud quod conueniat ſibi.

Ex expoſitione in ſecundo ciborum.

Curatio cum cibis,quibus inſunt uirtutes medicinales, eſt melior curatione cum medicinis quibus inſunt uirtutes cibales,& euita medicinas facere puras. Si uero aliquæ ex cauſis te contingat facere illam,noli commiſcere ſibi ad eius adaptationem niſi, quod ei conueniat, in quo ſit uirtus cibalis. F

Ex tertia expoſitione ciborum.

Aegritudines accidentes ex melancholia,ſunt cancer,elephātia,ſcabies, excoriatio cutis,febris quartana,melancholia,& groſſities ſplenis.

Ex expoſitione tertia ciborum.

Corpora rara ſunt debiliora,& magis durantia ſana,& cum ęgrotantur facile conualeſcunt, corpora uerò denſa contrarium.

Ex tertia expoſitione ciborum.

Saltus accidit ex humoribus acutis morditiuis mordicantibus membrorum, & eſt motus ſimilis motui qui accidit ex motu digitorum in ſubaſellis,& ſimilibus ſibi. G

Ex quarta expoſitione in cibis.

Separatio oſſis naſi ſanatur,& conſolidatur diebus decem,maxillæ,furcolæ pectoris, & oſſis frontis diebus uiginti,& humeri diebus triginta,pedis uerò,& brachii diebus quadraginta,coxæ uerò diebus quinquaginta.

Ex quarto ciborum.

Tempus formationis fœtus eſt dierum 35.40.vel 45,& motionis eius tempus eſt duplum tempore formationis,& tempus exitus eius eſt triplum temporis motionis.

Ex quarta expoſitione ciborum.

Aſſum corroborat corpora magis illo,quod eſt coquinatum,& poſt illum elixatum,& elixatum corroborat magis,quàm aliæ ſpecies omnes coquinationis.

Ex expoſitione prima uentorum.

Superfluitates corporis in hyeme ſunt paucæ, quia frigus congelat eas, & in æſtate multæ quia calor liquefacit eas,& pauci inueniuntur comedentes, non plurimum, & plurimum non bibentes. H

Ex primo uentorum.

Signum geminorum cum aſcendit inchoat æſtas,& cum deſcendit inchoat hyems, ſignum, uerò piſcis cum aſcendit inchoatur,& cum deſcendit,inchoat autumnus.

Ex expoſitione in primo uentorum,& aquarum.

Aegritudines dictæ ciuiles ſunt, quæ habitatoribus alicuius terræ multotiens accidunt aliquo tempore,uel inſtanti ex terra,aere,aqua,uel cibi,quibus habitatores ipſi utuntur.

Ex eadem particula.

Aegritudines peſtilentiales ſunt,quæ generaliter accidunt annorum aliquo hominibus alicuius terræ ex mutatione aeris ipſius, aquarum, uel ciborum, aut ex mutatione omnium horum trium.

Ex

A *Ex expoſitione eius in ſecunda uentorum.*

Ex ſolo phlegmate inter alios humores non generatur cholera nigra,etiam ſi ſibi caloris fortis,& adurentis dominium miſceatur.

Ex ſecundo de uentis.

Euacuationis corporis cum groſſitie ſplenis cauſæ ſunt duæ,prima eſt hepar quod non complet digeſtionem cibi neceſſarij ad cibandum membra, in quo eſt cum membris ſimul modicum, & ſecunda, ſplen, quæ maiorem partem turbulenti ſanguinis ad cibandum membra neceſſarij ad ſe trahit, & corpus attenuatur neceſſariò, cum membra ipſius prohibita ſunt à cibo.

Ex expoſitione ſecunda aquarum.

Omnibus aquis peior eſt, quæ eſt ex niue uel glacie reſoluta, quia ſubtile in aqua pluuiæ eſt reſolutum, & coagulatum eſt groſſum malum eius, & ad bonitatem aquæ pluuiæ nunquam B redit.

Ex expoſitione in ſecunda uentorum.

Omnis aqua ſpiſſa,& groſſa eſt ualde frigida,& ipſius digeſtio, & deſcenſus rari ſunt, & tardi, & omnis aqua turbida fortificat appetitum cibi, & eſt cauſa corruptionis humorum,& puncturæ ſtomachi, in æſtate,& in hyeme eſt nociua humoribus ſui frigiditate, & os ſtomachi pungit.

Ex ſecunda uentorum:

Terræ orientales ſunt quæ ſunt petitæ in ſummitatibus mõtium, ſupra quos ſol lucet die,itẽ ciuitates orientales ſunt quas perflat uentus orientalis,& ipſarum pars occidentalis eſt cooperta,& orientalis diſcooperta,& terræ occidentales ſunt contrariæ iſtis.

Ex expoſitione ſecunda uentorum,& aquarum.

Non oportet te apponere ignem alicui membrorum corporis niſi manibus, pedibus, & C lumbis.

Ex tertia expoſitione uentorum.

Spermatis, & ſanguinis complexio quia in æſtate, & hyeme non eſt una ſed diuerſa, fœtus in his temporibus diuerſantur, caliditas enim æſtatis ſperma calefacit, & deſiccat,& frigiditas hyemis ipſum infrigidat,& humectat.

Ex expoſitione de doloribus mulierum.

Phlegmatis generatio eſt calore corporis,quia cum ſtomachus propter fortitudinem caloris non poteſt digerere cibos quos continet,phlegma in ſtomacho augmentatur.

Ex expoſitione in doloribus mulierum.

Qui eſt ex uomentibus facile ad mundificationem corporis ſui, à ſuperfluitatibus cibi exerceat uomitum ante cibum,& qui eſt ex uomentibus difficulter ad mundificationem corporis ſui à phlegmate poſt cibum debet uomitum exercere.

D *Ex expoſitione in doloribus mulierum.*

Malitia quæ eſt à conſtrictione ſanguinis non manifeſtatur in primo menſe, ſed in ſecundo manifeſtatur manifeſtatione abſconſa,& in tertio menſe poſtea creſcit peſtis, quia ſanguinem qui primo menſe deſcendit,capit matrix,& cum illo repletur,quod deſcendit, nec eſt ſibi locus ubi poſſit morari,aſcendit ſurſum,e illud cauſa eſt peſtis magnæ.

Ex expoſitione in doloribus mulierum.

Sanguis retinetur debilitate uirtutis trahentis uenarum matricis oppilatione, uel conſtrictione ſui.

Ex expoſitione in doloribus mulierum.

Superfluitates coadunatas in corporibus mulierum ex otio, et uacatione exercitii quibus ſunt,natura expellit ac uenas cum matrice coniunctas, ibique aggregantur, et matrix uirtute ſua etiam attrahit eas.

Ex doloribus mulierum. E

Quæcunque mulier habet menſtrua,ſed rara & debile exercitium operatur,non apperit coitum, quia mundificatur à ſuperfluitatibus corpus eius, & ſuperfluitates ſunt, quæ matricem mouent, & eam fluctuant ad coitum appetendum.

Ex doloribus mulierum.

Lacerto & oſſibus ſpinæ dolores accedunt,cum ex fluxu ſanguinis multo deſiccantur, & tenduntur, & matrici ſpaſmus accidit cum ex multo exitu ſanguinis deſiccatur, & ſuffocatio matricis accidit cum ſurſum aſcendit & tenditur, & ad tenſionem ipſius tenduntur diaphragma & uenter.

Ex doloribus mulierum.

Suffocatio matricis accidit cum matrix, & uenæ quæ ſunt erga ipſam ex ſanguine retento replentur,& ligamina matricis tenduntur ex illo,& matrix ſalit ſurſum,& impellit diaphragma adeo quòd conſtringitur ſpiritus, & impellit etiam ſtomachum, & fortiter lædit ipſum, cauſa huius ęgritudinis eſt retentio ſpermatis fœminini,& corruptio eius ibi,& in demoſtratione ipſius ſe multum dilatauit. F

Ex doloribus mulierum.

Per incrementum uelocem corporũ mulierum ſignificatur qui in eorum corporibus eſt calor dominans cum humiditate iunctus,& iſtud cognoſcitur per exeuntia à corporibus earum menſe quolibet ex ſanguine,quoniam ſanguinis multitudinem ſequitur calor multus.

Ex doloribus mulierum.

Nutricis lac cum retinetur uel eſt modicum, ſignificat ægritudinem, & cum lac eſt multum ſignificat quòd mammillarum natura eſt temperata & fortis in operationibus ſuis.

Ex prima expoſitione humorum. G

Inclinatur aliquis medicorum,& putat ſanguinem ſuperabundare in corpore,& non ſuperabundat, & hoc accidit ex caliditate aeris, aut ira, aut febre, quemadmodum accidit in mari dilatato,& ipſum putat eſſe diminutum,& non diminutus eſt, & hoc accidit ex frigiditate ipſum ad interiora corporis impellente, ſicut mari accidit fluctuanti.

Ex expoſitione humorum.

Color albus,uiridis,ſignificat hepar apoſthematum eſſe, & color uiridis niger ſignificat ſplenem apoſthematum eſſe,& color albus phiſtichus ſignificat apoſthematum pulmonem,& colores hi ſunt cum ipſa apoſthemata minime ſunt accenſa.

Ex primo humorum.

Humorum crudorum modi duo ſunt,unus ſubtilis & aquoſus,& alius groſſus,& uiſcoſus in membris collocatus: ſubtilem autem & aquoſum oportet te euacuare cito antequàm calefiat à calore febris,& pungens reddatur, & roſiuum,& groſſum,& uiſcoſum antequàm fluat,digerere te oportet. H

Ex primo humorum.

Humores ad interius cum declinant oportet te attrahere ad exterius, & è conuerſo cum declinant ad poſterius oportet te attrahere interius, & è conuerſo cum declinant ad unum laterum,ad aliud attrahere te oportet.

Ex primo humorum.

Cum ægritudo declinat ad pectus & ſtomachum, conſtrictio manuum & pedum humorem nociuum attrahit ad diuerſum. Et ſimiliter ſuperfluitas cum declinat ad caput uel uentrem, ad diuerſum attrahunt medicinæ morditiuæ manibus & pedibus applicatæ.

Ex primo humorum.

Somnus eſt res nociua ei, qui habet humores frigidos multos, & ideo nocet in principio acceſſionis febris & uentri apoſthemato,quia calor interiora corporis ſubintrat,& ſubintrat cum eo ſanguis, & ei cuius humores ſint crudi paulum cum uirtute debili,ſomnus confert.

Ex

A *Ex prima humorum.*

Ira & triſtitia ſunt ægritudines animæ, ſed in ira calor naturalis intenditur & dilatatur, & cholera generatur, & in triſtitia conſtringitur calor naturalis, & humores frigidi & phlegmatici generantur, quare indigeo ad humores frigidos, & phlegmaticos calorem naturalem puſillum non ſolum motibus corporis, ſed motu animæ excitare, adiiciendo motibus corporis, iram, ut calor naturalis dilatetur, & humores ad exterius currant.

Ex prima humorum.

Materiam fluentem ad oris ſummitatem, ad palatum, uel ad utrãque vuulam, ad nares attrahere procura per medicinas morditiuas appoſitas naribus, & ſimiliter procura attrahere ad os materiam fluentem ad oculos per gargariſmum cum medicinis morditiuis.

Ex prima humorum.

B Mucillaginem narium aquoſam, & indigeſtam prohibemus cum rebus quæ odoratu trahuntur, & cum rebus quæ diſtillantur in aures.

Ex primo humorum.

Corizæ dominis omnibus in ſui principio ſternutatio nocet, quia tunc humores ſunt crudi, & indigeſti, & ſimiliter coitus, ex forti namq; motu augmentatur repletio capitis, & tunc membra capitis, & pectoris indigent quiete & ocio, & caliditate temperata ad digeſtiui motum augmentatur repletio capitis, & tunc membra capitis & pectoris indigent arte & ocio, & caliditate temperata ad digeſtionem humorum crudorum, & cum ſiſtit fluxus, reſoluuntur per ſternutationem ipſi humores iam digeſti, & euacuantur.

Ex primo humorum.

Coruſcationes, quas uidit aliquis oculis, ſunt ex humoribus quorum ſubſtãtia, & color ſunt contraria humiditati albugineæ intra chriſtallinum & corneam collectis.

C *Ex primo humorum.*

Dolores capitis alleuiantur per ſtrictionem capitis, cum humores qui faciunt dolores, indigent caliditate temperata.

Ex primo humorum.

Sternutationes ſunt utiles humoribus aquoſis, & inutiles humoribus choleticis mouentes & augentes eos.

Ex prima humorum.

Verbum eſt ſpecialis motus inſtrumentorum ſpiritus, & ideo non oportet illum à cuius meri ſanguinis exitu fit uel pulmone, uel pectore, uel canna pulmonis clamare inſpirare, uel expirare fortiter: motus uero manuum non eſt inutilis, utilior eſt tamen ei motus pedum motu temperato ut per motum ipſum ſpiritus conſtrictio nullatenus adducatur.

Ex prima humorum expoſitione.

D Hydropiſis carnoſa cum adhæret, oportet te primo adhibere, quæ expellunt phlegma per ſeceſſum, & poſtea quæ expellunt illud per uomitum, deinde per gargariſmum, quia gargariſmus purgat caput à phlegmate, & cum phlegma eſt diffuſum per totum corpus purgamus ipſum uniuerſali purgatione, & dantur in huiuſmodi ægritudine medicinæ inciſiuæ, & calefactiuæ ad purgationem corporis per reſolutiones cum urinæ emiſſione.

Ex prima humorum expoſitione.

Oportet nos purgare corpora patientium icteritiam omni modo, quo poſſumus, adeoq; purgamus ea per ſuperius & inferius, & per palatum, urinam & nares.

Ex primo humorum.

Apponatur ſicya in occipitio, ut attrahatur materia exiſtens ad partem poſteriorem, quæ ad oculos deſcendit, & phlebotometur uena frontis, ut attrahatur materia exiſtens in poſteriore parte cerebri ad partem anteriorem.

Ex prima humorum.

Facimus clyſtere cum aqua ſalis ei in cuius inteſtinis ſunt uulnera putrefacta, ut abluat

quicquid eſt putrefactum,& extrahit cortices non paucos, & cum mundificatus eſt locus clyſterizamus cum medicinis adaptantibus purgationem. E

Ex prima humorum.

Chymus eſt humiditas, quæ reperitur in corpore animalis, & chylus eſt humiditas quæ reperitur in fructibus,cum comeduntur uel conſtringuntur.

Ex expoſitione humorum.

Differentia inter ſudorem, & odorem eſt hæc, quia ſudor eſt humiditas ſubtilis ex humoribus generata,& odor eſt fumoſitas ab humoris ſubſtantia reſoluta.

Ex prima humorum.

Pruritus,tuſſis,ſingultus, ſternutatio,& ſimilia ceſſant cum homo ea tolerat,& aſtinet ſe ab his,& maximè ſi parua & debilia ſunt illa.

Ex prima humorum.

Non oportet illum à cuius meri ſanguis exit,uel pulmone, uel pectore, uel canna pulmonis clamare,uel inſpirare, & expirat fortiter.

Ex ſecunda expoſitione humorum.

Cholera nigra eſt ualde mortifera cum apparet aut in ſputo,uomitu,egeſtione, aut urina, & poſt eam cholera citrina cum apparet pura, & cæteri humores ſunt minoris nocumenti cum apparent in aliquo iſtorum.

Ex ſecunda humorum.

Oportet te euacuare humores temporibus acceſſionum per ſuperius fluxu ſanguinis nariũ, ſed uomitu, uel ſimilibus: temporibus uerò quietis per inferius urinam, uel aſſellationem uel ſimilibus illis.

Ex ſecunda humorum.

Cogitare alacria,& ea inſpicere dilatat animam,& iocundat & dilatat naturalem calorem. G
Et ſimiliter cogitare triſtia & ea inſpicere animam & calorem naturalem coarctat.

Ex ſecunda humorum.

Prima pars diei ſimilis eſt ueri,proxima æſtati,tempus ueſpertinum autumno,& ultima hyemi,& ideo ægritudines autumnales acutæ & mortales, & hora ueſpertina fortificantur magis, & exacuuntur acceſſionibus ſuis.

Ex ſecunda expoſitione humorum.

Adiuuatur ictericus coloribus citrinis, quia citrinitatem diſſoluunt, & is qui ſanguinis ſputum ſcreat,non adiuuatur demonſtratione colorum rubeorum,quia ſanguinem mittunt, & omnis humor purgatur demonſtratione colorum ſimilium colori ipſius, & ad interiora corporis impellitur demonſtratione contrariorum colori eius.

Ex ſecundo humorum. H

Prohibe minutionem cum apoſtema eſt ex humore cholerico melancholico uel phlegmatico,etiam aliter prohibe illam cum apoſtema lateris eſt ex ſanguine,& eſt tempus nimis calidum,& humor in corpore dominans eſt cholera, quia humor ſanguineus in choleram mutatur, quod comprehenditur quando patiens poſt ſputum ſanguinis,cholericum ſputum ſpuit.

Ex ſecundo humorum.

Oportet te timere cum propoſueris dare medicinam ſolubilem fortitudinem temporum acceſſus,aut dierum criſium, quia uirtus medicinæ corrumpitur cum humores tendunt ad ſuperiora corporis,& ad contrariam partem eius,per quam debet euacuare.

Ex tertia particula libri de humoribus.

Generatur in corpore paulatim humor malus ſimilis ueneno morſus, uel mortis, cuius modica eſt actio in corporis membra, & cum peruenit ad perfectionem malitiæ apparet ſubita

A actio eius, & citò interficit, & quia actio in cauſis mortiferis eſt, earum qualitas non quantitas comprehendimus fore ſimile in ægritudinibus furentibus citò interficientibus petere interiora ſi ſuppreſſiſſet lethale paulum, vel à vipera morſus eſſet.

Ex tertia expoſitione humorum.

Humores generant qualitates, & qualitates generant humores, nam in quocunque dominatur colera iracundia generatur, & in quocunque iracundia dominans eſt, humores colerici generantur.

Ex tertia humorum.

Melior ventus eſt, qui defertur ex mari magno, & huic in bonitate proximus eſt qui ex montibus defertur, & peior qui ex latrinis, paludibus, vel locis madidis, eſt delatus, & medius inter hos eſt qui ab alijs locis defertur.

B *Ex tertia humorum.*

In cura vigiliarum ſtringe manus, & pedes ægri tempore quo dormire conſueuit, & eum ſtimula, & fatiga, vt non dormiat, nec oculos claudat, ſed eos ſemper apertos teneat, & demum ligatura ſtrictionis ſoluta lucerna ablata, omni motu, loquutione, & ſtrepitu prohibitis dimitte ægrum dormiturum ſomno profundo.

Ex ſecunda ventorum.

Terræ orientales ſunt quæ ſunt poſitæ in ſummitatibus montium, ſupra quos ſol lucet die, item ciuitates orientales ſunt, quas perflat uentus orientalis, & ipſarum pars occidentalis eſt cooperta, & orientalis diſcooperta, & terræ occidentales ſunt contrariæ iſtis.

Ex expoſitione in tertio de humoribus.

C Corrodens dicitur vlcus, quod corrodit interius, & meſera dicitur vlcus, quod corrodit exterius, & meſera dicitur etiam lana humida, & non lana lutoſa.

Ex expoſitione ſupra Timæum.

Dixit Galenus, quòd membrorum noſtri corporis quodlibet cibatur ſanguine, quem cibum conuertit in ſimilitudinem corporis ſui, etiam ſi nullo tempore inueniatur in eo ſanguis, ut eſt os, cartilago, neruus, ligamentum, chorda, & pellicula, & membra ipſa cõuertant ſanguinem in ſui naturam qualiter poteſt eſſe, ut corpus, nerui, quod eſt album, & ex ſpeciebus pelliculę generet ſanguinem, & non cibetur donec cibum in naturam ſuam mutat.

Ex expoſitione ſecunda in Timæum.

Humiditatis arborum duæ ſunt ſpecies, una quæ eſt per conſtrictionem, & alia eſt per fluxũ fluentem. Prima eſt duobus modis, aut ſicut accidit de uuis, granatis, citoniis, & his ſimilibus
D cum cauſa ſtringuntur, aut ſicut accidit ex frondibus cum feruntur, & comprimũtur, & has humiditatis ſpecies antiqui nominant chylos. & ſecunda eſt tribus modis, aut eſt ſubtilis ſicut ſubſtantia aquæ, & dicitur lacryma, aut ſubſtantia lacrymæ ſicut illa, quæ fluit à ramis ficus, cum funduntur, & nominatur lac, aut eſt groſſior lacte, & nominatur gummi.

Ex ſecundo ſupra Timæum.

Antiqui nominant mutationem ſubſtantiæ materiam, ſpeciem non ſibi ſimilem corruptionem, ſicut eſt mutatio uini, quod mutatur, & redit acetum, & ſicut eſt corruptio quę accidit pluribus trabibus cum corrũpuntur, & redeunt ſicut puluis, & cinis, & medici, & maior pars uulgi dicunt corruptionem rem permutatam, & corruptam in ſui ſubſtantia cum fœtore, & non accidit niſi ſubſtantijs, quæ inclinatæ ſunt potius ad irrorandum, & humectandum.

Ex quarta expoſitione in librum Timæi.

Aliqui antiquorum inſpicientes apoplexiam eſſe ægritudinem deiram dæmonum nominauerunt, & aliqui eam lunam, lunam autem dixerunt, quia in circulatione lunæ accidere conſueuit, & Plato impoſuit ſibi morbo nomen dæmonii, quia capiti accidit, & manifeſtè uocet loco Dei, ſed cerebro.

Ex

Ex quarta ſupra Timaeum. E

Vidi plures homines, corpus quorum forte erat naturaliter,& anima debilis modici motus, & perditi,quibus ægritudines de genere ſtuporis accidere,A poplexia,paralyſis,& epilepſia.Et mulieribus illis ſimilibus accidit matricis ſuffocatio, & poſtmodum accidit eis paralyſis citò. Et habentium animã fortem, & corpus debile naturaliter paucos vidi, è quibus Ariſtones fuit de genere muſiæ in eloquentia bonus, corpus cuius eliquatum eſt totum pro eloquentijs, in quibus ſæpe fuit.

Ex ſeptima expoſitione in Timaeum.

Inuenio in arte medicinæ quædam accidentia, quæ cum apparent in ſanis ſignificant ægritudines,& cum apparent in ægrotantibus,ſignificant ſanitatem, & ſunt ſomnus nimius,& profundus plus ſolito, qui cum accidit in ſanis ſignificat ægritudinem, & cum accidit in ægrotantibus ſanitatem,& nimius appetitus cibi cum accidit ſanis, eſt locus dubitationis, quia ſignificat ægritudinem,ægrotis verò eſt ſignum laudabile, & ſimiliter ſternutatio multa cum accidit ei de cuius ſanitate non dubitatur.ſignificat quòd capiti peſtis aliqua eſt futura,& cum accidit ei qui eſt in malo ſtatu ægritudinis, ſignificat quòd ſtatus eius immutatur in melius. inuenio etiam in arte medicinæ multa habentia huiuſmodi natura. F

Ex particula ſexta de ſomno, & vigilia.

Fortaſſis corpori exiſtenti in quiete,& ocio accidit febris ex hoc,& fortè ipſi corpori accidit ſimiliter deſiccatio ex debilitate membrorum non nutrientium ſe bono nutrimento, & cum membra non nutriuntur, deſiccatur corpus.

Ex ſexta particula de ſomno, & vigilia.

In exaltatione uocis neceſſe eſt aperiri os nimis,vt ingrediatur multus aer,& aperiri guttur, vt exeat vox ſonora,& ideo hi qui habent parua guttura,habent paruas uoces,& debiles, quæ cum non habeant protenſionem, citò deficiunt. qui uerò habent guttura longa habent uoces magnas & fortes, ſed pueri, mulieres, & eunuchi habent uoces debiles,& ſubtiles propter ſui gutturis ſtrictionem. G

Ex particula ſexta de ſomno, & vigilia.

Somnus quia ſemper humectat,vtilis eſt ægritudini, in clinationibus ſuis manifeſtè, & utilis ſiccitati ventris: receptus.n. aer per attractionem ſui caliditate uentrem ſiccat, & ſomnus humectat eum.

Ex particula ſexta de ſomno,& vigilia.

Vox fortis facit dolorẽ meatus,& conſumit humiditatẽ generatã in ſtomacho, & in ore incitat raſcationem, & extrahit phlegma malum, & uiſcoſum, & calefacit corpus. Qui uerò indigent calefactione corporis,nullam aliam habent medicinam, neque cibum meliorem, quàm exercitationem uocis, quare calefacit eorum corpora, incitat calorem naturalem,& calefacit corpora frigida, & deſiccat eorum membra humida,ſed habentia corpora ſicca,& gracilia non oportet exercitare uocem, & ſimiliter illos,qui habent in ſtomacho humiditatem malam, uel faſtidium oportet cauere à fortiuoce, quare facit decurrere malum humorem exiſtentẽ in ſtomacho in totum corpus. H

Ex particula ſexta de ſomno, & vigilia.

Non oportet te abſtinere à motu corporis ſicut abſtinent aliqui ſapientum, qui ſunt ſemper inclinati ſupra lectiones die noctuque, ſed oportet te mouere corpus, & membra omnia motu æquali, ut actionem ſuam membrum quodlibet operetur,quia membris omnibus intrinſecis, & extrinſecis iſtud confert.

Ex particula de ſomno, & vigilia.

Exercitia fortia deſiccant, & indurant corpora,& retardant illa ad ſenſum, & ad intellectũ, & ideo Athletæ,& onera portantes,& lapides eleuantes ſunt aliquantulum mente capti.

Ex

A *Ex particula ſexta de ſignis mortis.*

Vetuſtarum infirmitatum quemadmodum ſunt aſma,calculus hæmorrhoides, narium mala vlcera,& ſimilia accidentium pueris, & infantibus multotiens aliquæ ſanantur in quadraginta diebus,vel in ſeptem menſibus, vel in ſeptem annis, & aliquæ ſanantur pueris in productione pilorum in genitalibus, & puellis in tempore eruptionis menſtruorum.

Ex particula ſexta de ſignis mortis.

Puſtulæ cum apparent in lingua ſimiles granis pentadactyli nigri.ſignificant ægrum non uiuere die ſecundo, & cum apparet in digitis manuum in quacunque febre apoſtema nigrum ſimile grano orobi cum nimio dolore ſignificat ægrum mori in quarto die.

Ex ſexta particula de ſignis mortis.

B Singultus ſignificat malum in eo qui habet hepatis apoſtemata, & ſpaſmus in patiente uigilias ſimiliter, & tuſſis in hydropico ſuperueniens ſignificat mortem, & ſternutatio fortè ſuperueniens ſponte ei,qui ſingultum patitur ſignificat diſſolutionem ſingultus.

Ex particula ſexta de ſignis mortis.

Spaſmus accidens ex percuſſione,vel ex medicinæ ſolubilis potione ſignificat malum, & riſus accidens tetanum patienti mortem ſignificat ipſa hora.

Ex eodem loco.

Si quis patitur ulcus inteſtinorum,& accidit ei ſitis fortis, & apparent poſt aures eius puſtulæ nigræ ſimiles granis orobi moritur,& crura ad quæ chimus defluit,difficile curantur.

Ex particula ſexta de clyſteribus.

C

Cum repletur inteſtinum,quod dicitur colon,accidunt inde accidentia mala ſtomacho, ſcilicet dolor,& punctio,quare hoc inteſtinum cum repletur, extenditur, & accidit tunc dolor ſiphac,quod circundat ſtomachum,& inteſtinum,& ſtomachus, & infrigidatur, & ſimiliter extenditur lacertus, qui extenſus eſt ſupra ſtomachum,& inteſtinum,& ſtomachus infirmatur,& ſimiliter extenditur lacertus,qui extenſus eſt ſupra ſtomachum, & inteſtinum ad extenſionem inteſtini, & patitur ſtomachus ex hoc.

Ex particula ſexta de clyſteribus.

Conſtrictio egeſtionis egeſtionem adiuuat, quia auget, & fortificat ipſam contra naturam, & forte huiuſmodi eſt cauſa deſtructionis:generant enim febrem ſecundum ſpeciem ſui diuerſas,& apoſtemata manifeſta,& non manifeſta ſecundum ſui diuerſas ſpecies, & facit furere dolorem quemlibet ex groſſis humoribus ortum,& debilitat uirtutes naturales,& corrumpit operationes animales inducendo grauem ſomnum,& mentis permixtionem.

D

Ex particula ſexta de clyſteribus.

Græci cum in cura ægritudinis ſunt ſtupefacti permittunt naturam cum ægritudine præliare,dicentes ꝙ natura docta à ſe nouit complexiones membrorum,& unicuiq; membro miniſtrat,quod ſibi ſimile eſt ex cibo,& cibus eſt cui a quę ſufficit tẽpore ſanitatis,& ęgritudinis.

Ex particula ſexta de clyſteribus.

Emplaſtra, & cataplaſmata, quæ antiqui inuenerunt ad curationem colicæ factæ ex phlegmate uitreo ab inteſtino colon contento,oportet te in patiente frequentare,quia cũ frequenter operaris,ipſam curas ęgritudinẽ,& à malis accidentibus liberas patientẽ,& cum ea ſemel, uel bis tantũmodo operaris,noces pacienti nocumẽto magno,quia per illud ſui tẽſio augmẽtatur.

Ex particula ſexta de clyſteribus.

Nos clyſterizamus cum oleo, & aqua tantum in febribus adurentibus accenſis, ut diſrumpamus ſui calorem adurentem, & accenſum.

Ex

Ex particula de clyſteribus. E

Cibi mali ſunt ſicut caules, & ſimiles eis ex frigidis herbis, & ſiccis.

Ex particula quinta de motibus ineuitabilibus.

Fortaſſe alicui, qui iacet more ſupino tota nocte accidit ex ſuperfluitatibus apoplexia.

Ex particula ſexta de motibus ineuitabilibus.

Riſus fit ad tactum partium, quæ ſunt in ſubaſſellis, & quæ ſunt in volis manuum, & pedum, & ſimiliter fit ad viſus rerum deriſoriarum, & earum auditum, & ei non eſt aliquacunque cauſa nota.

Ex particula ſexta de motibus ineuitabilibus. F

In ſtupore accipio inſtrumentum oris ſtomachi, quod nominatur buchale, & pono in eo aliquos cibos molles, & liquidos, & poſito ore ipſius ſummitati linguæ patientis ad inferiora depreſſæ effundo in meri cibos, quos dictum continet inſtrumentum.

Ex particula ſexta de motibus ineuitabilibus.

Oculi eius qui nullo tempore vidit ophtalmiam, cum primo inſpicit eam, humiditate replētur, & cum prolungatur in inſpectione ipſius accidit eis ophtalmia. & ſimiliter qui vidit aliquē mingere, egerere, os aperire, vel alas eleuare, & huiuſmodi res, prouocat ipſum ſimile operari.

Ex particula ſexta de examinatione medici.

Multos ęgrotantium uirtutis, & corporum ſortium notorum modorum curaui longa prohibitione ciborum, & exhibitione medicinę ſimul ab huiuſmodi accidente, & aliquos modorum notorum virtutis debilis quibus ſyncopis accidit, curaui prohibitione ciborum, & fricatione G multa manuum, & pedum, & fricatione etiam iuncturarum omnium ſpinæ, & reſtituta eſt virtus ægrotantium, & perfectè ſunt liberati. & aliquibus ipſorum feci contrarium uetans eis ciborum abſtinentiam, & porrigens eis cibos.

Ex particula ſexta de examinatione medici.

Non te faciat timere operationem chirurgi ægritudo magna, quia non debes putare magnam ægritudinem fortem, neque paruam debilem, ſed debes attendere, & uidere dubietatem ipſius fortitudinem, ſed & debilitatem ſuam, quia ſciſſura, in quam deſcendit ſiphac, quæ eſt iuxta ſtomachum, eſt ægritudo fortis, & non manifeſtatur ſenſui magna, & ſciſſura ad quam deſcendūt inteſtina, ægritudo eſt debilis, & ſenſui manifeſtatur magna, & de alijs ægritudinibus intelliges idem.

Ex particula ſexta examinationis medici.

Quidam medici famoſi, quos noui, cum dederunt medicinas ſolubiles, & medicinæ ipſæ earum virtute non ſoluebant, ſtupefacti ſunt, & neſciebant quid facere deberent, & cum uocatus H fui, aliquem illorum qui medicinas ſumpſerant mandaui balneare ſe intrà balneum, aliquem phlebotomaui, alicui uomitum prouocaui, & alicubi medicinas ſtypticas dedi, & cum hoc feci quòd uentres ipſorum ſtatim ſoluti ſunt.

Ex particula ſexta de examinatione medici boni.

Non poſſum numerare quot ictericos liberaui per fluxum uentris tantum, & ſimiliter quot leproſos, & patientes longas, & antiquas ægritudines liberaui tantummodo fluxu ipſo.

Ex particula ſexta de examinatione medici.

Galenus inquiſiuit ægrum, cui criſis non accidit, quam ei promiſit, & inueniens domum ęgroti frigidam, & calefaciens ipſius aerem igne, criſis patienti accidit per ſudorem.

Ex particula ſexta de examinatione medici.

A muliere quadam habente in utero aliquam quantitatem menſtrui primò exijt ſanguis, deinde

A deinde ſanies ſubtilis, & putrida, & cum proceſſit in tempore conceptus paſſa eſt aborſum, & poſtea die quolibet exibat ab ea aliquid ſecundinæ, quæ erat intus putrefacta, & in fine cum exiit, quod remanſerat ex ſecundina, crediderunt obſtetrices, & omnes qui aderant ibi ex medicis præter me, quòd mulier mundificata eſſet mundificatione completa, cuius exquiſiui pulſum, & inſpexi per pulſum ipſum in matrice aliquid remanſiſſe, cuius exitus neceſſarius erat ad mundificationem corporis mulieris, quod manifeſtaui mulieri prædictæ, & marito ſuo, & cum ipſa ad diem decimumſextum à die aborſus peruenit paſſa eſt aborſum fœtus alterius putrefacti.

Ex particula ſexta de attenuatione Corporum pinguium.

Multitudo carnis, & pinguedinis eſt valdè nociua, facit corpus turpe, impedit operationes, & retardat motus, & ideo oportet multitudinem carnis, & pinguedinis habentes ire frequēter per mare, & ambulare ſub ſole, & ſpecialiter eſſe ſub ſole in mari, quia aer marinus diſſoluit humiditates, & oportet ipſos cibari cibis modici nutrimenti, ſicut herbis habentibus exceden tem caliditatem, vt ſunt cæpe, alia, piſces ſaliti, & cibari cibis confortantibus, & non humectā-
B tibus, quemadmodum ſunt carnes macilentæ, ac oportet ipſos à balneatione aquæ calidæ, excepta balneatione aquæ in balneo, præcaueri, & oportet ipſos ſitim ſufferre aliquantulū, & omni modo quo poſſint debent ſua corpora indurare.

Ex particula ſexta de colica.

Quidam antiquorum præceperunt, vt ſi quis pateretur colicam, acciperet lapillum ſalis, & eum ſupponeret ſibi, quia ſal citò extrahit egeſtionem, illud idem nitrum, cum ſupponitur, operatur.

Ex particula ſexta de colica.

Clyſtere factum ex duabus partibus picis liquidæ, & ex tribus partibus olei confert mirabiliter colicæ paſſioni, ſtomacho exiſtente forti, cauendum eſt tamen ab huiuſmodi clyſteri, & ab omni clyſteri in quo medicamina fortia ponuntur, ſtomacho debili exiſtente: habentem uerò ſtomachum debilem clyſteriza cum medicinis lenitiuis: ipſę.n. cùm nō adunent ſtomacho de-
C bilitatem aliquam, nec mutant de ægritudine in ægritudinem patientem, & cum ſit clyſtere ex fortibus medicinis magnitudine ſui fortè peruenit ad ſtomachum, & aſcendit in linguam.

Ex particula ſexta de odoratu.

Quibuſdam ſternutatio ſic indicatur, impera vt æger os ſuum aqua impleat, & caput ad poſterius, quantum poteſt, inclinet, & de medicina cuius eſt deſcriptio talis ſuſcipiat, ſume nigellum, & ſere ipſum ad modum farinæ, & cum oleo ueteri miſce, & ea ſimul percute, & in naſum inſtilla modicum ipſius, & ut aliquid medicinæ ipſius ad interiora attrahatur, præcipe ut aerem attrahat quantum poteſt.

Ex primo Antidotarij.

Aqua poſtquàm deſcendit in pupillam oculi, oportet ipſam retineri tempore longo cum inſtrumento ferreo acui ſimili in loco, in quo morari debet, ut collocetur cum ipſo.
D

Ex tertio Antidotarij.

Cùm placet tibi incidere, & æger eſt timidus, fingas te uelle tangere, aut fricare loca uicina ægritudinis, & tunc incide locum ægroto exiſtente † conſcio huius rei. †Inſcio uidetur legendum.

Ex tertio Antidotarij.

Cùm uis ſolidare manum, aut pedem, fac inſtrumentum ſimile illi membro, intra quod membrum ipſum permaneat, & ſit inſtrumentum prędictum prout ſanitatis tēpore perſona incedere conſueuit, quia ex hominibus aliqui forma lata ſe quotidie calciant, & aliqui forma ſtricta.

Ex tertio Antidotarij.

In ruptura, & plaga oportet ægrum ligaturam ſentire in loco ægritudinis magis, & in extremitatibus ſuis minus, ſed ligatura per quam uolumus membrum tenue impinguari, debet eſſe ſuprà membrum tenue molle, & ſuprà membra ſana dura, ut ſanguis poſſit ad membrum tenue penetrare.

Ex

Ex tertio antidotarij. E

Fractura pedis indiget forma tali, ut ex motu ipſius membrum non allidatur, & oportet te attendere, quę ex forma accidunt, & ſi nocumenta plurima ſunt iuuamentis, non operari eam.

Ex tertio antidotarij.

Oportet nos in principio infaſciare ſub forma, & incipere à loco ęgritudinis inferius, & tendere ſuperius, quia per hæc retinemus curſum humorum in membrum præparatorum ad apoſtema, & poſtea facimus formam, & ligamus ſuprà eam ad hoc, vt non moueatur, incipientes à ſuperiori loco ægritudinis, & protendentes inferius, vt ſanguis putridus à membro exeat ægroto, & perueniat ad extremitatem ſui, & poſt iſtam ligaturam ſecundam apponimus medicinas ſtringentes, ad ſuſtinendum, quæ ſunt retrò poſt eas, & regendum. & regentia, & retinentia membrum ſunt quatuor ſaſcia ligans membrum, forma, ligamina, & medicamina ſtringentia. F

Ex tertio antidotarij.

Fac formam in loco membri ſubtilis, adeò ut adæquetur membro groſſo, & liga ipſam formam ligaminibus retinentibus ipſam æqualem, & erectam, vt non permutetur, nec redeat ipſa ligatio mollis. & pecia cum qua membrum inuoluis, ſit lata trium, uel quatuor digitorum.

FRAGMENTA GALENI EX RASIS LIB. CONTIN. COLLECTA.

In capitulo commenti ſecunda particula Epidemiarum.

MVlta vini potio nocet neruis, & cerebro, & coitus ſimiliter nocet vtriſque forti nocumento. H

Ex primo cap. libri ſecundi Epid.

Hydropicis requirendus eſt color, vt ſignificationem habeas ſuper radicem paſſionis an de hepate fuerit, an de ſplene: ſed ſi fuerit de hepate, color erit citrinus, & albus, ſi de ſplene, color erit citrinus, & niger.

Ex commentario ſecundi Epidem.

Quando conualeſcenti accidit ſubitò leuitas corporis, & febris ceſſatio ſine euacuatione tempore morbi, abſq; aliqua corporis diſſolutione, ſcias quòd morbus redibit. Vidi quoſdam homines, qui credebant eſſe liberari ex morbis vſi balneis, & aliis eorum exercitiis, quos cognoui per mala alia ſigna, quæ patiebantur ex hac ægritudine, morituros, & parum ſteterunt, quòd recidiuerunt, & mortui ſunt. & illi, in quibus morbi eorum non apparent ſigna mortalia, recidiuabunt ſolum, & non morientur.

A *Ex ſecundo cap. ſecundi libri Epid.*

Conuenerunt medici quaſi faciendo conſtitutionem indiſſolubilem, quod non nominatur febricitans poſt diem quartum, tu ſac minutionem, licet dies ſit decimus imminente virtute patientis robuſta, ac opportunitate eius vrgente, tamen ſi ſit ante quartum diem, erit utilior.

Ex primo ſecundi Epid.

Rigor fortis vehementer accidit à phlegmate vehemenrer forti in frigiditate, quod uocatur uitreum, & ab humore melancholico, in rigore accidenre à phlegmate uitreo eſt difficilis calefactio corporis. interpellatio febris accidens à phlegmate erit quolibet die.

Ex tractatu quarto ſecundi libri Epid.

Plures conqueſti ſunt pati defectum appetitus: quibus præcepi, ut ſpatio longo ſe abſtinerēt
B à cibariis, qui per ipſam abſtinentiam ciborum reuerſi ſunt ad appetitum.

Ex ſexto cap. libri ſecundi Epid.

Cepe & alia ſumpta in cibo tempore congruo, aliquando multum cōferunt hydropicis, ſed caſeus magnum nocumentum infert eis, cum magis perfectè inferat opilationes, quàm aliud, ſed opilationes epatis curantur per res aperientes eas. quando mors ſequitur hydropicum uenter eius magnificatur ac cutis mirach eius ualde extenditur, & non minus os deſiccatur, & in ſuperficie cutis egrediuntur ulcera ex malitia humiditatum, quæ fiunt in uentre eius. Euitandum eſt balneum in hydropiſi propriè in carnoſa cum aqua dulci factum, ſed ſtude ad fricandum ipſum cum rebus ſiccis, ualet cum totalibus, & ſimilibus faciendo ipſum ambulare in terra mobili.

Ex expoſitione libri quarti Epid. in primo cap.

Coitus diſſoluit phlegmaticam materiam, & repletionem, & deponit eam, tamen lædit uir-
C tutem ſtomachi, & abſtinentia coitus eſt melior res in conſeruatione uirtutis ſtomachi.

Maniſeſtum eſt ex Hippocrate ſimiliter quod ipſe uidebat, quòd augmentum medullæ in corpore auget in ſpermate.

Ex primo cap. libri ſeptimi Epid.

In ſebre quotidiana de conditione rigoris, id quod diximus in capitulo ſuo, iuxta quod debuit: rigor frigidus, & uehementis frigoris fit in quartana, & quotidiana: tamen rigor tertianæ mordens eſt abſque frigore, & non ſtrident dentes, ut in quarrana: ſed in phlegmatica quotiens uideris rigorem eſſe uehementem, & laborioſum, & inflammatur poſt eum febris uehementis caliditatis, & rigor fuerit prolixioris ſparit, & tardæ aſcenſionis, febris erit quartana: & ſi rigor fuerit in ipſa diſpoſitione: tamen cum aſcenſione ualdè remota, & quando aſcendit non ualdè calefiet corpus: non excitabitur ſitis, neque interiectio lamentabilis, neque caliditas uehemēs febris erit quotidiana: quædam etiam febres mordent ſemper corpus: quædam non mordent
D in primo, deinde mordent, deinde deficit mortus: in quibuſdam etiā febribus eſt bonus tactus ſemper: in quibuſdam eſt caliditas ſicca: in quibuſdam eſt caliditas bona, & uaporoſa: in quibuſdam ſentientur res ſimiles ampullis uentoſis, & ceſſabunt quandoque, & quandoque non: febres in quibus condominabitur corpori uiriditas, ſignificant ſuper diminutionem ſanguinis, & caliditatis innatæ, ideo ſunt mortales.

De libro nutrimenti.

Vidi quandam mulierem paralyticam cuius uenter conſtipatus erat per menſem unum; & paralyſis erat in parte media, cum uenter ſanorum non conſtipatur ultra quinq; dies, ſed emittitur de eis ſubſtantia ſicca, & impoſſibile eſt, quòd uenter conſtipetur per ſpatium longum, quòd non inflетur, & magnificetur.

Ex libro de aere, & regionibus.

Quartana quando prolongatur, ducit ad hydropiſim, erit autem hoc cum quartana accidit propter magnitudinē ſplenis, aut ipſa magnificabit ſplenem, & cum hoc prolongata eſt, uerum febris quartana ſecundum ſe eſt ſalubrior ex febribus, & leuior corpori: dat enim quietem maiorem, & aliquādo quidē per eam accidit liberatio ab epilepſia, mala cogitatione, & ſimilibus.

Ex

Ex ſecundo Timæi. E

Virtus furfuris eſt ſimilis mundificationi farinæ fabarum, & farinæ oroborum, tamen farina oroborum eſt fortior farina fabarum, & farina hordei.

Ex libro de uenenis.

Qui biberit de ſanguine tauri, accidit ſtrictura anhelitus, & ſquinantia, & tumor linguæ, cura comedere ficus madefactas in aceto, aqua & nitro, aut comedat radices aſſæ madefectas in aceto, aut de ſemine canapis, & pipere ana, & informentur cum melle, aut de ſucco frondium rubi cum aceto: quia hoc laxat uentrem, & ponatur emplaſtrum ſupra pectus, ſtomacum, & gulam, & emplaſtrum ex farina hordei ſimiliter.

Ex libro de venenis.

Si quis comedat ramas, & bufos, ſiue boetos, corpus eius tumeſcit, & accidit ei color terreus, & inuoluntaria emiſſio ſpermatis, & fœtoris. Cura eius eſt prouocare uomitum frequenter cũ aqua calida, & oleo, & multiplica in ipſo ambulationem, ſudorem, & balneum. F

Ex aliquibus librorum ſuorum.

Debet ſemper medicus inquirere de mutatione aeris, & motu ventorum.

Ex medicamentis laxatiuis.

Dixit Galenus quòd ſanauerat cancrum, & vlcera mala per laxationem ſolam.

De clyſteribus.

Pars auium clyſterizant ſe cum aqua maris, vnde laxatur eius venter: quòd ſi uolueris educere ſuperfluitatem groſſam de corpore, noli facere clyſteria lenia ſimplicia facta de aqua, & oleo, melle, & nitro cum non condenſentur eis, & dant nocumẽtum cum quantitate ipſorum.

G

De paſſione prægnantis.

Aeſtimauerunt quidam quòd obſtetrices inſpiciunt mulierem. Quia ſi uiderint caput mamillæ ęius eſſe extenſum, & mutatum, ex eo, quo fuerat, prægnans erit: & ſi uenter mulieris fuerit rotundus, groſſus, repletus, & durus, & mulier fuerit ſinceri coloris erit maſculus. etiam ſi mulier erecta, & defeſſa eleuauerit pedem ſuum dextrum ad præcedendum cum eo in eundo, prægnatio erit cum maſculo: & è conuerſo. Expertus ſum pluries hoc, & firmum inueni experimentum. & non credo quòd fuerit accidentaliter.

Ex tractatu primo libri de cathatireon.

Medicus pluries cogitur ad incidendum aliquem teſticulum, quando putrefit, ad eiiciendum eum.

De curandis morbis attributus Galeno.

Dandum eſt laboranti yleos de decoctione anethi facta cum oleo, & aqua donec liquefiat anethum bene colata, etiam ponẽdum eſt de pane in aqua calida ebullita, & dandum eſt de eo in cibo cum ualdè conferat, & ſumendus eſt ipſe panis dum fuerit calidus. H

De conſtitutione phyſica per experimentum.

Febris acuta cum malo anhelitu, tuſſi & ſputo colorato cõmunis eſt peripneumonię, & pleuriſi, ſed ſi fuerit cum ea dolor pungens in latere, & pulſus ſpiſſus, & durus, pleureſis erit, ſed ſi dolor erit cum ponderoſitate ſolummodo, & pulſus non fuerit durus, ſed ſenſus fuerit quaſi ſtrangulatus, erit peripneumonia ſolummodo.

De expoſitione Ariſtotelis.

Patiens ſputum ſanguinis, ſi purgetur purgatione uehementi, morietur.

Ex libro de probatione medicorum.

Neminem inueni magiſtrorum meorum curantem dolorem oculorum cum uino puro multum potato, ſicut ego.

A *Ex libro vltimo oculorum & in maiori Antidot.*

Qnando accidit oculis mollis inflatio, facias calefieri eos ſæpius cum ſpongia madefacta in aceto & aqua calida, deinde cum aqua calida ſola ſi dolet, & liga deſuper pannum ſubtile.

Ex decimo aphoriſmorum.

Extenſio eſt cum membrum ſtat erectum, & non declinat ad aliquam partem.

Ex libro de opinionibus.

Cum membrum corporis eſt calidius alijs, illud facilius recipit ſenſum & motum, & illud quod eſt frigidius tardius recipit.

Ex libro decimo conſil.

Omnes Medici cum curant ſpaſmum amborum laterum, uel tremorem totius corporis, aut
B iactitationem, aut laxidinem totius corporis à facie infra: ponunt eorum intentionem & curam circa poſteriorem partem capitis.

TYPOGRAPHVS LECTORI

QVæ ex Athenæo, & alijs fragmenta colligi curauimus, tametſi ipſa Galeni verba ex libris capta non ſint, attamen quia eius ſententias, atque dogmata ſcitu digna continent, alijs quoque ſi iungerentur, rem omnibus, gratam atque vtilem nos eſſe facturos putauimus.

EX ATHENÆO
PRIMO DIPNOSOPH.

D DE uinis Italicis apud hunc ſophiſtam ita loquitur Galenus. Vinum Falernum ab anno decimo, & decimóquinto uſq; ad uigeſimum potui aptum eſt, quod uero huiuſcemodi tempus tranſierit, capiti laborem facit, ac neruos tẽtat. Sunt ipſius duo genera, alterũ auſterum, alterum dulce: hoc aũt tale euadit, qñ uindemię tempore auſtri perflant, ſicuti ſi notis non ſpirantibus uindemia fiat, & auſterum, & colore fuluũ redditur. Albani quoq; uini duo habẽtur genera, unũ dulce, alterum acerbum, utraq; poſt decimum quintum annum uigent. Surrentinum poſt uiginti annos potui aptum eſſe incipit, cum enim pingue ſit atque debile, uix coquit, inueteratumq; fere ſolum pro quotidiano uſu accõmodatum eſt. Rheginum uero Surrentino pinguius cum ſit, poſt decimum quintum annum in uſu haberi poteſt. Sicut & Priuernate tenuius Rhegino, minimeq́ue caput tentans. Huic Phormianum ſimile eſt, at uelocius ipſo uiget, necnon pinguius eſt. Tripholinum tardius ad uigorem protingit, atque Surrentino craſſius eſt. Cæterum Setinum cum primis ſimilitudinem habet, ut pore Falerno leuius, nec mordax. Tyburtinum tenue eſt, facilè euaporat, atq; à decimo anno ad uigorem peruenit, at inueteratum melius euadit. Labicanum ſuaue eſt, guſtu

pingue,medio quodam pacto inter Albanum & Falernum:potatur poſt decimum annum Gau E
ranum paucum , idque optimum , nec non ualidum & craſſum, atque Prænestino & Tiburtino
maiorem pinguedinem habet.Matſicum auſterum ualde,ſtomachoque accõmodatum eſt. Na-
ſcitur autem & circa Cymam campaniç uocatum Vlbanum leue,& quinto anno potui aptum.
Aſconitanum leue nec malum.Picentinum quod ad acerbitatem Albano ſimile eſt,at potens &
ſtomacho utile. Veterum potu iocundum & ſtomacho accommodatum eſt , habet uero hanc
propriam conditionem, ut non uideatur purum. Etenim alterius quodammodo mixtionem
refert. Calenum leue eſt, atque Falerno magis ſtomachum iuuat. Cæcubum generoſum,
mordax,ualidum,inueteraſcit poſt annos multos. Fundanum ualidum,multi nutrimenti,caput
& ſtomachum tentat , unde in conuiuiis non multùm de eo bibitur . Omnibus hiſce leuius eſt
Sabinum à ſeptimo uſque ad decimum quintum annum potui aptum . Signinum uero uſque
ad ſex annos bonum, ſed multo melius inueteratum . Numentanum cito in uigore conſiſtit,
& à quinto anno potatur,neque autem ſuaue admodum,neque tenue eſt . Spoletinum & potu
gratum,colore aureo eſt. Capuanum in multis cum Surrentino ſimilitudinem gerit. Barbinum
ualde auſterum,ſemperque ſe ipſo melius euadit. Gaucinum quoque generoſum,& Falerno ſi-
mile eſt. Venefranum leue, & ſtomacho confert . Quod autem Trebellicum Neapoli oritur ni- F
ribus temperatum, ſtomacho utile,atque ori gratum eſt . Erbulum à principio nigrum cum ſit,
haud multos poſt annos colorem album acquirit,at ualde leue,atque delectabile eſt.Maſſilienſe
bonum,ac paucum,craſſum,corpulentum . Tarentinum,& quæcunque ſub huiuſmodi climate
fiunt,omnia tenera, ſuauia,ſtomacho grata,non mordentia, neque ualida . Mamertinum extra
Italiam quidem naſcitur, ſed cum in Sicilia gignatur,inter Italica nominatur, ſuaue exiſtit,leue
atque ualidum ,

EX LIBRO III.

GAlenus, cum iam panes manibus capturi eſſemus , Minime, ait,cænabimus priusquam ex
nobis audiueritis, quæ Aſclepiadis ſucceſſores de panibus bellarijs& farinis perbibuerint.
Diphilus Siphnius in libro de ijs quæ ægrotantibus & ſanis exhibentur , panes,inquit,frumen-
tacei multo magis quàm hordeacei nutriunt, melius digeruntur, ac ex toto meliores ſunt, tum
qui ex ſimilagine, poſt quos aleuritæ ideſt ex farina triticea facti ſequuntur, deinde qui ex fari-
na non ſecreta à furfuribus συγκομιστοὶ uocati fiunt . Hi enim plus nutrimenti præſtare uidentur . G
Phyliſtion uerò Locrus panes ex ſimilagine confectos ijs qui ex chondro fiunt ad robur magis
conferre tradit,poſt quos ex chondro confarctos ſtatuit, tertium locum ex triticea farina confe
ctis rribuit . Cæterum panes,qui ex polline fiunt,peiorem ſuccum,atque minus nutrimenti ha-
bent,ſapore iucundiore ſunt,ac flatum gignunt,& facile diſtribuuntur,atque ſi refrigerentur,ſa
turitatem citò pariunt , & difficile digeruntur . Qui exacte inueterauerunt, & refrigerati ſunt,
minus nutriunt,aluum ſiſtunt,ac prauum ſuccum gignunt . Panis ſubcineritius grauis eſt,& ob
cocturæ inæqualitatem difficulter digeritur.Furno autem & camino coctus panis non facile di-
ſtribuitur.Qui uero peraficula,aut in ſartagine coquitur propter olei miſtionem facilius excer-
nitur,ſed propter nidorem ſtomacho aduerſatur . Clibanitis facultatibus alios excellit,etenim
boni ſucci eſt, ſtomacho confert, facile coquitur, promptiſſimeque diſtribuitur. neque enim
aluum ſiſtit,neque intendit. Andreas medicus quoſdam ait in Syria panes ex moris fieri,
quos qui edunt capillorum defluuio tentantur.Mnaſitheus ait,panem maza facilius
coqui , & factos ex tipha magis nutrire , nempe qui ſine multo abore co-
quantur : Panem ex Zea, ſi copioſe edatur , grauem , coctuque
difficilem eſſe, propterea quod eo pane ueſcentes mi H
nime ſanos degere dicunt.Oportet autem
nos ſcire, omnes cibos,qui igne
non bene cocti,con-
tritique
fue
rint, flatus , grauitates, tor-
mina , atque capitis
dolorem indu
cere.

EX LIBRO NEMESII

DE ANIMA CAP. II.

GAlenus uero nihil quidem pronunciat,ſed teſtatut in libro de demon-
ſtratione, ſe nihil de anima affirmaſſe, attamen quæ dicit, declarant,
cum magis probare animam eſſe temperamentum, ut pote cum mo-
rum differentia temperamentum ſequatur. Quod ex Hippocratis di-
ctis confirmare nititur. Verum ſi ita eſt, certè etiam mortalem eam
opinatur, non tamen omnem, ſed eam tantum, quæ rationis eſt ex-
pers. nam de rationis participe addubitat his quidem uerbis
* uerum corporis temperamentum non poſſe eſſe animam,
hinc patet, omne corpus & animatum & inanimũ ex quatuor elemen
tis temperatum eſt. horum enim temperatio corpora efficit. Si igitur
corporis temperamentum eſt anima, nihil erit inanimum, & concluditur ratio ſic. Si temperamẽ
tum corporis anima eſt, omne porrò corpus temperamentum habet, omne corpus aĩam habet.
Si omne corpus animam habet, nullum eſt corpus inanimũ, neq; lapis igitur, neque lignum, ne-
C que ferrum, neque aliud quippiam inanimum eſt. Si uero non uniuersè omnem temperationem
corporis dixerit eſſe animam, ſed certam quandam, quærendum, qualis temperatio ſit, quę ani-
mal efficiat, & in animę loco numeretur. Qualecunque enim temperamentum dixerit, tale & in
inanimis reperiemus. Cum enim nouem temperamenta ſint, ut ipſe in libris de temperamentis
oſtendit, octo quidem incommoda, unum commodum, eo quod commodum eſt dicit homi-
nem eſſe temperatum, non omnem tamen, ſed eum qui medio temperamento eſt. Reliquis in-
commodis temperamentis cætera animalia pro cuiuſque ſpecie alia magis, alia minus eſſe con-
creta. Inueniuntur autem et in inanimis nouem hæc temperamenta, ut ipſe rurſus in ſimplici-
bus oſtendit. Præterea ſi anima temperamentum eſt, temperamenta autem ætatibus, tempori-
bus, uictuque mutantur, efficitur mutari animam. Si mutatur anima, non eandem habemus ani
mam, ſed pro temperamento aliquando leonis, aliquando ouis, aliquando alterius cuiuſdam
animalis, quod abſurdum eſt. Deinde temperatio nõ aduerſatur cupiditatibus corporis, ſed ad-
iuuat eas, ipſa enim eſt quæ mouet, & incitat, anima autem aduerſatur, non eſt ergo anima tẽ-
peratio. Præterea, ſi anima temperamentum eſt, temperamentum autem qualitas, qualitas rur-
ſus & aduenit, & recedit, ſic ut ſubiectum nihilo magis intereat: item anima quoq; ſeparabitur,
D ſic ut ſubiectum non intereat. Hoc autem uerum non eſt. Non ergo temperamentum, aut qua-
litas anima. Non enim ſane alterum contrariorum naturaliter adeſſe animali dicent, ut calo-
rem igni. Hic enim mutari non poteſt, at temperatio mutatur, immo hi ipſi ſunt, qui medendi
ſcientia temperationes mutant. Omnes inſuper corporis qualitates ſenſu percipiuntur, ani
ma uero non ſub ſenſum, ſed ſub intelligentiam cadit, non ergo corporis qualitas anima eſt.
Præterea ſanguinis & ſpiritus, adiuncta carne, neruis, cæteris, bona temperatio, robur eſt,
caloris, frigoris, ſiccitatis, & humoris ſanitas: membrorum autem apta compoſitio, cum ca-
loris ſuauitate, corporis pulchritudinem gignit. Quare ſi harmonia ſuauitatis & roboris,
& pulchritudinis anima eſt, neceſſe eſt hominem, quoad uiuit, neque ægrotum eſſe, neque
infirmum, neque deformem: contingit autem ſæpe non unam tantum, ſed omnes pariter
has tres bonas temperationes perire, & hominem tamen uiuere. Accidit enim, ut idem ſi-
mul & turpis ſit, & infirmus, & ægrotus: non ergo corporis bona temperatio anima eſt.
Sed, inquies, quomodo ergo naturales uirtutes, uitiaque naturalia hominem inſequuntur? Id ue
ro ex corporis temperamento fit. Vt enim naturaliter ex temperamento ſalubri ſunt, & inſalu-

bri corpore,ita alii naturaliter amara bile abundantes, ad iracundiã,alii ad timorem,alii ad uenerem propenſi ſunt. Verum aliqui coercent,& ſuperant. Dubium autē non eſt quin temperamentum coerceant: atq; aliud eſt quod coercet,aliud quod coercetur,aliud ergo temperamentum,aliud anima. Cum enim corpus animæ ſit inſtrumentum,ſi idoneè effectum ſuerit, adiuuat animam,ipſumq; ſe commodè habet: ſin non idoneè,impedit animam,ac tum ſatis negotii habet anima, dum cum ineptia ſui inſtrumenti luctatur: ac niſi admodum ſit ſobria,etiam cum eo peruertitur: quomodo muſicum lyrę peruerſio in errorem inducit,niſi eam primum rectè compoſuerit. Quamobrem animæ adhibenda cura eſt, ut corpus accommodatum ſibi inſtrumentum reddat, quod per rationem & mores aſſequetur, ut in harmonia, ita hic alia laxans,alia intendens,quo ipſum ſibi aptum efficiat,eoq; ut commodo inſtrumento utatur,niſi & ipſa cum eo peruerſa fuerit, quando etiam hoc aliquando uſu uenit. E

EX CAPITE XX

HOc enim eſt quod in ægritudine morſum ſentit, ut Galenus in tertio de demonſtrat. ait ad hunc ſere modum, His qui in ægritudine aliqua uerſantur, multum flauæ bilis defluit in uentrem, quod morſum ipſis præbet, neque prius ægri eſſe, aut morderi deſinunt, quàm bilem euomuerint. Nam morſus iis accidit, infra chartilaginem, quę eſt in medio pectore, quod quia ſpeciem enſis præbet ξιφοειδὴς nominatur. Cor autem multo ſuperius locatum eſt. Nam ſepto tranſuerſo uenter inferior eſt, cor ſuperius. Veteres tamen etiã os uentris, cor uſurpant, ut Hippocrates & Thucidides, ubi peſtilentiam quæ Athenis erat, deſcribit, ſic dicens, Et cum in corde dolor firmaretur, inuertebat ipſum,& purgationes bilis quotquot à medicis nominatę ſunt inuadebant. Nam quod inuertitur, G
os uentris eſt, dum uomere cogitur, non ea pars uiſcerum, quæ cor eſt.

EX THEMISTIO

IN PARAPHRASI QVARTI DE NATVRALI AVSCVLT.

Chart.43. in Aldino

QVòd igitur tempus ſine motu non ſit, perſpicuum eſt. Sine motu autem non eo modo accipiendum eſt, quo Galenus cenſet, quòd motu agitari tempus intelligimus, ſic enim putat Ariſtotelem dicere. Sed quòd motus intellectioni, temporis intelligentia conſequitur. quid ergo fruſtra certat ſtudens contradicere? Nam & quæ immobilia ſunt, inquit, moti intelligimus, ut mundi polos, & terræ centrum,& tamen hæc ſine motu ſunt. atqui & Ariſtotelem perſpicue dicentem audire opus erat. Nam una cum motu & tempus ſentimus. Plurimum autem intereſt, aut ideo motus aliquid tempus exiſtimare, quòd ad motus intelligentiam conſequatur, aut ideo quòd nos moti illud intelligimus. Verum hic in pluribus huiuſmodi eſt.

A *Ex eodem in eadem Paraphraſi. Chart. 46. in Aldino.*

GAleno autem aſſentiendum non eſt, qui tempus per ſe ipſum putat determinari. Cum enim plures prioris, ac poſterioris ſignificationes enumerauerit: cæteras negat definitioni accommodari, præter illam ſolum, qua tempus ſignificatur, vt tempus ſit motionis numerus ſecundum tempus.

Ex interprete Græco in libro de Inſomnijs. 144.

CAuſa autem propterquam hæc accidunt, hoc eſt, quod appareant, & non decipiamur, aut quod & appareant, & decipiamur. In utriſque enim ſermo conuenit, quòd non ab eadem facultate, & mens, & phantaſia iudicat. Sed quando aſpectus quidem, aut phantaſia mouetur, & languet, mens autem ſana eſt, & ſanè de his multa, atque ea pulchra à Galeno dicta ſunt. in his enim Ariſtotelem ſequitur.

EX SIMPLICIO
IN QVARTVM DE NATVRALI AVSCVLT. ARISTOTELIS. *Comm.* 14.

SEd ſtatuamus inquit Galenus, Nullum aliud confluere corpus, quando ex vaſe educta ſit aqua. Manet igitur, quod interpoſitum eſt ſuperficiei vaſis ſeparatum interuallum. atqui abſurda hæc poſitio eſt, quod enim in controuerſia eſt, illud ſtatuit. Cum enim illud inquiramus, an poſſit ſeiunctum aliquod eſſe interuallum, ille cum non oſtendat eſſe, ſed ſibi ipſi confingat, ac comminiſcatur, ſtatuit ſeiunctum eſſe interuallum.

Ex eodem in quartum eiuſdem operis. *Comm.* 103.

EX his, quæ hoc loco dicta ſunt, uir admirabilis Galenus in octauo ſuorum librorum de demonſtratione exiſtimat, Ariſtotelem dicere, idcirco tempus ſine motu non eſſe, quod nos
D illum motu agitatì intelligimus. atque infert rationi abſurdum, quòd alioquin, & quæ omni motione carent cum motu eſſe neceſſe ſit, quando & ea non ſine motu noſtro ipſorum intelligimus. Non enim nos immobili intelligentia apprehendere. Sic autem diceret aliquis, quod & quæ omni ſpatio, atque dimenſione carent, ſpacium & dimenſionem habent, quando cum dimenſione & nos intelligimus.

Ex eodem in eundem librum comm.

ET quoniam contra aliqua eorum, quæ hoc in loco dicta ſunt, inſtitit Galenus uir multæ eruditionis, dicent tempus per ſe ipſum pateſieri. age & hanc eius afferamus obiectionem. Cum enim multas prioris, ac poſterioris ſignificationes enumerarit, cæteras definitioni negat accommodari, præter illam, qua ſecundum tempus ſignificatur: ut tempus ſit motionis numerus ſecundum tempus.

EX AVERROE LIBRO PRIORVM ARISTOTELIS PRIMO. CAP. 8.

ET ex hoc planum quòd figura quarta, de qua meminit Galenus non eſt F
ſyllogiſmus ſuper quem cadat naturaliter cogitatio, & hoc, quoniam ſi
quæramus an C, ſit in A & dicamus C. eſt in A quoniam B. eſt in A, & C.
in B. ſumus inter duo, aut ut admittamus quod ſequitur ex iſta compoſi-
tione, & reijciamus, hoc quæſitum penitus, quod eſt C. eſſe in A, ſed hoc
eſt diuerſum ab eo quod quærebamus, aut ut ſimul cum eo quod ex hac
compoſitione deducitur remaneat etiam quæſitum ſecundum cogitatio-
nem noſtram, quemadmodum de eo quæſtionem feceramus, ideſt ut ſub-
iectum in eo ſit ſubiectum & prædicatum, prædicatum, & hoc quoniam in omni ſubiecto uno
ſubiectum eſt ſubiectum ſecundum naturam prædicatum, prædicatum ſecundum naturam, &
cum remanet apud nos ſubiectum, quæſiti ſubiectum, & prædicatum prædicatum, & hoc eſt
ſecundum cogitationem noſtram in hac diſpoſitione qua ſemper quæſitum maneat quæſitum,
adducitur deinceps terminus medius qui prædicetur de prædicato quæſiti, & ſubijciatur ſubie
cto quæſiti ſecundum quod exiſtimauit Gal. hanc figuram quartam eſſe ſecundum quod refer-
tur ad quæſitum, ſi uero non erit hic figura quarta, ſed potius prima figura, uel de quæſito, uel
de conuerſis ipſius, Verum ponamus, ut hic ſit figura quarta nimirum formabitur in hunc mo- G
dum, ideſt in relatione ad quæſitum determinatum, ut ſubiectum in eo ſubiectum ſit ſecũdum
naturam, & prædicatum prædicatum ſecundum naturam, quoniã non formabitur figura quar-
ta niſi ſecundum modos iſtos, ſi igitur quęramus inuentionem alicuius in aliquo, & accipiamus
terminum medium, prædicemusq; eum ſemel de prædicato quæſiti, & ſemel de ipſo prædice-
mus ſubiectum quæſiti, ſequitur ex hoc ut aliquid unum per ſe ſit tanquam de ſeipſo prædica-
tum, quoniam ex parte quam prædicat de prædicato quæſiti, & ſubijcitur ſubiecto eiuſdẽ, præ-
dicatur quodammodo de ipſo quod eſt abſurdiſſimum, & iſta eſt cauſa ob quam non componit
ipſum cogitatio ſecundum naturam ſuper quæſito determinato, ita ut ſit hic ſyllogiſmus con-
cludens quæſitum determinatum per duas conuerſiones ſecundum quod exiſtimauit Galenus
de figura quarta.

Ex eodem Auerroe liber Priorum Ariſtot. 1. Cap. 23.

QVod ſi exponatur ſecundum participationẽ, concludet aliud a quæſito, puta conuerſum
ſuum, & hoc ſecundum modum qui numeratur complicatio figuræ quartæ quam poſuit
Galenus. H

Ex eodem libro Phyſicorum Ariſtot. 4. Comment. 97.

NOn ſicut exiſtimauit Gal. Galenus enim credidit quod Ariſtoteles intendebat, quod nos non comprehendimus tempus niſi cum mouemur, ideſt quando per imaginationem comprehendimus motum, & quod hoc eſt ſignum quod tempus non eſt extra motum, & cum Galenus, exiſtimauerit hoc, contradixit Ariſtot. & dixit quod multoties cõprehendimus res quieſcentes & mouemur, cum omnis imaginatio ſit motus, ut quando cõptehendimus polos mundi & centrum.

Ex eodem, lib. Phyſicorum Ariſt. 7. Text. 1.

ET quidam dicunt, quod iſta demonſtratio, quam induxit in hoc tractatu non eſt uera, adeò quòd Galenus fecit in hoc tractatum, in quo nititur declarare corruptionem iſtius demonſtrationis.

Ex eodem lib. Phyſicorum Ariſtot. 7. Tex. 4.

ET quia Galenus opinatus eſt, quod in talibus motoribus ſequitur, ut quieſcant inſimul